ANTTI KIVIJÄRVI (TOIM.)

LÄPI KRIISIEN

NUORISOBAROMETRI 2022

ANTTI KIVIJÄRVI (TOIM.)

LÄPI KRIISIEN

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut:

Tiede
Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä
Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike
Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Antti Kivijärvi (toim.)
Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022

Valtion nuorisoneuvosto
Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Kannen kuva: Sara Elisa Bruun
Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari
Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti
Taitto: Tanja Konttinen

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

© Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto,
opetus- ja kulttuuriministeriö ja tekijät

ISBN 978-952-372-045-9 (nid.)
ISBN 978-952-372-046-6 (PDF)

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 243, *Kenttä*
Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 178, *Kenttä*

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, ISSN 2489-9461 (painettu), nro 71
Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 71

Paino: Hansaprint, 2023

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE 5

Antti Kivijärvi & Sami Myllyniemi
TILASTO-OSIO 9

TIEDONKERUU JA TAUSTAMUUTTUJAT 11
Tiedonkeruu 11
Taustamuuttujat 13
Sota Ukrainassa 17

RESILIENSSI 19
Mitä resilienssi on? 19
Resilienssi ja nuoruus 20
Resilienssi Nuorisobarometrissa 21
CD-RISC 10: Keskeiset tulokset 22
Resilienssi nuorten sanoin 25

EPÄVARMUUDET JA VASTOINKÄYMISET 29
Epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset 29
Omaan syrjäytymiseen liittyvä epävarmuus ja turvattomuus 31
Muutokset epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksissa 32
Vastoinkäymiset 35
Vastoinkäymisten kasautuminen 38
Stressi 41

ARKI JA TYYTYVÄISYYS 43
Arjen hallinta ja merkityksellisyys 43
Muutokset arjen hallinnan ja merkityksellisyyden kokemuksissa 44
Elämään tyytyväisyys 44
Muutokset elämään tyytyväisyydessä 47

SOSIAALINEN KIINNITTYNEISYYS 51
Yhteydenpito kavereihin 51
Muutokset yhteydenpidossa 55
Ystävien määrä 58
Yksinäisyys 59
Yhteenkuuluvuus 62
Yhteenkuuluvuuden ulottuvuudet 65
Yhteenkuuluvuuden muutokset 66

INSTITUTIONAALINEN LUOTTAMUS 71
Luottamus edustuksellisiin ja toimeenpaneviin instituutioihin 71
Muutokset institutionaalisessa luottamuksessa 75

NÄKEMYKSIÄ PÄIHTEISTÄ 79
Nuorten päihdeasenteet 79

Alkoholinkäyttö lapsuudenkodissa 81
Muutokset päihteitä koskevissa näkemyksissä 84

VIITTEET 87
KIRJALLISUUS 89

TIETEELLISET ARTIKKELIT 103

Kitta Ripatti & Marko Manninen
Psykologinen resilienssi nuoruusiässä: soveltava kirjallisuuskatsaus ja pilottitutkimus 105

Lea Pulkkinen, Riku Laine & Tuuli Pitkänen
Aikuisuuden siirtymät nuoruusiässä ja niiden toteutumiseen kytkeytyvät psyykkiset voimavarat ja hyvinvointi 119

Antti Kivijärvi & Riikka Korkiamäki
“Kaverit auttaa aina” – Ikätoverisuhteet ja resilienssi 137

Leena Suurpää, Helena Huhta & Tuuli Pitkänen
Läheis- ja yhteiskuntasuhteet mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten resilienssin vahvistajina 151

Mirja Määttä & Milla Kuisma
Luovimista ja tukea – Nuoret aikuiset epävarmoilla koulutus- ja työmarkkinoilla 167

NÄKÖKULMAT 183

Pauliina Lahtinen
Kunnallisen nuorisotyön mahdollisuudet nuorten lähiyhteisöjen tukemisessa 185

Anna Munsterhjelm
Kriisit osoittivat nuorten paikan yhteiskunnassa – eikä se ole ytimessä 191

LIITE 1. HAASTATTELULOMAKE 197

KIRJOITTAJAT 205

TIIVISTELMÄ 207
SAMMANFATTNING 209
ABSTRACT 211

ESIPUHE

Suomessa asuvat nuoret ikäluokat ovat kasvaneet maailmassa, jossa yksilöiden elämänkulkuihin liittyvät epävarmuudet ovat enemmän sääntö kuin poikkeus. Monien ajattelijoiden mukaan olemme eläneet jo pitkään ajassa, jota leimaavat kiihtyvät ja ennakoimattomat muutokset, valmiiden käsikirjoitusten puute ja yksilöille kasautuvat vastuut löytää omat polkunsa. Tämänkaltaisessa ajassa eläminen vaatii nuorilta ja heidän lähiyhteisöiltään kykyä joustaa, mukautua ja palautua yllättävistä muutoksista sekä vastoinkäymisistä. Sanalla sanoen kyse on resilienssistä.

Vuoden 2022 Nuorisobarometrin teema on resilienssi ja kyky pärjätä epävarmuuksien ajassa. On ilmeistä, että monet epävarmuudet leimaavat erityisesti tämän päivän nuorten ikäluokkien arkea. Ympäristökysymykset haastavat perustavanlaatuisella tavalla totuttuja tulevaisuudenkuvia. Jatkuvan kasvun idean kyseenalaistuminen määrittää erityisesti nuorten tulevaisuutta. Viime vuosina pandemia-aika on tarkoittanut hyvin poikkeuksellisia rajoituksia aiemmin itsestään selvinä pidettyihin asioihin. Lopulta myös Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on heikentänyt uskoa rauhan pysyvyyteen myös pohjoisessa Euroopassa. Teemaa valittaessa alkuvuonna 2021 arveltiin koronapandemian olevan ohi tiedonkeruun käynnistyessä keväällä 2022. Haastattelut kuitenkin tehtiin aikana, jolloin monista laajamittaisista rajoituksista oltiin vasta luopumassa. Suurin osa haastatteluista tehtiin ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan.

Käsillä olevassa kirjassa tuotetaan vuosittaisen teeman lisäksi tietoa myös muista nuorten näkemyksistä. Nuorisobarometrin ensisijainen tehtävä on vuodesta 1994 lähtien ollut juuri tässä: olennaisinta on 15–29-vuotiaiden nuorten arvojen, asenteiden ja näkemysten selvittäminen nuorilta suoraan kysyttynä. Tällä tavoin Nuorisobarometri täydentää viranomaistietoa nuorten elinolosuhteista. Toisekseen tieto arvoista, asenteista ja näkemyksistä täydentää kyselytutkimuksia, joiden pääpaino on nuorten käyttäytymisessä sekä terveys- ja hyvinvointimittareissa. Kolmas Nuorisobarometrin erityinen tehtävä on niiden nuorten aikuisten tavoittaminen, joita ei löydetä peruskouluista tai toisen asteen oppilaitoksista. Nuoret aikuiset katoavat helposti tutkijoiden näköpiiristä heidän siirtyessään työelämään, korkeakoulutukseen, vanhempainvapaille, varusmies- tai siviilipalvelukseen tai jäädessä kokonaan instituutioiden ulkopuolelle.

Vuoden 2022 Nuorisobarometri koostuu kirjan aloittavasta tilasto-osiosta, viidestä tieteellisestä artikkelista ja kahdesta näkökulmatekstistä. Tilasto-osion tehtävä on esitellä barometrin perustulokset mahdollisimman ymmärrettävässä muodossa. Tilasto-osiossa käsitellään resilienssin sekä epävarmuus- ja turvattomuusnäkemysten ohella nuorten kohtaamia vastoinkäymisiä, stressikokemuksia, arjen merkityksellisyyttä ja hallintaa, elämään tyytyväisyyttä, sosiaalisia kiinnikkeitä, institutionaalista luottamusta ja päihdeasenteita. Moninaisia teemoja analysoidaan kyselyhetken, ja aina kun mahdollista, pidempien muutostrendien näkökulmista. Tulosten esittelyn ohella tilasto-osiossa tarkastellaan resilienssiä käsitteenä ja mitattavana ilmiönä luoden yhteistä pohjaa kirjan muille teksteille.

Tieteelliset artikkelit pureutuvat tilasto-osiota perusteellisemmin nuorten resilienssiin. Artikkeleissa tutkijat jatkavat aihepiirin käsittelyä syventämällä sitä temaattisesti ja käsitteellisesti. Lisäksi useammassa artikkelissa hyödynnetään tilasto-osiota hienojakoisempia tilastollisia menetelmiä tai täydennetään Nuorisobarometrin kyselyaineistoa muilla aineistokokonaisuuksilla. Jokaisella tieteellisellä artikkelilla on oma tehtävänsä kirjan

kokonaisuudessa, ja resilienssiä lähestytään niissä eri näkökulmista.

Kitta Ripatti ja Marko Manninen tarkastelevat resilienssiä yksilöllisinä kykyinä selviytyä vastoinkäymisistä. Kirjoittajat avaavat psykologista resilienssitutkimusta kattavassa kirjallisuuskatsauksessa. Käsitteellisen keskustelun lisäksi Ripatti ja Manninen hyödyntävät artikkelin empiirisessä osiossa ainutlaatuisia koulukodeissa ja vankiloissa kerättyjä kyselyaineistoja. Koulukotien ja vankiloiden nuorille on esitetty lomakemuodossa samat resilienssiä kartoittavat kysymykset kuin Nuorisobarometrin yleisotokseen valikoituneille nuorille. Tämänkaltaiset erillisnäytteet tarjoavat arvokasta tietoa ainakin kyselyhetkellä varsin marginaalisissa asemissa eläneiden nuorten resilienssistä.

Lea Pulkkinen, Riku Laine ja Tuuli Pitkänen tarkastelevat resilienssiä myös psykologisesta ja yksilöllisten voimavarojen näkökulmasta. Kirjoittajat ovat kiinnostuneita erityisesti siitä, millä tavoin nuorten tekemät siirtymät ovat yhteydessä kyselyvastaajien raportoimiin voimavaroihin. Kirjoittajien määrittelemät keskeiset siirtymät ovat lapsuudenkodista pois muuttaminen, tutkinnon suorittaminen, työelämään siirtyminen, parisuhteen muodostaminen ja lapsen saaminen.

Kahdessa seuraavassa artikkelissa irrottaudutaan psykologisista keskusteluista ja tarkastellaan resilienssiä osana nuorten yhteisöjä. Antti Kivijärvi ja Riikka Korkiamäki ovat kiinnostuneita ikätoverisuhteista nuorten voimavarana ja resilienssiä vahvistavana tekijänä. Kirjoittajat hyödyntävät barometriaineistoa ja rakentavat tilastollista mallia analysoidakseen ikätoverisuhteiden ja resilienssin välisiä yhteyksiä. Lisäksi he hyödyntävät nuorten avoimia vastauksia tulkitakseen tilastollisia havaintoja. Leena Suurpää, Helena Huhta ja Tuuli Pitkänen puolestaan keskittyvät nuorten resilienssin muodostumiseen osana perhe- ja yhteisökiinnikkeitä. Kirjoittajat tarkastelevat artikkelissaan erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten näkemyksiä sekä Nuorisobarometriaineiston että erikseen kerätyn haastatteluaineiston näkökulmista. Tällä tavoin Suurpään ja kumppaneiden artikkeli kiinnittää resilienssikeskustelun myös saatavilla oleviin hyvinvointipalveluihin ja niiden laatuun.

Mirja Määttä ja Milla Kuisma syventävät artikkelissaan havaintoja nuorten resilienssin ja yhteiskunnallisten kiinnikkeiden yhteyksistä. Määttä ja Kuisma ovat kiinnostuneita erityisesti nuorten kiinnittymisestä koulutusjärjestelmään, työmarkkinoille ja hyvinvointipalveluihin. He hyödyntävät barometrin kyselyaineiston ohella laadullista seuranta-aineistoa, joka on tuotettu haastattelemalla Ohjaamo-palvelua käyttäneitä nuoria aikuisia.

Näkökulmakirjoitusten tarkoitus on tuoda Nuorisobarometria koskevaan keskusteluun nuorisotyön ja -politiikan toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä. Erotuksena artikkeleista näkökulmien kirjoittajat ottavat vahvemmin kantaa ja tuovat aihepiirin lähemmäksi yhteiskunnallista päätöksentekoa, palveluja ja nuorten parissa tehtävää työtä. Pauliina Lahtinen tuo kirjoituksessaan resilienssikeskustelun nuorten parissa toimivien ammattilaisten kentille pohtiessaan nuorisotyön mahdollisuuksia nuorten yhteisökiinnikkeiden edistäjänä. Lahtinen peräänkuuluttaa esimerkiksi nuorten aikuisten ikätoverisuhteiden nykyistä vahvempaa tukemista kunnallisessa nuorisotyössä. Anna Munsterhjelm päättää vuoden Nuorisobarometrin puheenvuorollaan, joka herättelee viranomaisia ja poliitikkoja ei vain kuulemaan nuoria, vaan ottamaan heidät mukaan päätöksentekoon. Munsterhjelmin mukaan erityisesti koronaaikana nuoret sysättiin koteihin valtaa pitävien aikuisten tehdessä päätöksiä heidän puolestaan.

Yhdessä vuoden 2022 Nuorisobarometrin eri osiot tarjoavat monipuolisen kuvan resilienssistä nuorisoerityisenä kysymyksenä 2020-luvun Suomessa. Nuorisobarometrin tulosten mukaan vaikuttaa yhtäältä siltä, että valtaosa nuorista on selviytynyt melko hyvin koronakriisin ja muiden epävarmuuksien lävitse. Toisaalta tulosten perusteella voi nostaa esille monia eriarvoisuuksia nuorten välillä. Tutkimuksen tulokset tarkentavat nuorten hyvinvoinnin yleiskuvaa: suurin osa nuorista voi hyvin, mutta nuorten kesken esiintyy polarisaatiota. Nuoret eivät ole yhtenäinen

joukko. Resilienssi ja pärjääminen kytkeytyvätkin yksilöllisten kykyjen ohella voimakkaasti ympäröivien lähiyhteisöjen ja verkostojen tarjoamaan tukeen, nuorten yhteiskunnallisiin asemiin sekä julkisten palvelujen laatuun. Toivottavasti Nuorisobarometrin tulokset antavat eväitä esimerkiksi keväällä 2023 käytäviin hallitusohjelmaneuvotteluihin.

Haluamme osoittaa kiitoksemme kaikille kirjaan kirjoittaneille tutkijoille ja asiantuntijoille sekä lukuisille käsikirjoituksia kommentoineille henkilöille. Nimettömäksi jääneiden arvioitsijoiden lisäksi tekstejä kommentoivat Tomi Kiilakoski, Marko Manninen, Tuuli Pitkänen, Kirsimarja Raitasalo, Kitta Ripatti, Jussi Ronkainen ja Vesa Välimäki. Edellisten lisäksi Riku Laine ja Tuuli Pitkänen tekivät suuren työn valmisteltaessa vuoden 2022 Nuorisobarometria.

Helsingissä tammikuussa 2023

Anssi Pirttijärvi, vs. pääsihteeri
Valtion nuorisoneuvosto

Antti Kivijärvi, erikoistutkija
Nuorisotutkimusverkosto

TILASTO-OSIO

TIEDONKERUU JA TAUSTAMUUTTUJAT

Tässä luvussa esitellään tiiviisti vuoden 2022 Nuorisobarometrin tiedonkeruun toteuttamistapa ja keskeisimmät taustamuuttujat. Taustamuuttujien avulla kyselytuloksia tarkastellaan pitkin matkaa esimerkiksi sukupuoleen tai ikään liittyvien erojen kautta. Lukuun tutustuminen auttaa lukijaa arvioimaan myöhemmin esiteltyjä tuloksia ja niistä tehtyjä tulkintoja.

TIEDONKERUU

Nuorisobarometrin tutkimusaineisto kerättiin 15–29-vuotiailta Manner-Suomessa asuvilta henkilöiltä puhelinhaastattelumenetelmää käyttäen. Tutkimushaastattelu toteutettiin yhteensä 1864 henkilön kanssa. Tiedonkeruun ensimmäisessä vaiheessa väestötietojärjestelmästä poimittiin riittävä määrä nuorten yhteystietoja käyttäen niin sanottua kiintiöpoimintaa. Kiintiöinnin tarkoitus on taata se, että vastaajat edustaisivat mahdollisimman hyvin kaikkia Suomessa asuvia 15–29-vuotiaita. Käytännössä kiintiöinti tehtiin neljän kriteerin mukaan: sukupuolen (nainen, mies), ikäluokan (15–19, 20–24, 25–29), äidinkielen (suomi, ruotsi, muu) ja alueen (18 maakuntaa) mukaan.

Kaikkinensa väestötietojärjestelmästä poimittiin 80 000 Suomessa asuvan 15–29-vuotiaan henkilön tiedot. Syynä massiiviseen poimintaan on paitsi kato, myös se, että tänä päivänä puhelinnumero löytyy vain vähemmistölle Nuorisobarometrin ikäluokasta. Tällä kertaa puhelinnumero löytyi 32 323 henkilölle eli noin 40 prosentille poimituista henkilöistä. Syyt sille, että puhelinnumeroa ei löydetä, ovat moninaiset. Erityisesti Nuorisobarometrin ikähaarukan alapäässä kyse on usein siitä, että liittymä on toisen henkilön, käytännössä huoltajan nimissä. Ikähaarukan yläpäässä tyypillisempi tilanne lienee se, että liittymä on merkitty työnantajan nimiin. Lisäksi osalla nuorista on prepaid-liittymä. Tällaisissa tapauksissa liittymät eivät kytkeydy yksittäiseen henkilöön ja tämän osoitetietoihin, ellei niitä ole siihen erikseen lisätty.

Edellisten tapausten lisäksi uudempana puhelinhaastattelujen rajoituksena on vuonna 2018 voimaan astunut Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (2016/679). Mikäli henkilö on vaihtanut asetuksen voimaan astumisen jälkeen puhelinliittymäänsä, on hänen tässä yhteydessä pitänyt antaa suostumus tiedonkeruupuheluiden vastaanottamiseksi. Ennen tietosuoja-asetusta piti erikseen ilmoittaa, mikäli halusi kieltäytyä tiedonkeruista. Muutos on suurella todennäköisyydellä lisännyt ja tulee lisäämään niiden henkilöiden määrää, joihin ei voi olla yhteydessä tutkimustarkoituksissa.

Rekisteripoimintojen ja puhelinnumerojen löytämisen jälkeen otokseen valikoituneisiin nuoriin pyrittiin ottamaan yhteyttä. Käytännössä nuoria pyrittiin tavoittelemaan puhelimitse. Kaikkia 32 323 nuorta tavoiteltiin vähintään kertaalleen. Puhelinnumeroista 644 ei ollut enää käytössä yhteydenottohetkellä. Löydettyjen ja käytössä olevien puhelinnumeroiden osalta Nuorisobarometrissa käytetään niin sanottua korvaavaa poimintaa. Jos tavoiteltu henkilö ei vastaa puhelimeen tai kieltäytyy haastattelusta, soitetaan seuraavalle samassa kiintiössä olevalle nuorelle (esim. 20–24-vuotias suomenkielinen nainen). Korvaavaa poimintaa jatketaan siihen asti, kunnes saadaan haluttu määrä haastatteluja kustakin kiintiöstä.

Ikä, sukupuoli ja äidinkieli ovat suhteellisen helposti kiintiöitäviä taustatietoja, mutta poiminta vinoutuu silloinkin, jos vaikeasti tavoitettavat vastaajat korvataan helposti tavoitettavilla. Toistaiseksi ei ole aukotonta keinoa saada tietoa siitä,

minkälaisilta henkilöiltä puuttuu tiedossa oleva puhelinnumero tai ketkä jättävät vastaamatta yhteydenottopyyntöihin. Niinpä Nuorisobarometrissa tai lähtökohtaisesti muissakaan puhelinhaastattelumenetelmään perustuvissa tiedonkeruissa ei tarkkaan ottaen ole kyse otoksesta, vaan näytteestä. Tästä syystä tulosten yleistettävyyteen tulee suhtautua varauksella ja esiteltyihin jakaumiin suuntaa antavina, ei tarkkoina tilannekuvina kaikista Suomessa asuvista 15–29-vuotiaista. Paljolti tästä syystä Nuorisobarometrissa esiteltyjä tuloksia analysoidaan mahdollisuuksien mukaan vahvassa keskusteluyhteydessä aihepiireistä tehdyn aiemman tutkimuksen kanssa (ks. myös Kestilä ym. 2016, 120).

Mikäli potentiaalinen haastateltava tavoitettiin, pyydettiin häneltä ensimmäisenä suostumusta tutkimukseen osallistumisesta ja tietojen luovuttamisesta. Myös tässä kohtaa monet tavoitetut nuoret kieltäytyivät haastattelusta. Tutkimukseen osallistumisesta kieltäytyi 12 469 tavoitettua nuorta. Näiden lisäksi puhelinhaastattelu keskeytyi 20 nuoren kohdalla. Puhelinnumerojen puuttumisten, vanhentuneiden numeroiden, kieltäytymisten ja keskeyttämisten jälkeen vuoden 2022 Nuorisobarometria varten haastateltiin lopulta 1864 nuorta (ks. kuvio 1).

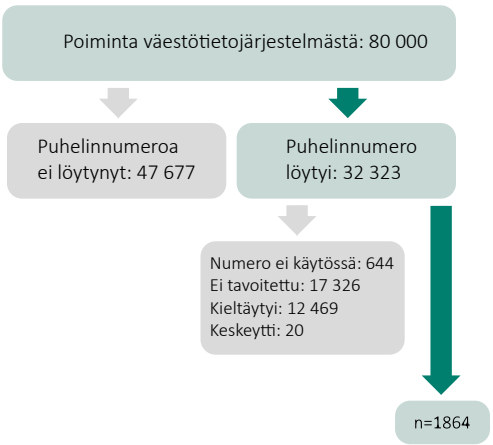

KUVIO 1. VASTAAJIEN VALIKOITUMINEN VÄESTÖTIETOJÄRJESTELMÄPOIMINTOJEN JÄLKEEN.

Vuoden 2022 Nuorisobarometrin haastattelut kestivät keskimäärin 25 minuuttia. Haastatteluissa käytetyn lomakkeen kysymyksiä karsittiin testihaastattelujen jälkeen jonkin verran, jotta haastattelujen kestoa saatiin lyhennettyä. Haastattelut tehtiin välillä 19.1.2022 ja 27.2.2022, ja ne toteutti IROresearch Oy. Haastattelukielet olivat suomi ja ruotsi. Kaikille ei siten pystytty tarjoamaan mahdollisuutta osallistua haastatteluun omalla äidinkielellään. Kiintiöryhmien (ikä, sukupuoli, äidinkieli, maakunta) mukaisessa tarkastelussa vastaajaryhmien ali- tai yliedustus oli verrattain vähäistä. Tästä huolimatta esimerkiksi joistakin maakunnista saatiin jonkin verran odotusarvoa vähemmän vastauksia. Ali- ja yliedustukset huomioitiin painokertoimien avulla. Valtaosa painokertoimista oli hyvin lähellä yhtä, mutta kertoimen vaihteluväli oli 0,63–1,29.

Kuten kuviosta 1 on nähtävissä, suuri osa 15–29-vuotiaista nuorista valuu puhelinhaastattelijoiden haavin lävitse. Kato on Nuorisobarometrin yli 25-vuotisen historian ajan ollut kasvava ongelma. Kutistuvat vastausprosentit ovat vaivanneet viimeisten vuosikymmenten aikana muitakin kyselymenetelmiin perustuvia tutkimuksia (ks. esim. Sheehan 2001; Brick & Williams 2013; Stedman ym. 2019).

Nuorisobarometrin ensisijainen tehtävä on tuottaa tietoa nuorten ja nuorten aikuisten näkemyksistä, asenteista ja arvoista. Tällaisen ”subjektiivisen” tiedon tuottaminen edellyttää, että asioista kysytään suoraan *nuorilta*. Erityisesti tästä näkökulmasta viranomaisten tuottama rekisteritieto *nuorista* ei ole riittävää. Subjektiivisen tiedon saaminen edellyttää haastatteluja, mutta nuorten tavoittaminen ja suostumuksen saaminen haastatteluihin on vaikeutunut, eikä muutosta tilanteeseen ole näköpiirissä. Kasvavaan katoon liittyvä ongelma ei toki koske vain Nuorisobarometria, vaan lähes kaikkea edustavuuteen pyrkivää kyselytutkimusta. Usein tutkimusosallistujien valikoituminen tarkoittaa sitä, että vastaajat edustavat verrattain hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa olevaa joukkoa (esim. Karvonen & Kestilä 2014). Valikoitumista tapahtunee myös tilannesidonnaisesti. Oletettavasti puhelinhaastatteluun suostuu

ennemmin hyvän kuin huonon elämäntilanteen tai hetken aikana, mikä voi näkyä vastauksissa.

Lisäksi puhelinhaastattelujen kohdalla on olennaista huomauttaa, että puhelin ja sen käyttötavat ovat muuttuneet perustavanlaatuisilla tavoilla viimeisten vuosikymmenten aikana erityisesti nuorilla ikäluokilla. Soittaminen ja puheluihin vastaaminen eivät enää ole puhelimen ensisijaisia käyttötarkoituksia (ks. luku Muutokset yhteydenpidossa). Voi olla, että erityisesti tuntemattomista numeroista tuleviin puheluihin vastaaminen on yhä vähäisempää. Nuorille ikäluokille ja suurelle osalle aikuisväestöstä puhelin on ennen kaikkea henkilökohtainen mediakeskus, jolla kommunikoidaan pääasiassa erilaisten viestisovellusten kautta.

Lisääntyvää vastauskatoa on viimeisten vuosien aikana yritetty paikata monin tavoin ja kehittämistyö tällä saralla jatkuu edelleen. Täydellistä ratkaisua tuskin löytyy, mutta toistaiseksi on pyritty keräämään ”erillisnäytteitä” esimerkiksi etsivän nuorisotyön piirissä olevilta (Gretschel & Myllyniemi 2017) ja maaseudulla asuvilta (Pulkkinen & Rautopuro 2018) nuorilta. Erillisnäytteiden pyrkimyksenä on kerätä tietoa sellaisilta nuorten ryhmiltä, jotka jäävät Nuorisobarometri-aineistoissa aliedustetuksi.

Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa katoon liittyviä ongelmia yritettiin paikata korvaavien poimintojen ja painotusten lisäksi muodostamalla vertailuasetelmia muihin, kyselytutkimuksissa usein aliedustettuihin nuorten ryhmiin. Käytännössä tällaista määrällistä vertailua tehdään kolmessa artikkelissa.

Kitta Ripatin ja Marko Mannisen tutkimuksessa hyödynnetään sekä koulukodeissa että vankiloissa olevien nuorten vastauksia osin samoihin kysymyksiin kuin Nuorisobarometrissa. Leena Suurpään ja kollegoiden tutkimuksessa kyselyaineistoa on puolestaan tuotettu päihde- ja mielenterveyspalveluja käyttävien nuorten parissa. Edellisten lisäksi Mirja Määttä ja Milla Kuisma hyödyntävät Ohjaamo-palvelujen kautta tavoitettuja nuoria ja heidän kanssaan tehtyjä laadullisia seurantahaastatteluja. Ohjaamot tavoittavat pääasiassa nuoria aikuisia, jotka kaipaavat tukea koulutus- ja työelämäsiirtymissään (Määttä & Souto 2020; ks. myös Aaltonen ym. 2018). Näiden analyysien kautta lukija voi hahmottaa tarkkanäköisemmin myös Nuorisobarometrin yleisotoksen tai -näytteen merkityksiä.

TAUSTAMUUTTUJAT

Nuorisobarometrin taustamuuttujat on saatu pääosin vastaajilta itseltään. Niitä ei siis ole haettu viranomaisrekistereistä, vaan ne kertovat tutkimusta varten haastatellun nuoren oman käsityksen asiasta. Esimerkiksi työssäkäyvä opiskelija voi pitää pääasiallisena toimintanaan palkkatyötä tai opiskelua. Lisäksi on tiedossa, että nuorten tilanteet koulutuksen ja työn osalta muuttuvat varsin nopeasti. Viranomaisnäkökulmasta yhdellä hetkellä työtön nuori voi omasta näkökulmastaan olla juuri aloittamassa opiskeluja, odottamassa varusmiespalveluksen alkamista tai hetki sitten valmistunut. Voikin arvella, että tällaisissa tapauksissa työttömän identiteetti ja siihen usein liittyvä kielteinen leima ei ole välttämättä houkutteleva vaihtoehto.

Sukupuoli

Sukupuolta on kysytty Nuorisobarometreissa vastaajan omana kokemuksena noin kymmenen vuoden ajan. Vastaajille tarjotut vaihtoehdot ovat olleet nainen, mies, muu, en osaa tai halua sanoa. Näin oli myös tämän vuoden kyselyssä. Tästä huolimatta tiedonkeruuta toteuttanut taho toimitti epähuomiossa alun perin aineiston, jossa taustamuuttujana oli vain väestörekisteriin merkitty ”juridinen” sukupuoli. Tästä syystä sukupuoleen perustuvat analyysit eivät perustu koettuun sukupuoleen. Valitettava tilanne kadottaa vastaajan omat kokemukset ja hävittää sukupuoleen liittyvän moninaisuuden. Tämä on syytä pitää mielessä tuloksia tulkittaessa. Lopulta naisiksi on merkitty 48,6 (n=906) ja miehiksi 51,4 (n=958) prosenttia vastaajista. Kyse on siis hyvin konkreettisesti nais- ja miesoletetuista.

Analyysien ja kirjoitustyön ollessa jo pitkällä saimme haltuumme myös aineiston, josta ilmeni

vastaajan koettu sukupuoli. Naisiksi identifioitui 47,8 ja miehiksi 51,1 prosenttia. Vaihtoehdon ”muu” valitsi 12 (0,6 %) ja vaihtoehdon ”en osaa tai halua sanoa” yhdeksän vastaajaa (0,5 %). Jakaumat ovat hyvin samankaltaiset kuin vuoden 2021 Nuorisobarometrissa (Kiilakoski & Laine 2022, 12). Pienet sukupuolidikotomian ulkopuolelle kurottavat vastaajamäärät kertonevat siitä, että jäykähkössä puhelinhaastatteluformaatissa sukupuolen moninaisuuden ilmaisulle jää kehnosti tilaa.

Vaikka koettua sukupuolta ei ennätetty ottaa analyyseissa systemaattisesti huomioon, on muuttujan kautta kuitenkin tehty tarkistavia analyyseja. Analyysien perusteella voi todeta, että juridisen sukupuolen käyttö koetun sukupuolen sijaan ei muuta tuloksia käytännössä lainkaan. Tilastollista päättelyä olennaisempaa on kuitenkin sukupuolen moninaisuuden huomioimisen tunnustuksellinen ja tutkimuseettinen puoli. On syytä pahoitella sitä, että nuorten kokemukset eivät tule tässä kohtaa näkyviksi ja tunnustetuiksi osiksi paljon näkyvyyttä saavaa tiedonkeruuta, jolla on valtaa määritellä nuoria kokonaisena sukupolvena.

Sukupuolen moninaisuuteen liittyviä vähemmistökokemuksia on kuitenkin mahdollista haarukoida toisellakin tapaa. Yhteensä noin neljä prosenttia (n=65) vastaajista koki kuuluvansa sukupuoli-identiteetiltään vähemmistöön. Voi olettaa, että ainakaan nämä vastaajat eivät samastu kaksinapaiseen sukupuolikäsitykseen.

Ikä

Nuorisobarometrissa nuorilla tarkoitetaan 15–29-vuotiaita henkilöitä. Analyyseissa vastaajat on jaettu usein kolmeen ikäluokkaan: 15–19-vuotiaisiin, 20–24-vuotiaisiin ja 25–29-vuotiaisiin. Tällaista ikäjaottelua on käytetty Nuorisobarometreissa pitkään, ja jo vertailujen vuoksi ikäryhmät on tarkoituksenmukaista pitää suurimmassa osassa analyyseja samoina. Vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvia on aineistossa eniten, 36,8 prosenttia (n=686). Keskimmäiseen ikäluokkaan kuuluvia on 32,1 prosenttia (n=599) ja nuorimpaan ryhmään kuuluvia 31,1 prosenttia (n=579).

Äidinkieli

Tieto vastaajien äidinkielestä on peräisin väestötietojärjestelmästä, eikä näin ollen välttämättä vastaa nuorten omaa kokemusta asiasta. Äidinkieltä käytettiin jo poimintoja kiintiöitäessä ja puhelinhaastatteluja tehtäessä. Lopullisessa aineistossa suomenkielisten, ruotsinkielisten ja muunkielisten osuudet vastaavat 15–29-vuotiaiden koko väestössä havaittuja osuuksia: 86 prosenttia (n=1596) vastaajista oli suomenkielisiä, viisi prosenttia (n=88) ruotsinkielisiä ja kymmenen prosenttia (n=180) muunkielisiä (Tilastokeskus 2021a). Muunkielisten osuus kiintiöitiin Nuorisobarometrin edustavuuden parantamiseksi ensimmäistä kertaa vuonna 2014. Ensimmäisen Nuorisobarometrin ilmestyessä vuonna 1994 oli muunkielisten 15–29-vuotiaiden osuus alle kaksi prosenttia, 2015 noin kuusi prosenttia ja nyt siis kymmenen prosenttia.

On syytä muistaa, että erityisesti muunkieliset nuoret ovat erittäin moninainen joukko, jota halkovat esimerkiksi kulttuurisiin taustoihin, sosioekonomiseen asemaan, sukupuoleen ja mahdolliseen maahanmuuttohistoriaan liittyvät erot. Suurin muunkielisten nuorten ryhmä Suomessa on venäjänkieliset, joita 15–29-vuotiaissa oli vuonna 2022 noin 16 000 (2 % koko ikäluokasta). Seuraavaksi yleisimmät kielet olivat arabia (9 000, 1 %), viro (8 000, 1 %), somali (8 000, 1 %) ja farsi (5 000, 1 %). Vaikkei yksittäisten kielten osuuksia kiintiöity, on suuruusjärjestys sama myös Nuorisobarometrin aineistossa: venäjänkielisiä on 37 (2 %), arabiankielisiä 26 (1 %), vironkielisiä 17 (1 %) ja somalinkielisiä 12 (1 %). Muita yleisimpiä Nuorisobarometriin haastateltujen äidinkieliä ovat englanti (8), farsi (6), kurdi (5), albania (5) ja thai (5) jotka myös väestötilastoissa ovat 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä yleisimpiä.

Pääasiallinen toiminta

Ikäryhmän ollessa niinkin laaja kuin 15–29 vuotta, ovat elämäntilanteet keskimäärin kovin erilaisia kohderyhmän nuorimmassa ja vanhimmassa

päässä. Taustamuuttujien mukaisia tilastollisia eroja tarkasteltaessa ikä voikin usein olla pääasiallista toimintaa tärkeämpi selittäjä.

Pääasialliselta toiminnaltaan kaikista vastaajista 53 prosenttia (n=986) kertoi olevansa koululaisia tai opiskelijoita. Lisäksi luokan ”jotain muuta” valinneiden avovastauksista näkyy, että mukana oli pääsykokeisiin lukevia tai pääsykoetuloksia odottavia, joita ei kuitenkaan luokiteltu opiskelijoiksi. Vastaajista 35 prosenttia (n=654) koki olevansa pääasialliselta toiminnaltaan palkkatyössä, neljä prosenttia (n=80) työttömiä, kolme prosenttia (n=50) yrittäjiä, kaksi prosenttia (n=30) vanhempainvapaalla, yksi prosentti (n=16) asetai siviilipalveluksessa ja kaksi prosenttia (n=43) vastasi kuuluvansa luokkaan ”jotain muuta”. Tähän luokkaan kuuluu eläkeläisiä, pätkätyöläisiä, sairaslomalaisia tai kuntoutuksessa olevia. Osa oli jonkinlaisessa välitilassa valmistumisen ja työnaloittamisen välissä tai välivuotta viettäen (vrt. Uusikangas & Haikkola 2022, 89). Osa työttömistä työnhakijoista ei kokenut työttömyyttä pääasialliseksi toiminnakseen, mainiten arkisia aktiviteetteja kuten pullojen kerääminen tai isän auttaminen tämän töissä. Näitäkään tapauksia ei ole uudelleen luokiteltu työttömiksi, vaan vastaajan omaa tulkintaa tilanteestaan on pidetty ensisijaisena. Kaikkiaan lähes kaikki nuoret osasivat sijoittaa itsensä johonkin tarjotuista luokista.

Nuorisobarometrin aineistossa neljä prosenttia vastaajista oli haastatteluhetkellä työttömänä. Kun laskuista poistaa työvoimaan kuulumattomat vastaajat, kuten koululaiset ja opiskelijat sekä vanhempainvapaalla olevat, on osuus kymmenen prosenttia. Nuorisotyöttömyydellä viitataan tavallisesti 15–24-vuotiaiden työttömyyteen. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (SVT 2022a) mukaan 15–24-vuotiaiden työttömyysaste oli tiedonkeruun aikaan helmikuussa 14,5 prosenttia. Barometriaineistossa vastaavalla tavalla laskettu 15–24-vuotiaiden työttömyysprosentti oli lähes sama, 14,7. Lukujen vertaaminen ei kuitenkaan ole mielekästä, sillä ne perustuvat erilaiseen tiedonkeruuseen. Esimerkiksi väliaikaisesti työttömyysturvan varassa kesätyötä hakeva nuori voi Nuorisobarometrin kyselyssä kokea itsensä enemmän opiskelijaksi kuin työttömäksi. Työvoimatutkimuksessa myös opiskelija voidaan luokitella tilastoissa työttömäksi.

Nuorisobarometri ei ylipäätään ole tarkoituksenmukaisin instrumentti nuorisotyöttömyyden seuraamiseksi, sillä tiedonkeruun ajankohta vaihtelee hieman vuosittain ja nuorisotyöttömyyden kausivaihtelu on erittäin suurta. Trendi on kuitenkin selvä: työttömyys on niin Nuorisobarometrien aineistoissa kuin työvoimatilastoissa ollut laskusuunnassa.

Kaikkinensa nuorten pääasiallisen toiminnan kohdalla on syytä muistaa, että nuorten statukset ovat usein jatkuvassa liikkeessä (esim. Korpela & Jauhiainen 2022, 44; Uusikangas & Haikkola 2022, 90). On verrattain tyypillistä, että sama nuori voi olla työtön, palkkatyössä, opiskelija ja vanhempainvapaalla muutaman kuukauden ajanjakson sisällä. Pysäytyskuvamaiset kyselytutkimukset eivät tunnista tämänkaltaista liikettä.

Koulutus

Koulutustasoa suoraan mittaavia muuttujia oli kyselyssä kaksi: korkein suoritettu tutkinto ja haastatteluhetken opiskelupaikka. Näiden lisäksi selvitettiin se ikä, jossa vastaaja oli suorittanut ensimmäisen ammatillisen tutkintonsa tai korkeakoulututkintonsa. Vastaajan omaa koulutusta kuvaavien kysymysten lisäksi selvitettiin äidin koulutustaso.

Valtaosalla 15–29-vuotiaista koulutus on yhä kesken, joten pelkän tutkintomuuttujan käyttö olisi epätarkkaa. Opiskelijoiden jättäminen pois analyyseista puolestaan hukkaisi enemmistön tapauksista. Kattavampi koulutusmuuttuja saadaankin yhdistämällä tiedot suoritetuista tutkinnoista ja vastaushetken opiskelupaikasta. Toistaiseksi opintonsa päättäneiden luokittelu on tällä tavoin yksinkertaista. Heidän osaltaan koulutukseksi merkittiin korkein suoritettu tutkinto. Joidenkin osalta tämä tarkoitti myös lukion ja ammatillisen koulutuksen yhdistelmätutkintoa.

Opiskelevien nuorten luokittelu on paikoin hieman monimutkaisempaa. Ensinnäkin aineiston 132 peruskoululaista jätettiin muuttujasta

pois, sillä siinä vaiheessa koulutuspolut eivät vielä ole eriytyneet.[1] Muiden opiskelevien nuorten osalta koulutusmuuttujan arvo määriteltiin sen hetkisten opiskelujen mukaan. Esimerkiksi lukiossa opiskelevat toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneet ovat luokassa "ylioppilas tai lukiossa", vaikka molemmat tutkinnot ovat samantasoisia. Lukio-opintojen jälkeen monet jatkavat tai suunnittelevat jatkavansa korkeakouluun, mutta varsinainen luokitteluperustelu on se, että näin saadaan tarkemmin mitattua viimeisintä opiskeluorientaatiota. Niinpä aineiston 16 ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevaa ylioppilasta on vastaavasti luokiteltu toisen asteen ammatillisen tutkinnon luokkaan.

Edellistä luokitteluperustetta on sovellettu myös korkeakoulutuksen osalta. Ammattikorkeakouluissa opintojaan suorittavat on eroteltu yliopistoissa opiskelevista, vaikka tänä päivänä luokittelua tehdään myös sen mukaan, onko kyse alemmasta vai ylemmästä korkeakoulututkinnosta. Esimerkiksi aiemmissa Nuorisobarometreissa on kuitenkin havaittu, että yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden välillä on eroja tarkasteltaessa erilaisia asenne- ja mielipidekysymyksiä (esim. Kiilakoski & Laine 2022, 51).

Lopulta muuttujan luokat ovat ylioppilas tai lukiossa (20 %, n=369), ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa (28 %, n=517), yhdistelmätutkinto tai sitä suorittamassa (2 %, n=44), ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa (19 %, n=354), yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa (21 %, n=395) sekä ei tutkintoja, ei opiskele (3 %, n=47). Nuorisobarometrin tilastoosiossa yhdistettyä koulutusmuuttujaa käytetään ensisijaisena mittarina koulutuksesta.

Asuinympäristö

Nuorten asuinympäristö on yksi perinteisistä Nuorisobarometrin taustamuuttujista. Eri asuinympäristöt tarjoavat erilaiset mahdollisuusrakenteet esimerkiksi koulutukseen hakeutumiselle, työllistymiselle ja vapaa-ajan toiminnalle (esim. Armila ym. 2016). Nuorten arki voi rakentua hyvin erilaiseksi asuinpaikan mukaan (Kivijärvi ym. 2021).

Käytännössä nuorten asuinympäristö pääteltiin väestörekisteriin merkityn kotikunnan mukaan. Menettelytavalla on ainakin kaksi heikkoutta. Ensinnäkin osa nuorista saattoi asua kyselyhetkellä tosiasiallisesti eri kunnassa, esimerkiksi opiskelupaikkakunnalla. Toisekseen viime vuosikymmenten kuntaliitosten myötä monet kunnat pitävät sisällään hyvin monenlaisia asuinympäristöjä maaseutumaisesta miljööstä suurten kaupunkien keskusta-alueisiin (esim. Penttinen & Ronkainen 2018). Edellisistä ongelmista huolimatta Tilastokeskuksen kuntaryhmittelyssä (Tilastokeskus 2022c) kunnat jaetaan kolmeen eri luokkaan: kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Näiden lisäksi pääkaupunkiseutu (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) eroteltiin vielä omaksi luokakseen. Tämän jaottelun mukaan vuoden 2022 Nuorisobarometrin vastaajista 26 prosenttia (n=482) asui pääkaupunkiseudulla, 53 prosenttia (n=984) muissa kaupunkimaisissa kunnissa, 11 prosenttia (n=198) taajaan asutuissa kunnissa ja 11 prosenttia (n=200) maaseutumaisissa kunnissa. Nuorisobarometrin kuntatyypin mukainen vastaajien jakauma vastaa melko hyvin "perusjoukkoa". Tilastokeskuksen (2021b) kolmiluokkaisen jaottelun mukaan vuonna 2021 kaupunkimaisissa kunnissa asui 79 prosenttia, taajaan asutuissa kunnissa 12 prosenttia ja maaseutumaisissa kunnissa yhdeksän prosenttia kaikista 15–29-vuotiaista nuorista.

Asuinympäristöön liittyvä ja tulosten raportoinnin kannalta keskeinen tieto on, että mitä harvemmin asutusta alueesta on kyse, sitä nuorempia ja samalla vähemmän koulutettuja vastaajat ovat. Maaseutumaisilla paikkakunnilla asuvat vastaajat ovat keskimäärin 20,5-vuotiaita pääkaupunkiseudulla asuvien ollessa keskimäärin 23-vuotiaita. Nuoret ja nuoret aikuiset muuttavat usein asukasluvultaan pieniltä paikkakunnilta suurempiin opiskelukaupunkeihin. Näin ollen tuloksia tulkitessa on oltava tarkkana siitä, mikä tai mitkä muuttujat lopulta selittävät eri asuinympäristöissä asuvien nuorten välillä havaittuja eroja.

Vähemmistökokemukset

Vähemmistökokemuksia on seurattu Nuorisobarometreissa vuodesta 2014 alkaen. Vähemmistöön kuulumisen kokemuksia kartoitettiin aiempien vuosien tapaan kysymyksellä ”Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?”. Tarjotut vähemmistökuulumisen kokemisen lähteet olivat etninen tausta, aatteellinen vakaumus tai mielipide, uskonnollinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen (kuten esimerkiksi homo, bi, lesbo), sukupuoli-identiteetti (kuten esimerkiksi transihminen), vammaisuus tai pitkäaikaissairaus ja jokin muu vähemmistö.

Vastausvaihtoehtoina oli vain kyllä tai ei, kun joinain vuosina kuulumisen kokemuksia on selvitetty myös asteikon avulla (”vähän” tai ”paljon” kuulumisen kokemuksia). Myös vähemmistötyypit ovat hieman vaihdelleet, joten suora vertailu aiempiin barometreihin ei ole mahdollista, eikä oikeastaan tarpeellistakaan. Keskeisin tarkoitus vähemmistöön kuulumisen kokemusten seurannassa ei ole trenditieto kokemusten yleisyydestä, vaan mahdollisuus tarkastella eri aihepiirejä myös vähemmistönäkökulmasta. Samalla lienee hyvä muistuttaa luokkien sisäisestä moninaisuudesta. Mikään näistä niin sanotuista vähemmistöistä ei ole yhtenäinen ryhmä, vaan kysymys on vastaajan omista ja mahdollisesti myös muuttuvista kokemuksista.

Yleisimmät vähemmistökokemukset liittyivät aatteellisiin (15 %, n=281) ja uskonnollisiin (14 %, n=252) vakaumuksiin. Muita varsin taajaan toistuneita vähemmistökokemuksia olivat seksuaalinen suuntautuminen (13 %, n=238), etninen tausta (9 %, n=174) ja vammaisuus tai pitkäaikaissairaus (9 %, n=168). Sukupuoli-identiteetin vuoksi vähemmistöön koki kuuluvansa neljä prosenttia (n=65). Luokan ”jokin muu” valinneista viidestä prosentista (n=95) 94 kertoi avokommentein mihin vähemmistöön he kokivat kuuluvansa. Selvästi yleisin oli kielivähemmistö, tavallisimmin ruotsinkielisyys tai suomenruotsalaisuus. Muina vähemmistökokemuksen syinä mainittiin ajattelutapoja (kuten ekologisuus, rokotekriittisyys), elämäntapoja (strategiapelit, maanviljely) ja yksilöllisiä ominaisuuksia (lihavuus, ADHD). Sanan ”vähemmistö” monia tulkintoja valottaa sekin naispuolinen vastaaja, joka kertoi kuuluvansa vähemmistöön sukupuoleen liittyvän epätasa-arvon takia.

Enemmistöllä (59 %, n=1096) ei ollut lainkaan vähemmistökokemuksia. 23 prosentilla (n=432) oli kokemusta vähemmistöön kuulumisesta yhdessä kysytyssä asiassa, 12 prosentilla (n=219) kahdessa ja kuudella prosentilla (n=117) vähintään kolmessa asiassa. Nuorisobarometrin tilasto-osiossa vähemmistökokemuksia kuvaava taustamuuttuja on neliluokkainen kertoen vähemmistökokemusten kasautumisesta (ei; kyllä, yksi vähemmistö; kyllä, kaksi vähemmistöä; kyllä, kolme vähemmistöä tai enemmän).

SOTA UKRAINASSA

Tieto vuoden 2022 Nuorisobarometrin tarkoista haastattelupäivämääristä (19.1.2022–27.2.2022) on olennainen, sillä ajankohtaan osuu Venäjän laajentunut sotilaallinen hyökkäys Ukrainaan ja sitä seurannut laajamittainen medianäkyvyys. Hyökkäys alkoi 24.2.2022, ja sen jälkeen haastateltiin 47 nuorta. On hyvin mahdollista, että uutisvirta sodasta on vaikuttanut esimerkiksi nuorten turvattomuuden, stressin tai resilienssin kokemuksiin. Sodan laajentumisen jälkeen haastateltujen nuorten määrä on kuitenkin pieni ja lisäksi joukko on valikoitunut. Näistä syistä kovin järjestelmällisestä analyysista ja pitkälle menevistä johtopäätöksistä on syytä pidättäytyä.

Tätä kirjoitettaessa tutkimustietoa Ukrainan sodan vaikutuksista nuoriin tai nuorten hyvinvointiin on varsin niukasti. Tilastokeskuksen (2022b) toteuttaman kansalaispulssi-kyselyn perusteella on tiedossa, että 15–29-vuotiaat kokivat vanhempia ikäryhmiä vähemmän asiaan liittyvää huolta eikä valtaosa heistä (60 %) kokenut kriisillä olevan vaikutusta hyvinvointiinsa. Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa ei kysytty suoranaisesti nuorten hyvinvoinnista tai maailmanpoliittiseen tilanteeseen ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä huolista. Näistäkin syistä barometri on kehno instrumentti sodan vaikutusten arviointiin.

Sota on kuitenkin ollut merkittävä asia maantieteellisen läheisyytensä ja intensiivisen uutisoinnin myötä. Siksi sen mahdollisia heijastumia barometriaineistoon tarkastellaan tässä lyhyesti. Sodan laajentumisen jälkeen haastatelluista nuorista verrattain suuri osa oli Uudenmaan alueella asuvia suomenkielisiä naisia. Lisäksi, ja osin edelliseen linkittyen, enemmistö heistä oli joko valmistunut yliopistosta tai oli valinnut akateemisen koulutuspolun opiskellen lukioissa tai yliopistoissa. Näin ollen Ukrainan sodan mahdollisia vaikutuksia nuorten vastauksiin on syytä tarkastella nämä tekijät vakioiden.

Ukrainan sodan laajentumisen vaikutuksia tarkasteltiin suhteessa nuorten kokemaan resilienssiin (ks. luku Resilienssi Nuorisobarometrissa), stressiin (ks. luku Stressi), omaa tulevaisuutta koskeviin epävarmuuden ja turvattomuuden tunteisiin (ks. luku Epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset) sekä suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumiseen (ks. luku Yhteenkuuluvuus). Sodan laajentumisen jälkeen haastateltujen vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja muihin vastaajiin, kun olennaiset taustamuuttujat oli vakioitu.[2] Pieniä, joskin tilastollisesti ei-merkitseviä eroja vastausajankohdan mukaan saattoi havaita esimerkiksi siten, että sodan laajentumisen jälkeen stressin kokeminen näytti olevan hieman tyypillisempää. Edellisistä tuloksista huolimatta sodalla on voinut olla moniakin hyvinvointivaikutuksia. Käytettävissä olevia muuttujia ei suunniteltu tämänkaltaisten maailmanpoliittisten mullistusten mittaamiseen, ja vastaajamäärät 24.2.2022 jälkeen ovat varsin vaatimattomat. Lisäksi voi olla, että huoli sodasta on kasvanut jo ennen varsinaisia helmikuun lopun hyökkäystoimenpiteitä.

MITÄ RESILIENSSI ON?

Vaikka resilienssi on verrattain tuore käsite tutkimuskirjallisuudessa, on termin käytöllä muissa yhteyksissä jo pitkä historia. Resilienssillä viitattiin 1500-luvun Euroopassa ei-toivottuun muutosvastaisuuteen ja konservatiivisuuteen. Seuraavina vuosisatoina resilienssi alettiin määritellä myönteisemmin sille annettujen merkitysten lähestyessä nykyistä ymmärrystä. Ainakin englanninkielisessä maailmassa resilienssillä viitattiin materiaalin tai ihmisen luonteen lujuuteen. (esim. Hyvönen ym. 2019.)

Tämän päivän ihmistieteellisissä keskusteluissa resilienssillä on usein kaksoismerkitys. Yhtäältä käsitteellä viitataan kriisinsietokykyyn tai selviytymiseen akuuteissa stressitilanteissa, niin sanottuun iskunkestävyyteen. Toisaalta resilienssillä voidaan tarkoittaa kriisien jälkeistä ja *odotettua parempaa* palautumista (esim. Masten 2011) tai mukautumiskykyä ja muutosjoustavuutta. Toisin sanoen resilienssi ymmärretään ajassa tapahtuvana prosessina, jonka seurauksena yksilö tai jokin yhteisö sopeutuu stressaaviin muutoksiin palautuen niiden rasituksista tai organisoituen uudelleen. Usein tutkimusten informanteiksi valitaan yksilöitä, joiden tiedetään kokeneen jonkin vastoinkäymisen, esimerkiksi vanhempien menetyksen tai pakolaisuuden. Tämän jälkeen seurataan tutkimukseen valikoituneiden henkilöiden palautumista. Resilienssi on siten ennemminkin prosessi kuin asiantila tai lopputulos (esim. Ungar 2004; van Breda 2018).

Nuorisobarometri on poikkileikkausaineisto, pysäytyskuva nuorista yhdellä hetkellä. Siten nuorten selviytymisen tai palautumisen seuraaminen ei tässä onnistu, mutta on mahdollista tehdä näkyväksi niitä tekijöitä ja ”välittäviä prosesseja”, joista resilienssi muodostuu (van Breda 2018). Lisäksi voimme arvioida yleisesti nuorten ikäluokkien käsityksiä omasta resilienssistään ja eritellä näiden yhteyksiä muihin barometriaineistosta saatavilla oleviin muuttujiin. Näitäkin pyrkimyksiä voi pitää tärkeinä ajassa, jota leimaavat monenlaiset yhteiskunnalliset epävarmuudet ja yksilöllisten elämänkulkujen monimutkaistuminen.

Edellä kuvattu resilienssin määritelmä ei ole kaikki tieteenalat läpileikkaava totuus, vaan resilienssiä on tutkittu toisen maailmansodan jälkeen useiden tieteenalojen piirissä ja erilaisista lähtökohdista. Kenties keskeisin tieteenala on ollut psykologia. Tällöin tarkastelun kohteeksi ovat tyypillisesti valikoituneet ihmisyksilöt ja heidän lähiympäristönsä. Psykologista resilienssitutkimusta on tehty viime vuosikymmeninä usein ”positiivisen psykologian” sateenvarjon alla. Hyvinvointivajeiden sijaan tutkijat ovat olleet kiinnostuneita yksilöiden vahvuuksista ja erityisesti siitä, minkälaiset tekijät yhdistävät vaikeuksista hyvin selvinneitä yksilöitä (esim. Rutter 2013; Ripatti & Manninen tässä teoksessa).

Psykologian ohella resilienssitutkimusta on viime vuosina kehitelty jossain määrin myös sosiologian piirissä. Sosiologit ovat tarkastelleet resilienssiä esimerkiksi kasautuvan huono-osaisuuden näkökulmasta (esim. Schafer ym. 2009). Tällöin resilienssin avulla selitetään yksilöiden odotusten vastaista menestystä rakenteellisista riskitekijöistä ja elämänkulkuun liittyvistä kuormituksista huolimatta. Sosiologisessa resilienssitutkimuksessa selityksiä ei haeta niinkään yksilöllisistä ominaisuuksista, vaan yksilöiden mahdollisuuksista ”aktivoida” käytössään olevia resursseja (esim. sosiaaliset verkostot tai hyvinvointipalvelut) vastoinkäymisten selättämiseksi. Paikoin sosiologiset keskustelut ovat sisältäneet kovaakin kritiikkiä koko resilienssikäsitettä ja

sen oletettua yksilökeskeisyyttä kohtaan (esim. Garret 2016).

Resilienssiä on käsitelty sosiologisesta näkökulmasta myös tasan kymmenen vuoden takaisessa Nuorisobarometrissa. Vuoden 2012 barometri oli sikäli poikkeuksellinen, että tuolloin aineistoa kerättiin nuorten lisäksi heidän huoltajiltaan (ks. Myllyniemi 2013). Resilienssiä käsiteltiin erityisesti barometrin osana olleessa Matti Kortteisen ja Marko Elovainion (2013) artikkelissa. Kirjoittajat puhuvat sosiaalisesta resilienssistä ja selittävät sillä nuorten ylisukupolvisia hyvinvointieroja. Resilienssi kytkeytyy tässä ajattelussa kiinteästi yksilöiden sosiaalisiin suhteisiin ja luottamukseen niissä. Kortteinen ja Elovainio osoittivat aiempaan kirjallisuuteen (esim. Small ym. 2010) viitaten, kuinka resilienssi tai kestävyys linkittyy vahvasti yksilöiden sosiaalisiin kiinnikkeisiin ja uskoon, että lähellä on hyvää tahtovia ja apua tarvittaessa tarjoavia ihmisiä.

Edellä kuvattuja psykologian ja sosiologian näkökulmia yhdistää resilienssin tarkastelu yksilöiden kautta. Näkökulmien erot tulevat esille siinä, miten yksilöiden välistä vaihtelua selitetään. On kuitenkin olemassa keskusteluja, joissa resilienssin tarkastelu irtoaa yksilöistä. Yhtäältä resilienssiä on lähestytty sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta, jolloin painotetaan kulloisenkin kontekstin ja kulttuuristen arvostusten merkitystä resilienssin muodostumisessa ja tunnistamisessa (esim. Ungar 2004; Ungar ym. 2007). Onkin joukko resilienssitutkimuksia, joissa painotetaan vahvasti yhteisöjen ja olosuhteiden merkityksiä (esim. Bolzan & Gale 2011).

Ihmistieteiden ulkopuolella resilienssistä on keskusteltu jo pitkään ekologian piirissä kiinnittäen huomiota kokonaisten ekosysteemien resilienssiin ja niiden kykyyn palautua tai ennemminkin löytää uusi tasapaino esimerkiksi luonnonmullistusten tai ekokatastrofien jälkeen. Kyse on nimenomaan ekosysteemin uudelleen muotoutumisesta, ei niinkään mullistusta edeltävään tilaan palautumisesta. (esim. Holling 1973.)

Ekologista näkemystä mukaillen resilienssi on myös ihmistieteiden piirissä nähty yhteisöjen tai jopa kokonaisten yhteiskuntien iskunkestävyytenä tai uudelleen organisoitumisena erilaisten kriisien jälkeen. Suomessa tällaista näkökulmaa on tuotu esille ”kokonaisresilienssin” käsitteen kautta (esim. Hyvönen & Juntunen 2020). Keskustelua yhteisöjen tai yhteiskuntien resilienssistä voi käydä esimerkiksi koronapandemiasta palautumisen yhteydessä. Koronapandemiaakin tuoreempi keskustelu liittyy Venäjän käymään sotaan Ukrainassa ja siitä aiheutuneeseen pohdintaan suomalaisen yhteiskunnan tai Euroopan unionin perusrakenteiden kestävyydestä erilaisia vaikuttamisyrityksiä vastaan. Ekologisesta ajattelusta kumpuava kokonaisresilienssinäkemys istuu kuitenkin kehnosti Nuorisobarometrin kehykseen, sillä tutkimusaineistossa havaintoyksiköt ovat yksittäisiä kyselyvastaajia, ja näin ollen resilienssi paikantuu lähtökohtaisesti yksilöihin.

RESILIENSSI JA NUORUUS

Nuorten resilienssiä on tutkittu verrattain vähän. Paljolti psykologian hallitsemassa resilienssikeskustelussa on oltu kiinnostuneempia lapsista ja lapsuudesta. Resilienssiä on pääasiassa tutkittu lapsen yksilöllisten ominaisuuksien ohella tämän välittömän kasvuympäristön – käytännössä lapsi–vanhempi-suhteen näkökulmista (esim. Werner & Smith 1982; Garmezy 1987; Rutter 1998; Masten ym. 1999; Luthar ym. 2003). Psykologisen resilienssitutkimuksen vahvasta paikantumisesta lapsuuteen kertonee sekin, että nimellisesti nuoria koskevassa ja resilienssikirjallisuuden klassikko- ja esittelevässä katsauksessa keskitytään pitkälti raskauden aikaisiin riskitekijöihin sekä vauva- ja pikkulapsiaikaan (ks. Shean 2015). Viime vuosina myös psykologian piirissä on kuitenkin tehty enenevässä määrin nuoria ja nuoruutta koskevaa resilienssitutkimusta (Satapathy ym. 2022; Ripatti & Manninen tässä teoksessa).

Lapsia tarkasteleva resilienssitutkimus on eittämättä arvokasta mutta jättää vastaamatta moneen nuoruuteen liittyvään erityiskysymykseen. On hyvin tiedossa, että nuoruusvuosia on jo pitkään määrittänyt itsenäistyminen vanhemmista ja suuntautuminen kodin ulkopuolisiin tiloihin ja suhteisiin (Malinen & Tamminen 2022). On

oletettavaa, että nuoruudessa myös resilienssin näkökulmasta keskeisiksi tekijöiksi muodostuvat perheen ohella ikätoverit ja vertaisryhmät (esim. Jahnukainen & Järvinen 2005; Ellonen 2008; Korkiamäki 2013; Kivijärvi & Korkiamäki tässä teoksessa) sekä nuoruutta määrittävät instituutiot, kuten koulutusjärjestelmä (esim. Höjer & Johansson 2013), tarjolla olevat palvelut, työmarkkinat tai harrastustoiminta (katsaus edellä mainituista tekijöistä nuorten resilienssin näkökulmasta, ks. Gilligan 2008).

Aiempien vuosien barometrien tulokset tukevat ajatusta nuoruudesta elämänvaiheena, jossa vertaissuhteet ja muut lapsuuden perheen ulkopuoliset tekijät muodostuvat tärkeiksi. Ensinnäkin, kuten tämäkin barometriaineisto osoittaa, tyytyväisyys ihmissuhteisiin on vahvasti yhteydessä yleiseen elämään tyytyväisyyteen (ks. luku Elämään tyytyväisyys). Ikätoverisuhteet ja niiden laatu selittävät vahvasti koettua hyvinvointia. Samaan tapaan nuoruusvuodet, erityisesti varhaisnuoruus ja niin sanottu teiniikä, ovat kerta toisensa jälkeen osoittautuneet kaveri-intensiiviseksi elämänvaiheeksi (ks. luku Yhteydenpito kavereihin). Ikätovereiden suuren merkityksen ohella on hyvin tiedossa, että erilaiset instituutiot, kuten koulutusjärjestelmä oppilas- sekä opiskelijahuoltoineen, nuorisotyö ja monet muut palvelut ovat merkittäviä nuorten arjen (esim. Aaltonen & Kivijärvi 2017; Gissler ym. 2018) ja todennäköisesti myös resilienssin raamittajia (Määttä & Kuisma tässä teoksessa). Vaikka lapsuuden perheiden merkitys säilynee monilla nuorilla vahvana, tulevat erityisesti nuorilla aikuisilla niiden rinnalle itse muodostetut suhteet ja perheet.

RESILIENSSI NUORISOBAROMETRISSA

Nuorisobarometri asettaa tutkimusinstrumenttina monenlaisia rajoituksia resilienssin tutkimiselle. Jo edellä on todettu, että puhelinhaastatteluihin osallistuneet ovat yksittäisiä nuoria, ja heiltä kerätään tietoa vain yhtenä hetkenä. Tämä tarkoittaa sitä, että voimme tarkastella yksilöiden resilienssiä tietyssä ajassa ja analysoida sen vaihtelua käytettävissä olevien muuttujien näkökulmista. Voimme tutkia resilienssiä ja sen vaihtelua perinteisten taustamuuttujien (esim. sukupuoli, ikä ja koulutus), yksilöllisten elämäntilanteiden, saatavilla olevan sosiaalisen tuen tai yhteiskunnallisen aseman mukaan.

Kyselytutkimuksessa resilienssi tai mikä tahansa tutkittava käsite tulee operationalisoida, paloitella konkreettisiksi kysymyksiksi tai väittämiksi. Nuorisobarometrissa resilienssi operationalisoitiin kansainvälisesti käytetyn CD-RISC 10 -kysymyssarjan avulla (The Connor-Davidson Resilience Scale). Alkuperäisessä CD-RISC -kysymyssarjassa on 25 kysymystä, joilla kartoitetaan vastaajan kykyä selvitä vastoinkäymisistä ja muutoksista elämässä. Kysymyssarja on alun perin kehitetty traumaperäisestä stressihäiriöstä kärsivien potilaiden seuraamiseen, mutta sittemmin sitä on sovellettu erilaisten ihmisryhmien parissa tehtävissä tiedonkeruissa ja väestötason kyselyissä. (Ks. Connor & Davidson 2003.)

Kysymyssarja edustaa edellä kuvattua psykologista näkemystä, sillä sarjan kaikissa väittämissä resilienssi näyttäytyy yksilön kyvykkyyksinä ja itseä koskevina käsityksinä. Väittämissä ei tiedustella esimerkiksi lähiyhteisöjen tai hyvinvointipalvelujen merkityksistä. Psykologisen näkökulman lisäksi kysymyssarja pitää sisällään valmiin käsityksen siitä, mitä resilienssi on ja miten vastaajien resilienssin tasoa arvioidaan. Vakiintuneiden kysymyssarjojen vahvuus on niiden pitkä tutkimuksellinen perusta ja se, että niiden käyttö mahdollistaa vertailujen tekemisen muihin väestöryhmiin sekä Suomessa että muualla.

CD-RISC 10 tuottaa arvokasta tietoa mutta ei tietenkään kata resilienssitutkimuksen kaikkia näkökulmia. Nuorisobarometrin yhteydessä on erityisen tärkeää tuottaa resilienssistä tietoa, joka lähtee vielä vahvemmin nuorten kokemusmaailmasta. Tämänkaltainen aineistolähtöinen resilienssin tutkimus on ollut varsin vähäistä (Jones 2019). Sheanin (2015, 31) mukaan siteeratuimmat nuoria koskevat resilienssitutkimukset ovat nojanneet valmiisiin kysymyspatteristoihin tai vanhempien ja ammattilaisten arvioihin. Näin

ollen nuorten omat näkemykset siitä, mitä resilienssi on ja miten sitä tulisi arvioida, ovat jääneet paitsioon.

Paitsioasemasta huolimatta on mahdollista löytää yksittäisiä nuorten resilienssinäkemyksiä kartoittavia tutkimuksia. Australiassa marginalisoitujen nuorten parissa tehdyssä toimintatutkimuksessa todettiin, että erilaisiin etnisiin vähemmistöihin kuuluville ja asunnottomille nuorille resilienssi tarkoitti yhteisön takaamaa turvallisuuden tunnetta sekä arvostuksen ja tunnustuksen kokemusta (Bolzan & Gale 2011). Britanniassa tehdyssä ja nuorten palvelujen kehyksessä toteutetussa haastattelututkimuksessa puolestaan havaittiin, että nuorten näkökulmasta resilienssi linkittyi vahvasti aikuisten kykyyn kohdata nuoret, kuunnella heitä, tarjota kannattelevia tulevaisuuskuvia ja toimia oikeudenmukaisesti (Dearden 2004).

Kyselylomaketutkimus eroaa menetelmänä radikaalisti toimintatutkimuksesta tai laadullisista haastattelututkimuksista. Kyselyihin tarttuva nuorten kokemustieto on väistämättä ohutta. Tästä huolimatta kysyimme vastaajilta seuraavan avoimen kysymyksen: ”Kaikki kohtaavat elämässään joskus vaikeita tilanteita. Millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut, ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä?” Kysymyksellä haluttiin antaa nuorille mahdollisuus määritellä resilienssiä itse sekä kuvaamalla heille merkityksellisiä vastoinkäymisiä että niistä selviytymistä. On oletettavaa, että eri nuoret tulkitsevat hyvin erilaiset asiat vastoinkäymiseksi, ja niistä selviytymisen tavat vaihtelevat varmasti yhtä lailla (ks. esim. Schafer ym. 2009). Näin ollen avoin kysymys on pyrkimys päästä vakiintuneiden kysymyssarjojen taakse ja tehdä nuorten resilienssiä elävämmäksi.

CD-RISC 10: KESKEISET TULOKSET

CD-RISC 10 -kysymyssarja sisältää väittämiä, joissa vastaaja arvioi omaa tilannettaan viimeksi kuluneen kuukauden aikana seuraavissa aihepiireissä: muutokseen sopeutuminen, selviytyminen mistä tahansa, ongelmien huvittavan puolen näkeminen, stressi myönteisenä tilana, taipumus palautua, usko tavoitteiden toteutumiseen, keskittyminen paineen alaisena sekä taito kohdata epäonnistumisia, vaikeuksia ja ikäviä tunteita. Mittarin kymmenen kysymyksen on todettu mittaavan yhtä tiettyä ulottuvuutta (faktoria) ja kysely on validoitu psykologisen resilienssin mittaamiseen (Connor & Davidson 2003).[3] Kysely on copyright-suojattu, joten tarkkoja sanamuotoja ei saa julkaista, mittarin käyttöön on haettava tekijöiden lupa sekä maksettava pieni korvaus.

Kysymyssarjan vastausasteikko on neliportainen (0 = ”Ei pidä paikkaansa”… 4= ”Pitää lähes aina paikkansa”). Kaikista väittämistä muodostetaan summamuuttuja siten, että yksittäiset väittämät saavat arvon 0–4. Näin ollen kymmenen väittämän summamuuttujan saamat arvot vaihtelevat välillä 0 ja 40. Matala arvo kuvaa heikkoa resilienssiä eli vähäistä kykyä sopeutua muutoksiin ja palautua vaikeuksista, kun taas korkea arvo kuvaa vahvaa resilienssiä. Summamuuttujan laskemisessa noudatettiin seuraavia kysymyssarjan laatijan antamia ohjeita. Mikäli vastaaja ei halunnut tai osannut vastata puhelinhaastattelussa neljään tai useampaan väittämään, ei hänen vastauksiaan otettu analyysissa lainkaan huomioon (n=7). Mikäli puuttuvia vastauksia oli kolme tai vähemmän, korvattiin puuttuvat vastaukset kyseisen vastaajan muiden vastausten keskiarvolla (n=105). (Davidson 2018.) Lopulta analyyseissä oli mukana 1857 henkilön vastaukset.

Koko Nuorisobarometrin aineistossa resilienssipisteiden keskiarvo on 29,6 (keskihajonta 6,5). Jotta summamuuttujan saama arvo asettuisi mittasuhteisiin, on sitä verrattava muissa tutkimuksissa saatuihin tuloksiin. Näin mitattuna Suomessa asuvien nuorten resilienssi vaikuttaa verrattain vahvalta. Samaa kysymyssarjaa on hyödynnetty hyvin monenlaisten nuorten ja nuorten aikuisten ryhmien tutkimuksessa, eikä kaikkien tulosten yksityiskohtainen raportointi ole tässä tarkoituksenmukaista. Esiin voi kuitenkin nostaa sellaisia tutkimuksia, joissa tutkittava populaatio on edes jossain määrin samankaltainen kuin Nuorisobarometrissa. On kuitenkin syytä huomioida, että aiemmasta tutkimuksesta ei löytynyt

vastaavaa esimerkkiä CD-RISC 10 -kysymyssarjan käytöstä koko nuorten populaatiolle tietyssä maassa tai alueella. Tutkimusten kohteena on ollut jokin rajatumpi ryhmä, usein opiskelijat.

Espanjassa noin kymmenen vuotta sitten toteutetun tutkimuksen (Notario-Pacheco ym. 2011) kohderyhmänä olivat 18–30-vuotiaat ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelijat yhdessä yliopistossa. Huolimatta valikoituneesta ja todennäköisesti verrattain hyvässä asemassa olevasta vastaajajoukosta oli keskimääräinen resilienssipistemäärä Nuorisobarometria alhaisempi 27,4 (keskihajonta 6,4). Italialaisilta lukio-opiskelijoilta (14–19-vuotiaat) kerätyssä aineistossa (DiFabio & Saklofske 2014) tilanne oli sama resilienssipisteiden keskiarvon ollessa 24,8 (keskihajonta 6,2). Myös Koreassa toteutetussa tutkimuksessa (Lee ym. 2016) resilienssipisteiden keskiarvo oli Nuorisobarometrin lukemaa alhaisempi. Korealaisten 19–29-vuotiaiden korkeakouluopiskelijoiden resilienssipisteiden keskiarvo oli 25,8 (keskihajonta 8,0).

Edelliset tutkimukset eivät tarjoa yhteismitallista vertailukohtaa eroavien tutkimuspopulaatioiden takia, mutta niiden perusteella voinee varovaisesti todeta, että Suomessa asuvien nuorten arvioima resilienssi on näin mitattuna vähintäänkin kohtalaisella tasolla. Samalla tulee muistaa, että edellisissä vertailuissa kyse oli keskiarvoista. Tästä syystä resilienssiä on syytä tarkastella myös erilaisten taustamuuttujien kautta (taulukko 1). Tässä tehdyt resilienssin analyysit tarjoavat olennaisimmat perustulokset, mutta artikkeleissa teemaa luodataan syvemmälle.

Kuten monessa aikaisemmassa tutkimuksessa (esim. Notario-Pacheco ym. 2011; Rahimi ym. 2014), myös Nuorisobarometrin aineistossa miehet (30,8) arvioivat resilienssinsä naisia (28,4) paremmaksi. Miesten keskimääräinen usko omaan pärjäämiseen ja vastoinkäymisistä selviämiseen oli toisin sanoen naisia vahvempaa. Myös asuinalueella oli tilastollisesti merkitsevä yhteys resilienssiin – joskaan eri asuinympäristöjen väliset erot eivät olleet kovin suuria. Pääkaupunkiseudulla ja maaseutumaisissa kunnissa asuvien nuorten resilienssi oli alhaisempi kuin muissa kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa asuvien nuorten. Tarkempi analyysi[4] osoittaa, että pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten resilienssi oli muita hieman heikompi käytettävissä olevien taustamuuttujien vakioinnin jälkeenkin. Maaseutumaisissa kunnissa asuvien nuorten arvioima resilienssi ei puolestaan poikennut muista.

Sukupuolen ja asuinalueen lisäksi vastaajien äidinkielellä oli vahva yhteys raportoituun resilienssin tasoon. Erityisesti muunkieliset (27,8) mutta myös ruotsinkieliset (28,4) nuoret ilmoittivat alhaisemmasta resilienssistä kuin suomenkieliset (29,9). Myös pääasiallinen toiminta oli yhteydessä resilienssiin. Työttömät (27,5) ja jonkin muun pääasialliseksi toiminnakseen ilmoittaneet (26,9) raportoivat verrattain alhaisesta resilienssistä. Sama koski koulutuksen osalta niitä, jotka eivät opiskele ja joilla ei ole tutkintoa suoritettuna, joskaan tämä tulos ei muodostunut joukon pienen koon vuoksi tilastollisesti merkitseväksi. Joka tapauksessa näyttää siltä, että resilienssillä on yhteytensä elinolosuhteisiin ja yhteiskunnallisiin asemiin. Resilienssin ja yhteiskunnallisen aseman yhteyksiä voinee kuvata myös vähemmistökokemusten kautta. Näiden välinen yhteys on varsin odotettu: jo yksikin vähemmistökokemus tarkoitti alhaisempia arvioita omasta resilienssistä (taulukko 1).

Resilienssin yhteyksiä moniin muihinkin muuttujiin ja erilaisten muuttujien yhteisvaikutuksia tarkastellaan jäljempänä artikkeleissa. Kitta Ripatti ja Marko Manninen vertailevat barometrivastaajien arvioimaa resilienssiä koulukoti- ja vankilataustaisten nuorten vastaaviin arvioihin. Lea Pulkkinen kumppaneineen analysoi resilienssiä suhteessa tehtyihin siirtymiin. Antti Kivijärven ja Riikka Korkiamäen sekä Leena Suurpään ja kumppaneiden artikkeleissa resilienssiä tarkastellaan nuorten perhe- ja ikätoverisuhteiden näkökulmista. Mirja Määttä ja Milla Kuisma puolestaan pohtivat resilienssin yhteyksiä nuorten koulutusjärjestelmä- ja työmarkkina-asemiin.

TAULUKKO 1. VASTAAJIEN ARVIOIMA RESILIENSSI (CD-RISC 10) TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN LASKETTUNA (YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI).

	Keskiarvo	Keskihajonta	Luottamusvälin alaraja (95 %)	Luottamusvälin yläraja (95 %)
Kaikki (n=1857)	29,6	6,4		
Sukupuoli* **				
Nainen (n=905)	28,4	6,4	28,0	28,8
Mies (n=952)	30,8	6,3	30,4	31,2
Ikä				
15–19 (n=578)	29,9	6,6	29,3	30,4
20–24 (n=594)	29,5	6,5	28,9	30,0
25–29 (n=685)	29,6	6,3	29,1	30,1
Äidinkieli* **				
Suomenkieliset (n=1591)	29,9	6,3	29,6	30,2
Ruotsinkieliset (n=88)	28,4	6,8	27,0	29,8
Muunkieliset (n=178)	27,8	7,1	26,7	28,9
Koulutus				
Ei opiskele eikä tutkintoa (n=47)	27,6	6,9	25,6	29,7
Ammatillinen koulutus (n=513)	30,0	6,8	29,5	30,6
Lukio (n=368)	29,6	6,6	29,0	30,3
Yhdistelmätutkinto (n=44)	28,4	6,9	26,4	30,5
Ammattikorkeakoulu (n=353)	29,5	6,1	28,9	30,2
Yliopisto (n=394)	29,4	6,3	28,7	30,0
Pääasiallinen toiminta* **				
Koululainen tai opiskelija (n=982)	29,3	6,4	28,9	29,7
Palkkatyössä (n=652)	30,4	6,4	29,9	30,9
Yrittäjä (n=50)	31,6	5,8	29,9	33,2
Työtön (n=80)	27,5	6,7	26,0	29,0
Vanhempainvapaalla (n=30)	29,6	4,9	27,7	31,4
Ase- tai siviilipalveluksessa (n=16)	31,0	6,3	27,6	34,3
Jotain muuta (n=42)	26,9	7,6	24,6	29,3
Alue **				
Pääkaupunkiseutu (n=478)	28,7	6,6	28,1	29,3
Kaupunkimaiset kunnat (n=981)	30,0	6,4	29,6	30,4
Taajaan asutut kunnat (n=198)	30,3	6,3	29,5	31,2
Maaseutumaiset kunnat (n=200)	29,5	6,6	28,6	30,5
Vähemmistökokemukset* **				
Ei vähemmistökokemuksia (n=1093)	30,5	6,2	30,1	30,9
Yksi vähemmistökokemus (n=430)	28,7	6,3	28,1	29,3
Kaksi vähemmistökokemusta (n=219)	28,0	7,1	27,0	28,9
Kolme tai enemmän (n=116)	28,0	7,2	26,7	29,3

***p<.001, **p<.010, *p<.050

RESILIENSSI NUORTEN SANOIN

Määrällisten analyysien ja tilastollisten yhteyksien tarkastelujen ohella nuorten kokemuksia resilienssistä voi analysoida laadullisemmin ja vielä vahvemmin nuorten näkökulmasta (ks. myös Benjamin ym. 2022). Barometrivastaajilta kysyttiin seuraava avoin kysymys: ”Kaikki kohtaavat elämässään joskus vaikeita tilanteita. Millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut, ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä?” Kysymyksen tarkoituksena oli saada tietoa resilienssistä nuorten sanoittamana ja tehdä näkyväksi resilienssiä arjen tasolla. Käytännössä kysymys on kaksiosainen. Yhtäältä nuoria pyydettiin määrittelemään vaikeita tilanteita ja toisaalta kertomaan niistä selviytymisestä. Niinpä nuorten antamia vastauksia analysoidaan alla kahdessa osassa. Ensin kuvataan sitä, minkälaisia vaikeuksia nuoret nostivat esille. Tämän jälkeen eritellään vastaajien nimeämiä selviytymiskeinoja.

Yhtäältä iso osa nuorista ei vastannut kysymykseen lainkaan tai vastasi vain muutamalla sanalla. Toisaalta monet mainitsivat useita vastoinkäymisiä ja selviytymistä tukevia asioita. Näin ollen yhden henkilön vastaus voi näkyä useampana nimettynä vaikeutena aineistossa. Analyysivaiheessa nuorten kuvaamat vastoinkäymiset ja selviytymistä tukevat asiat luokiteltiin määrällisesti niiden sisällön perusteella. Tämän jälkeen oli mahdollista laskea vastausten jakaumat ja analysoida niiden suhdetta muihin muuttujiin. Tässä yhteydessä tarkastellaan erityisesti selviytymiskeinojen suhdetta CD-RISC 10 -pisteisiin. Lisäksi analyysin elävöittämiseksi siteerataan joitakin avovastauksia sanatarkasti. Siteeratun vastaajan resilienssipisteet ilmoitetaan sulkeissa katkelman jälkeen.

Kuten arvata saattaa, kertoivat nuoret hyvin kirjavasta joukosta vastoinkäymisiä siitäkin huolimatta, että noin kolmannes jätti vastaamatta avoimeen kysymykseen (ks. kuvio 2). Tämän lisäksi iso joukko kertoi suurempien vastoinkäymisten puutteesta ja vahvasta luotosta omaan selviytymiseen myös tulevaisuudessa: ”*Ei ole ollut tähän asti mitään suurempia vaikeuksia. Jos jotain ongelmia tulee, niin voin keskustella perheen tai ystävien kanssa.*” (35)

Tyypillisin vastoinkäyminen liittyi nuorten läheisiin. Läheisiin liittyvistä vaikeuksista kerrottiin 325 vastauksessa. Kyse oli joko läheisen menettämisestä tai sitten tätä koskevasta huolesta, käytännössä joko vanhempien lähisukulaisten kuolemasta tai heidän vakavista terveys- tai päihdeongelmistaan (ks. luvut Vastoinkäymiset ja Alkoholinkäyttö lapsuudenkodissa). Paikoin kyse oli myös puolisoista, sisaruksista, ystävistä tai omista lapsista. Valtaosa läheisiin liittyvistä vastoinkäymisistä paikannettiin menneisyyteen, ja ne liitettiin vastaushetkellä osaksi elämän kiertokulkua. Tämä koski erityisesti isovanhempien kuolemia: ”*Läheisen menettäminen eli isovanhemman kuolema […] Muuten arkisia vastoinkäymisiä. Asioiden läpi miettiminen on auttanut, en ole koskaan ollut kovin pitkään asioita murehtiva.*” (35). Läheisten merkittävä rooli korostaa vastoinkäymisten yhteisöllistä luonnetta, jossa toisten vastoinkäymiset muodostuvat omiksi vastoinkäymisiksi. Tällä tavoin voi argumentoida tarvetta irrottaa resilienssin analyysia yksilöistä: ”*Läheisen ihmisen keskivaikea masennus on ollut vaikea asia. Mikä on aiheuttanut myös huolta itselleni. Sain itse apua keskustelemalla psykologin kanssa.*” (26)

Nuorten vastaukset sisälsivät verrattain harvoin kuvauksia perheiden sisäisistä ristiriidoista tai vaikeista suhteista vanhempiin. Tällaisista vaikeuksista kerrottiin kuitenkin 128 vastauksessa. Kenties perhesuhteisiin liittyvät vaikeudet tulevat kehnosti ilmi puhelinhaastattelumenetelmää hyödyntävissä tiedonkeruissa. Laadullisessa seurantatutkimuksessa perheiden sisäiset ongelmat näyttäytyivät nuorten keskeisimpinä elämän rasitteina (Käyhkö & Armila 2021). On todennäköistä, että jo tutuksi tulleille tutkijoille omaan perheeseen liittyvien yksityiskohtaisten seikkojen avaaminen on helpompaa.

Muut tyypillisesti mainitut vastoinkäymiset liittyivät kouluun ja opiskeluun (265 vastausta) sekä mielenterveysongelmiin (207 vastausta). Koulutukseen paikantuvat vastoinkäymiset olivat usein huolia oman alan löytymisestä, korkeakouluun pääsemisestä tai opiskelun mukanaan

tuomasta runsaasta työmäärästä (ks. Määttä & Kuisma tässä teoksessa). Yksi huomionarvoinen ja aiemmasta tutkimuksesta tuttu vastoinkäyminen liittyi kouluissa ja oppilaitoksissa koettuun kiusaamiseen tai väkivaltaan (ks. esim. Hästbacka 2018): ”*Koulukiusaaminen ollu suurin [vastoinkäyminen].*” (30)

Korona-aikaan liittyviä vastoinkäymisiä mainittiin kenties yllättävänkin harvoin ottaen huomioon kyselyn toteuttamisen ajankohdan (19.1.–27.2.2022), jolloin rajoitukset olivat edelleen ajankohtaisia ja julkista keskustelua aiheesta käytiin runsaasti. Koronaan liitettyjä vaikeuksia mainittiin 88 vastauksessa, ja ne yhdistyivät yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta rajoituksiin ja paljolti etäopetukseen. Osalle vastaajista etäopetukseen sopeutuminen oli ollut vaikeaa, kun taas toisille vastoinkäymiset koskivat enemmän opiskeluun liittyvän vertaissosiaalisuuden puutteita: ”*Opiskeluihin lähteminen. On ollut etähommia. On aika raskasta. Uudesta kaupungista ei ole löytynyt ketään. Ei ole nähnyt ketään opiskelukavereita, kun ei ole yhteisiä juttuja.*” (27)

Nuorten mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat olleet vahvasti esillä sekä tutkimuskirjallisuudessa että julkisessa keskustelussa viime vuosina (ks. luku Vastoinkäymiset). Vastoin melko yleistä käsitystä nuorten ikäluokkien itse raportoimat mielenterveyden ongelmat eivät lisääntyneet 2010-luvun aikana (Gyllenberg ym. 2018; Kronstrom ym. 2021). Toisaalta pandemia-aikana erityisesti tyttöjen mutta myös kaikkien nuorten ahdistus- ja masennusoireet lisääntyivät merkittävästi (Aalto-Setälä ym. 2021). Siksi ei ole yllättävää, että mieleen liittyvät vastoinkäymiset korostuivat myös Nuorisobarometrin avoimissa vastauksissa. Vastausten perusteella mielenterveyden ongelmat määrittyvät yhtäältä vaikeasti hahmottuvina ja selittämättöminä vastoinkäymisinä: ”*Pitkään kamppaillut sekalaisten erilaisten mielenterveysongelmien kanssa*” (34). Toisaalta ne asettuvat osaksi laajempia ja varsin monimutkaisia vastoinkäymisten vyyhtejä: ”*Mielenterveysongelmien takia oma henkilökohtainen vointi. Fyysisten sairauksien takia kiputiloja ja mielialan laskuja. Talousongelmia huonon rahan käytön takia. Huono itsetunto kiusaamisten takia ja ulkonäköseikkojen takia.*” (18)

Kuviossa 2 nimettyjen vastoinkäymisten lisäksi monet vastaajat nimesivät muitakin vaikeuksia, kuten yksinäisyyden, rikoksen uhriksi tai onnettomuuteen joutumisen tai lemmikin kuoleman. Lisäksi osa nuorista oli kokenut vastoinkäymisiä laajemmin aikuisuuteen liittyvien siirtymien toteuttamisessa tai oman paikan löytämisessä. Usein vaikeudet liitettiin suoraan opiskeluun tai työllistymiseen mutta paikoin myös yleisempään ahdistukseen edessä avautuvan epävarmuuden

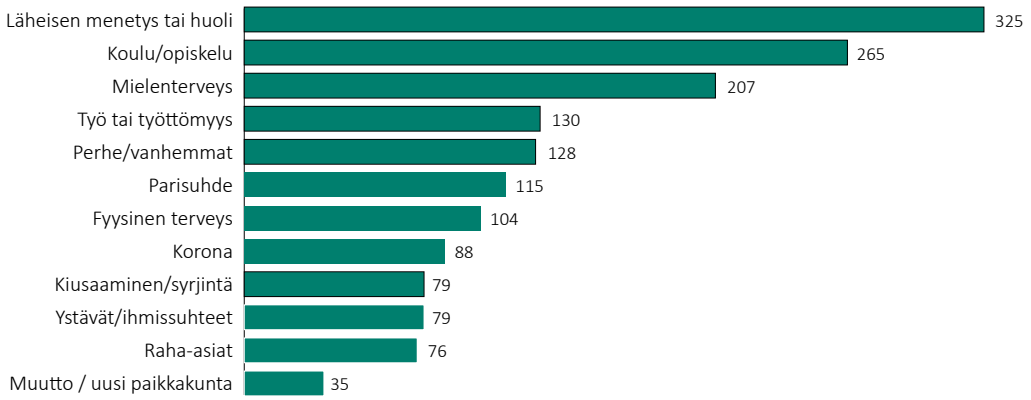

KUVIO 2. NUORTEN NIMEÄMÄT VAIKEAT TILANTEET. MAININTOJEN YHTEENLASKETTU MÄÄRÄ.

keskellä (ks. luku Epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset; Pulkkinen ym. tässä teoksessa).

> Yleisesti aikuistumiseen liittyvä muutos elämässä, et pitää ite pitää itsestä huolta, siihen on auttanu vertaistuki ja apu mitä on saanu. Yleinen aikuistumiseen liittyvä epävarmuus valmistumiseen ja työllistymiseen liittyen. (27)

> No emmä oikein tiedä, ehkä semmoset oman elämän ja niinkun tulevaisuuden tavoitteisiin liittyviä vaikeuksia, että mihin suuntaan sitä lähtis suuntaamaan ja siinä on tyttöystävä ja kaverit ja perhe ollu tukipilareina. (33)

Kuten edellisistä katkelmista voi huomata, monet nuoret nimesivät myös joukon asioita, jotka ovat auttaneet heitä vaikeista tilanteista selviytymisessä. Katkelmat antavat samalla melko hyvän käsityksen siitä, minkälaisista asioista on kyse. Noin kaksi kolmesta nuoresta vastasi kysymykseen. Tyypillisimmin nuoret mainitsivat ystävät tai kaverit tuen lähteinä. Tällaisia vastauksia oli 353. Määrä ei yllätä, sillä tiedossa on ikätoverisuhteiden vahvat yhteydet nuorten hyvinvointiin (ks. tarkemmin Kivijärvi & Korkiamäki tässä teoksessa). Ystävien ohella myös omat perheenjäsenet (303), erityisesti vanhemmat tai muut ”läheiset” (149) mainittiin monissa vastauksissa: ”*Perhe, ystävät ja kumppani ovat auttaneet minua selviytymään haastavista tilanteista*” (37). Toisin sanoen ihmissuhteet kaikkinensa ovat nuorten mukaan keskeisin resilienssiä vahvistava tekijä (ks. myös Benjamin ym. 2022; Suurpää ym. tässä teoksessa). Myös melko taajaan mainittu ”puhuminen” (82 vastausta) viitannee useimmiten läheisten kanssa käytyihin keskusteluihin. Toisaalta kuvioista 2 ja 3 voi huomata, että parisuhde mainittiin huomattavasti useammin vaikeana tilanteena (115) kuin selviytymisen tukena (50).

Lähisuhteiden lisäksi varsin usein mainittiin omat kyvyt tai ominaisuudet ja ajan kuluminen, yhteensä 317 vastauksessa. Omat ominaisuudet liitettiin usein elämänasenteeseen, jossa ei jäädä murehtimaan liikaa menneitä asioita ja katsotaan eteenpäin. Jotkut mainitsivat myös oman osaamisen hakea tarvittaessa oikeanlaista apua. Ajan kulumisella puolestaan viitattiin yksinkertaisesti siihen, että vaikeiden tilanteiden rasitukset kevenevät päivä kerrallaan: ”*Aika parantaa haavat.*” (19). Yksilön kyvyt ja ajan kuluminen on asetettu samaan luokkaan paljolti siitä syystä, että monessa vastauksessa niitä oli vaikea erottaa toisistaan. Oli tyypillistä, että vastaaja kuvasi kykyään selviytyä vaikeista tilanteista ajan kulumisen myötä: ”*Parisuhdeongelmat raskaimpia. Jos jompikumpi alkaa korottaa ääntää, minä poistun ja tilanne rauhoittuu*” (33).

Kolmas taajaan toistuva vastausluokka sisältää joukon erilaisia hyvinvointipalveluja. Tällaisia vastauksia oli 306. Käytännössä luokkaan sisältyy mainintoja tukea tarjonneista palveluista tai

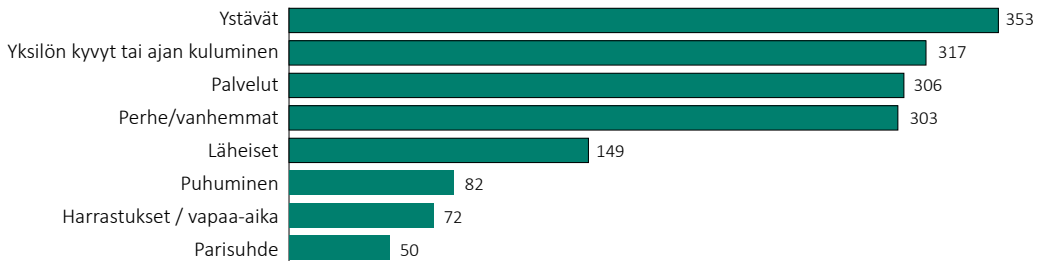

KUVIO 3. NUORTEN NIMEÄMÄT ASIAT, JOTKA AUTTAVAT SELVIYTYMÄÄN VAIKEISTA TILANTEISTA. MAININTOJEN YHTEENLASKETTU MÄÄRÄ.

ammattilaisista, kuten opettajat, opiskelijahuolto, terveyspalvelut, terapia ja nuorisotyö. Lukuisat maininnat palveluista joka tapauksessa osoittavat, että suomalaisen hyvinvointivaltion tukimekanismit ovat olleet monille nuorille avuksi elämän vaikeissa tilanteissa (ks. Määttä & Kuisma sekä Suurpää ym. tässä teoksessa).

Resilienssin näkökulmasta on kiinnostavaa tarkastella nimettyjen selviytymiskeinojen ja CD-RISC 10 -pisteiden suhdetta vastaajatasolla. Ovatko eri selviytymiskeinot yhteydessä nuorten arvioimaan resilienssin tasoon? Vastaus kysymykseen vaikuttaa olevan kyllä. Resilienssipisteet ovat verrattain korkeat niillä, jotka kertoivat turvautuneensa läheisten tukeen vaikeissa tilanteissa. Hyvinvointipalveluihin nojanneilla resilienssin keskimääräinen taso oli puolestaan alhaisempi. Tulos kertonee yhtäältä ystävien, vanhempien ja kumppaneiden tuen olennaisuudesta ja toisaalta siitä, että hyvinvointipalveluihin turvautuvat todennäköisimmin ne, joiden läheisiltä saama tuki on riittämätöntä. Toisin sanoen voi hyvin olla, että perheen ja ystävien tuen puutetta joudutaan paikkaamaan palveluihin nojautumalla – joskus tyydyttävin ja toisinaan epätyydyttävin lopputuloksin.

EPÄVARMUUDET JA VASTOINKÄYMISET

EPÄVARMUUDEN JA TURVATTOMUUDEN KOKEMUKSET

Resilienssin ohella erilaiset epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset ovat vuoden 2022 Nuorisobarometrin keskeisiä teemoja. Jo vuosikymmeniä vanhoissa sosiologisissa tutkielmissa on esitetty, että jälkiteollisissa yhteiskunnissa on siirrytty uudenlaiseen ”ontologisen turvattomuuden” aikakauteen (esim. Giddens 1991). Termillä viitattiin siihen, kuinka perinteet, sukupolvien ketjut, sosiaaliluokat ja yhteiskunnalliset instituutiot raamittivat ihmisten elämää yhä vähemmän, ja yksilöiden piti löytää omat elämänpolkunsa. Vaikka tämänkaltaiset aikalaisanalyysit ovat virittäneet kriittistäkin keskustelua myös suomalaisten nuorisotutkijoiden keskuudessa (esim. Helve 1998; Lähteenmaa 2000; Tolonen 2008), lienee käsitys yksilöllistymiskehityksen voimistumisesta melko laajalti jaettu. Tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa ihmiset saattavat olla verrattain vapaita tekemään elämäänsä koskevia valintoja, mutta samalla myös monet riskit kasautuvat yksilöiden harteille (esim. Aaltonen & Berg 2018).

Yksilöllistymiskehityksen ohella viime vuosien globaalit ja kansalliset kehityskulut ovat saattaneet lisätä nuorten epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksia. Ympäristökysymykset, koronapandemia ja viimeisimpänä Ukrainan sota ovat levittäneet kriisien tuntua myös vauraisiin pohjoismaihin. Edellä kuvatuista syistä nuorten epävarmuuden ja turvattomuuden kokemusten tarkastelu on juuri nyt tärkeää.

Nuorten epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksia on seurattu Nuorisobarometreissa vuodesta 2004 alkaen. Kysymykset ovat vaihdelleet teemoittain siten, että välillä on keskitytty ympäristöongelmien ja maailmantalouden kaltaisiin globaaleihin kysymyksiin, toisinaan eriarvoistumisen ja yhteisöllisyyden heikentymisen tapaisiin suomalaista yhteiskuntaa koskettaviin huolenaiheisiin. Resilienssiteemaan linkittyen tämänkertainen fokus on henkilökohtaisen elämän epävarmuuden tunteissa. Käytännössä nuorilta kysyttiin ”kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”. Vastausasteikko oli viisiportainen (erittäin paljon, melko paljon, en paljon enkä vähän, melko vähän, erittäin vähän tai ei ollenkaan).

Aiemmissa barometreissa (esim. Myllyniemi 2017, 49–53) nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksissa on ollut selkeä logiikka: mitä lähempänä omaa arkea kysytty asia on, sitä vähemmän turvattomuutta tai epävarmuutta koetaan. Toisin sanoen eniten turvattomuuden ja epävarmuuden tunteita ovat aiheuttaneet globaalit kysymykset, hieman vähemmän on oltu huolissaan Suomea koskevista asioista ja kaikkein vähiten omasta elämästä. Hyvin samankaltainen havainto tehtiin myös kesällä 2022 julkaistussa ja nuorten tulevaisuuskuvia koskeneessa selvityksessä (Lasten ja nuorten säätiö & Tietoevry 2022).

Kuviossa 4 erilaiset turvattomuuden ja epävarmuuden kokemukset on järjestetty niiden yleisyyden mukaan. Aiemmissa barometreissa (esim. Myllyniemi 2015, 60–62; Myllyniemi 2017, 49–53) eniten epävarmuutta henkilökohtaisen elämän alueella on koettu omaa toimeentuloa, työn saamista ja omaa tulevaisuutta kohtaan. Tilanne on sama vuoden 2022 aineistossa. Omaa tulevaisuutta kohtaan epävarmuutta tai turvattomuutta koki erittäin tai melko paljon 19 prosenttia vastaajista. Vastaavat osuudet olivat työn saamisen osalta niin ikään 19 prosenttia ja toimieentulon kohdalla 14 prosenttia. On oletettavaa, että varsinkin työ ja toimeentulo kietoutuvat vahvasti yhteen edellisen ollessa jälkimmäisen keskeisin tae. Työn vahvasti määrittämässä yhteiskuntajärjestyksessä on lisäksi

oletettavaa, että nuoret katsovat myös omaa tulevaisuuttaan vahvasti työmarkkinoiden näkökulmasta. Keskeiset huolet ovat erityisesti nuorten kohdalla ymmärrettäviä, sillä vain vähemmistö 15–29-vuotiaista on vakiinnuttanut asemansa työmarkkinoilla, työelämään liittyvät koulutus- ja osaamisvaatimukset ovat lisääntyneet jatkuvasti, eikä tälle kehityskululle ole nähtävissä käännettä (esim. Helve & Evans 2013; ks. myös Määttä & Kuisma tässä teoksessa).

Vuoden 2022 barometriaineiston avulla voidaan tarkastella myös joitakin kokonaan uusia tekijöitä, kuten ystävyyssuhteita ja lapsuuskodin ihmissuhteita. Myös parisuhteesta kysymistä voi pitää uutena lisäyksenä, sillä asiaa on kysytty kertaalleen vuoden 2014 barometrissa mutta hieman eri muodossa. Lisäyksistä huolimatta tutut asiat aiheuttivat eniten epävarmuutta tai turvattomuutta. Ihmissuhteet eivät herättäneet huolta kovinkaan monissa vastaajissa, ja pientä vähemmistöä lukuun ottamatta erityisesti suhteet lapsuuskodin ihmisiin – pääsääntöisesti vanhempiin ja sisaruksiin – vaikuttavat järkähtämättömiltä. Erittäin tai melko paljon epävarmuutta tai turvattomuutta lapsuuskodin ihmissuhteissa ja ystävyyssuhteissa koki vain seitsemän prosenttia vastaajista. Tulos on loogisessa suhteessa edellä esitettyyn analyysiin, jonka mukaan lähisuhteet ovat isolle osalle nuorista keskeisin resilienssiä vahvistava tekijä (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin).

Erilaisia henkilökohtaisen elämän epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksia on näennäisen helppo vertailla eri vastaajaryhmien välillä. On kuitenkin syytä muistaa, että turvattomuuden tunteet voivat tarkoittaa hyvin eri asiaa erilaisissa elämäntilanteissa oleville vastaajille. Palkkatöissä olevien huoli omasta toimeentulosta tarkoittanee eri asioita kuin opiskelijoille, yrittäjille tai työttömänä oleville. Samaan tapaan parisuhteeseen liittyvä epävarmuus tarkoittaa luultavasti eri asioita avo- tai avioliitossa eläville kuin ”sinkuille”.

Epävarmuuden ja turvattomuuden tunteisiin liittyy joka tapauksessa ryhmäkohtaista vaihtelua. Naiset kokivat miehiä enemmän epävarmuuden tunteita suhteessa ystävyyssuhteisiin ja lapsuudenkodin ihmissuhteisiin. Parisuhteesta naiset ja miehet kokivat keskimäärin yhtä paljon turvattomuudentunteita, mutta sukupuolen ja iän mukainen yhteisvaihtelu oli tilastollisesti merkitsevää. Naisilla parisuhteeseen liittyvä turvattomuuden huippu osui 20–24-vuotiaiden ikäryhmään, miehillä turvattomuuden kokemukset jatkoivat senkin jälkeen kasvuaan. Osasyynä lienee naisten keskimäärin matalampi avio- tai avoliittoon astumisen ikä. On

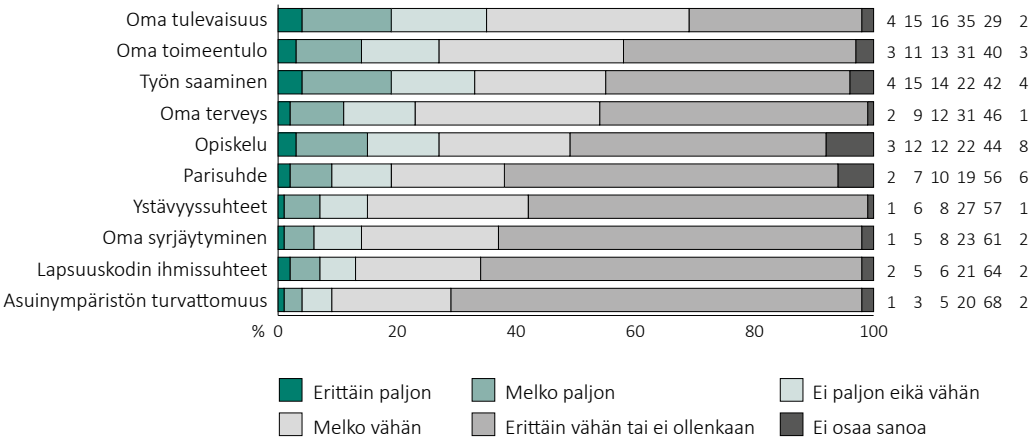

KUVIO 4. KUINKA PALJON KOET EPÄVARMUUTTA TAI TURVATTOMUUTTA SEURAAVIEN ASIOIDEN TAKIA? VASTAUSTEN JAKAUMAT (%).

myös mahdollista pohtia eri ikävaiheissa koetun epävarmuuden luonnetta: ennen pariutumista huoli voi liittyä enemmän parin löytämiseen, puolison löytämisen jälkeen itse suhteeseen.

Monen aiemman Nuorisobarometrin tapaan (esim. Myllyniemi 2015, 60–62; Myllyniemi 2017, 49–53) asuinympäristöön liittyvät epävarmuuden tai turvattomuuden kokemukset olivat varsin harvinaisia, eikä kokemus asiasta eronnut asuinaluetyypin mukaan (pääkaupunkiseutu, kaupunkimaiset kunnat, taajaan asutut kunnat ja maaseutumaiset kunnat). Keskeisten taustamuuttujien mukaan tarkasteltuna ainoastaan äidinkieli ja koulutus tuottivat tilastollisesti merkitseviä eroja. Erityisesti muunkieliset ja jossain määrin ruotsinkieliset sekä ne, joilla ei ole tutkintoja ja jotka eivät opiskele, kokivat asuinympäristöön liittyvää epävarmuutta ja turvattomuutta muita enemmän. Kenties suorin tulkinta on se, että yhtäältä tuloksia voi selittää omassa asuinympäristössä koetulla syrjinnällä tai toisaalta kyse voi olla pienituloisuuden aiheuttamasta asumisen laadun heikkoudesta.

OMAAN SYRJÄYTYMISEEN LIITTYVÄ EPÄVARMUUS JA TURVATTOMUUS

On huomionarvoista, että oma syrjäytyminen ei juuri huoleta nuoria, vaikka oman tulevaisuuden, toimeentulon ja työn saamisen osalta tilanne voikin olla toinen (ks. kuvio 4). Vain kuusi prosenttia nuorista ilmoitti kokevansa epävarmuutta tai turvattomuutta omaan syrjäytymiseen liittyen erittäin tai melko paljon. Tulosta voi pitää yllättävänä siitäkin syystä, että erityisesti julkisissa keskusteluissa nuorten syrjäytyminen paikannetaan voimakkaasti työn ja koulutuksen ulkopuolisuuteen, eikä se voi olla näkymättä nuorten näkemyksissä (ks. esim. Helne & Hirvilammi 2021, 283–285).

Havaintoa vähäisistä epävarmuuden tai turvattomuuden kokemuksista suhteessa omaan syrjäytymiseen voi selittää ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin voi olla, että vastaajat näkivät syrjäytymisen totaalisempana yhteiskunnan ulkopuolisuutena, kun taas epävarmuudet esimerkiksi työn saantia kohtaan voivat liittyä väliaikaisempiin tilanteisiin ja mieluisten työmahdollisuuksien löytymiseen. Toisekseen aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että monille nuorille syrjäytymisessä ei ole kyse ainoastaan työstä ja koulutuksesta, vaan ennen kaikkea ihmissuhteista ja sosiaalisista verkostoista (esim. Myllyniemi 2015, 49; vrt. Kivijärvi ym. 2020). Näin ollen syrjäytymishuolen tulisi olla verrattain vahvasti yhteydessä ihmissuhteissa koettuihin epävarmuuksiin.

Korrelaatiot syrjäytymiseen ja ihmissuhteisiin sekä opiskeluun ja työn saantiin liittyvien epävarmuuksien kokemisen osalta olivat kaikkinensa vahvoja.[5] Erityisen vahvasti syrjäytymishuoli korreloi ystävyyssuhteisiin ja opiskeluun liittyvien epävarmuuksien kanssa. Tämä tieto ei auta ratkaisemaan lopullisesti syrjäytymiskysymykseen kytkeytyvien tekijöiden merkityseroja, mutta vahvistaa käsitystä, jonka mukaan nuorten käsityksissä syrjäytyminen on monitahoinen ja myös ihmissuhteisiin kytkeytyvä ilmiö (ks. esim. Välimäki ym. 2020).

Huolta omasta syrjäytymisestä on mahdollista tarkastella Nuorisobarometrin vakiintuneiden taustamuuttujien näkökulmasta. Kuviosta 5 voi havaita, että eniten oma syrjäytyminen huoletti erityisesti vähemmistöryhmiin kiinnittyneitä, työttömänä olevia, jotain muuta pääasiallisena toimintanaan tekeviä ja koulutuksen ulkopuolelle ainakin toistaiseksi jääneitä vastaajia. Vähintään kolmeen vähemmistöryhmään identifioituvista 19 prosenttia koki erittäin paljon tai melko paljon epävarmuutta ja turvattomuutta omasta syrjäytymisestä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä vastaava osuus oli myös 19 prosenttia, jotain muuta päätoimisesti tekevillä 16 prosenttia ja työttömillä 13 prosenttia.

Edellisten taustamuuttujien lisäksi huolta syrjäytymisestä tarkasteltiin hieman hienojakoisemmin huomioiden useampia muuttujia samanaikaisesti.[6] Tällä tavoin tarkasteltuna huoli syrjäytymisestä avautuu entistä moniulotteisempana ilmiönä. Kasvaneeseen syrjäytymishuoleen olivat erityisen vahvasti yhteydessä heikko kiinnittyminen perhe- ja ystävyyssuhteisiin, koulukiusaamiskokemukset sekä avun hakeminen päihde- tai mielenterveysongelmiin. Näin ollen myös tämä analyysi vahvistaa käsitystä lähisuhteiden

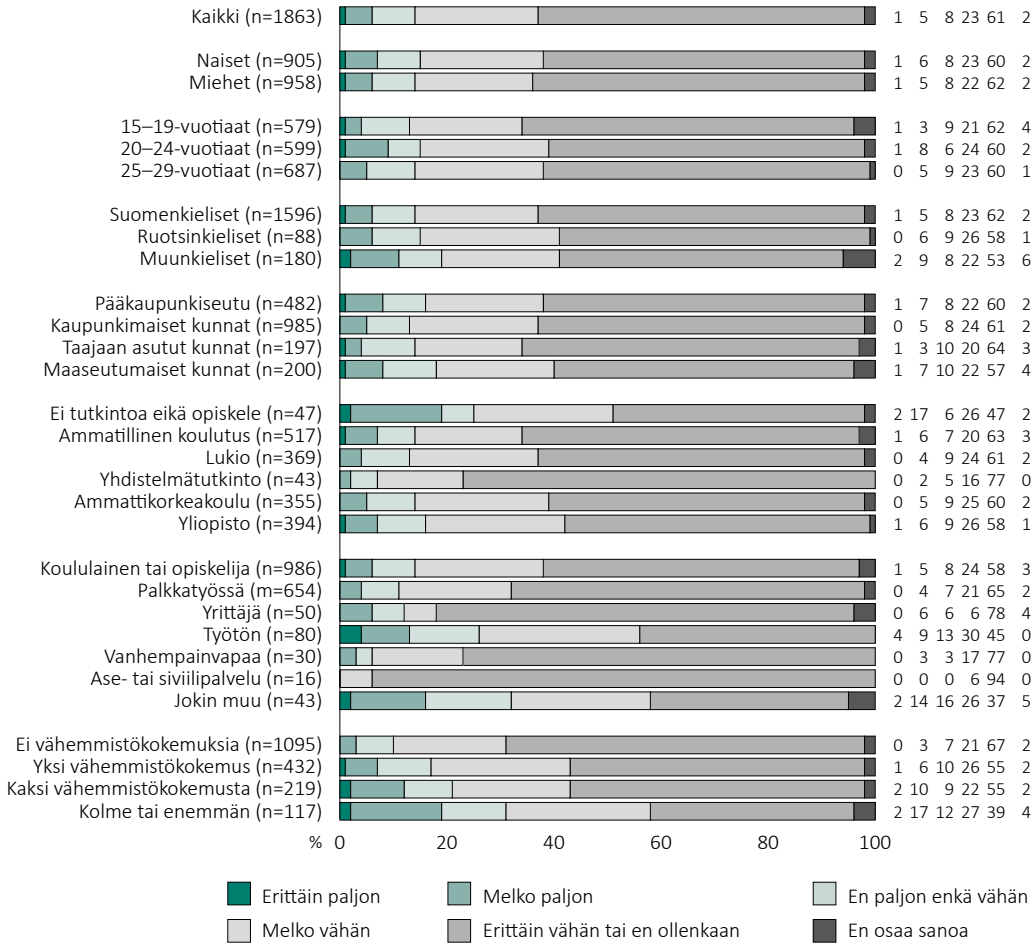

KUVIO 5. ERI VASTAAJARYHMIEN EPÄVARMUUDEN JA TURVATTOMUUDEN KOKEMUKSET LIITTYEN OMAAN SYRJÄYTYMISEEN. VASTAUSTEN JAKAUMAT (%).

merkityksestä nuorten hyvinvoinnille sekä koulukiusaamiskokemusten mahdollista yhteen kietoutumista mielenterveys- ja päihdeongelmiin myös elämänkulun myöhemmissä vaiheissa (Gretschel & Myllyniemi 2017; Kivijärvi ym. 2020).

MUUTOKSET EPÄVARMUUDEN JA TURVATTOMUUDEN KOKEMUKSISSA

Kuten jo edellä todettiin, on turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksista kysytty Nuorisobarometreissä vuodesta 2004 lähtien. Aikasarjoihin perustuvat vertailukelpoiset tulokset on koottu kuvioon 6, josta nähdään, että epävarmuuden tunteet ovat pääosin vähentyneet vajaassa kahdessakymmenessä vuodessa. Työnsaantiin ja erityisesti omaan toimeentuloon liittyvä epävarmuus on laskenut jyrkästi – vaikka ne ovat edelleen nuorten keskeisimpiä omaan elämään liittyviä huolia. Kun vuonna 2004 peräti 32 prosenttia nuorista koki vähintään melko paljon epävarmuutta omasta toimeentulosta, oli vastaava osuus vuonna 2022 enää 14 prosenttia.

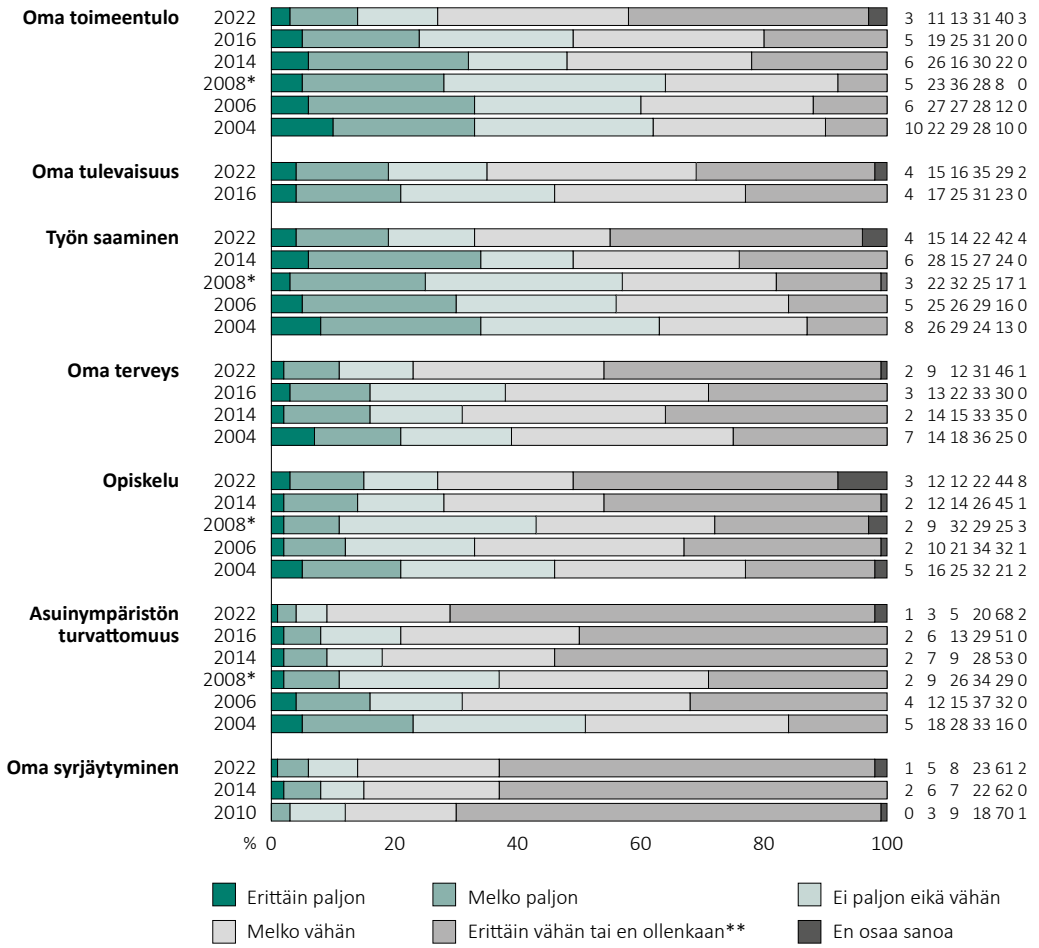

* Vuonna 2008 kysymykseen oli vain 256 vastaajaa, sillä kysymyslomaketta lyhennettiin kesken haastattelujen.
** 2004–2008 vaihtoehto oli "erittäin vähän", 2014 alkaen "erittäin vähän tai ei ollenkaan".

KUVIO 6. KUINKA PALJON KOET EPÄVARMUUTTA TAI TURVATTOMUUTTA SEURAAVIEN ASIOIDEN TAKIA. VERTAILU 2004–2022.

Tulosta voi pitää yllättävänä, sillä työmarkkinoiden vaatimukset tuskin ovat vähenemässä, eikä talouden kokonaiskuva varsinaisesti ole aiempaa valoisampi tai ainakaan ennustettavampi, vaikka työllisyysaste onkin kasvanut viimeisten vuosien aikana. Huoli työnsaannista liittyy tyypillisesti laskusuhdanteeseen, kun taas noususuhdanteessa on tyypillisempää olla huolissaan työssä jaksamisesta (Myllyniemi 2017, 57–70). Myös omaan terveyteen ja tulevaisuuteen liittyvät epävarmuuden kokemukset ovat vähentyneet viime vuosina.

Samaan tapaan myös asuinympäristöön liittyvää epävarmuutta ja turvattomuutta koetaan aiempaa vähemmän. Vuonna 2004 23 prosenttia nuorista koki vähintään melko paljon asuinympäristöön liittyvää turvattomuutta, mutta vuonna 2022 näin koki enää neljä prosenttia. Aiempien Nuorisobarometrien perusteella on tiedossa,

että myös väkivaltaan liittyvät turvattomuuden tunteet ovat niin ikään olleet laskusuunnassa (Myllyniemi 2017, 53). Rikosuhritutkimuksen mukaan nuoriin kohdistuva väkivalta ja sillä uhkailu on vähentynyt viime vuosien aikana (Näsi & Kolttola 2021), joskaan ei yhtä nopeasti kuin nuorten turvattomuuden kokemukset. Poliisibarometrin mukaan suomalaisten lähiympäristön rikollisuustilanteesta kokeman huolen suhteen tilanne on pitkällä aikavälillä parantunut mutta kääntyi huonompaan suuntaan 2010-luvun lopulla (Vuorensyrjä & Rauta 2020). Asuinympäristön turvattomuus voi tietenkin tarkoittaa aivan jotain muuta kuin rikollisuuden pelkoa. Lisäksi epävarmuus ja turvattomuus saattaa tarkoittaa eri asiaa tyhjenevällä maaseudulla asuvalle kuin Helsingin keskustassa asuvalle nuorelle. Nuorten kokemukset ovat joka tapauksessa todellisia riippumatta siitä, kuinka ne vastaavat ulkoisesti arvioituja riskejä.

Tuloksia tulkitessa on hyvä pohtia epävarmuuden ja turvattomuuden tunteiden laadullisia eroja erilaisissa elämäntilanteissa oleville vastaajille. Opiskelijoiden huoli opiskelusta kohdistuu eri asiaan kuin opiskelupaikkaa vasta hakevilla. Pääasiallisen toiminnan mukaisessa vertailussa opiskeluun liittyvät epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset olivat ymmärrettävästi yleisempiä opiskelijoilla kuin työssäkäyvillä, mutta myös työttömillä ne olivat samalla tasolla kuin opiskelijoilla. Haastatteluhetken opiskelupaikan mukaisessa vertailussa huoli oli suurinta yliopistoissa opiskelevilla. Tytöt kokivat enemmän opiskeluun liittyvää epävarmuutta kuin pojat, varsinkin alle 20 vuoden iässä. Sukupuolierot turvattomuudentunteissa liittyen opiskeluun olivat suurimmillaan peruskoulussa, lukiossa ja yliopistossa, pieniä tai olemattomia ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakoulussa opiskelevilla.

Koko vastaajajoukon tasolla huoli opiskeluun liittyvistä asioista on puolestaan pysynyt karkeasti ottaen samalla tasolla. Tätä voinee pitää yllättävänä havaintona, sillä opiskelua olivat vastausajankohtana raamittaneet jo noin kaksi vuotta kestäneet ja paikoin ankarat koronarajoitukset (ks. tarkemmin keskustelusta, Maunu ym. 2022). Viime aikoina on kertynyt jonkin verran tietoa lisääntyneistä opiskeluun liittyvistä mielenterveyden ongelmista (esim. Parikka ym. 2022a) sekä etäopetuksen rasitteista ja siihen liittyvästä yksinäisyydestä (esim. Ahtiainen ym. 2021). Myös käsillä olevan Nuorisobarometrin avoimista vastauksista (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin) voi löytää lukuisia kokemuksia korona-ajan tuomista ja opiskeluun liittyvistä lisärasitteista.

> Opiskeluelämään siirtyminen ja opiskelu ylipäänsä korona-aikana ollut vaikeaa.

> Koulu meni penkin alle koronan takia, kaikki tärkeät tiedostot jäi kouluun. Kavereita ei voinut enää nähdä.

> Korona-aika aiheuttanut ongelmia. En pääse aloittamaan opiskelua toisessa maassa. Tuntuu rajaavan mahdollisuuksia tällä hetkellä.

> Vaikeinta varmaan oli tuo koronan aikana tullut etäopiskelupakko. Siitä ei tullut sitten yhtään mitään. Olisin tarvinnut lähiopetusta, että olisin oppinut jotain.

> Koronan takia etäopiskelu ja riittämätön tuki sen kautta. Opintojärjestelmä muuttui samalla ja avun saanti samalla vaikeutui. Liikaa muutosta samaan aikaan.

Omaan syrjäytymiseen liittyvä turvattomuus ei juuri ole muuttunut, mutta hyvin harva näyttää aiemminkaan olleen siitä huolissaan. Sen sijaan kun aiemmassa vuoden 2018 Nuorisobarometrissa kysyttiin nuorten syrjäytymisestä ylipäätään, enemmistö vastaajista kertoi sen aiheuttavan turvattomuutta (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 75). Tätä selittää edelleen vahva luottamus omaan pärjäämiseen, mikä näkyy myös esimerkiksi siinä, että omaan tulevaisuuteen suhtaudutaan valoisasti, Suomen tulevaisuuteen selvästi synkemmin, mutta maailman tulevaisuuteen jo perin pessimistisesti (Kiilakoski & Laine 2022, 75). Kuten jo edellä

todettiin, liittyvät nuorten suurimmat turvattomuuden kokemukset mittakaavaltaan maailmanlaajuisiin kysymyksiin, kuten ilmastonmuutokseen ja globaaleihin ympäristöuhkiin (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Aivan viime aikoina on lisäksi kertynyt viitteitä siitä, että kansallisen ja globaalin tason uhkiin liittyvät epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset olisivat lisääntyneet, kenties Ukrainan sodan myötä (Helfer ym. 2022). Epävarmuuden ja turvattomuuden tunteita lievittänee se, että vastaaja kokee voivansa vaikuttaa niitä aiheuttaviin asioihin. Globaalit uhkakuvat saattavat aiheuttaa turhautumista ja voimattomuutta. Niinpä yksi selitys kuvioista 4, 5 ja 6 saatavalle huolettomuuden vaikutelmalle on siinä, että tällä kertaa keskityttiin nimenomaan omaan elämään liittyviin epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksiin. Toki on ajateltavissa myös se vaihtoehto, että nuoret kantavat erityisesti huolta jostain sellaisesta, jota ei edes ole osattu kysyä ja joka peittää alleen muut epävarmuuden aiheet.

Tulokset epävarmuuden ja turvattomuuden kokemusten vähentymisestä ovat kenties yllättäviä mutta myös myönteisiä. Puhelinhaastattelut tehtiin ajankohtana, jolloin koronapandemia oli jatkunut jo lähes kaksi vuotta erilaisine rajoituksineen. Monet näistä rajoituksista koskivat erityisesti nuoria ikäluokkia. Oppilaitosten ja erityisesti korkeakoulujen pitkät etäopetusjaksot, ohjauksen puutteet ja työharjoittelumahdollisuuksien katkokset ovat luultavasti vaikeuttaneet työmarkkinoille pääsyä. Kokoontumisrajoitukset ovat estäneet erityisesti monille nuorille tärkeää vertaisryhmätoimintaa. Lisäksi sulkutoimet ovat kurittaneet eniten monia palvelualoja, joilla työskentelee paljon nuoria. Olisi oletettavaa, että edellisen kaltaiset rajoitukset näkyisivät epävarmuuden kokemuksina myös henkilökohtaisen elämän tasolla. Poikkeuksellisista rasituksista huolimatta monet nuoret vaikuttavat säilyttäneen uskon omaan pärjäämiseensä varsin hyvin.

VASTOINKÄYMISET

Resilienssiä tutkitaan pääsääntöisesti erilaisten vastoinkäymisten yhteydessä tai niiden jälkeen (ks. luku Resilienssi). Paljolti tästä syystä vuoden 2022 barometrissa vastaajia pyydettiin kertomaan minkälaisia vastoinkäymisiä he ovat kokeneet. Käytännössä nuorille lueteltiin kymmenen eri tavoin haastavaa elämäntilannetta, ja kysyttiin, mitkä niistä ovat tapahtuneet hänelle itselleen. Haastatteluissa teemaan johdateltiin seuraavin saatesanoin: ”Elämässä voi tulla vastaan erilaisia vaikeuksia. Onko jotain seuraavista tapahtunut sinulle... ”, eli tilanteet kehystettiin nimenomai-

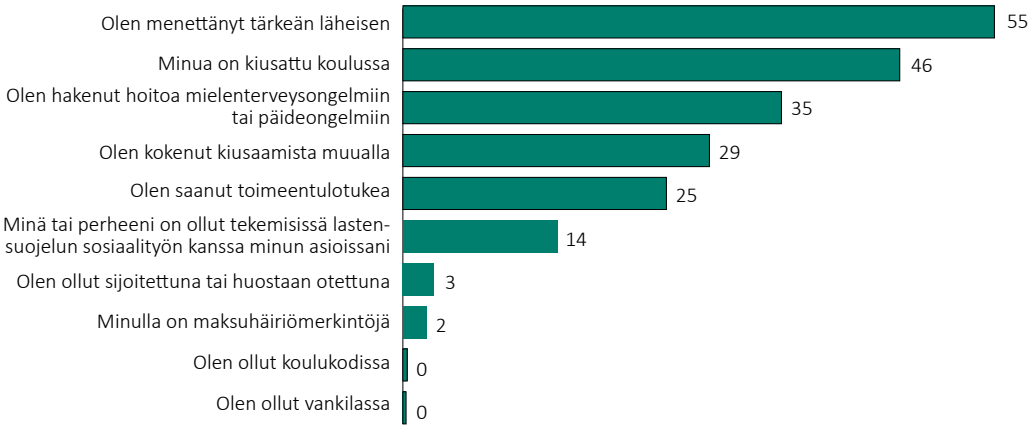

KUVIO 7. ELÄMÄSSÄ VOI TULLA VASTAAN ERILAISIA VAIKEUKSIA. ONKO JOTAIN SEURAAVISTA TAPAHTUNUT SINULLE? VASTAUSTEN JAKAUMAT (%).

sesti vaikeuksiksi. Annetut vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei ja en osaa sanoa.

Vastaajille tarjotut vaikeat elämäntilanteet kuvaavat tutkijoiden intressejä ja ennakko-olettamuksia, eivätkä välttämättä onnistu kattavasti pyydystämään nuorten kokemuksia. Siksi kuvion 7 strukturoitujen vaihtoehtojen lisäksi elämän varjopuolia selviteltiin avoimella kysymyksellä "Kaikki kohtaavat elämässään joskus vaikeita tilanteita. Millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä?" (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin).

Kysymyssarjan vaikeudet eivät pääosin ole kovin poikkeuksellisia, vaan suhteellisen normaaleja haasteita, joita lähes jokainen jossain elämänsä vaiheessa kohtaa. Tyypillisin vaikea kokemus oli läheisen menettäminen: vastaajista 55 prosenttia kertoi, että heille on käynyt näin. Aineistosta ei voi suoraan päätellä sitä, onko kyse läheisen kuolemasta vai esimerkiksi seurustelusuhteen katkeamisesta. Niin tai näin, molemmat ovat varmasti vaikeuksia, joista joutuu tavalla tai toisella toipumaan. Edellä analysoitujen avointen vastausten perusteella voi arvella, että läheisen menettäminen viittaa tyypillisimmin vanhemman sukulaisen kuolemaan (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin).

Peräti 46 prosenttia kertoi, että on joutunut kiusatuksi koulussa. Lukema on varsin korkea ainakin siinä tapauksessa, että kiusaaminen määritellään epätasa-arvoisissa suhteissa tapahtuvaksi toistuvaksi ulossulkemiseksi ja henkiseksi tai fyysiseksi väkivallaksi – kuten koulukiusaamista koskevassa tutkimuskirjallisuudessa on ollut tapana tehdä (esim. Salmivalli 1998). Nuorisobarometrihaastatteluissa kiusaamista ei määritelty lainkaan, joten vastaajat ovat saattaneet ymmärtää käsitteen tutkijoiden määritelmiä laveammin. Kouluterveyskyselyssä kiusaaminen määritellään tiukemmin kriteerein ja kenties osin sen seurauksena toistuvista koulukiusaamiskokemuksistaan on raportoinut viimeisten 15 vuoden aikana 1–9 prosenttia nuorista oppilaitoksesta ja vastaajien iästä riippuen. Pitkän aikavälin trendi on ollut laskeva. (THL 2021.)

Kouluterveyskyselyn ja Nuorisobarometrin tuloksia ei kuitenkaan ole syytä verrata toisiinsa. Iso osa Nuorisobarometrin vastaajista raportoi koko koulu-uran aikaisista kiusaamiskokemuksistaan, kun taas Kouluterveyskyselyssä kysytään kiusaamiskokemuksista vastaushetken lukukauden aikana. Toisaalta aiemman tutkimuksen mukaan on niin, että valtaosa koulukiusaamisesta perustuu suhteellisen pysyviin asemiin luokka- ja kouluyhteisöhierarkioissa (ks. esim. Hästbacka 2018, 13–15). Nuorisobarometrin aineistoa tarkastelemalla kuitenkin selviää, että mitä vanhemmasta vastaajasta on kyse, sitä todennäköisemmin hän raportoi koulukiusaamiskokemuksistaan. Näin ollen voi päätellä, että riski yhdellekin koulukiusaamiskokemukselle kasvaa iän myötä, tai sitten on niin, että vanhemmiten aiempia koulukokemuksia arvioidaan uudessa valossa. Lisäksi Kouluterveyskyselyssä näkyviin trendeihin nojaten voi ajatella, että vanhemmat ikäluokat ovat joutuneet nuorempia todennäköisemmin koulukiusaamisen kohteiksi.

Kiusaamista myös muissa ympäristöissä oli kokenut 28 prosenttia vastaajista. Koulukiusaamiskokemusten tapaan iän myötä kiusaamiskokemusten riski kasvaa. Kiusaamiskokemukset eri ympäristöissä kasautuvat voimakkaasti, sillä muissa ympäristöissä kiusatuksi tulleista 75 prosenttia oli kiusattu myös koulussa ja 25 prosenttia ei. Kokonaisuudessaan Nuorisobarometrin vastaajista yli viidennes (21 %) kertoi joutuneensa kiusaamisen uhriksi sekä koulussa että muualla. Hieman alle puolet vastaajista (46 %) oli puolestaan välttynyt kokonaan kiusaamiskokemuksilta. Noin kolmannes vastaajista (32 %) oli kokenut kiusaamista joko koulussa tai muualla. Kiusaamiskokemusten kasautumista koskevat tulokset raportoidaan taulukossa 2.

TAULUKKO 2. KIUSAAMISKOKEMUSTEN KASAUTUMINEN. KIUSATUKSI TULEMISEN KOKEMUKSET KOULUSSA JA MUISSA YMPÄRISTÖISSÄ.

	Kyllä (koulussa)	Ei (koulussa)
Kyllä (muualla)	21 % (n=400)	7 % (n=130)
Ei (muualla)	25 % (n=458)	46 % (n=864)

Kasautumisen lisäksi kiusaamiskokemuksille altistavat erityisesti vähemmistöihin identifioitumiset. Vähemmistökokemusten lisääntyessä myös kiusaamiskokemukset lisääntyvät. Nuorisobarometrin poikkileikkausmaisen aineiston avulla syy–seuraus-suhteiden selvittely jää spekulaation tasolle, mutta voi ajatella, että tässä kohden vaikutussuhteet kulkevat molempiin suuntiin. Vähemmistöasemat voivat olla kiusaamisen syynä, mutta kiusatuksi joutuminen voi myös vahvistaa vähemmistöön kuulumisen kokemusta. Rasismiin liittyen esimerkiksi Anna Rastas (2007) on todennut, että rasismi ennemminkin synnyttää toisistaan erottuvia etnis-kulttuurisia ryhmiä kuin on tällaisten ryhmien olemassaolon seuraus.

Iän ja vähemmistökokemusten ohella myös jotkut muut yhteiskunnalliset asemat altistavat kiusaamiskokemuksille. Ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevat tai opiskelleet raportoivat muita enemmän koulukiusaamiskokemuksia. Tämä havainto saa tukea myös Kouluterveyskyselyn aineistoista, jotka osoittavat kiusaamiskokemusten olleen vuosi toisensa jälkeen yleisempiä ammattiin opiskelevien kuin lukiolaisten keskuudessa (THL 2021). Myös kokonaan vailla tutkintoa ja opiskelupaikkaa olevat kertoivat verrattain usein kiusaamiskokemuksistaan koulussa. Pääasiallisen toiminnan osalta kiusaamiskokemuksia koulussa oli verrattain paljon työttömillä ja niillä vastaajilla, jotka valitsivat vaihtoehdon ”jokin muu”. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että koulutuksen ulkopuolella olevilla nuorilla aikuisilla rankat koulukiusaamistaustat ja ulkopuolisuuden kokemukset ovat varsin tyypillisiä, ja osalla opiskelukunto voi olla rankkojen kiusaamiskokemusten jäljiltä heikko (esim. Gretschel & Myllyniemi 2017; Kivijärvi ym. 2020). Myös kansainvälisesti on runsaasti tutkimusta siitä, kuinka koulukiusaamistaustat vaikuttavat heikentävästi mielenterveyteen ja sosioekonomiseen asemaan myöhemmässä elämässä (ks. Arseneault 2018).

Mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiminen on väestötasolla yleistä, ja ainakin julkisen keskustelun osalta ilmiöt kytketään usein toisiinsa (esim. YLE 29.8.2022). Myös tutkimuskirjallisuudessa on näyttöä ongelmien päällekkäisyydestä (esim. Boson ym. 2022; Suurpää ym. tässä teoksessa). Joka tapauksessa palvelujen järjestämisen osalta tilanne on vaihdellut kunnittain, ja tulevaisuudessa vaihtelua voinee havaita hyvinvointialueiden välillä. On todennäköistä, että joillakin paikkakunnilla päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa ja toisilla ne ovat enemmän erillään. (Pitkänen ym. 2022, 104; ks. myös Suurpää ym. tässä teoksessa.)

Nuorisobarometrissa asiaa lähestyttiin niputtamalla päihde- ja mielenterveyspalvelut yhteen. Kysymys ei varsinaisesti koskenut mielenterveys- tai päihdeongelmia, vaan niihin liittyvän hoidon hakemista. On syytä ajatella, että ongelmista kärsiviä nuoria on nyt raportoitua jakaumaa suurempi määrä. Siksi hoitoa hakeneiden määrä, 35 prosenttia kaikista vastaajista, on huomattava. Tulosta voi tulkita ainakin kahdella tavalla, jotka eivät sulje toisiaan pois. Yhtäältä kyse voi olla mielenterveys- ja päihdeongelmien laajasta levinneisyydestä ja toisaalta verrattain matalasta hoidon hakemisen kynnyksestä. Mielenterveyteen liittyvien ongelmien yleisyyttä väestötasolla voi kuvata rekisteritiedoilla, joiden mukaan vuonna 1987 syntyneestä kohortista 16,8 prosenttia (naisista 18,5 % ja miehistä 15,1 %) oli saanut psykiatrisen diagnoosin 25 ikävuoteen mennessä (Ristikari ym. 2016, 38). Tämän tiedon valossa Nuorisobarometrin tulos hoidon hakemisesta joko päihde- tai mielenterveysongelmiin vaikuttaa vähintään odotetun kaltaiselta.

Varsin odotetusti vanhemmat nuoret olivat ehtineet hakemaan hoitoa nuorempia todennäköisemmin. Lähes yhtä odotetusti naiset olivat hakeneet hoitoon miehiä useammin. Tämä kertonee sekä naisten suuremmasta riskistä kärsiä mielenterveyteen liittyvistä ongelmista että matalammasta kynnyksestä hakea apua (Rosenfield & Moutzon 2013; ks. myös Kestilä ym. 2018, 124). Poika- ja mieskulttuureissa haavoittuvuuksien osoittaminen voi edelleen olla vaikeaa (ks. esim. Lunabba 2018; Virtanen 2018) ja oirehtiminen ilmennee usein päihdeongelmina ja rikekäyttäytymisenä. Varsin tuoreiden tietojen mukaan vuoden

2021 aikana erikoissairaanhoidossa annettiin mielenterveyden häiriöihin liittyviä diagnooseja noin kuudelle prosentille kaikista alle 30-vuotiaista. Alle 13-vuotiaiden osalta diagnooseja annettiin useammin pojille mutta 15 vuotta täyttäneiden ja vanhempien nuorten osalta tytöt olivat yliedustettuina diagnoosien saajien joukossa. Vuosina 2019–2021 tyttöjen ja nuorten naisten osuus diagnoosien saajina kasvoi. (Gissler & Forsell 2022, 38–39.)

Toimeentulotukea oli saanut 25 prosenttia vastaajista. On syytä muistaa, että muiden vaikeuksia koskevien kysymysten tapaan kyse on kategorisesta kyllä–ei-muuttujasta. Toimeentulotuen saamisen osalta emme siten tiedä, kuinka pitkäkestoisesti tukea on saatu. Osa on saattanut hakea tukea yhdeksi kuukaudeksi esimerkiksi opintojen päättymisen ja työpaikan löytymisen välissä, kun taas toiset ovat kenties eläneet sen varassa vuosien ajan ylisukupolvisesta köyhyydestä kärsien. Kelan rekisteriaineistoihin perustuvan selvityksen (Raittila ym. 2018) mukaan 18 prosenttia 18–24-vuotiaista oli saanut perustoimeentulotukea vuoden 2017 aikana. Nuorille toimeentulotuen saajille tyypillistä on se, että he eivät syystä taikka toisesta saa ensisijaisia etuuksia, kuten esimerkiksi työttömyysturvaa. Saman selvityksen mukaan nuorille toimeentulotuen saajille on tyypillistä tuen saamisen lyhytkestoisuus – oletettavasti nopeasti vaihtuvien elämäntilanteiden seurauksena. Raittilan ja kumppaneiden tutkimuksessa (mt.) yksinasuvat, yksinhuoltajat ja nuoret, joilla ei ollut Suomen kansalaisuutta olivat joutuneet toimeentulotuen varaan verrattain usein.

Nuorisobarometrin aineistossa toimeentulotuen saamista on raportoitu myös takautuvasti eikä ainoastaan vastaushetkellä. Esimerkiksi 28-vuotias vastaaja raportoi siten toimeentulotuen saamisesta kymmenen, ei esimerkiksi viimeisimmän vuoden ajalta tai nykyhetken tilanteen mukaan. Näin ollen on jälleen ymmärrettävää, että vanhimmat ikäluokat ovat saaneet toimeentulotukea nuoria useammin. Varsin odotetusti työttömät tai vailla tutkintoa ja koulutusta olevat sekä muunkieliset nuoret olivat turvautuneet toimeentulotukeen muita nuoria tyypillisemmin (tarkemmin Suomeen muuttaneista nuorista ja toimeentulotuen varassa elämisestä, ks. Kivijärvi 2015a). Myös vähemmistökokemukset lisäävät todennäköisyyttä toimeentulotuen hakemiselle. Toisin sanoen vähemmistökokemuksissa ei ole kyse vain identiteeteistä, vaan yhteiskunnallisesta asemasta ja elinoloista.

Lastensuojelun sosiaalityön kanssa omissa asioissaan oli ollut tekemisissä 14 prosenttia joko itse tai perheensä kautta. Aiemmissa Nuorisobarometreissa lastensuojelun asiakkuutta selvitettiin kysymyksellä, josta puuttui tarkennus vastaajan omista asioista, joten trenditietoa ei tällä kertaa saada. Se ei ole tosin tarpeenkaan, sillä on tiedossa, että lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt noin viidenneksellä vuosina 2018–2021 (THL 2022a). Muut kysytyt vaikeudet olivat sen verran harvinaisia (ks. kuvio 7), ettei niitä analysoida tässä erikseen. Koulukoteihin ja vankiloihin päätyneiden nuorten tilanteista kiinnostuneiden on syytä tutustua Kitta Ripatin ja Marko Mannisen artikkeliin, jossa aiheeseen paneudutaan syvällisemmin.

VASTOINKÄYMISTEN KASAUTUMINEN

Tärkeä näkökulma koettuihin vaikeuksiin on niiden mahdollinen kasautuminen elämänkulun aikana. Kasautumista voidaan tarkastella laskemalla, kuinka monta kysytyistä vaikeuksista yksittäiselle vastaajalle on kertynyt. Vastaajista 17 prosenttia ei ollut kohdannut elämässään yhtäkään kuvion 7 vaikeuksista, 41 prosenttia enintään yhden, 64 prosenttia enintään kaksi. Ongelmien kasautumisesta lienee kyse, jos sama vastaaja on kohdannut vähintään neljä kuvion tilannetta. Tällaisia nuoria oli aineistossa 19 prosenttia, ja yli viidestä vaikeudesta raportoi vielä kahdeksan prosenttia vastaajista. Pulmalliset tilanteet eivät jakautuneet tasaisesti, vaan kasautuivat tietyille nuorille. Tulkinnassa on kuitenkin huomioitava se, etteivät kysytyt vastoinkäymiset ole toisistaan riippumattomia, vaan esimerkiksi sekä maksuhäiriömerkinnät että toimeentulotuen saaminen kertovat taloudellisista vaikeuksista.

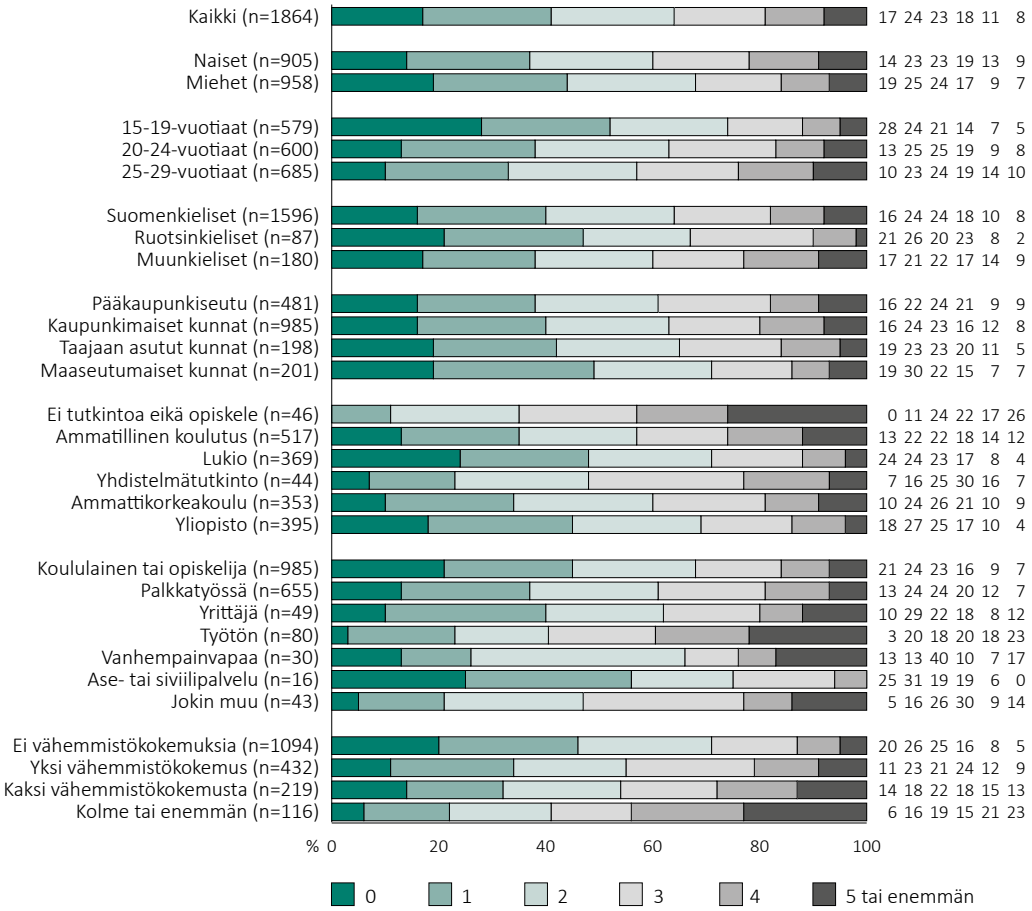

KUVIO 8. VAIKEUKSIEN KASAUTUMINEN ERI VASTAAJARYHMILLE. VASTAUSTEN JAKAUMAT ERI TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN (%).

Taustamuuttujien mukainen vertailu antaa tarkentavaa tietoa siitä, mille ryhmille ongelmien on taipumus kerääntyä. Kuviosta 8 on nähtävissä, että suurimmassa riskissä ovat työttömät, kouluttautumattomat sekä ne nuoret, jotka kokevat kuuluvansa useampaan vähemmistöön. Työttömistä 31 prosenttia, koulutuksen ulkopuolelle jääneistä 35 prosenttia ja vähintään kolmeen vähemmistöön identifioituvista peräti 43 prosenttia kertoi kohdanneensa neljä vastoinkäymistä tai enemmän. Näiden ryhmien kohdalla voitaneen jo puhua polarisaatioriskistä ja ongelmien kasautumisesta. Työttömyydellä ja kouluttautumattomuudella on tosin melko yksinkertainen syy–seuraus-suhde ainakin toimeentulotuen ja maksuhäiriömerkintöjen taustalla. Nämä taustatiedot eivät ainakaan yksinään kerro pitkäaikaisista vaikeuksista, onhan nuorten työttömyys keskimäärin varsin lyhytkestoista ja pitkäaikaistyöttömyys muihin ikäryhmiin verraten hyvin harvinaista (Tilastokeskus 2022a). Tuloksista on mahdollista lukea myös tuttu tulos, jonka mukaan kouluttautuminen ja sen edistämä hyvä asema työmarkkinoilla toimivat elämän

vaikeuksilta suojaavina tekijöinä (esim. Vanttaja & Järvinen 2004; Sipilä ym. 2011).

Kuten jo yllä todettiin, tulokset kuvaavat koko elämänkulun aikana vastaan tulleita vaikeuksia. Niinpä on selvää, että iän karttuessa elämässä vastaan tulleiden vaikeuksien määrä kasvaa. Näin ei kuitenkaan tapahdu kaikille nuorille samalla tavalla. Kuviosta 8 tämän voi havaita vaikkapa tarkastelemalla tuloksia yhdistetyn koulutusmuuttujan kautta. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat tai niistä valmistuneet olivat kokeneet enemmän vastoinkäymisiä (26 prosentilla vähintään neljä vaikeutta) kuin lukioissa opiskelevat tai niistä valmistuneet (12 prosentilla vähintään neljä vaikeutta), vaikka näihin ryhmiin kuuluvat ovat keskimäärin saman ikäisiä. Sama havainto koskee ammattikorkea- ja yliopistokoulutusta. Vaikeuksien kasautuminen on toisin sanoen yhteydessä nuorten yhteiskunnallisiin asemiin.

Sukupuolieroille on vaikea löytää iän karttumisen tapaisia yksinkertaisia selityksiä. Naisista 22 prosenttia oli kohdannut vähintään neljä kuviossa 7 nimettyä vaikeutta, kun miehillä vastaava osuus oli 16 prosenttia. Jo edellä havaittiin, että keskeinen sukupuoleen liittyvä ero on siinä, että naiset (48 %) olivat hakeneet useammin apua mielenterveys- tai päihdeongelmiin. Kiinnostavasti naiset olivat myös menettäneet tärkeän läheisen (58 %) useammin kuin miehet (52 %). Koska sukupuolella ei voi olla mielekästä yhteyttä ainakaan lähiomaisten kuolemiin, kyse lienee eroista siinä, kuinka ”tärkeä läheinen” tulkitaan. Toisaalta tärkeän läheisen menettämisellä voidaan ymmärtää myös vaikkapa parisuhteen purkautumista, joka saattaa nuoressa ikäryhmässä olla naisille yleisempää kuin miehille jo siitä loogisesta syystä, että naiset aloittavat seurustelun keskimäärin nuorempana kuin miehet (Myllyniemi & Berg 2013, 31). Lisäksi kuvion 8 perusteella näyttää siltä, että kaupunkilaisnuorilla olisi enemmän vaikeuksia kuin harvemmin asuttujen kuntien nuorilla. Näin tavallaan onkin, mutta ero selittyy nuorten voimakkaalla muuttoliikkeellä kohti kaupunkeja ja sitä kautta kaupunkilaisnuorten muita korkeammalla iällä.

Vaikeuksien kasautumista on perusteltua tarkastella suhteessa resilienssiin – onhan jälkimmäisessä kyse nimenomaan edellisistä palautumisesta (kuvio 9). Tulosten mukaan sananlasku ”se mikä ei tapa, vahvistaa”, ei pidä paikkaansa. Mitä enemmän vaikeuksia nuoret olivat kokeneet, sen heikommaksi he arvioivat resilienssinsä (ks. luku Resilienssi).

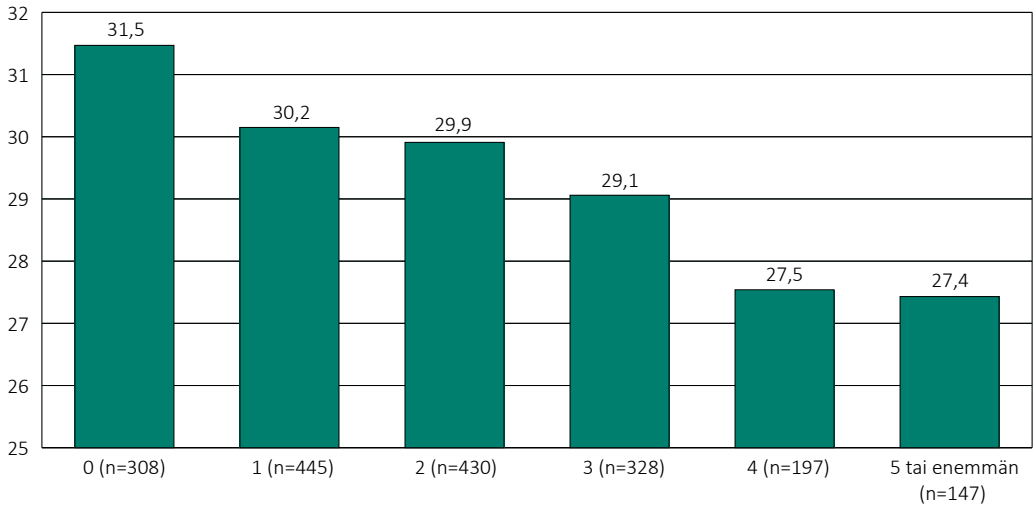

KUVIO 9. VASTAAJIEN ARVIOIMAN RESILIENSSIN (CD-RISC 10 -SUMMAMUUTTUJA) JA VAIKEUKSIEN KASAUTUMISEN YHTEYS (0–5 VAIKEUTTA TAI ENEMMÄN).

Vastoinkäymisten resilienssiä heikentävä vaikutus säilyi vahvana myös keskeisten taustamuuttujien vakioimisen jälkeen.[7] Yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa kävi ilmi, että toimeentulotuen ja hoidon hakemisella mielenterveys- ja päihdeongelmiin oli vahvimmat resilienssiä laskevat vaikutukset.

Resilienssin tutkimuksessa tehdään paikoin erottelu kroonisiin ja äkillisiin tai kertaluonteisiin vastoinkäymisiin (esim. Bonanno & Diminich 2013). Nuorisobarometrissa kysytyistä vastoinkäymisistä äkillisiin vastoinkäymisiin voi luokitella vain tärkeän läheisen menettämisen. Muiden tarjottujen vastoinkäymisten voi tulkita heijastelevan pidempikestoisia ja kroonisempia vaikeuksia. Esimerkiksi hoidon hakeminen mielenterveys- ja päihdeongelmiin kertonee jo pidempään jatkuneista ja arkea kuormittaneista ongelmista. Toimeentulotukeen turvautuminen puolestaan kertonee useimmissa tapauksissa pitkittyneistä talousvaikeuksista ja niihin liittyvästä stressistä. Yksi kuvion 9 esittämän tuloksen tulkinta voikin olla se, että kasautuneet vaikeudet tarkoittavat samalla kroonistuneita ongelmia, joilla on kielteinen vaikutus myös koettuun resilienssiin.

STRESSI

Stressin käsite on kytkettävissä epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksiin, vastoinkäymisiin sekä resilienssiin. Jo hyvin varhaisessa kirjallisuudessa stressiä pidettiin elimistön pyrkimyksenä kumota esimerkiksi fyysisten tai psyykkisten ärsykkeiden aiheuttama epätasapainotila (ks. tarkemmin esim. Hintsa ym. 2019). Modernin määritelmän mukaan stressi on fyysisen ja psyykkisen vireyden voimistumista (esim. Korkeila 2008). Toisin sanoen stressi on myös myönteinen voimavara erityisesti lyhytkestoisena vireystilana. Tällöin stressistä voi olla hyötyä esimerkiksi koetilanteessa, työhaastattelussa tai urheilusuorituksessa. Pitkittyneenä tilana stressi on kuitenkin kuormittava ja sillä voi olla monia kielteisiä seuraamuksia lievästä päänsärystä aina vakavaan uupumukseen.

Nuorisobarometrissa stressistä kysyttiin samalla tavalla kuin Tilastokeskuksen toteuttamassa ja Valtioneuvoston kanslian tilaamassa Kansalaispulssi-kyselyssä. Kansalaispulssi toteutetaan verkkokyselynä, ja vastaajille lähetetään kutsu tekstiviestinä. Vastaajat ovat 15–74-vuotiaita. Kyselyä on toteutettu vuoden 2020 huhtikuusta lähtien 3–5 viikon välein (ks. Tilastokeskus 2022b). Näin ollen kansalaisten stressitasosta on kertynyt mittava, kymmenien kyselyaaltojen aikasarja. Stressistä kysyttiin seuraavalla tavalla: ”Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyisin tällaista stressiä?” Vastausvaihtoehdot olivat ”erittäin paljon”, ”melko paljon”, ”jonkin verran”, ”vain vähän”, ”en lainkaan” ja ”en osaa sanoa”.

Kansalaispulssin tuloksista voi havaita, että mitä nuorempia vastaajat ovat, sitä enemmän he ovat kokeneet stressiä koko kyselyhistorian ajan. Toisin sanoen 15–29-vuotiaat ovat raportoineet yksittäisiä mittauspisteitä lukuun ottamatta eniten stressiä. Kyselykerrasta riippuen nuorimmasta ikäluokasta 20–44 prosenttia on kertonut kokevansa vähintään melko paljon stressiä. Vastaava vaihteluväli on 30–44-vuotiaiden osalta 17–35 prosenttia, 45–59-vuotiaiden osalta 15–25-prosenttia ja 60–75-vuotiaiden osalta 6–17 prosenttia. (Tilastokeskus 2022b.)

Nuorisobarometrin aineistossa 27 prosenttia nuorista koki vähintään melko paljon stressiä. Näin ollen stressitaso asettuu hieman Kansalaispulssin vastaavan ikäluokan vaihteluvälin (20–44 %) mediaanin alapuolelle. On kuitenkin syytä muistaa, että puhelinhaastattelumenetelmällä saadun tuloksen vertailu verkkokyselyyn ei ole ongelmatonta. Kielteisten kokemusten raportointi puhelinhaastattelijalle voi olla vaikeampaa kuin itsenäisesti täytettävään lomakkeeseen.

Varsin odotetusti monet taustamuuttujat olivat yhteydessä stressin kokemukseen (ks. kuvio 10). Naiset, 20–24-vuotiaat, vailla tutkintoa ja opiskelupaikkaa olevat, työttömät, pääkaupunkiseudulla asuvat ja vähemmistöihin identifioituvat kokivat stressiä verrokkiryhmiään enemmän. Naisista 35 prosenttia ja 20–24-vuotiaista 30 prosenttia koki stressiä vähintään melko paljon.

Suhteessa Kansalaispulssiin on syytä nostaa esille tulos, jonka mukaan stressin kokemukset eivät näytä lisääntyvän alle 20-vuotiaiden ikäluokassa. Toisin sanoen stressin kokemisen huippu näyttää olevan nuoren aikuisuuden aikana, 20–24-vuotiaiden ryhmässä. Tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa ikävuosiin 20–24 ajoittuu monia kenties kuormittavia valinnan paikkoja ja siirtymiä kohti aikuisuuden statusta. Odotus onnistuneista siirtymistä, taloudellisesta itsenäistymisestä, omilleen asettumisesta ja ylipäätään oman paikan löytämisestä nuoren aikuisuuden aikana voi olla omiaan nostamaan stressitasoja. Siirtymistä ja niihin liittyvistä voimavaroista kirjoittavat laajemmin Pulkkinen kumppaneineen tässä teoksessa.

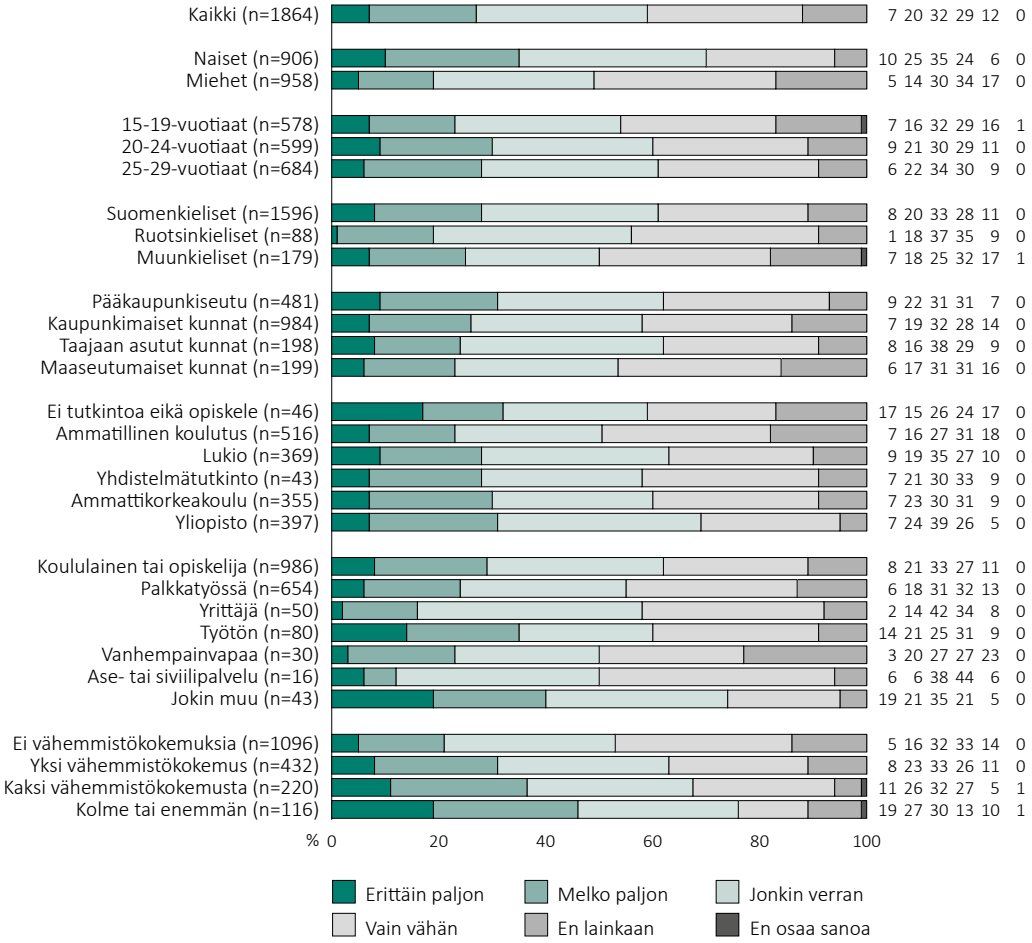

KUVIO 10. STRESSILLÄ TARKOITETAAN TILANNETTA, JOSSA IHMINEN TUNTEE ITSENSÄ JÄNNITTYNEEKSI, LEVOTTOMAKSI, HERMOSTUNEEKSI TAI AHDISTUNEEKSI TAIKKA HÄNEN ON VAIKEA NUKKUA ASIOIDEN VAIVATESSA JATKUVASTI MIELTÄ. TUNNETKO SINÄ NYKYISIN TÄLLAISTA STRESSIÄ? VASTAUSTEN JAKAUMAT ERI TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN (%).

ARKI JA TYYTYVÄISYYS

Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa oltiin kiinnostuneita nuorten arjesta ja sen sujuvuudesta. Käytännössä nuorilta kysyttiin arjen mielekkyydestä ja hallittavuudesta sekä saatavilla olevaa tukea koskevasta tiedosta. Kysymykset eivät ole olleet kovinkaan pitkäaikaisen seurannan kohteina Nuorisobarometreissa, vaan niitä on esitetty ainoastaan viimeisten vuosien aikana, eivätkä aikasarjat ole siksi kovin pitkiä. Samat kysymykset on toistettu vuosien 2015, 2017 ja 2020 barometreissa. Lyhyehkö aikasarja sisältää siten useampia mittauspisteitä.

Arkeen ja sen sujuvuuteen läheisesti liittyvää elämään tyytyväisyyttä on puolestaan seurattu Nuorisobarometreissa huomattavasti pidempään, jo 1990-luvun lopulta saakka. Elämään tyytyväisyys on hyvin laaja teema, ja sitä on pilkottu vuosien aikana useampiin alateemoihin. Vuoden 2022 barometrissa kysyttiin tyytyväisyydestä vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin, terveydentilaan, taloudelliseen tilanteeseen ja elämään kaiken kaikkiaan. Kahden jälkimmäisen osalta kyselyhistoria ulottuu aina vuoteen 1997, mutta muista elämän osa-alueista on kysytty ensimmäisen kerran kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2007.

ARJEN HALLINTA JA MERKITYKSELLISYYS

Kysymykset arjesta ja sen merkityksellisyydestä kytkeytyvät läheisesti resilienssiin ja ovat samalla sukua monissa mielialaan liittyvissä kyselyissä käytetyille elämänhallinnan ja pystyvyyden mittaristoille. Lisäksi voi ennakoida, että kokemukset päivittäisten tekemisten merkityksellisyydestä ja elämän hallinnasta sekä tieto saatavilla olevasta tuesta ovat omiaan vahvistamaan yksilön resilienssiä – kykyä selviytyä, joustaa ja muuttua vastoinkäymisiä kohdattaessa. Kokemus arjen mielekkyydestä ja elämän hallittavuudesta on suurimmalla osalla vastaajista vahva. Ilahduttavasti 85 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä” kanssa. Väittämän ”koen elämäni olevan hyvin hallinnassani” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli hieman tätäkin suurempi joukko, 86 prosenttia. Enemmistö oli tätäkin murskaavampi tarkasteltaessa väittämää ”tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa”. Väittämän kanssa samanmielisiä oli 92 prosenttia (ks. kuvio 11).

Yllä raportoitu tulos on varsin myönteinen verrattaessa sitä Kouluterveyskyselyyn, jossa esitetään täsmälleen sama kysymys päivittäisten tekemisten merkityksellisyydestä. Toki kysymys esitetään osin eri kohderyhmälle, eri asiayhteydessä ja itsenäisesti täytettävällä lomakkeella erotuksena Nuorisobarometrin puhelinhaastattelumenetelmästä. Lisäksi väittämälle annetut vastausvaihtoehdot eroavat hienoisesti toisistaan. Olennaisinta on muistaa, että Kouluterveyskyselyn vastaajajoukko on Nuorisobarometrin vastaavaa nuorempi ja vähemmän valikoitunut. Nämä seikat mielessä pitäen voi kuitenkin tuoda esille, että Kouluterveyskyselyn vuosien 2019 ja 2021 yläkouluikäisistä ja toisella asteella opiskelevista vastaajista ainoastaan 60–67 prosenttia on ollut väittämän kanssa samanmielisiä (THL 2021).

Vaikka Nuorisobarometrin vastaajien suuri enemmistö ei raportoinut suurempia ongelmia arjen hallinnan ja merkityksellisyyden osalta, on kuitenkin oletettavaa, että vastaukset kysymyksiin vaihtelevat nuorten elämäntilanteiden ja yhteiskunnallisen aseman mukaan. Voi arvella, että tutkintotodistus taskussa ja palkkatöissä oleminen tarkoittaa myönteisempiä arvioita kuin epävarmoissa koulutus- ja työmarkkina-asemissa elävillä nuorilla.

Tulosten lähempi tarkastelu osoittaa hypoteesin vähintäänkin osittain oikeaksi. Sukupuoleen, ikään, äidinkieleen, asuinpaikkaan tai vähemmistökokemuksiin yhteydessä olevat erot olivat joko pieniä tai tilastollisesti ei-merkitseviä. Suurimmat erot ja tilastollisesti vahvimmat yhteydet liittyivät vastaajien koulutukseen ja pääasialliseen toimintaan. Vailla tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat, työttömät ja jotain muuta päätoimisesti tekevät jäivät tässäkin kohtaa muita heikompaan asemaan. Näihin ryhmiin kuuluvilla kokemus arjen sujuvuudesta ja merkityksellisyydestä jäi muita huonommaksi. Lisäksi yksin asuminen oli yhteydessä verrattain heikoksi koettuun arjen merkityksellisyyteen ja hallintaan.

Nyt käsillä olevalla aineistolla ei ole mahdollista tarkastella arjen hallinnan ja merkityksellisyyden ylisukupolvista muodostumista järin luotettavasti, mutta vuoden 2015 Nuorisobarometriaineistosta pääteltiin, että vanhempien alkoholiongelmat olivat yhteydessä heikompaan arjen hallintaan myöhemmässäkin elämässä (Kestilä ym. 2016, 128). Vastaava yhteys näkyy myös vuoden 2022 aineistossa (ks. luku Näkemyksiä päihteiden käytöstä), vaikkakin kysymysmuotoilut olivat erilaiset, ja ne on esitetty erilaisissa asiayhteyksissä.

Edellä osoitettuja eriarvoisuuksia valoisampi uutinen on kuitenkin se, että tieto tukea tarjoavista tahoista oli lähes yhtä vankkaa kaikilla vastaajilla koulutustaustasta ja pääasiallisesta toiminnasta riippumatta. Oletettavaa on, että lähes kaikilla vastaajilla oli ainakin joku läheinen ja tukea tarjoava henkilö tai tieto julkisista palveluista, joihin voi tarvittaessa turvautua (ks. luvut Resilienssi nuorten sanoin ja Yhteenkuuluvuus).

Nuorisobarometrin taustamuuttujien mukaisen tarkastelun ohella nyt analysoidun kolmen väittämän jakaumat olivat vahvasti yhteydessä vastaajien raportoimaan ja CD-RISC 10 -mittarilla arvioituun resilienssin tasoon (ks. luku Resilienssi). Yhteys resilienssiin oli erityisen vahva elämän hallinnassa olemista ja päivittäisten tekemisten merkityksellisyyttä mittaavien väittämien kanssa. Näin ollen voi ajatella, että resilienssi muodostuu yksilön ominaisuuksien ja ympäristön tarjoamien resurssien ohella arkisen elämän sujuvuudesta ja vähäisestä kuormittavuudesta. Valtaosalla nuorista arki kantaa.

MUUTOKSET ARJEN HALLINNAN JA MERKITYKSELLISYYDEN KOKEMUKSISSA

Vuoden 2022 aineistoon keskittymisen ohella tätäkin teemaa on olennaista tarkastella aikasarjojen näkökulmasta (kuvio 11). Yksittäisten vuosien poikkeamia lukuun ottamatta vastausten jakaumat kaikkiin kolmeen väittämään ovat olleet varsin muuttumattomat lyhyehkön mittaushistorian ajan.

Vuoden 2017 jakauma oli pieni poikkeus tarkasteltaessa nuorten tietoa tukea tarjoavista tahoista. Tuolloin nuorilla oli hieman muita vuosia heikompi käsitys siitä, kenen puoleen kääntyä vaikeuksien edessä. Vuoden 2020 kysely vaikuttaa puolestaan poikkeukselta toiseen suuntaan elämänhallintaa ja arjen merkityksellisyyttä koskevien väittämien osalta. Kahden vuoden takaisessa barometrissa nähtiin hypähdys kohti parempaa erityisesti niiden vastaajien osuuden kasvaessa, jotka olivat täysin samaa mieltä väittämien kanssa. Vuoden 2022 kyselyn myötä palattiin hyvin lähelle vuosien 2015 ja 2017 vastausjakaumia. Toistaiseksi siis vuosi 2020 jää vaikeasti selitettäväksi poikkeukseksi. On toki mahdollista, että arjen hallinnan ja merkityksellisyyden kokemukset olisivat olleet trendinomaisessa nousussa koronavuosien tuotua niihin odottamattoman notkahduksen. Joka tapauksessa seurantaa on syytä tehdä myös pandemia-ajan jälkeen.

ELÄMÄÄN TYYTYVÄISYYS

Elämään tyytyväisyyden mittaaminen kytkeytyy laajemmin hyvinvointitutkimukseen ja sen subjektiiviseen haaraan. Hyvinvointia voi toisin sanoen arvioida yhtäältä objektiivisin tai subjektiivisin mittarein (esim. Allardt 1993; ks. myös Kestilä ym. 2018). Objektiiviset mittarit, kuten tulotaso, asuinneliöt tai suoritetut tutkinnot löytyvät usein viranomaisrekistereistä eivätkä

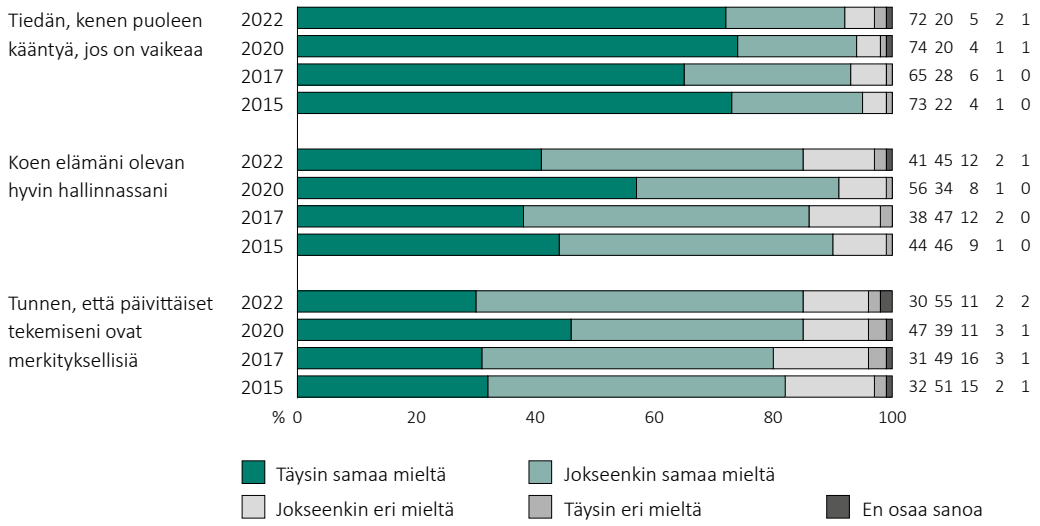

KUVIO 11. MUUTOKSET ARKEEN JA SEN MERKITYKSEEN LIITTYVISSÄ KOKEMUKSISSA. VERTAILU 2015–2022.

ole riippuvaisia ihmisen omista tulkinnoista. Hyvinvoinnin subjektiivisen puolen arviointi edellyttää puolestaan ihmisten omien näkemysten tiedustelua: Onko tulotaso riittävä? Onko asuinalue viihtyisä? Onko työ mielekästä? Tällöin on luontevaa turvautua haastattelututkimukseen (ks. esim. Veenhoven 2008; ks. myös Holte 2018).

Nuorten tyytyväisyyttä elämään on seurattu Nuorisobarometreissa jo pitkään, vuodesta 1997 alkaen. Vuonna 2022 nuoria pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään kysymällä ”kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä” erilaisiin elämän osa-alueisiin, kuten omaan taloudelliseen tilanteeseen, vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin, terveydentilaan ja elämään kaiken kaikkiaan. Aiempien barometrien tapaan vastaajia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään kouluarvosana-asteikolla neljästä kymmeneen. Joinakin aiempina vuosina on kysytty myös tyytyväisyydestä omaan ulkonäköön ja fyysiseen kuntoon. Nämä osa-alueet eivät mahtuneet vuoden 2022 lomakkeeseen.

Tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin vaihteli vastaajien keskuudessa (taulukko 3). Tyytyväisimpiä oltiin terveydentilaan ja ihmissuhteisiin, kun taas taloudellinen tilanne ja vapaa-aika aiheuttivat hieman enemmän tyytymättömyyttä. Edellisten kohdalla arvosanojen keskiarvo kipusi lähelle kahdeksaa ja puolta, kun jälkimmäisten kohdalla jäätiin hieman alle kahdeksaan. Elämälle kaiken kaikkiaan annettu arvosana löytyi näiden kahden välistä ollen pyöristettynä 8,3.

Aiempien vuosien barometrien perusteella (esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 99–102) tiedetään, että keskimääräistä tyytymättömämpiä ovat olleet esimerkiksi yksin asuvat, kouluttautumattomat, työttömät, taloudellisesta niukkuudesta kärsivät ja muunkieliset. Tämänkaltaiset taustamuuttujien mukaiset erot ovat olleet suhteellisen pysyviä kyselystä toiseen. Lisäksi esimerkiksi myönteiset peruskoulukokemukset ovat olleet yhteydessä nuorten korkeampaan elämään tyytyväisyyteen.

Vuoden 2022 aineistossa keskeisiä tyytyväisyyden vaihtelun selittäjiä olivat ikä, koulutus, pääasiallinen toiminta ja vähemmistökokemukset (ks. taulukko 3). Nuorimmat vastaajat, 15–19-vuotiaat, olivat muita ikäluokkia tyytyväisempiä kaikilla osa-alueilla tarkasteltuna. Tyytymättömimmät vastaajat löytyvät yli 20-vuotiaiden joukosta, vailla tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevista, työttömistä ja ”jotain

TAULUKKO 3. TYYTYVÄISYYS ELÄMÄN ERI OSA-ALUEISIIN ANNETTUJEN KOULUARVOSANOJEN KESKIARVOINA (YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI).

	Elämä kaiken kaikkiaan	Taloudellinen tilanne	Vapaa-aika	Ihmissuhteet	Terveydentila
Kaikki (n=1864)	8,27	7,87	7,88	8,42	8,47
Sukupuoli					
Nainen (n=906)	8,18	7,81	7,81	8,44	8,36
Mies (n=958)	8,35	7,92	7,95	8,39	8,59
	***		*		***
Ikä					
15–19 (n=579)	8,44	8,26	8,29	8,58	8,67
20–24 (n=599)	8,14	7,73	7,79	8,32	8,41
25–29 (n=686)	8,23	7,66	7,62	8,37	8,35
	***	***	***	***	***
Äidinkieli					
Suomenkieliset (n=1596)	8,28	7,89	7,89	8,42	8,48
Ruotsinkieliset (n=88)	8,10	7,71	7,90	8,45	8,05
Muunkieliset (n=180)	8,23	7,71	7,83	8,33	8,53
					**
Koulutus					
Ei opiskele eikä tutkintoa (n=47)	7,67	7,24	7,88	8,08	7,81
Ammatillinen koulutus (n=517)	8,23	7,82	7,88	8,38	8,42
Lukio (n=369)	8,25	8,03	8,06	8,51	8,58
Yhdistelmätutkinto (n=44)	8,38	7,57	7,68	8,22	8,34
Ammattikorkeakoulu (n=354)	8,25	7,61	7,68	8,41	8,44
Yliopisto (n=395)	8,25	7,90	7,68	8,32	8,40
	**	***	***		**
Pääasiallinen toiminta					
Koululainen tai opiskelija (n=986)	8,30	7,93	8,03	8,45	8,51
Palkkatyössä (n=654)	8,28	7,91	7,69	8,44	8,47
Yrittäjä (n=50)	8,39	7,85	7,57	8,52	8,14
Työtön (n=80)	7,83	7,00	7,89	8,05	8,30
Vanhempainvapaalla (n=30)	8,69	7,81	7,76	8,81	9,10
Ase- tai siviilipalveluksessa (n=16)	8,14	7,89	7,44	7,84	8,45
Jotain muuta (n=43)	7,64	7,41	7,76	7,83	7,80
	***	***	***	***	***
Alue					
Pääkaupunkiseutu (n=482)	8,21	7,81	7,72	8,40	8,44
Kaupunkimaiset kunnat (n=984)	8,26	7,82	7,92	8,42	8,48
Taajaan asutut kunnat (n=198)	8,42	8,11	7,92	8,52	8,63
Maaseutumaiset kunnat (n=200)	8,29	8,00	8,06	8,34	8,33
		*	*		
Vähemmistökokemukset					
Ei lainkaan (n=1096)	8,39	7,99	7,99	8,48	8,61
Yksi (n=432)	8,20	7,78	7,92	8,41	8,37
Kaksi (n=219)	7,97	7,63	7,45	8,20	8,15
Kolme tai enemmän (n=117)	7,90	7,49	7,56	8,26	8,07
	***	***	***	**	***

***p<.001, **p<.010, *p<.050

muuta" tekevistä sekä useampia vähemmistökokemuksia omaavista. Näiden lisäksi naiset olivat miehiä tyytymättömämpiä joihinkin kysyttyihin elämänalueisiin, kuten terveydentilaan ja vapaa-aikaan sekä elämään kaiken kaikkiaan. Naisten ja miesten erot elämään tyytyväisyydessä paikantuvat erityisesti nuorimpiin ikäluokkiin. Sukupuoleen liittyviä eroja ei voinut havaita enää 24–29-vuotiaiden osalta (ks. myös Pulkkinen ym. tässä teoksessa). Edellisten taustamuuttujien ulkopuolisessa tarkastelussa voi havaita odotettuja ja aiempia barometreja vahvistavia tuloksia. Esimerkiksi yksin asuminen ja toimeentulotuen hakeminen olivat vahvasti yhteydessä tyytymättömyyteen kaikilla elämän osa-alueilla. Elämään tyytyväisyys vaikuttaa olevan vahvasti kytköksissä yhteiskunnalliseen asemaan, elinolosuhteisiin ja taloudellisiin mahdollisuuksiin (Vaarama ym. 2010, 141; ks. myös Kivijärvi ym. 2020).

Elinolosuhteiden lisäksi elämään tyytyväisyyteen ovat perinteisesti olleet yhteydessä myös muut seikat. Melko itsestään selvästi tyytyväisyydet eri elämänalueilla korreloivat vahvasti yleisen elämään tyytyväisyyden kanssa.[8] Yleistä tyytyväisyyttä on aiemmissa barometriaineistoissa selittänyt vahvimmin tyytyväisyys ihmissuhteisiin ja terveyteen (esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 65–66). Tulos on pysynyt samana. Vahvimmat korrelaatiot ovat edelleen terveydentilaan (0,513) ja ihmissuhteisiin (0,489) liittyvillä tyytyväisyyksillä. Heikkoja eivät tosin ole vapaa-aikaan (0,460) tai taloudelliseen tilanteeseenkaan (0,439) liittyvät korrelaatiot.

MUUTOKSET ELÄMÄÄN TYYTYVÄISYYDESSÄ

Koetun hyvinvoinnin muutoksista on melko kauas lähihistoriaan ulottuvaa väestötasoista näyttöä. Hannu Uusitalo kollegoineen (2022) toisti klassisen Erik Allardtin (1976) vuoden 1972 kyselyaineistoon perustuvan tutkimusasetelman vuonna 2017. Allardtin tutkimuksen perusteella tyytyväisimpiä elämäänsä olivat nuoret ikäluokat, kun taas vuonna 2017 tyytyväisimpiä olivat myöhäiskeskiikää elävät yli 50-vuotiaat vastaajat. Toisin sanoen nuorten ikäluokkien suhteellinen elämään tyytyväisyys on heikentynyt. Tulos saattaa kertoa tämän päivän nuorten elämänkulkuun ja toimeentuloon liittyvistä ja lisääntyneistä epävarmuuksista.

Nuorisobarometrin aineistojen ja nuorten ikäluokkien elämään tyytyväisyyttä kartoittavat aikasarjat ulottuvat vuoteen 1997 saakka. Jo 1990-luvulla nuorilta kysyttiin yleisestä elämään

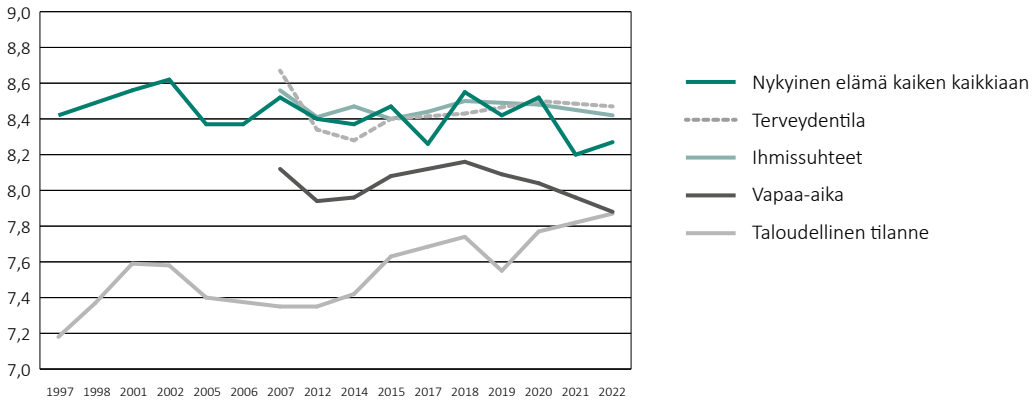

Lähteet: Nuorisobarometrit 1997–2020, Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018

KUVIO 12. TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN JA SEN OSA-ALUEISIIN 1997–2022 (KOULUARVOSANAT 4–10, KESKIARVOT).

tyytyväisyydestä ja tyytyväisyydestä taloudelliseen tilanteeseen. Tyytyväisyyttä ihmissuhteisiin, vapaa-aikaan ja terveyteen kysyttiin ensimmäisen kerran kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2007. Yleinen huomio aikasarjoista on se, että nuorten elämään tyytyväisyys on ollut melko vakaata ja muutokset arvosanoissa kyselyvuosien välillä ovat olleet pienehköä ylös–alas-liikehdintää trendinomaisten muutosten sijaan (ks. kuvio 12). Jonkinlaisen trendin voi kuitenkin tunnistaa taloudelliseen tilanteeseen liittyvässä tyytyväisyydessä, joka on lisääntynyt vuosien saatossa. Vuonna 1997 taloudellisen tilanteen saama arvosana oli 7,2, kun vuonna 2022 päästiin jo arvosanaan 7,9. Tyytyväisyys taloustilanteeseen ei myötäile mitenkään selkeällä tavalla talouden suhdanteita tai esimerkiksi nuorisotyöttömyyden nousuja ja laskuja, joten helppoa selitystä havaitulle trendille ei ole löydettävissä.

Nuorten tyytyväisyys ihmissuhteisiin ja terveyteen on pysytellyt koko mittaushistorian varsin vakaana. Tyytyväisyydessä vapaa-aikaan on puolestaan tapahtunut hienoista laskua viimeisen neljän mittauksen aikana (2018–2022) arvosanan laskettua mittaushistorian alimmalle tasolle vuoden 2022 kyselyssä. Ylimmillään vapaa-ajalle annettu arvosana oli 8,2 vuonna 2018, kun taas vuoden 2022 mittauksessa arvosana oli enää 7,9. Huomio on sikäli merkittävä, että nuorille ikäluokille vapaa-ajalla on todettu olevan verrattain vahva yhteys koetun hyvinvoinnin kanssa (Vaarama ym. 2010, 141).

Tässä kohtaa lienee tarpeellista huomauttaa, että yleistä elämään tyytyväisyyttä lukuun ottamatta tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueisiin ei ole analysoitu koronapandemian alkamisen ja poikkeuksellisten rajoitustoimenpiteiden käyttöönoton jälkeen. Monet rajoitukset koskivat erityisesti nuorille tyypillisiä vapaa-ajan viettotapoja julkisissa tiloissa sekä omaehtoisesti että aikuisten ohjauksessa. Tästä näkökulmasta katsottuna pysyvyydet ja notkahdukset tyytyväisyydessä elämän eri osa-alueisiin antavat melko myönteisen signaalin nuorten keskimääräisestä iskunkestävyydestä.

Korona-ajan vaikutuksia yleiseen elämään tyytyväisyyteen on mahdollista tarkastella Nuorisotutkimusseuran korona-ajan kyselyaineistojen ja vuoden 2021 barometrin kautta vielä hieman tarkemmin. Tutkimuksessa *nuorten kokemuksista korona-aikana* kysyttiin 15–24-vuotiaiden yleisestä elämään tyytyväisyydestä vuoden 2020 syksyllä (ks. Lahtinen & Myllyniemi 2021). Tuolloin koronarajoitusten alkamisesta oli kulunut noin puoli vuotta. Havaintona oli, että elämään tyytyväisyys oli laskenut mittaushistorian pohjalukemiin arvosanan pudottua puolikkaalla numerolla tasan kahdeksaan. Vuoden 2021 keväällä kerättyyn kyselyaineistoon nojaten tyytyväisyyden todettiin laskeneen erityisesti naisilla ja muunkielisillä. Hienojakoisemmassa tarkastelussa kuitenkin havaittiin, että korona-ajan elämään tyytyväisyyttä tai pikemminkin tyytymättömyyttä selittivät vahvimmin toimeentuloon liittyvät ongelmat ja terveyspalveluihin hakeutumatta jättäminen. (Lahtinen ym. 2022.)

Korona-ajan alun jälkeen tilannetta voi tarkastella puoli ja puolitoista vuotta myöhemmin vuosien 2021 ja 2022 Nuorisobarometriaineistolla. Ainakin toistaiseksi vuoden 2020 syksyn sukellus näyttää väliaikaiselta, sillä 15–24-vuotiaiden elämään tyytyväisyys kääntyi nousuun jo puoli vuotta myöhemmin keskiarvon ollessa tuolloin 8,2 (Kiilakoski & Laine 2022, 76). Puolitoista vuotta myöhemmin saman vastaajaryhmän keskiarvo oli 8,3. Korona-aikaa edeltävä arvosana 8,5 jäi edelleen saavuttamatta, mutta suunta on ylöspäin. Arvosana on kohonnut korona-ajan alusta myös 15–24-vuotiailla naisilla ja muunkielisillä. Toisin sanoen ainakin koetun hyvinvoinnin näkökulmasta vaikuttaa siltä, että nuorten enemmistö on selviytymässä melko pienin vaurioin poikkeuksellisista ja erityisesti vapaa-aikaa ja ihmissuhteita rasittaneista koronarajoituksista. Samalla on kuitenkin muistettava, että seurantaaika on toistaiseksi lyhyt ja lisänäyttö erityisesti pienempien erityisryhmien osalta on tarpeen.

Yleiselle elämään tyytyväisyydelle annettujen arvosanojen jakaumassa ei ole dramaattisia muutoksia suhteessa edellisvuosien kyselyihin. Vuoden 2021 barometrissa havaittiin, että kiitettävien arvosanojen (9 tai 10) määrä oli vähentynyt verrattuna vuoteen 2020. Vuonna 2020 yli puolet

nuorista antoi elämälleen kiitettävän arvosanan ja vuonna 2021 vastaava osuus oli hieman yli 40 prosenttia. Vuoden 2022 kyselyssä kiitettävien arvosanojen määrä on 43 prosenttia. Heikoimpien arvosanojen osuuksissa ei ollut havaittavissa muutoksia vuoden 2021 ja 2022 barometrien välillä. Vuonna 2021 noin 20 prosenttia nuorista antoi arvosanaksi korkeintaan seitsemän. Vuoden 2022 aineistossa vastaava osuus oli 19 prosenttia.

Yleiseen elämäntyytyväisyyteen paneudutaan vielä lopuksi sukupuolen näkökulmasta pidemmällä aikajänteellä, vuodesta 1997 lähtien. Kuviossa 13 esitetään muutokset elämään tyytyväisyydessä sukupuolittain. Naiset olivat 1990-luvulla pääsääntöisesti miehiä tyytyväisempiä, mutta 2000-luvun alun mittaan sukupuolten väliset erot tasoittuivat. Syynä tähän oli naisten tyytyväisyyden lasku. Kuviosta 13 on nähtävissä otannasta johtuvaa satunnaisvaihtelua, mutta myös naisten tyytyväisyyden vuosituhannen vaihteesta alkava laskeva trendi, joka ei mahdu tilastolliseen luottamusväliin.

Pitkin mittaushistoriaa naisten ja miesten elämään tyytyväisyys on kuitenkin laskenut ja noussut pitkälti samaa tahtia. Tämän takia on syytä kiinnittää huomiota viimeisimpään mittauspisteeseen, jossa naisten ja miesten käyrät erkanevat ainakin jossain määrin toisistaan. Miesten tyytyväisyys oli lisääntynyt hieman naisten tyytyväisyyden pysyttyä käytännössä samalla tasolla. Muutos aiempaan tilanteeseen ei ole dramaattinen, mutta tilannetta kannattaa seurata tulevien vuosien mittauksissa. On toivottavaa, että pitkällä aikavälillä tapahtunut naisten elämään tyytyväisyyden laskeva käyrä taittuisi seuraavissa mittauksissa ylöspäin.

Nuorisobarometrin nuorimmat ikäluokat näyttävät selittävän elämään tyytyväisyyden viimeisimpien muutosten sukupuolieroja. 15–24-vuotiaat naiset olivat selvästi vastaavan ikäisiä miehiä tyytymättömämpiä. Vanhimman ikäluokan (25–29-vuotiaat) osalta tilanne muuttuu naisten tyytyväisyysarvosanan keskiarvon ollessa miehiä jopa hieman korkeampi (ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä). Eri elämän osa-alueita tarkasteltaessa 15–24-vuotiaat naiset olivat vastaavan ikäisiä miehiä tyytymättömämpiä taloudelliseen tilanteeseensa ja vapaa-aikaansa.

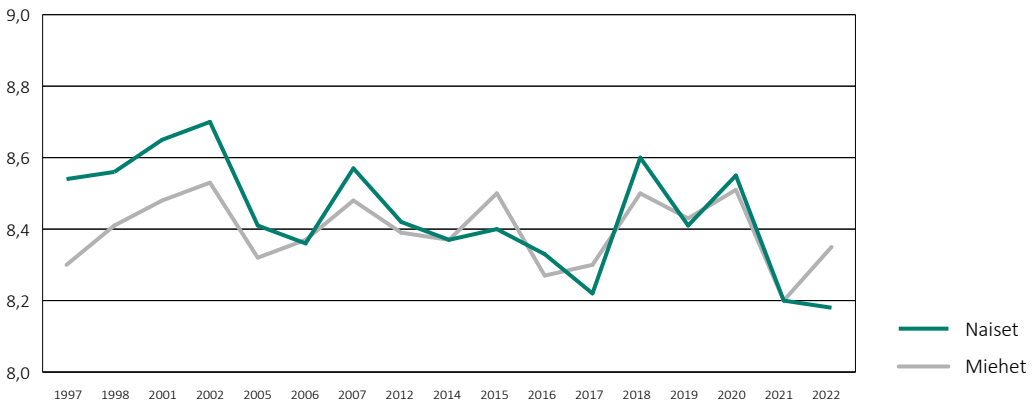

Lähteet: Nuorisobarometrit 1997–2020, Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018

KUVIO 13. NAISTEN JA MIESTEN TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN KAIKEN KAIKKIAAN 1997–2022 (KOULUARVOSANAT 4–10, KESKIARVOT).

Kuten tämän Nuorisobarometrin yhteydessä on jo nähty (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin), on nuorten sosiaalisilla suhteilla vahvat linkit resilienssiin ja vaikeuksista selviämiseen. Ystävyys- ja perhesuhteiden lisäksi keskeisiä tuen lähteitä oli löydettävissä muistakin nuoria ympäröivistä yhteisöistä: sukulaisista, harrastusryhmistä tai parisuhteista (ks. myös Suurpää ym. tässä teoksessa; Kivijärvi & Korkiamäki tässä teoksessa).

Tässä luvussa keskitytään kuitenkin pääasiassa nuorten kaveri- ja vertaissuhteisiin. Nuoruus, erityisesti peruskouluikä, on kaveri-intensiivinen elämänvaihe (esim. Paju 2011), jolloin ikätoverisuhteiden merkitykset ovat suurimmillaan (Pääkkönen 2006, 46; Melkas 2009, 35–39; Myllyniemi 2013, 37). Mikko Salasuo kollegoineen kirjoittivat vuoden 2020 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa World Values Survey -tuloksiin ja Tilastokeskuksen Vapaa-aikatutkimuksen aineistoihin viitaten, kuinka eri elämänalueiden tärkeyttä mittaavissa kyselyissä nuoret painottavat vanhempia ikäluokkia enemmän vapaa-ajan ja kavereiden merkitystä (Salasuo ym. 2021, 51).

Julkisessa keskustelussa nuorten vertaissuhteet näyttäytyvät paikoin uhkina rikekäyttäytymisen ja erilaisten ulossulkemisten muodoissa, mutta niiden hyvinvointia lisäävä voima on osoitettu monissa tutkimuksissa vahvaksi. Ystävyyssuhteiden on todettu olevan nuorille keskeinen, ellei jopa kaikkein tärkein tekijä koetun hyvinvoinnin kannalta (Törrönen & Vornanen 2002; Myllyniemi 2006, 34–35; Myllyniemi 2008, 72–73; Korkiamäki 2013). Vaille ystäviä jääminen, yksinäisyys, lienee harvan nuoren toive (Harinen 2008). Edellä mainituista syistä myös Nuorisobarometreissa on vuosien saatossa seurattu nuorten vertaissuhteisiin liittyviä kehityskulkuja. Käytännössä nuorilta on kysytty kavereiden tapaamistiheydestä ja muusta yhteydenpidosta heihin. Lisäksi hieman satunnaisemmin nuorilta on kysytty ystävien määrästä.

YHTEYDENPITO KAVEREIHIN

Ystävän ja kaverin käsitteet eivät ole yksiselitteisiä, eivätkä ne todennäköisesti tule ymmärretyiksi kaikkien nuorten keskuudessa samalla tavalla. Molemmilla viitataan tyypillisesti itse valittuihin ikätoverisuhteisiin erotuksena esimerkiksi nuorten suhteista opettajiin, harrastusten ohjaajiin, vanhempiin tai muihin vanhempiin sukulaisiin. Kavereilla ja ystävillä on kuitenkin merkityseronsa myös arkiymmärryksessä. Ainakin perinteisesti kaveruus on viitannut ystävyyttä hieman kevyempään suhteeseen. Kavereiden kanssa vietetään aikaa ja tehdään asioita, kun taas ystävyys määrittyy enemmän läheisyyden ja jakamisen kautta (ks. esim. Pitkänen 1997). Näin Nuorisobarometrin kysymystä kavereiden tapaamistiheydestä voi tulkita myös laajempien ikätoverijoukkojen kohtaamisina vaikkapa harrastus- tai julkisissa tiloissa, ei ainoastaan parhaiden ystävysten tapaamisina erikseen sovittuina aikoina.

Käytännössä Nuorisobarometrin vastaajilta kysyttiin ”kuinka usein tapaat kavereitasi”. Nuoria pyydettiin vastaamaan kysymykseen kuusiportaisella asteikolla (lähes päivittäin, suunnilleen joka viikko, suunnilleen joka kuukausi, muutaman kerran vuodessa, harvemmin kuin kerran vuodessa, en koskaan). Tulosten perusteella (kuvio 14) voi tehdä jo aiemmista barometreista tutun havainnon: mitä nuorempia vastaajat ovat, sen intensiivisemmin he tapaavat kavereitaan. Kun 15–19-vuotiaista tapasi päivittäin kavereitaan noin 60 prosenttia, oli vastaava osuus 20–24-vuotiailla noin 28 prosenttia ja 25–29-vuotiailla enää 19 prosenttia (ks. myös kuvio 15). Tulos on ollut hyvin samankaltainen myös Lasten ja nuorten

vapaa-aikatutkimuksessa sillä erotuksella, että aineistossa mukana olevat 7–14-vuotiaat ovat olleet vielä 15–19-vuotiaitakin aktiivisempia kavereiden tapaajia (esim. Salasuo ym. 2021, 51).

Tulokset kertonevat siitä, että viimeistään 20 ikävuoden jälkeen nuorilla aikuisilla on vähemmän mahdollisuuksia osallistua ryhmätoimintoihin esimerkiksi opiskelujen, harrastustoiminnan, nuorisotyön tai ohjaamattoman hengailun puitteissa (ks. Myllyniemi & Berg 2013, 19). Nuorten aikuisten ajasta kilpailevat parisuhteet, työelämä ja omat lapset. Tämä näkyy myös siinä, että kavereiden tapaamisessa oli huomattavia eroja pääasiallisen toiminnan mukaan. Erityisesti vanhempainvapaalla olleet, mutta myös yrittäjät ja palkkatöissä olleet tapasivat kavereitaan selvästi harvemmin kuin koululaiset tai opiskelijat. Sama koski myös niitä, joilla oli vakituinen avo- tai aviosuhde tai lapsia. Lisäksi, ja äkkiseltään ajateltuna hieman yllättäen, kavereiden tapaaminen oli sitä harvempaa, mitä kaupunkimaisemmassa ympäristössä vastaaja asui.

On kuitenkin syytä huomauttaa, että kaikkein vahvimmin kavereiden tapaamistahtia selitti muiden taustamuuttujien kanssa yhteen kietoutuva ikä. Lapsia saaneet, töissä ja vakituisessa parisuhteessa olevat sekä kaupungeissa asuvat ovat keskimäärin vanhempia kuin verrokkiryhmät. Esimerkiksi 25–29-vuotiaat työttömät tapasivat kavereitaan hieman harvemmin kuin samanikäiset opiskelijat tai palkkatyössä olevat, mutta ero oli varsin pieni. Sama havainto koskee asuinympäristön merkitystä. Maaseutumaisissa kunnissa asuvien 15–19-vuotiaiden kavereiden tapaamistiheys ei ollut sen suurempi kuin muunlaisissakaan asuinympäristöissä asuvien (kaverisosiaalisuudesta ja asuinalueesta, ks. tarkemmin esim. Myllyniemi & Berg 2013, 19; Kivijärvi ym. 2021).

Työttömyyden merkityksen äärelle on kenties syytä pysähtyä hetkeksi. Työttömyys tai ”jokin muu” pääasiallinen toiminta tarkoittivat iästä riippumatta jonkin verran harvempaa kavereiden tapaamistahtia. Työttömyyden ja sosiaalisen eristyneisyyden välisiksi linkeiksi on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tunnistettu taloudellinen niukkuus ja stigma (ks. esim. Välimäki ym. 2020). Rahan puute voi estää tapaamisia kaupallisissa tiloissa tai rajoittaa mahdollisuuksia matkustaa tapaamispaikoille (esim. Damelang & Kloß 2013). Stigmalla on puolestaan viitattu palkkatyön tai yrittäjyyden vahvaan normiin sekä työttömyyden aiheuttamaan häpeään ja vetäytymiseen sosiaalisista suhteista (Lahusen & Giugni 2016; Husu & Välimäki 2017). Vuoden 2019 Nuorisobarometrissa käytiin keskustelua työttömyyden ja häpeän yhteyksistä. Tuolloin vain vähemmistö (16 %) kertoi pitävänsä työttömyyttä häpeällisenä mutta samaan aikaan valtaosa vastaajista (70 %) näki, että muut ihmiset suhtautuvat työttömiin alentuvasti (Myllyniemi & Haikkola 2020, 70). Häpeässä ja mahdollisessa sosiaalisessa vetäytymisessä lieneekin kyse etupäässä siitä, mitä yksilöt kuvittelevat muiden ajattelevan.

Kuviosta 14 on nähtävissä, että myös vastaajan koulutustausta on yhteydessä ystävien tapaamiseen. Odotetusti keskimäärin nuorimpien vastaajien, eli toisen asteen tutkinnon omaavien tai näissä oppilaitoksissa opiskelevien nuorten sosiaalinen elämä vaikuttaa varsin vilkkaalta ja tapaamiset olivat harvempia korkeakouluissa opiskelevilla tai niistä valmistuneilla (ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden ystävyyssuhteista, ks. Lahtinen & Tolonen 2021). Yhdistelmätutkintoa tekevät tai sen jo suorittaneet tapasivat ystäviään muita selvästi harvemmin. Tulosta voi yrittää tulkita monesta näkökulmasta. Ensinnäkin yhdistelmätutkintoluokkaan kuuluvat ovat syystä taikka toisesta huomattavasti muita toisen asteen tutkintoluokkiin kuuluvia vanhempia. Toisekseen voi ajatella, että yhdistelmätutkinnon suorittaminen tarkoittaa keskimääräistä vähemmän vapaa-aikaa ja mahdollisuuksia ylläpitää kaverisuhteita. Kolmanneksi voinee olla mahdollista, että osa yhdistelmätutkintoa tekevistä jää sekä ammattiin että ylioppilaaksi opiskelevien yhteisöjen reunamille. Lopulta on muistettava, että yhdistelmätutkintoluokkaan kuuluvia vastaajia oli melko vähän (n=44), joten heitä koskeviin tuloksiin tulee suhtautua varauksin.

Myös sukupuoli ja kotikieli olivat yhteydessä kavereiden tapaamistiheyteen. Pojilla tapaaminen oli tyttöjä jonkin verran intensiivisempää ja

näin on ollut myös aiempien Nuorisobarometrien aineistoissa (ks. esim. Myllyniemi 2016, 75–76). Sukupuolieroa kavereiden tapaamisissa on selitetty kolmella seikalla. Ensinnäkin poikien vapaa-ajan vietto on historiallisesti painottunut enemmän julkisiin tiloihin ja tyttöjen koteihin (Helve 2009, 263–265). Toisekseen poikien ohjatut harrastukset ovat painottuneet enemmän ryhmätoimintaan ja käytännössä joukkuelajeihin (Myllyniemi & Berg 2013, 67). Kolmanneksi selitystä on etsitty sukupuolittuneista tavoista ymmärtää kaveruuden ja tapaamisten merkitykset. Tyttöjen on tulkittu ajattelevan ikätoverisuhteita enemmän kokemusten jakamisena pienissä ryhmissä tai yhden ystävän kanssa, kun taas pojilla määritelmä olisi laveampi kattaen myös yhdessä tekemisen laajemmissa ryhmissä (Aapola 1991; Tolonen 2001; Virtanen 2018).

Kotikielen mukaan tarkasteltuna ruotsinkielisten nuorten ikätoverisuhteet vaikuttavat kaikkein intensiivisimmiltä. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on jonkin verran näyttöä

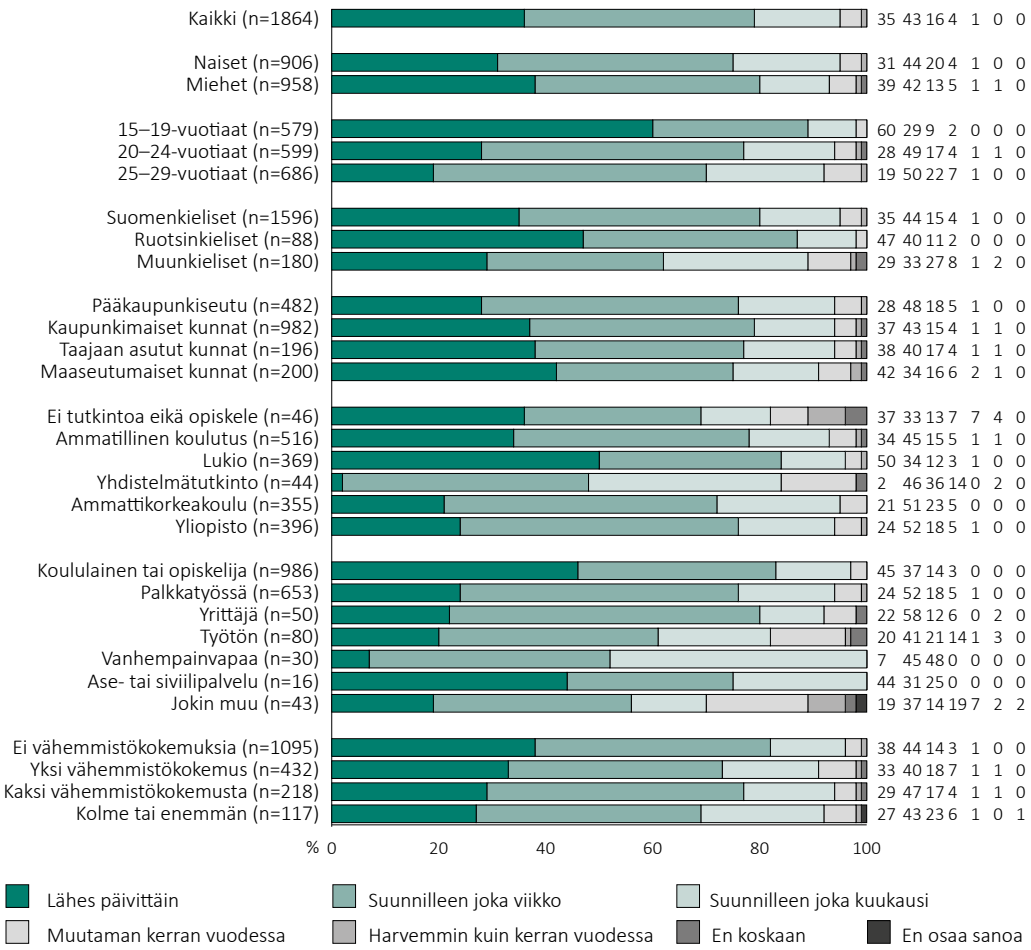

KUVIO 14. KUINKA USEIN TAPAAT KAVEREITASI? VASTAUSTEN JAKAUMAT ERI TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN (%).

siitä, että monenlainen yhteisöllisyys ja sosiaaliset verkostot ovat erityisen vahvoja ruotsinkielisten keskuudessa (Hyyppä & Mäki 2000). Myös aiemmissa Nuorisobarometreissa ruotsinkieliset ovat raportoineet verrattain tiiviistä kavereiden tapaamistahdista (esim. Myllyniemi 2016, 76). Muunkielisten osalta näyttö muita niukemmasta kaverisosiaalisuudesta on melko systemaattista. Muunkieliset ovat toki valtavan heterogeeninen joukko pitäen sisällään sekä itse Suomeen muuttaneita nuoria ja täällä syntyneitä että suuren kirjon etnis-kulttuurisia ja kielellisiä eroja. Joka tapauksessa on paljon tutkimusnäyttöä siitä, että osalla maahanmuuttotaustaisista nuorista on ollut vaikeuksia kiinnittyä valtaväestön kaveripiireihin (esim. Kivijärvi 2015b; Turjanmaa 2017) ja läheisten ystävien puuttuminen on ollut erityisesti Suomeen muuttaneiden nuorten keskuudessa muuta väestöä yleisempää (Matikka ym. 2015).

Vastaajilta kysyttiin kasvokkaisten kaveritapaamisten lisäksi myös yhteydenpidosta kavereihin verkon ja puhelimen välityksellä. Kun kysymyksiä verkko- ja puhelinyhteydenpidosta on aikanaan laadittu, on tilanne niiden osalta ollut toinen. Tänä päivänä verkkoyhteyden erottaminen puhelimesta kuvastaa melko kehnosti ihmisten arkisia viestintätapoja. Monelle puhelin on yhtä kuin verkko ja toisin päin. Tämän päivän yhteydenpidossa välinettä olennaisempi kysymys lienee se, tapahtuuko sosiaalinen kanssakäynti puhuttuna, kirjoitettuna tekstinä, kuvina vai erilaisina tallenteina (tarkemmin aiheesta, ks. Salasuo ym. 2021, 55–57). Kysymyksenasettelu on kuitenkin toistaiseksi haluttu säilyttää aikasarjojen katkeamattomuuden vuoksi.

Kuten aiemmissa barometreissa on havaittu (esim. Myllyniemi 2016, 76), näyttävät erilaiset teknologiset viestintävälineet olevan lähinnä kasvokkaisen sosiaalisuuden jatke (ks. myös Korkiamäki & Ellonen 2010, 31; Aaltonen ym. 2011, 41; Noppari & Uusitalo 2011). Ne nuoret, jotka tapaavat kavereitaan aktiivisesti kasvokkain, ovat aktiivisia yhteydenpitäjiä myös verkossa ja puhelimessa. Kuten aiemmissa barometriaineistoissa, myös tällä kertaa puhelimessa puhumisen yhteys kavereiden kasvokkaiseen tapaamiseen oli verkkoyhteyksiä vahvempi (Myllyniemi 2016, 79). On oletettavaa, että verkon kautta pidetään enemmän yhteyttä myös sellaisiin tuttaviin, joita ei tavata kasvokkain lainkaan esimerkiksi pitkien välimatkojen vuoksi (Noppari & Uusitalo 2011, 146).

Kavereiden tapaamisten ja muiden yhteydenpitotapojen vahvasta linkittymisestä huolimatta ikä määritti eri tavoin kasvokkaisia tapaamisia kuin verkko- ja puhelinyhteydenpitoa (ks. kuviot 15–17). Kasvokkaiset tapaamiset vähenevät jyrkästi 21. ikävuoteen saakka, jonka jälkeen niiden määrässä tapahtuu vain niukasti muutoksia.

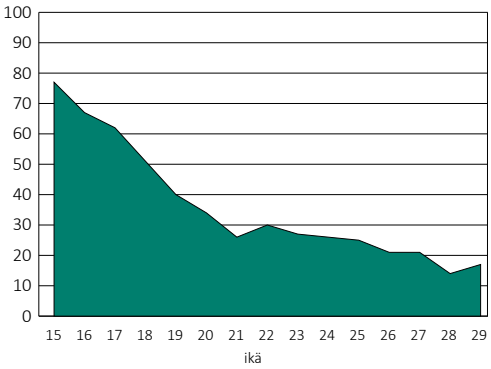

KUVIO 15. PÄIVITTÄIN KAVEREITAAN TAPAAVIEN SUHTEELLISET OSUUDET IÄN MUKAAN (%).

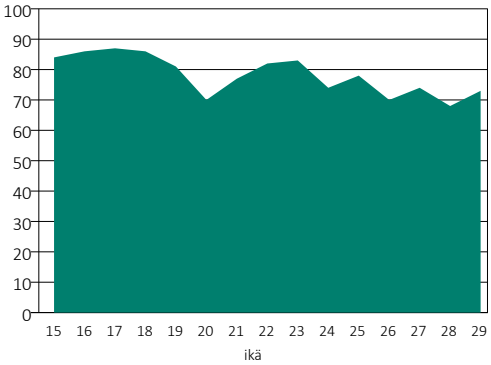

KUVIO 16. PÄIVITTÄIN KAVEREIDEN KANSSA NETTIYHTEYDESSÄ OLEVIEN SUHTEELLISET OSUUDET IÄN MUKAAN (%).

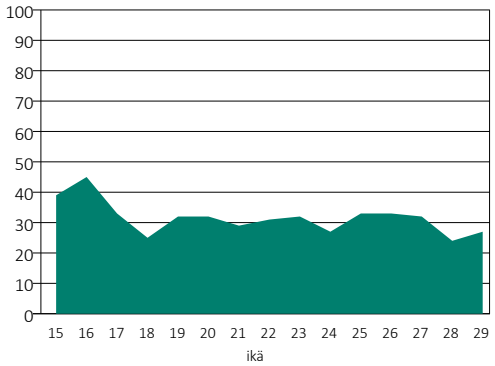

KUVIO 17. PÄIVITTÄIN KAVEREIDEN KANSSA PUHELINYHTEYDESSÄ OLEVIEN SUHTEELLISET OSUUDET IÄN MUKAAN (%).

Netti- ja puhelinyhteydenpidon osalta vastaavaa havaintoa ei voi tehdä, sillä yhteydenpito säilyi määrällisesti lähes samalla tasolla iästä riippumatta. Puhelimessa puhuminen oli kuitenkin nettiyhteydenpitoa selvästi vähäisempää kaikenikäisillä nuorilla. Näyttää siis siltä, että yhteydenpito kavereiden kanssa jatkuu myös nuoressa aikuisuudessa, mutta painopiste siirtyy kasvokkaisista tapaamisista etäyhteyksiin.

MUUTOKSET YHTEYDENPIDOSSA

Kavereiden tapaamistahdissa on tapahtunut läpi mittaushistorian monenlaisia muutoksia (kuvio 18). Nuorimman ikäluokan, 15–19-vuotiaiden osalta tapaamistahti on jo pitkään ollut loivassa laskusuunnassa, mutta yli 20-vuotiailla trendi on ollut pikemminkin nouseva koko 2000-luvun. Vuoden 2022 mittauksessa lasku verrattuna vuoteen 2015 on ollut kaikilla ikäryhmillä huomattavaa, jopa dramaattista. Aiempaa selvästi suurempi joukko nuoria kertoi olevansa yhteydessä kavereihinsa vain kuukausittain tai tätäkin harvemmin. Kun vuonna 2015 vain kolme prosenttia 15–19-vuotiaista nuorista oli korkeintaan kuukausittain yhteydessä kavereihinsa, oli vastaava lukema vuonna 2022 jo 11 prosenttia. Vastaavasti 20–24-vuotiailla nousu on tapahtunut 13 prosentista 23 prosenttiin ja 25–29-vuotiailla 16 prosentista 30 prosenttiin. On oletettavaa, että tämänkaltaisilla muutoksilla on myös merkittäviä hyvinvointivaikutuksia. Erityisesti kavereiden kasvokkaiset tapaamiset ovat olleet vahvasti yhteydessä elämään tyytyväisyyteen (ks. esim. Myllyniemi & Berg 2013, 29).

Edellä kuvatut varsin huomattavat heilahdukset eivät ole tyypillisiä Nuorisobarometrien aineistoissa, joten niiden taustalla olevia tekijöitä on syytä pohtia. On hyvin todennäköistä, että koronapandemia ja sosiaalisten kontaktien vaihteleva rajoittaminen vuosina 2020–2022 selittävät osan muutoksista. Etäkoulu, etäopiskelut, ryhmätoimintojen rajoitukset ja nuorten kokoontumisten julkinen paheksunta ovat ilmeisiä osatekijöitä. On kuitenkin syytä muistaa, että vuoden 2022 Nuorisobarometrin aineisto on kerätty aikana (19.1. –27.2.2022), jolloin kaikkein kovimmat rajoitukset evät olleet voimassa. Keskeisimmät tiedonkeruuajan rajoitukset liittyivät monien korkeakoulujen etäopetukseen ja ravintoloiden aukioloaikoihin. Onkin kenties niin, että rajoitusten poistumisen jälkeen yhteydenpito ei palaudu ainakaan kovin nopeasti entisille tasoille.

On kuitenkin syytä muistaa, että vuotta 2022 edeltävä mittauspiste oli seitsemän vuotta aiemmin vuonna 2015. Näin ollen muutosta voi olla tapahtunut pidemmällä aikajänteellä ja se voi selittyä muillakin seikoilla kuin koronapandemialla. Tilastokeskuksen toteuttamien kyselyjen perusteella (ks. Hanifi ym. 2020) sekä 15–19- että 20–24-vuotiaiden nuorten tapaamiset kavereiden kanssa olivat vähentyneet vuodesta 2002 vuoteen 2017. Voi siis hyvin olla, että tapaamiset ovat vähentyneet myös Nuorisobarometrin vanhemmissa ikäluokissa ennen koronapandemiaa. Samalla on kuitenkin niin, että hieman ennen koronapandemian alkua kerätyssä vuoden 2020 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen aineistossa vastaavia pudotuksia 15–29-vuotiaiden nuorten kavereiden tapaamisissa ei havaittu, pikemminkin päinvastoin (Salasuo ym. 2021, 52).

Pidempien muutostrendien ohella selityksiä aiempaa harvemmalle kavereiden tapaamiselle voi hakea teknologiavälitteisestä yhteydenpidosta. Kenties lisääntynyt viestintävälineiden käyttö on

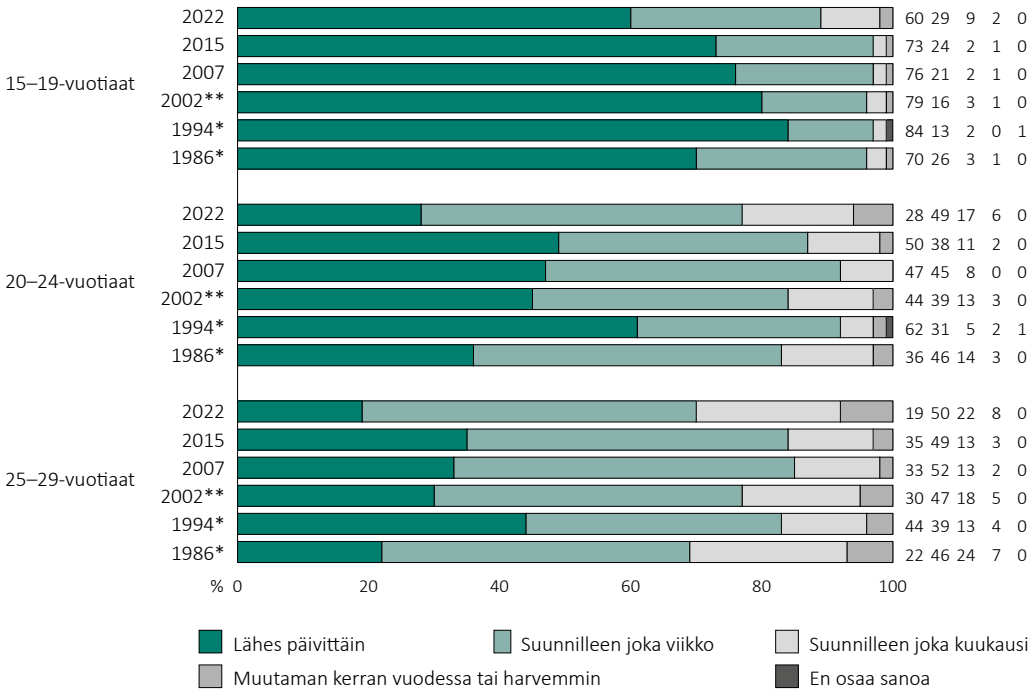

* Lähde 1986 ja 1994: Pohjoismainen elinolotutkimus. 15–29-vuotiaiden n=1764 (v. 1986) ja n=1397 (v. 1994).
** Lähde 2002: Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus. 15–29-vuotiaiden n=582

KUVIO 18. KUINKA USEIN TAPAAT KAVEREITASI? VERTAILU 1986–2022.

siirtänyt tapaamisia ja yhteydenpitoa verkkoon ja käytännössä nuorten puhelimiin? Nyt käytettävissä olevat aineistot eivät kuitenkaan vahvista tätä tulkintaa (kuvio 19). Verkkoyhteydenpidosta kavereihin on kysytty vuosina 2012, 2014 ja 2015. Aikasarjojen perusteella näyttää siltä, että ainakin nuorimpien ikäluokkien verkkovuorovaikutuksen intensiivisyys on saavuttanut toistaiseksi lakipisteensä. Verkkovälitteinen yhteydenpito on pysynyt karkeasti ottaen samalla tasolla 15–19- ja 20–24-vuotiailla, kun taas 25–29-vuotialla yhteydenpito oli hieman aiempaa intensiivisempää. Kokonaistarkastelun perusteella on kuitenkin helppo väittää, että verkkoyhteydet eivät ole korvanneet pudotusta kasvokkaisissa tapaamisissa.

Saman väitteen voi esittää vielä vahvemmin puhelinyhteyksien osalta. Puhelinyhteyksien merkitys on odotetusti edelleen selvässä laskussa (kuvio 20). Nuoret käyttävät todennäköisesti yhä enemmän erilaisia viestisovelluksia soittamisen ja puhelimessa puhumisen sijaan. Kavereiden kanssa yhteyden pitäminen puhelimitse, käytännössä soittaen, on laskenut kaikissa ikäluokissa systemaattisesti vuodesta 2012 lähtien, ja lasku jatkuu edelleen.

Lopulta näyttää siis siltä, että korona-ajan rajoituksilla on ollut tarkoittamattomia ja kielteisiä vaikutuksia nuorten vertaissosiaalisuuteen. Kavereiden tapaamistahtiin ja muuhun yhteydenpitoon liittyviä muutoksia on syytä seurata tulevaisuudessakin tarkasti. Kaikenlainen yhteydenpito kavereihin on tässäkin barometriaineistossa (vrt. Myllyniemi 2016, 79) yhteydessä nuorten kokemaan yksinäisyyteen ja tätä kautta

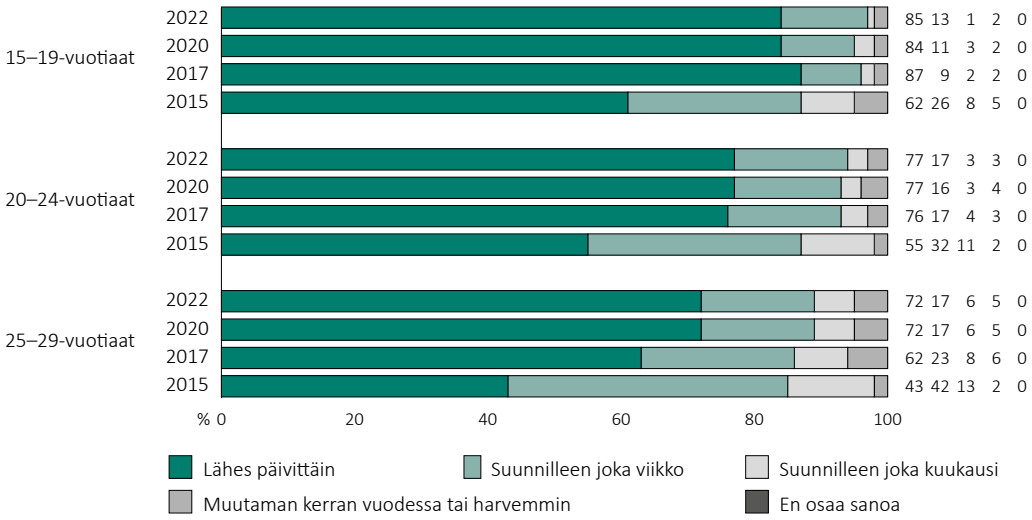

KUVIO 19. KUINKA USEIN OLET NETTIYHTEYDESSÄ KAVEREIDESI KANSSA? VERTAILU 2012–2022.

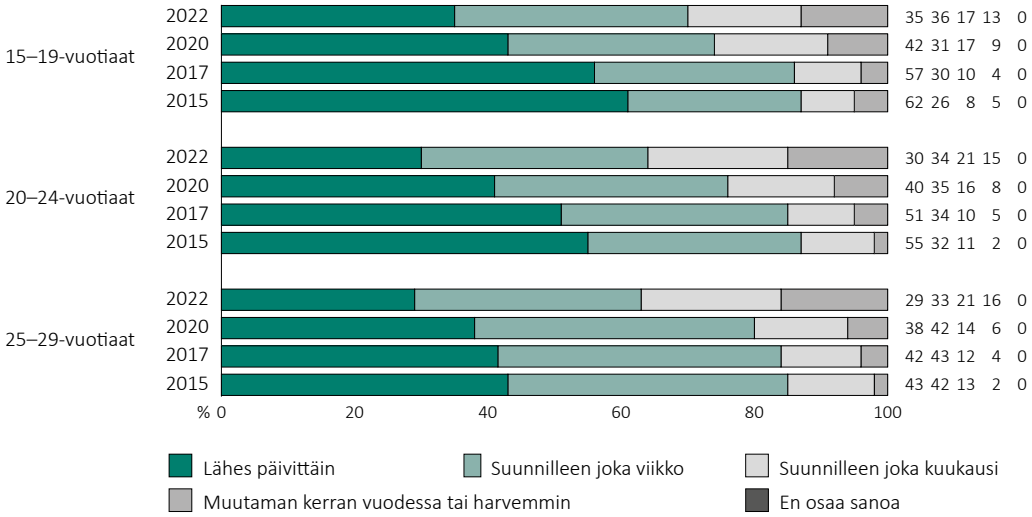

KUVIO 20. KUINKA USEIN OLET PUHELINYHTEYDESSÄ KAVEREIDESI KANSSA? VERTAILU 2012–2022.

yleisesti koettuun hyvinvointiin (tarkemmin yksinäisyyden ja koetun hyvinvoinnin yhteyksistä nuorilla aikuisilla, ks. Kivijärvi ym. 2020). Karkeasti ilmaisten: mitä enemmän yhteydenpitoa, sitä vähemmän yksinäisyyden kokemuksia. Kasvokkaiset tapaamiset, puhelinyhteydet ja verkkoyhteydet suojaavat yksinäisyyden kokemuksilta tässä merkitysjärjestyksessä (ks. luku Yksinäisyys).

YSTÄVIEN MÄÄRÄ

Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa kysyttiin myös läheisten ystävien määrästä. Ystävyyden käsite viittaa tavallisesti läheisempään suhteeseen kuin kaveruus tai esimerkiksi tuttavuus. Usein ystävyyden taustalla on ajatus vapaavalintaisuudesta, vastavuoroisuudesta, tiiviistä yhteydenpidosta ja myös emotionaalisesta tuesta (esim. Chambers 2006). Läheisyyden määreen voi katsoa korostavan entisestään näitä ulottuvuuksia kysymysmuotoilussa. Sanavalinnoista huolimatta vastausten analysointi on tulkinnanvaraista ja eri vastaajat voivat määritellä läheisen ystävän eri tavoin. Esimerkiksi aiempien Nuorisobarometrien tulosten perusteella on tulkittu, että poikakulttuureissa ystävyyden määrittelyt saattavat olla verrattain laveita ja ystävien määrät ilmoitetaan siksi verrattain suuriksi. Tyttökulttuureissa ystävyydelle asetetut kriteerit ovat kenties tiukempia sisältäen vahvempia oletuksia vastavuoroisuudesta, jakamisesta ja emotionaalisesta tuesta (ks. Myllyniemi 2016, 75).

Kysymyksiä ystävien määristä on esitetty aika ajoin sekä Nuorisobarometreissa että Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa. Kysymysmuotoilut ovat kuitenkin vaihdelleet hieman vuosien saatossa, eivätkä aikasarjat tältä osin ole ehjät. Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa kysymys esitettiin seuraavalla tavalla: *Kuinka monta läheistä ystävää sinulla on*? Aikaisempien vuosien tapaan kysymys tuotti varsin suuren hajonnan vastausten ollessa nollasta ystävästä jopa sataan. Edelliseen ystävän käsitteen määrittelyyn nojaten lienee perusteltua ajatella, ettei yhdellä henkilöllä voi olla kovin suurta joukkoa läheisiä ystäviä. Tästä syystä analyysista on poistettu vastaukset, joissa läheisiä ystäviä kerrottiin olevan enemmän kuin 15.[9]

Keskimäärin läheisiä ystäviä ilmoitettiin olevan noin viisi. Tarkasteltaessa ilmoitettujen ystävien määrää keskeisimpiä taustamuuttujia vasten saadaan pääpiirteittäin samankaltaisia tuloksia kuin kavereiden tapaamisia analysoitaessa. Pojat ilmoittivat tyttöjä hieman suuremmasta määrästä ystäviä, ja koululaisilla ja opiskelijoilla, palkkatyössä olevilla ja yrittäjillä oli enemmän ystäviä kuin esimerkiksi työttömillä. Aiemmin esiteltyihin tuloksiin nähden kiinnostava mutta myös aiemmin nähty tulos on nähtävissä iän osalta (ks. esim. Myllyniemi & Berg 2013, 30). Voisi olettaa, että nuorimmat ikäluokat raportoisivat suurimmista ystävien määrästä, mutta näin ei ole. Ikäluokkien väliset erot eivät ole tilastollisesti merkitsevät, mutta pikemminkin vanhimmat vastaajat kertoivat suurimmista ystävien määristä.

Edellisen tuloksen tarkastelua voi syventää analysoimalla ystävien määrän suhdetta vastaajien perhetilanteeseen. Avo- tai avioliitossa elävät sekä ne, joilla on lapsia, ilmoittivat yhtä suurista ystävien määristä kuin muutkin vastaajat. Tästä huolimatta he tapasivat kavereitaan kasvokkain ja olivat heihin yhteydessä verkon kautta selvästi vähemmän kuin keskimääräinen Nuorisobarometrin vastaaja (ks. myös Myllyniemi & Berg 2013, 19). Puhelinyhteyksissä perhetilanteeseen liittyviä ja tilastollisesti merkitseviä eroja ei ole nähtävissä. Iän vakiointi kuitenkin paljastaa, että perhetilanteen merkitys myös kasvokkaisiin tapaamisiin ja verkkovälitteiseen yhteydenpitoon kavereiden kanssa on lopulta pieni eikä tilastollisesti merkitsevä. Lapsia saaneet olivat jopa ikätovereitaan hieman aktiivisempia puhelinyhteyden ylläpitäjiä. Joka tapauksessa melko moniselitteisiä tuloksia voinee tulkita niin, että vakiintuneissa parisuhteissa elävät, lapsia saaneet ja kolmeakymmentä lähestyvät nuoret aikuiset ovat ennättäneet jo kartuttaa läheisten ystävien joukkoa, vaikkeivat enää tapaisikaan heitä säännöllisesti. Yhteyttä kuitenkin pidetään yllä verkkovälitteisesti ja tarvittaessa puhelimitse. Ainakaan nuorille aikuisille kokemus ystävyydestä ei liity pelkästään fyysisten tapaamisten säännöllisyyteen.

Vaihtuvista kysymysmuotoiluista ja vastausten käsittelytavoista johtuen ystävien määrästä on saatavilla kehnosti aikasarjoja. Vuoden 2013 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Myllyniemi & Berg 2013, 30) asiaa kuitenkin kysyttiin täsmälleen samalla tavalla, vaikkakin kyselyvastaajat olivat 7–29-vuotiaita. Tuolloin ystävien määrän keskiarvoksi saatiin noin kuusi, joten kovin merkittävää muutosta nuorten ikäluokkien näkemyksissä ystäviensä määrästä ei

näytä tapahtuneen. Tutkimusten perusjoukkojen erojen vaikutusta tasoittaa se, että ilmoitetuissa ystävien määrissä ei ole ollut juurikaan taustamuuttujien mukaisia tilastollisesti merkitseviä eroja, ikä mukaan lukien.

YKSINÄISYYS

Yksinäisyyden käsite viittaa yksilön kielteiseen kokemukseen sosiaalisten suhteiden riittämättömyydestä tai huonosta laadusta (Weiss 1973; ks. myös Harinen 2008). Yksinäisyys on siis nimenomaan yksilön kokemus eikä ulkoapäin arvioitavissa oleva tila. Tällä tavoin yksinäisyys eroaa käsitteenä esimerkiksi yksin olemisesta tai eristäytyneisyydestä. Edellinen voi sisältää myös myönteisiä kokemuksia omasta rauhasta, kun taas jälkimmäinen viittaa ulkoapäin havaittavaan sosiaalisten kontaktien puutteeseen.

Yksinäisyyttä on perusteltua käsitellä ikätoverisuhteiden yhteydessä, sillä ne näyttävät kytkeytyvän ainakin nuoruusvuosina vahvasti toisiinsa. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria aikuisia koskevassa tutkimuksessa (ks. Kivijärvi ym. 2020) tehtiin havainto, jonka mukaan yksinäisyys kytkeytyi nimenomaan puutteellisiksi koettuihin kaverisuhteisiin. Läheiset suhteet esimerkiksi vanhempiin tai edes seurustelukumppaniin eivät lievittäneet yksinäisyyden kokemusta samassa määrin. Onkin oletettavaa, että tasa-arvoiset ja jakamiseen tai yhteiseen ajanviettoon perustuvat ystävyydet ovat keskeisimpiä yksinäisyyttä ehkäiseviä tekijöitä.

Barometrikyselyssä yksinäisyydestä pyrittiin kartuttamaan tietoa esittämällä nuorille seuraava väittämä: ”Koen itseni usein yksinäiseksi.” Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten hyvin väite kuvaa heidän kokemustaan neliportaisella asteikolla (sopii erittäin hyvin, sopii aika hyvin, sopii joskus, ei sovi ollenkaan). Vastaajista valtaosa koki, että yksinäisyys ei kuvaa kovinkaan hyvin heidän kokemuksiaan. Toistuvan yksinäisyyden kokemuksen määritelmän katsoi itselleen osuvaksi määritelmäksi (sopii hyvin tai aika hyvin) 14 prosenttia vastaajista. Jakauma lienee varsin odotettu, jos sitä vertaa aiempaan tietoon aiheesta. Esimerkiksi vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä usein tai jatkuvasti yksinäisyyttä kokevien yläkoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden osuus oli 16–18 prosenttia. Samalla on huomattava, että yksinäisyyttä kokevien määrä oli lisääntynyt huomattavasti vuoden 2019 kyselyyn verrattuna, jolloin vastaava osuus oli 10–12 prosenttia (THL 2021).

Yksinäisyydestä ei ole kysytty aiempina vuosina vastaavalla tavalla, joten tässä ei tarkastella aihepiiriin liittyviä aikasarjoja. Yksinäisyyden kokemusta on kuitenkin mahdollista analysoida suhteessa käytettävissä oleviin taustamuuttujiin ja muuta sosiaalista elämää kartoittaviin kysymyksiin (kuvio 21). Myös barometriaineistosta voi tehdä havainnon, jonka mukaan erityisesti ikätoverisuhteet ovat vahvasti yhteydessä yksinäisyyden kokemukseen. Mitä enemmän epävarmuutta tai turvattomuutta vastaajat kokivat ystävyyssuhteissaan, sitä todennäköisemmin he kokivat yksinäisyyttä. Sama yhteys on todettavissa myös lapsuudenkodin ihmissuhteiden ja parisuhteen osalta, mutta yhteys varsinkaan edellisen osalta ei ole niin vahva. Lisäksi erityisesti naiset, vähemmistökokemuksia omaavat ja työttömät kokivat muita enemmän yksinäisyyttä. Näiden lisäksi myös yksin asuminen altistaa yksinäisyyden kokemuksille siitäkin huolimatta, että yksin asuvat kertoivat tapaavansa kavereitaan yhtä usein kuin muutkin vastaajat.

Yksinäisyyden kokemukset ovat tuskin samoja kaikille. Perinteinen tapa jäsentää yksinäisyyttä on ollut jako emotionaaliseen ja sosiaaliseen yksinäisyyteen (Weiss 1973). Emotionaalisella yksinäisyydellä on viitattu kokemukseen henkisen yhteyden puutteesta toisiin ihmisin. On siis mahdollista kokea syvääkin yksinäisyyttä, vaikka olisi säännöllisestikin tekemisissä toisten ihmisten kanssa. Esimerkiksi päällekkäiset vähemmistökokemukset voivat altistaa tilanteille, joissa ei löydy jaettua kokemusmaailmaa ympärillä olevien ihmisten kanssa. Sosiaalinen yksinäisyys viittaa puolestaan laajempiin kaveripiireihin ja puutteelliseen seurallisuuden tai ”mukana olemisen” kokemukseen.

Emotionaalisen ja sosiaalisen yksinäisyyden kautta lienee mahdollista analysoida ainakin

johonkin pisteeseen saakka sukupuoleen liittyviä eroja yksinäisyyden kokemuksissa. Naiset raportoivat miehiä enemmän yksinäisyyttä. Vastanneista naisista 17 ja miehistä 12 prosenttia koki, että usein yksinäisyyttä kokevan määritelmä sopii heille vähintään aika hyvin. On oletettavaa, että ainakin sosiaalisen yksinäisyyden osalta sukupuoliero liittyy miesten ilmoittamiin intensiivisempiin ja monilukuisempiin kaverisuhteisiin (ks. luvut Yhteydenpito kavereihin ja Ystävien määrä). Lisäksi voi olla, että naisten välisissä ystävyyssuhteissa odotukset jakamisesta, läheisyydestä ja emotionaalisesta tuesta ovat miesten välisiä ystävyyksiä korkeammalla (ks. esim. Virtanen 2018). Tällaista tulkintaa tukevan havainnon voi tehdä Kouluterveyskyselyn tuloksista, joiden mukaan tytöt ovat poikia selvästi useammin yksinäisiä siitäkin huolimatta, että pojat raportoivat tyttöjä huomattavasti useammin läheisten ystävien puutteesta (Kestilä ym. 2018, 124). Toisin sanoen läheisten ystävien puute ei osalla pojista näytä johtavan kovinkaan suoraviivaisesti

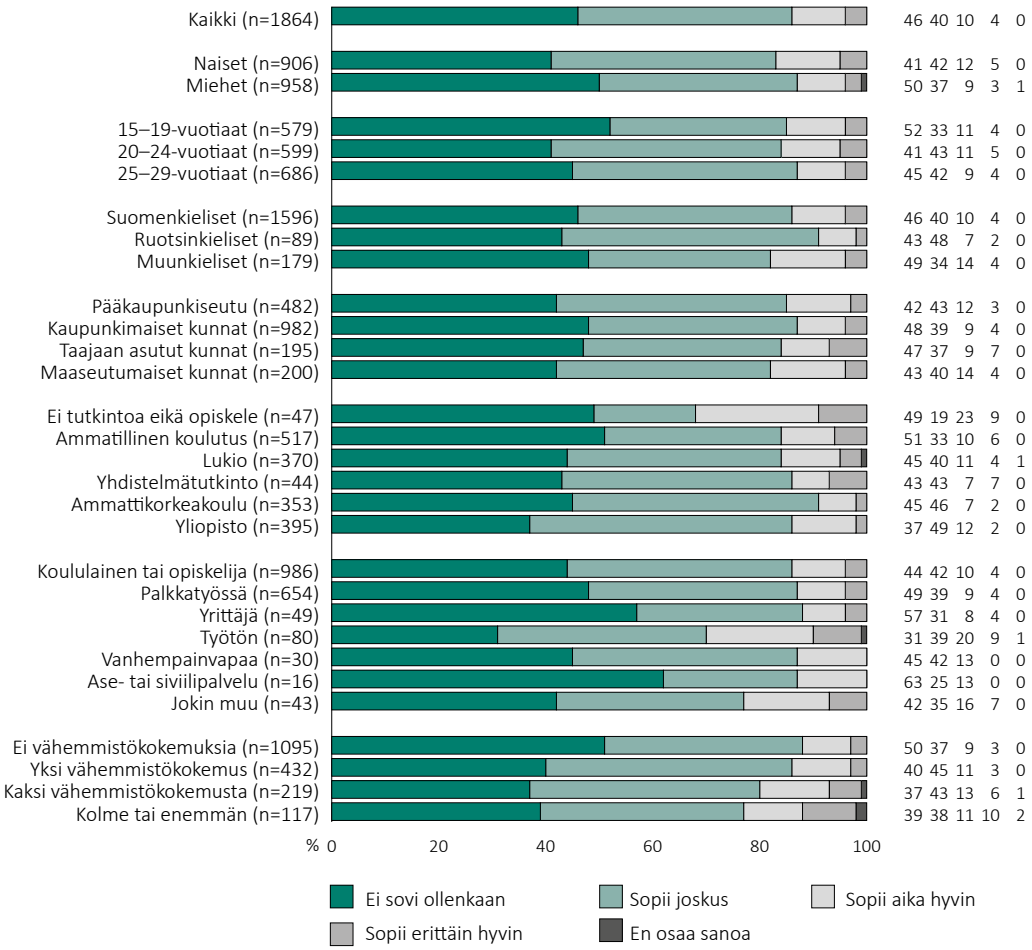

KUVIO 21. KOEN ITSENI USEIN YKSINÄISEKSI. VASTAUSTEN JAKAUMAT ERI TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN (%).

yksinäisyyden kokemuksiin (tarkemmin keskustelusta Nuorisobarometriaineiston yhteydessä, ks. Myllyniemi 2016, 82).

Jo edellä käytiin keskustelua työttömyyden ja sosiaalisten suhteiden niukkuuden yhteyksistä (luku Yhteydenpito kavereihin). Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty moneen kertaan, että työttömyys altistaa yksinäisyyden kokemuksille (esim. Välimäki ym. 2020). Näin on myös barometriaineistossa. Työttömistä peräti 29 prosenttia koki, että usein yksinäisyyttä kokevan määritelmä sopii heille vähintään aika hyvin. Työttömyyden ilmeinen seuraus on työyhteisöjen puute arjessa ja usein myös sivullisuuden tuntemukset. Tämän lisäksi työttömyyden tuottamat taloudelliset ongelmat saattavat estää ystävien tapaamisia esimerkiksi ravintoloissa tai muissa kaupallisissa tiloissa (Myllyniemi 2016, 84). Lopulta työttömyyden on nähty aiheuttavan häpeää, joka saattaa johtaa sosiaalisista suhteista vetäytymiseen. (Ks. luku Yhteydenpito kavereihin.)

Iällä ei ole lineaarista yhteyttä yksinäisyyden kokemuksiin, vaikka nuorimmat vastaajat kokivatkin yksinäisyyttä muita ikäluokkia vähemmän. Tämä on tärkeä havainto, sillä esimerkiksi Kouluterveyskyselyn aineistojen mukaan yksinäisyyden kokemukset lisääntyvät jatkuvasti siirryttäessä alakoululaisista yläkoululaisiin ja edelleen toisen asteen opiskelijoihin. Kun alakoululaisista (4. ja 5. luokkien oppilaat) on tuntenut usein yksinäisyyttä noin 2–5 prosenttia, on vastaava lukema yläkouluikäisillä (8. ja 9. luokkien oppilaat) ja toisen asteen opiskelijoilla (lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijat) ollut vuosien 2017–2021 välisenä aikana 9–18 prosenttia (THL 2021). Toisin sanoen nuorten sosiaalisessa elämässä ja sitä koskevissa odotuksissa tapahtuu jotain merkittävää yläkouluun siirryttäessä. Barometriaineiston perusteella voi arvella, että yksinäisyyden kokemukset lisääntyvät vielä yli 20-vuotiailla, mutta kääntyvät laskuun 25 ikävuoden jälkeen.

Kuten todettua, ovat ikätoverisuhteet vahvasti yhteydessä yksinäisyyden kokemuksiin. Niinpä on kiinnostavaa selvittää, miten erilaiset nuorten yhteydenpitotavat kavereiden kanssa linkittyvät yksinäisyyteen. Tulos on melko selvä ja osin tuttu myös aikaisemmista barometreista (esim. Myllyniemi 2016, 82–84) sekä Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksista (esim. Myllyniemi & Berg 2013, 31). Kasvokkaisten tapaamisten merkitys yksinäisyyden ehkäisijänä näyttää vahvalta. Säännöllinen puhelimessa puhuminen ja verkkoperustainen yhteydenpito eivät puolestaan ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä yksinäisyyden kokemuksiin. Näin ollen voi ajatella, että toistuvat kasvokkaiset tapaamiset ovat osoitus suhteiden läheisyydestä ja niiden hyvinvointia tuottavasta voimasta.

Vuoden 2022 barometrissa yksinäisyydestä kysyttiin tavalla, joka ei mahdollista ilmiön pitkittäisempää tarkastelua. Puutetta voi kuitenkin paikata nojautumalla muihin tutkimuksiin. Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan (Helakorpi & Kivimäki 2021, 5) yksinäisyyden kokemukset olivat lisääntyneet kaikilla vastaajaryhmillä luokka-asteesta ja oppilaitoksesta riippumatta. Suoraviivainen tulkinta tästä on, että korona-ajan etäopetusjaksot ja muut sosiaalisen elämän rajoitukset ovat olleet osaltaan lisäämässä yksinäisyyttä. Tulkintaa mutkistaa kuitenkin se, että Kouluterveyskyselyjen aineistojen mukaan kaikkien vastaajaryhmien kokema yksinäisyys oli loivassa kasvussa jo vuoden 2019 mittauspisteessä. Näin ollen koronavaikutuksista on vaikea vetää yksioikoisia johtopäätöksiä ainakaan noin 10–18-vuotiaiden nuorten osalta.

Muutosta nuorten yksinäisyyden kokemuksissa nimenomaan korona-aikaan liittyen on tarkasteltu Nuorisotutkimusseuran tutkimushankkeessa *Nuorten kokemuksista korona-aikana*. Hankkeen osana toteutetussa tutkimuksessa (Kauppinen ym. 2021) tarkasteltiin 12–24-vuotiaiden yksinäisyyttä ja todettiin, että yksinäisyyden kokemukset olivat lisääntyneet ikähaarukan yläpäässä ja erityisesti nuorilla naisilla. Tutkimuksen johtopäätöksenä esitettiin, että kyse ei ole ensisijaisesti kronologisesta iästä vaan monien itsenäistyvien nuorten ja nuorten aikuisten yhteiskunnallisesta asemasta. Yksinäisyyden kokemusten lisääntyminen liitettiin lapsuuden kodista irtaantumiseen, yksin asumiseen ja erilaisia oppilaitoksia koskeviin

pitkittyneisiin rajoituksiin. Varsin samankaltaisia tuloksia on saatu Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen aineistoista (Parikka ym. 2022b). Opintonsa hiljattain aloittaneiden ja yksin omaan asuntoon muuttaneiden naisten yksinäisyyden kokemukset olivat lisääntyneet korkeakouluopiskelijoista kaikkein eniten. Näyttää siis todennäköiseltä, että korona-ajan poikkeustilaan liittyvät rajoitukset ovat lisänneet ainakin niiden nuorten aikuisten yksinäisyyden kokemuksia, jotka olivat tekemässä siirtymiä kohti itsenäistä elämää mahdollisesti uusilla paikkakunnilla.

YHTEENKUULUVUUS

Nuorisobarometreissa on toistettu aika ajoin kysymystä yhteenkuuluvuuden tunteista. Vastaajilta on yhtäältä kysytty, kuinka kiinteästi he tuntevat kuuluvansa erilaisiin arkisen elämän yhteisöihin, kuten perheeseen, ystäväpiiriin tai koulu- tai työyhteisöön. Toisaalta yksi kysymyksistä on koskenut kuulumisen tunnetta huomattavasti abstraktimpaan yhteisöön, suomalaiseen yhteiskuntaan. Edellisten yhteisöjen voi katsoa olevan varsin konkreettisia ja muodostuvan vastaajille tutuista henkilöistä. Suomalaista yhteiskuntaa voi puolestaan pitää ”kuviteltuna yhteisönä” (Anderson 2007 [1983]), jonka kaikkia jäseniä ei voi henkilökohtaisesti tuntea, eikä sen rajoja ole helppo määritellä.

Tieto yhteenkuuluvuuden tunteista täydentää ikätoverisuhteiden ja yksinäisyyden kokemusten ohella kuvaa nuorten sosiaalisesta kiinnittyneisyydestä. Edellä raportoidut tulokset yhteydenpidosta ja ystävyyksistä antavat määrällisen kuvan siitä, kuinka vilkasta nuorten sosiaalinen elämä on. Kyse on tässä mielessä nuorten itse raportoimasta objektiivisesta tiedosta. Kysymykset kuulumisen tunteista ja yksinäisyydestä kertovat puolestaan sosiaalisten suhteiden koetusta laadusta (ks. Kivijärvi & Korkiamäki tässä teoksessa). Toisin sanoen niitä voi pitää subjektiivisempana tietona. Objektiivinen ja subjektiivinen tieto voivat olla yhteydessä toisiinsa, mutta eivät suinkaan aina (Allardt 1993; Veenhoven 2008). Joka tapauksessa sosiaalisen kiinnittyneisyyden molemmista puolista on tärkeää kerryttää tietoa.

Seuraavassa yhteenkuuluvuuden tunteita tarkastellaan Nuorisobarometrin keskeisten taustamuuttujien kautta. Tulokset on tiivistetty taulukkoon 4. Vastaajilta kysyttiin ”kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi eri yhteisöihin?” Annetut vastausvaihtoehdot muodostivat kuusiportaisen asteikon (en ollenkaan, erittäin löyhästi, melko löyhästi, en kiinteästi enkä löyhästi, melko kiinteästi, erittäin kiinteästi). Analyysin tekemisessä on hyödynnetty yksisuuntaista varianssianalyysia, ja tulokset raportoidaan vastausten jakaumien keskiarvoina välillä 0–5. Korkea arvo tarkoittaa vahvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta ja matala heikkoa. Tulokset raportoidaan kaikkien kysyttyjen yhteenkuuluvuuden tuntemusten kohteiden osalta: perhe, suku, ystäväpiiri, harrastuspiiri, koulu- tai työyhteisö, vastaajan eniten käyttämä nettiyhteisö, yhdistys/seura/kansalaisjärjestö, seurakunta/uskonnollinen yhteisö ja suomalainen yhteiskunta.

Kuten aiemmissakin Nuorisobarometreissa (ks. luku Yhteenkuuluvuuden muutokset; Myllyniemi 2016, 86), kokivat nuoret selvästi eniten yhteenkuuluvuutta perheeseen ja ystäväpiireihin. Näiden yhteisöjen osalta keskiarvot hipovat jo viittä ollen perheiden kohdalla 4,53 ja ystäväpiirien kohdalla 4,41. Muihin yhteisöihin kuuluminen on huomattavasti löyhempää. Erityisesti ikä, koulutus, pääasiallinen toiminta ja vähemmistökokemukset määrittivät yhteenkuuluvuuden voimakkuutta näiden keskeisten yhteisöjen osalta. Nuorimmat vastaajat kokivat vahvinta yhteenkuuluvuutta sekä perheeseen että ystäväpiireihin. Tulos ei liene yllätys etenkään ystäväpiirien osalta, sillä nuorimmat vastaajat raportoivat intensiivisimmästä yhteydenpidosta kavereihin. Kasvotusten tapaamisen säännöllisyys selitti yhteenkuuluvuuden kiinteyttä enemmän kuin puhelinyhteys, joka puolestaan selitti kuuluvuutta enemmän kuin verkkovälitteiset yhteydet. Yhtä odotettua lienee se, että ilmoitetulla ystävien määrällä ja yhteenkuuluvuudella ystäväpiireihin oli vahva yhteys. Mitä enemmän ystäviä, sitä vahvemmin yhteenkuuluvuutta ystäväpiireihin

TAULUKKO 4. KUINKA KIINTEÄSTI TUNNET KUULUVASI ERI YHTEISÖIHIN? YHTEENKUULUVUUDEN TUNTEET KESKIARVOINA (0–5) TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN, YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI.

	Perhe	Suku	Ystävä-piiri	Harras-tuspiiri	Koulu- tai työ-yhteisö	Netti-yhteisö	Yhdistys	Uskon-nollinen yhteisö	Suoma-lainen yhteiskunta
Kaikki	4,53	3,71	4,41	2,87	3,69	3,42	1,66	1,28	3,67
Sukupuoli									
Nainen	4,54	3,68	4,41	2,70	3,64	3,31	1,61	1,32	3,69
Mies	4,52	3,74	4,41	3,02	3,73	3,53	1,71	1,25	3,66
				***		***			
Ikä									
15–19	4,64	4,09	4,53	2,92	3,89	3,73	1,71	1,82	3,73
20–24	4,52	3,66	4,38	2,91	3,55	3,43	1,71	1,19	3,66
25–29	4,45	3,43	4,34	2,77	3,64	3,15	1,59	0,91	3,63
	***	***	***		***	***		***	
Äidinkieli									
Suomenkieliset	4,54	3,72	4,42	2,85	3,68	3,42	1,66	1,26	3,69
Ruotsinkieliset	4,58	3,76	4,46	3,32	3,86	3,38	2,02	1,61	3,40
Muunkieliset	4,45	3,56	4,33	2,72	3,68	3,52	1,52	1,33	3,66
				*					*
Koulutus									
Ei opiskele eikä tutkintoa	4,09	3,67	3,81	2,67	2,41	3,13	1,38	1,04	3,18
Ammatillinen koulutus	4,48	3,74	4,39	2,71	3,96	3,59	1,45	1,22	3,69
Lukio	4,61	3,88	4,52	3,14	3,69	3,60	1,66	1,52	3,59
Yhdistelmätutkinto	4,50	3,42	4,20	2,57	3,42	3,07	1,33	0,81	3,44
Ammattikorkeakoulu	4,47	3,49	4,40	2,98	3,63	3,25	1,72	1,10	3,65
Yliopisto	4,57	3,53	4,37	2,70	3,45	3,11	1,85	1,01	3,76
	***	***	***	**	***	***	*	***	**
Pääasiallinen toiminta									
Koululainen tai opiskelija	4,58	3,82	4,49	2,91	3,74	3,54	1,75	1,53	3,74
Palkkatyössä	4,51	3,62	4,36	2,85	3,91	3,35	1,58	0,99	3,67
Yrittäjä	4,46	3,42	4,48	3,29	3,84	3,39	2,04	0,73	3,58
Työtön	4,25	3,12	4,22	2,35	2,04	3,18	1,26	0,97	3,38
Vanhempainvapaalla	4,82	4,13	4,17	2,16	2,82	2,93	1,42	1,95	3,75
Ase- tai siviilipalveluksessa	4,66	3,95	4,41	3,74	3,37	3,48	2,17	1,53	3,15
Jotain muuta	4,19	3,51	4,06	2,65	2,45	2,57	1,14	0,77	3,09
	***	***	***	*	***	***		***	***
Alue									
Pääkaupunkiseutu	4,46	3,53	4,33	2,71	3,58	3,27	1,67	1,11	3,65
Kaupunkimaiset kunnat	4,54	3,70	4,45	2,88	3,70	3,47	1,62	1,20	3,66
Taajaan asutut kunnat	4,58	3,90	4,46	2,97	3,73	3,38	1,74	1,58	3,72
Maaseutumaiset kunnat	4,62	3,99	4,38	3,01	3,89	3,61	1,76	1,84	3,74
		***			*	*		***	
Vähemmistökokemukset									
Ei lainkaan	4,59	3,79	4,45	2,92	3,81	3,40	1,58	1,15	3,71
Yksi	4,52	3,69	4,44	2,81	3,61	3,55	1,72	1,41	3,64
Kaksi	4,41	3,54	4,22	2,88	3,43	3,41	1,90	1,67	3,60
Kolme tai enemmän	4,23	3,29	4,28	2,50	3,27	3,18	1,73	1,27	3,60
	***	***	***		***			***	

***p<.001, **p<.010, *p<.050

koettiin. Tulokset vahvistavat edelleen käsitystä kaverisuhteiden vahvasta merkityksestä erityisesti alle 20-vuotiaiden nuorten elämässä.

Myös perheeseen kuuluminen oli yhteydessä ikään samalla tavalla: nuorimmat vastaajat raportoivat vahvimmasta kuulumisesta ja vanhimmat heikoimmasta. Erot olivat kuitenkin pienehköjä, ja tarkempi tarkastelu osoittaa, että yhteenkuuluvuutta perheeseen kokivat yhtäältä lapsuuden kodeissa asuvat nuorimmat ikäluokat ja vanhemmista ikäluokista ne, joilla oli jo omia lapsia. Näin piirtyy kuva perheen erityisen vahvasta merkityksestä vanhempien luona asuville ja niille, jotka olivat jo ennättäneet perustaa oman perheen. Osin samat havainnot koskevat yhteenkuuluvuutta sukuun. Sukuun kiinnittyivät vahvimmin nuorimmat ikäluokat ja ”kotona” asuvat. Vanhemmilla ikäluokilla lapsen saaminen näyttää kiinnittävän uudelleen sukuun omilleen asettumisen jälkeisen irtaantumisen jälkeen. Samansuuntaisen havainnon voi tehdä niiden osalta, jotka ilmoittivat pääasialliseksi toiminnakseen vanhempainvapaan. He kokivat yhtäältä verrattain vahvaa yhteenkuuluvuutta perheeseen ja sukuun sekä toisaalta muita heikompaa kuuluvuutta ystäväpiireihin. Ainakin pikkulapsiarki näyttää kiinnittävän sukulaissuhteisiin ja etäännyttävän kaverisuhteista.

Nuorten koulutustaustat ja pääasiallinen toiminta olivat odotetuilla tavoilla kytköksissä yhteenkuuluvuuksiin. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet, työttömät ja ”jonkin muun” pääasialliseksi toiminnakseen ilmoittaneet kokivat muita vähemmän yhteenkuuluvuutta perheeseen ja ystäväpiireihin. Näiden ryhmien kaverisosiaalisuuden vajeista on raportoitu jo aiemmin tässä Nuorisobarometrissa (ks. luvut Yhteydenpito kavereihin ja Yksinäisyys), mutta verrattain löyhä kiinnittyminen myös perhesuhteisiin on uusi havainto.

Kasautuvien vähemmistökokemusten yhteys verrattain heikkoon yhteenkuuluvuuteen perheen (ja suvun) kanssa on oma erityiskysymyksensä, joka ansaitsee huomiota. Erityisesti seksuaali- tai sukupuolivähemmistöaseman, aatteellisen vakaumuksen ja vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden vuoksi vähemmistöihin itsensä nimenneet raportoivat muita vähäisemmästä yhteenkuuluvuudesta perheeseen (ja sukuun). Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on esimerkiksi osoitettu, että osalla sateenkaarinuorista on ollut tulehtuneet välit oman lapsuuden perheen kanssa, eivätkä kaikki seksuaali- tai sukupuolivähemmistönuorten vanhemmista ole hyväksyneet lastensa vähemmistöön kuulumista (esim. Alanko 2014, 22–23). Viimeaikaisessa tutkimuksessa on osoitettu, että koronarajoitukset ja lisääntynyt kotona oleminen on koetellut erityisesti joidenkin sateenkaarinuorten jo ennestään hauraita perhesuhteita (esim. Salerno ym. 2020; Sihvonen & Saarikallio-Torp 2022, 70).

Vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden osalta lienee mahdollista, että nuoret eivät koe saavansa riittävää tukea ja ymmärrystä kenties toimintakykyisemmiltä perheenjäseniltään. Aiemmassa laadullisessa tutkimuksessa (Eriksson 2007, 28–41) on kuitenkin osoitettu, että ainakin eri tavoin vammaisten lasten suhteet vanhempiinsa ovat olleet pääsääntöisesti hyvin läheiset sisältäen välittämistä, hoivaa ja suojelua perheyhteisön ulkopuolella koettua syrjintää vastaan.

Aatteellinen vakaumus eroaa edellisistä vähemmistökuulumisista siten, että se on enemmän valittu identiteetti kuin yksilön ominaisuus. Tästä huolimatta voi arvella, että vahva vakaumus tai ideologia voi aiheuttaa ristiriitoja perheiden ja sukujen sisällä. Edellisten havaintojen lisäksi tutkimuskirjallisuudessa on raportoitu moneen otteeseen maahanmuuttotaustaisten nuorten sukupolvisuhteiden murroksista ja kitkoista (esim. Alitolppa-Niitamo 2010; Kivijärvi 2017). Nuorisobarometrin aineistolla havaintoa ei voi kuitenkaan vahvistaa. Vähemmistöidentiteetteihin ja yhteenkuuluvuuksiin liittyvistä tuloksista huolimatta on syytä muistaa, että valtaosa kaikista nuorista raportoi vahvasta yhteenkuuluvuudesta omaan perheeseen.

Perheen ja ystäväpiirin jälkeen yhteenkuuluvuudet muihin kysyttyihin yhteisöihin olivat kauttaaltaan heikompia. Perheen ja ystäväpiirin jälkeen eniten kuuluvuutta koettiin sukuun, opiskelu- ja työyhteisöön, suomalaiseen yhteiskuntaan, eniten käytettyyn nettiyhteisöön ja

harrastuspiiriin. Valtaosa vastaajista ei kokenut kuulumisen tunteita yhdistyksiä tai uskonnollisia yhdyskuntia kohtaan (ks. myös luku Yhteenkuuluvuuden muutokset ja kuvio 22).

YHTEENKUULUVUUDEN ULOTTUVUUDET

Yhteenkuuluvuuden tunteita kysyttiin suhteessa hyvin monenlaisiin arkisiin yhteisöihin, ja niiden yksityiskohtainen analysointi monien taustamuuttujien kautta voi tarkoittaa kokonaiskuvan kadottamista. Tästä syystä yhteenkuuluvuutta tarkastellaan seuraavassa vielä hieman tiivistetymmin aineistolähtöisen (eksploratiivisen) pääkomponenttianalyysin (varimax-rotaatio) avulla. Käytännössä pyrkimyksenä on etsiä aineistosta laajempia ”pääkomponentteja” eli kuulumisen tunteiden kohteita ja tarkastella sitä, miten ryhmäkohtaiset kuulumisen tunteet vaihtelevat niiden mukaan.

Analyysin tuloksena oli mahdollista muodostaa kolme pääkomponenttia: perhe ja suku, vertaiset ja kolmas sektori. Taulukosta 5 voi nähdä, kuinka voimakkaasti yksittäiset muuttujat ”latautuvat” kullekin pääkomponentille. Korkea arvo kertoo vahvasta latauksesta ja matala heikosta. Perhe ja suku -pääkomponenttiin latautui nimensä mukaisesti vahvimmin yhteenkuuluvuus perheeseen ja sukuun. Vertaisiksi nimetylle pääkomponentille latautuivat vahvimmin ystäväpiiri, koulu- tai työyhteisö ja nettiyhteisö. Kolmanneksi sektoriksi nimetylle pääkomponentille latautuivat puolestaan vahvimmin harrastuspiiri, yhdistys-, seura- tai järjestöyhteisöt ja uskonnolliset yhdistykset. Harrastuspiiri latautui varsin vahvasti myös vertaissuhteisiin liittyvään pääkomponenttiin ja uskonnolliset yhteisöt perhe- ja suku -pääkomponenttiin. Voi olettaa, että harrastus- ja vertaispiirit ovat monin paikoin päällekkäiset. Samaan tapaan toiminta uskonnollisissa yhteisöissä tapahtunee paljolti yhdessä perhe- ja sukulaisverkostojen kanssa. Suomalainen yhteiskunta oli tässä(kin) yhteydessä oma erityistapauksensa, eikä sitä ollut helppo sijoittaa yhteenkään pääkomponenttiin. Niinpä tässä kohden analysoidaan vain arkisessa elämässä kohdattuja yhteisöjä.

Pääkomponenttien muodostamisen jälkeen oli mahdollista tarkastella sitä, minkälaiset vastaajat kokivat eniten kuuluvuutta kuhunkin yhteisömuodostelmaan. Jokaisen pääkomponentin muuttujista muodostettiin keskiarvomuuttuja. Kolmen keskiarvomuuttujan avulla oli mahdollista tarkastella erilaisten vastaajaryhmien

TAULUKKO 5. PÄÄKOMPONENTTIANALYYSIN LATAUSTEN ARVOT YHTEISÖIHIN KUULUMISEN KOKEMUKSISTA.

Muuttuja	Perhe ja suku	Vertaiset	Kolmas sektori
Perhe	**,797**	,095	,011
Suku	**,781**	,111	,097
Ystäväpiiri	,364	**,599**	-,144
Harrastuspiiri	-,030	,498	**,514**
Koulu- tai työyhteisö	,189	**,663**	-,011
Nettiyhteisö	,004	**,630**	,183
Yhdistys/seura/järjestö	-,005	,135	**,827**
Uskonnollinen yhteisö	,398	-,151	**,653**
Ominaisarvo	2,456	1,229	1,093
Selitysosuus	27,291	13,657	12,148

TAULUKKO 6. NUORTEN YHTEISÖKUULUMISET ERI TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN. AINEISTOLÄHTÖINEN PÄÄKOMPONENTTIANALYYSI.

	Perhe ja suku	Vertaiset	Kolmas sektori
Vahva kuuluminen	15–19-vuotias Vanhempainvapaalla Ei vähemmistökokemuksia	15–19-vuotias Mies Työssä oleva Ei vähemmistökokemuksia	15–19-vuotias Ruotsinkielinen Lukio/ylioppilas Yrittäjä
Heikko kuuluminen	25–29-vuotias Työtön Useita vähemmistö-kokemuksia	25–29-vuotias Ei opiskele/ei tutkintoa ”Jotain muuta” tekevä Useita vähemmistö-kokemuksia	25–29-vuotias Työtön

kiinnittymistä perhe- ja sukuyhteisöihin, vertaisyhteisöihin sekä kolmannen sektorin yhteisöihin. Analyysin tulokset on tiivistetty taulukkoon 6. Taulukko ei tarjoa täysin uutta tietoa suhteessa edelliseen alalukuun ja sen taulukkoon 4, mutta lukija voi löytää siitä kokoavan ja samalla yleisemmän näkymän nuorten yhteenkuuluvuuksista.

Johdonmukaisin taulukon 6 välittämä tulos on se, että barometrilomakkeessa tarjolla olleet nuorten yhteisökiinnikkeet haurastuvat iän myötä. Mitä vanhempia nuoret olivat, sitä vähemmän he kokivat yhteenkuuluvuutta kaikkiin kolmeen tässä nimettyyn yhteisömuodostelmaan. Erityisen heikkoa Nuorisobarometrin vanhimpien ikäluokkien yhteenkuuluvuuden kokemukset olivat niillä, jotka olivat jääneet työmarkkinoiden ja koulutusjärjestelmän reunamille ja identifioituivat vähemmistöihin. Lieneekin erityisen tärkeää tukea nuorten aikuisten yhteisökiinnikkeitä niissä siirtymäkohdissa, kun irtautuminen lapsuudenkodeista etenee ja kouluaikaiset kaveripiirit haurastuvat (ks. Lahtinen tässä teoksessa). Tämän analyysin valossa vaikuttaa esimerkiksi siltä, että kolmas sektori tarjoaa ainakin joillekin vähemmistöihin identifioituville nuorille yhteenkuuluvuuden paikkoja.

YHTEENKUULUVUUDEN MUUTOKSET

Kuvio 22 kertoo nuorten yhteenkuuluvuuden tiiviydestä suhteessa erilaisiin yhteisöihin vuodesta 2004 alkaen. Kokonaisuutena ei voi havaita selkeää muutosta kiinteämpään tai löyhempään suuntaan, mutta yhteenkuuluvuudentunteiden suuntautuminen ja painopisteet ovat muuttuneet. Trendinomaisesti on vahvistunut lähinnä vain yhteenkuuluvuus vastaajan eniten käyttämään nettiyhteisöön, mikä lienee ymmärrettävä seuraus sosiaalisen median ja livepelimaailmojen arkipäiväistymisestä, oletettavasti myös nuorten internetin käytön runsaudesta ja monipuolisuudesta (Salasuo ym. 2021, 97). Edellä kuitenkin havaittiin, että etenkin nuoremmilla ikäluokilla verkkovälitteinen yhteydenpito kavereiden kanssa on kenties jo saavuttanut huippunsa. Kuulumisen kokemus verkkoyhteisöön voi toisaalta olla eri asia eikä välttämättä tarkoita lisääntyvää yhteydenpitoa tai edes yhteyksiä kavereiksi miellettyihin henkilöihin.

Verkkoyhteisöllisyyksien vahvistumisen vastapainona yhteenkuuluvuuden tunteet ovat jatkuvasti heikentyneet suhteessa yhdistyksiin, seuroihin tai kansalaisjärjestöihin sekä seurakuntaan tai uskonnollisiin yhteisöihin (ks. myös taulukko 4). Vaikka kysymys koskeekin nimenomaan yhteenkuuluvuudentunnetta, eroavat viimeksi mainitut esimerkiksi suvusta tai suomalaisesta yhteiskunnasta siinä, että niihin ei välttämättä ole minkäänlaista yhteyttä. Niinpä vuoden 2022 kyselyssä vaihtoehdon ”erittäin löyhästi tai en ollenkaan” valitsi yhdistysten tapauksessa 50 prosenttia, uskonnollisten yhteisöjen kohdalla

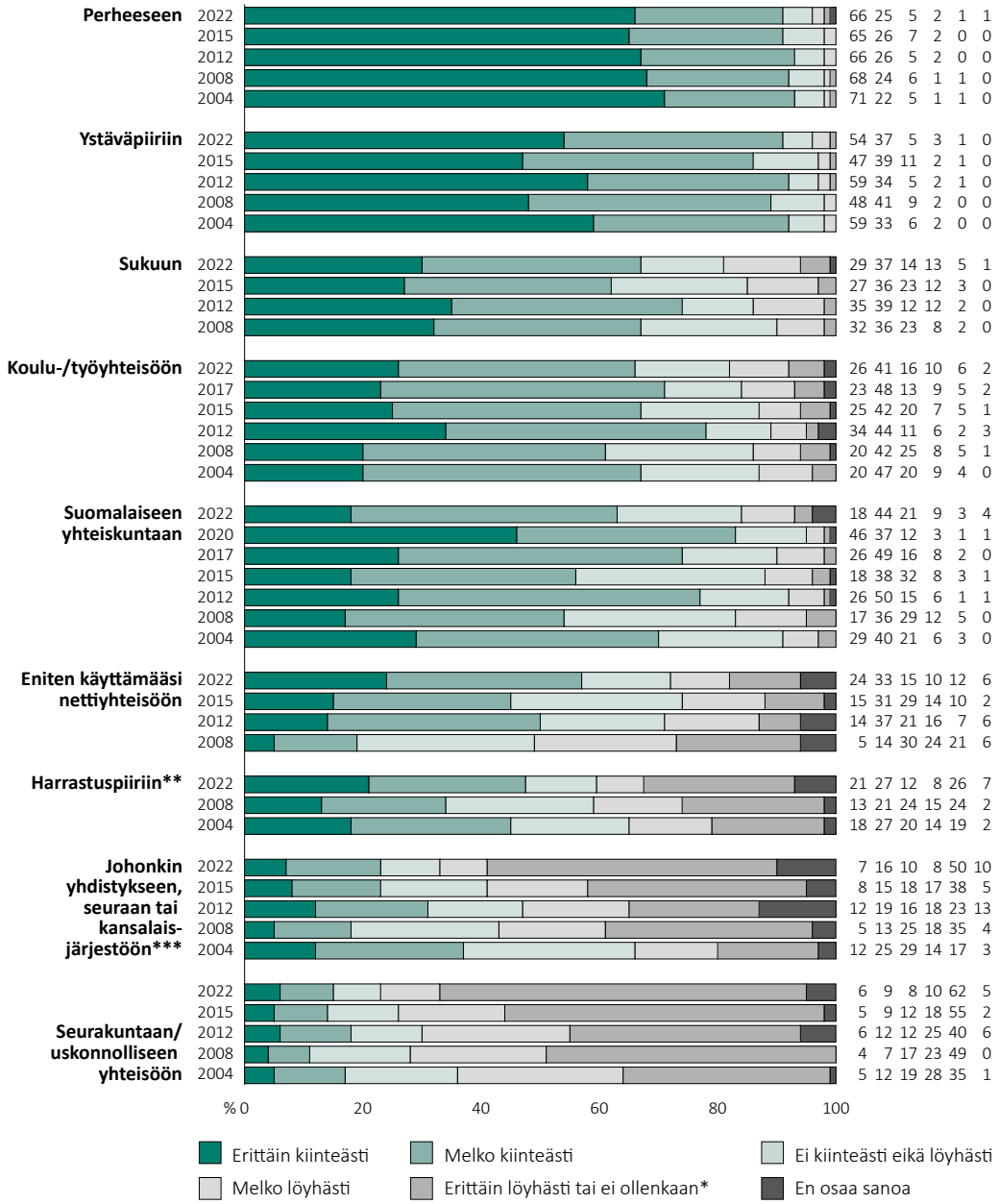

* Ennen vuotta 2022 vastausvaihtoehto oli "erittäin löyhästi tai ei ollenkaan" ja vuoden 2022 kyselyssä "erittäin löyhästi" ja "ei ollenkaan" erotettiin erillisiksi luokiksi.
** 2004 ja 2008 "harrasteseuraan".
*** 2004 ja 2008 "muuhun vapaa-ajan yhdistykseen kuin harrasteseuraan."

KUVIO 22. KUINKA KIINTEÄSTI TUNNET KUULUVASI…? VERTAILU 2004–2022.

62 prosenttia. Jos luvuista poistettaisiin tapaukset, joita kysymys ei välttämättä kosketa lainkaan, näyttäisi yhteenkuuluvuus selvästi tiiviimmältä ja muutos pienemmältä.

Nuoret ovat kokeneet koko Nuorisobarometrin mittaushistorian ajan eniten yhteenkuuluvuutta perheeseen ja ystäväpiiriin. Muita keskeisiä yhteenkuuluvuuden lähteitä ovat olleet suku ja koulu- tai työyhteisöt (ks. myös taulukko 4). Keskeisimpien yhteisöjen osalta on tapahtunut vain vähän muutoksia. Onkin syytä erikseen mainita, että yhteenkuuluvuuden kokemukset perheeseen tai sukuun eivät ole vähentyneet ainakaan 2000-luvulla, vaikka syntymässä saatujen yhteisöjen merkityksen on ajateltu heikentyvän ja itse valittujen yhteisöjen puolestaan vahvistuvan (ks. keskustelusta tarkemmin, esim. Chambers 2006). Nuorisobarometriaineistojen valossa voi väittää, että muutokset yhteenkuuluvuuksissa ovat hitaita. Samalla näyttää siltä, että yhteenkuuluvuuden tunne johonkin yhteisöön ei ole pois yhteenkuuluvuudentunteista toisiin yhteisöihin. Esimerkiksi pienet heilahtelut yhteenkuuluvuuden tunteissa ystäväpiiriin eivät heijastu peilikuvien lailla yhteenkuuluvuuden tunteissa perheeseen tai sukuun.

Yhteenkuuluvuus perheeseen on kaikkein kiinteintä ja ajallisessa seurannassa myös kaikkein tasaisinta. Jokaisessa barometrissa noin kaksi kolmesta on kokenut yhteenkuuluvuuden perheeseen erittäin kiinteäksi ja yli 90 prosenttia ainakin melko kiinteäksi. Korona-aika ja siihen liittyneet rajoituksetkaan eivät ole horjuttaneet perhesuhteiden merkitystä kuulumisen kokemuksen lähteenä. Tämä siitäkin huolimatta, että joissakin tutkimuksissa on osoitettu nuorten perhesuhteiden rakoilua pakotetun kotona olemisen, riitojen kärjistymisen ja uusperhesuhteiden ylläpitämisen vaikeutumisen seurauksena (ks. Sihvonen & Saarikallio-Torp 2022). Lisäksi vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten keskusteluyhteydet vanhempiinsa olivat heikentyneet ensimmäistä kertaa kyselyn mittaushistorian aikana (THL 2021).

Perheen ohella myös kokemus ystäväpiiriin kuulumisesta on pysynyt vahvana lähes kahdenkymmenen vuoden seurannan ajan, ja nyt yli puolet koki sen erittäin kiinteäksi, yhdeksän kymmenestä vähintään melko kiinteäksi. Kuvioissa 18–20 nähtävät kavereiden tapaamisten ja yhteydenpidon laskusuhdanteet eivät trendejä vertaillen vaikuta heijastuvan suoraan ystäväpiiriin kuulumisen kiinteyteen. Tästä huolimatta, kuten jo edellä todettiin, on varsinkin kavereiden kasvokkainen tapaamistahti vahvasti yhteydessä yhteenkuuluvuuteen tämänkin barometrin aineistossa.

Yhteenkuuluvuuden suuret vaihtelut suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan ovat oma erikoistapauksensa. Vuoden 2022 mittauksessa 62 prosenttia koki kuuluvansa vähintään melko kiinteästi suomalaiseen yhteiskuntaan. Viimeisin käänne on kohti heikentyvää yhteenkuuluvuutta, mutta lähes kahdenkymmenen vuoden seurannassa ei hahmotu yhtä suuntaa, vaan yhteenkuuluvuuden kiinteys sahaa melko voimakkaasti edestakaisin. Nuorison yhteenkuuluvuuden kokemus suomalaiseen yhteiskuntaan on kiinnostavaa itsessään, mutta myös tärkeä mittari yhteiskunnan koheesiolle. Suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisen kokemus on niin laaja kysymys, että olisi erikoista, mikäli ajankohtaiset keskustelunaiheet, päivänpoliittiset tilanteet tai vaikkapa taloussuhdanteet selittäisivät näin suuria heilahteluita. Kuten kuviosta 23 voi nähdä, ei luottamuksessa yhteiskunnan instituutioihin havaita vastaavaa heiluriliikettä (ks. luku Institutionaalinen luottamus), ei myöskään esimerkiksi nuorten maanpuolustustahdossa (MTS 2021).

Yleisimpien taustamuuttujien mukaan yhteenkuuluvuudessa suomalaiseen yhteiskuntaan on vain niukasti, jos lainkaan, eroja (ks. taulukko 4). Eroja kuitenkin syntyy, kun yhteenkuuluvuutta tarkastellaan suhteessa kyselyhetken yhteiskunnalliseen asemaan, käytännössä pääasialliseen toimintaan. Palkkatöissä olevat, opiskelijat ja vanhempainvapaalla olevat kokivat vahvimmin kuuluvuutta suomalaiseen yhteiskuntaan. Vähiten yhteenkuuluvuutta kokivat erityisesti ne, jotka eivät löytäneet itselleen sopivaa valintaa tarjotuista vaihtoehdoista (”jokin muu”). Huomionarvoista on myös se, että ruotsinkielisten

kokemus suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta oli muita heikompi siitäkin huolimatta, että heidän kiinnittymisensä muihin arjen yhteisöihin ja kaveripiireihin oli vahvaa (ks. taulukko 4 ja luku Yhteydenpito kavereihin). Yksi tulkintamahdollisuus on, että kyse olisi kieleen perustuvista syrjinnän kokemuksista (esim. Myllyniemi 2015, 40). Taulukoissa 4 ja 6 raportoitujen taustamuuttujien ohella yhteenkuuluvuus suomalaiseen yhteiskuntaan oli yhteydessä epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksiin henkilökohtaisen elämän tasolla. Mitä enemmän turvattomuutta ja epävarmuutta koettiin, sitä heikompia yhteenkuuluvuuden tunteet olivat (ks. luku Epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset). Samaan tapaan myös yksinäisyys- ja kiusaamiskokemukset heikentävät kokemusta yhteenkuuluvuudesta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Edellä esitetyt havainnot eivät suoranaisesti auta selittämään ajallisia heilahteluja yhteenkuuluvuudessa suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta ainakin ne antavat välineitä ilmiön tarkempaan analysointiin. Voi hyvin olla niin, että lisääntyvät epävarmuuden kokemukset henkilökohtaisessa elämässä ja arjessa koetut ulossulkemiset ovat omiaan horjuttamaan kuulumisen tunnetta suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisin sanoen Nuorisobarometrin aineistojen valossa näyttää siltä, että suomalainen yhteiskunta kohdataan arjen tasolla, ja suhde siihen rakennetaan opiskelujen, työn saannin ja henkilökohtaisen sosiaalisen elämän tasoilla.

Korona-aika rajoituksineen voi olla yksi selitys vuoden 2022 mittauksessa havaitulle pudotukselle suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisessa. Monin paikoin on esitetty, että rajoitustoimenpiteet kohdentuivat erityisen raskaasti nuoriin ikäluokkiin kontaktien rajoittamisen, etäopetuksen, julkisten vapaa-ajan tilojen sulkujen ja palvelualojen vaikeuksien myötä (esim. Kekkonen ym. 2022; Munsterhjelm tässä teoksessa). Voi hyvin olla, että huomattava osa nuorista on kokenut rajoitukset epäoikeudenmukaisena, ja tämä saattaisi näkyä yhteenkuuluvuudentunteen rapautumisena suomalaiseen yhteiskuntaan. Tällaista tulkintaa voi kuitenkin perustellusti kyseenalaistaa. Ensinnäkään koronakriisin vaikutus ei auta selittämään aiempien vuosien heilahteluja. Toisekseen on tiedossa, että valtaosa nuorista ikäluokista koki koronarajoitukset hyvinä myös oman elämänsä näkökulmasta.[10] Kolmanneksi tämän barometrin aineistoista voi havaita, että luottamus keskeisiin julkisiin ja poliittisiin instituutioihin ei ole heikentynyt (ks. luku Institutionaalinen luottamus ja kuvio 20). Voisi olettaa, että mahdollinen kritiikki koronarajoituksia kohtaan kohdentuisi niistä päättäneisiin tahoihin, kuten esimeriksi maan hallitukseen ja eduskuntaan.

Ajankohtaisten kriisien ja tapahtumien lisäksi suomalaista yhteiskuntaa kohtaan tunnetun kuuluvuuden heilahteluja voi pidemmällä aikajänteellä pyrkiä selittämään asiayhteyksillä, joissa kysymys on esitetty eri vuosien barometreissa. Joinakin vuosina kuuluvuutta suomalaiseen yhteiskuntaan on tiedusteltu kysymyssarjojen alussa tai yhteydessä vielä abstraktimpiin ja kenties kaukaisempiin kokonaisuuksiin, kuten Eurooppaan tai globaaliin yhteisöön. Tällainen kehys saattaa korostaa suomalaisen yhteiskunnan läheisyyttä ja ohjata vastaajia raportoimaan verrattain vahvasta kuulumisesta. Tämän vuoden kysymyssarjassa suomalainen yhteiskunta esitettiin viimeisenä varsin konkreettisten arjen yhteisöjen jälkeen. Kenties tällaisessa asiayhteydessä suomalainen yhteiskunta vaikuttaa etäiseltä.

Tulkinta ei kuitenkaan saa yksiselitteistä vahvistusta aiempien vuosien barometrilomakkeiden tarkastelun jälkeen. Vuoden 2020 huippulukemat tosin saatiin kysymyssarjassa, jossa kuulumista suomalaiseen yhteiskuntaan tiedusteltiin yhdessä vielä etäisempien ja laajempien yhteisöjen kanssa (Eurooppa, Euroopan unioni ja globaali yhteisö). On kuitenkin kyselyvuosia, jolloin identtinen kysymyssarja vuoden 2022 kyselyn kanssa on tuottanut näyttöä sekä verrattain vahvasta (2012) että heikosta (2015) kiinnittymisestä suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisin sanoen havaitulle heilahtelulle ei tällä erää löydy pitäviä selityksiä.

INSTITUTIONAALINEN LUOTTAMUS

Luottamus on ollut jo pitkään tärkeä käsite yhteiskuntatieteissä. Yksinkertaistaen ilmaistuna luottamuksen käsitteen kautta tarkastellaan yksilöiden suhdetta toisiin yksilöihin, ryhmiin ja laajemmin yhteiskuntaan (vrt. Komu & Hellsten 2010). Luottamusta on pidetty ikään kuin yksilöitä, ryhmiä ja yhteiskunnan instituutioita toisiinsa kiinnittävänä liimana, ja siten se on keskeinen yhteiskunnallisen koheesion ja instituutioiden toimivuuden edellytys (esim. Putnam 1993; Ilmonen 2000). Tässä mielessä luottamuksen käsittely jatkaa edellisen luvun keskustelua nuorten sosiaalisesta kiinnittyneisyydestä.

Vuoden 2022 Nuorisobarometrin lomakkeessa esitettiin kysymyksiä nuorten institutionaalisesta luottamuksesta erotuksena esimerkiksi yleistetystä tai sosiaalisesta luottamuksesta kanssaihmisiin tai keneen tahansa vastaantulijaan. Käytännössä institutionaalinen luottamus tarkoittaa kansalaisten suhdetta julkisiin toimijoihin, kuten erilaisiin viranomaistahoihin (esim. oikeuslaitos) tai poliittisiin elimiin (esim. eduskunta).

Myös institutionaalista luottamusta voi tarkastella suhteessa epävarmuuksien aikaan ja erityisesti yhteiskuntien kokonaisresilienssiin (ks. luku Mitä resilienssi on?). Kansalaisten vahva luotto esimerkiksi poliisiin tai maan hallitukseen on erityisen tärkeää erilaisissa häiriö- tai kriisitilanteissa. Viime aikoina on käyty keskustelua suomalaisen yhteiskunnan kyvystä reagoida yllättävien ja nopeasti puhkeavien kriisien kaltaisiin uhkatilanteisiin (esim. Hyvönen & Juntunen 2020). Tällaisissa tilanteissa on varsin olennaista, että kansalaiset luottavat sekä poliittisten päättäjien että viranomaisten toiminnan johdonmukaisuuteen sekä näiden tekemiin linjauksiin pyrkien noudattamaan niitä. Suomessa ja muissa pohjoismaissa, joissa on melko tasainen tulonjako, vahva hyvinvointivaltio ja vähän korruptiota, institutionaalinen luottamus on ollut verrattain vahvaa (esim. Söderlund 2019). Erityisesti Suomelle leimallista on ollut kansalaisten vahva luottamus poliisiin (Komu & Hellsten 2010, 14).

LUOTTAMUS EDUSTUKSELLISIIN JA TOIMEENPANEVIIN INSTITUUTIOIHIN

Institutionaalista luottamusta voi eritellä hieman tarkemmin luottamuksena edustuksellisiin ja toimeenpaneviin instituutioihin (Rothstein & Stolle 2007). Edustukselliset instituutiot ovat selkeämmin (puolue)poliittisia tahoja, kuten eduskunta, maan hallitus, presidentti ja kunnanvaltuustot. Tulevaisuudessa myös hyvinvointialueiden aluevaltuustot lukeutuvat edustuksellisiin instituutioihin. Toimeenpanevat instituutiot puolestaan toteuttavat edustuksellisissa instituutioissa tehtyjä päätöksiä ja koostuvat viranomaistoimijoista sekä erilaisista asiantuntijaorganisaatioista. Tällaisia instituutioita ovat esimerkiksi poliisi, oikeuslaitos, ministeriöt ja aluehallintoviranomaiset. Toimeenpanevien instituutioiden luottamuksen kivijalaksi on nähty kokemus niiden toiminnan ennakoitavuudesta, tasapuolisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta (esim. Kouvo 2011, 16–18). Tyypillistä on, että luottamus toimeenpanevia instituutioita kohtaan on edustuksellisia vahvempaa ja riippumatonta kansalaisten omista poliittisista sitoumuksista. Instituutiotyypistä riippumatta pohjoismaat ovat sijoittuneet eurooppalaisissa vertailuissa niiden maiden joukkoon, joissa luottamus erityisesti kansallisiin instituutioihin on kaikkein vahvinta (Komu & Hellsten 2010, 14–16).

Seuraavissa analyyseissa käytetään edellä kuvattua jakoa edustuksellisiin ja toimeenpaneviin instituutioihin, jotta monia yksittäisiä instituutioita luotaavien tulosten kuvaaminen olisi hieman yksinkertaisempaa. Vuoden 2022

Nuorisobarometrissa vastaajilta kysyttiin luottamuksesta useisiin edustuksellisiin ja toimeenpaneviin instituutioihin. Edustuksellisiksi instituutioiksi on luokiteltu maan hallitus, eduskunta, poliittiset puolueet, tasavallan presidentti ja kunnanvaltuustot. Toimenpaneviksi instituutioiksi on puolestaan luokiteltu poliisi, oikeuslaitos ja puolustusvoimat.[11] Vastaajilta kysyttiin myös luottamuksesta Euroopan unioniin, pankkeihin ja yrityksiin. Euroopan unioni on laaja kokonaisuus sisältäen sekä edustuksellisia (parlamentti) että toimeenpanevia (komissio ja lukuisat virastot) elimiä. Valtaosa pankeista ja yritykset sijoittuvat puolestaan yksityiselle sektorille eivätkä siten ole helposti sovitettavissa edustuksellisten ja toimeenpanevien instituutioiden kehikkoon. Lisäksi erityisesti yrityskenttä (johon myös monet pankit voidaan lukea) on hyvin moninainen. Myöhemmin luottamusta tarkastellaan aikasarjoina eritellen kaikki instituutiot toisistaan, jolloin myös tämän analyysin ulkopuolelle jääviä tahoja koskevat tulokset käsitellään erikseen.

On syytä muistaa, että nuorilta kysyttiin instituutioista, joiden asema ja tehtävät poikkeavat paikoin paljonkin toisistaan. Esimerkiksi oikeuslaitoksen tai puolustusvoimien tapauksissa kyse on nimenomaan jatkuvuudesta ja toimeenpanevista instituutioista, kun taas edustukselliset instituutiot (erityisesti maan hallitus) määrittyvät voimakkaammin kulloistenkin puoluepoliittisten voimasuhteiden mukaan. Myös luottamuksen laatu lienee erilaista eri instituutioiden kohdalla. Esimerkiksi oikeuslaitokseen luottaminen liittynee siihen, että rikoksiin syyllistyneet saavat yhdenvertaisesti lainmukaisen rangaistuksen ja ettei syyttömiä tuomita. Luottamus puolustusvoimiin liittyy puolestaan sen kykyyn turvata Suomen aluetta sotilaallisesti. Instituutiot toisin sanoen eroavat toisistaan sen verran paljon, että niiden vertailuun on suhtauduttava varauksin, vaikka ne samoissa taulukoissa (taulukko 7) ja kuvioissa (kuvio 23) esitetäänkin.

Vastaajilta kysyttiin kunkin instituution osalta seuraava kysymys: ”Kuinka paljon luotat seuraavien instituutioiden toimintaan?” Vastaajat vastasivat kysymykseen neliportaisella asteikolla (en lainkaan; vähän; jonkin verran; paljon). Sekä edustuksellisista että toimeenpanevista instituutioista muodostettiin keskiarvomuuttujat[12], joiden avulla instituutioita tarkastellaan alla kahtena erillisenä kokonaisuutena. Keskiarvomuuttuja saa arvoja välillä 1–4. Mitä suurempi arvo on, sen vahvemmasta luottamuksesta se kertoo.

Odotusten mukaisesti toimeenpaneviin instituutioihin luotetaan kauttaaltaan edustuksellisia instituutioita enemmän. Koko aineistossa luottamusta toimeenpaneviin instituutioihin kuvaava keskiarvo on varsin korkea, 3,36. Edustuksellisten instituutioiden saama vastaava arvo on 2,94. Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa kaikki toimeenpanevat instituutiot edustivat valtion pakkokeino- ja voimankäyttöjärjestelmää poliisin, oikeuslaitoksen ja puolustusvoimien muodoissa. Kuten taulukosta 7 voi havaita, oli luottamus kaikkia näitä instituutioita kohtaan varsin vankkaa. Vahvassa luottamuksessa toimeenpanevia instituutioita kohtaan ei ole sinänsä mitään yllättävää, sillä erityisesti Suomessa myös aiemmat tutkimustulokset ovat olleet varsin samankaltaisia (ks. esim. Mehtäläinen ym. 2017, 62; Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 78–79). Luottamus myös edustuksellisiin instituutioihin oli keskimäärin melko vahvaa ja asettui useimmilla vastaajilla asteikon (1–4) yläpäähän. Edustuksellisia instituutioita kohtaan osoitettu luottamus jakautui kuitenkin epätasaisesti. Tämä vaihtelu selittää osaltaan verrattain alhaisia keskiarvoja. Tasavallan presidenttiin luotettiin yhtä vankasti kuin poliisiin, mutta poliittisia puolueita, maan hallitusta, eduskuntaa ja kunnanvaltuustoja kohtaan koettu luottamus oli huomattavasti heikompaa (ks. kuvio 23).

Kokonaisuudessaan vastanneiden nuorten institutionaalista luottamusta voi pitää vahvana. Sama havainto on tehty myös kansainvälisissä tiedonkeruissa. Vuosina 2009 ja 2016 toteutetun ICCS-tutkimuksen (*International Civic and Citizenship Education Study*) mukaan suomalaisten kahdeksannen vuosiluokan oppilaiden luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten ”valtionhallintoon”, ”kansalliseen parlamenttiin”, ”oikeuslaitokseen” ja ”poliittisiin puolueisiin”

TAULUKKO 7. LUOTTAMUS EDUSTUKSELLISIIN JA TOIMEENPANEVIIN INSTITUUTIOIHIN TAUSTA-MUUTTUJIEN MUKAAN. YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI.

	Edustukselliset instituutiot			Toimeenpanevat instituutiot	
	Keskiarvo	Keski-hajonta		Keskiarvo	Keski-hajonta
Kaikki (n=1849)	2,94	0,604	**Kaikki** (n=1857)	3,36	0,615
Sukupuoli* **			**Sukupuoli**		
Nainen (n=894)	3,00	0,560	Nainen (n=902)	3,34	0,606
Mies (n=955)	2,88	0,638	Mies (n=955)	3,37	0,623
Ikä* **			**Ikä**		
15–19 (n=575)	3,03	0,611	15–19 (n=576)	3,38	0,622
20–24 (n=591)	2,94	0,603	20–24 (n=596)	3,33	0,634
25–29 (n=683)	2,86	0,589	25–29 (n=685)	3,36	0,590
Äidinkieli			**Äidinkieli*** **		
Suomenkieliset (n=1583)	2,93	0,597	Suomenkieliset (n=1590)	3,37	0,600
Ruotsinkieliset (n=88)	3,08	0,560	Ruotsinkieliset (n=88)	3,39	0,613
Muunkieliset (n=178)	2,91	0,683	Muunkieliset (n=179)	3,19	0,714
Koulutus* **			**Koulutus*** **		
Ei tutkintoa/koulutusta (n=46)	2,65	0,802	Ei tutkintoa/koulutusta (n=47)	2,86	0,869
Ammatillinen (n=511)	2,77	0,656	Ammatillinen (n=514)	3,29	0,658
Lukio (n=365)	3,05	0,529	Lukio (n=367)	3,41	0,557
Yhdistelmätutkinto (n=44)	2,79	0,565	Yhdistelmä (n=44)	3,17	0,604
Ammattikorkea (n=353)	2,93	0,575	Ammattikorkea (n=354)	3,37	0,581
Yliopisto (n=394)	3,06	0,524	Yliopisto (n=394)	3,45	0,564
Pääasiallinen toiminta **			**Pääasiallinen toiminta*** **		
Koululainen/opiskelija (n=977)	3,02	0,578	Koululainen/opiskelija (n=980)	3,39	0,600
Palkkatyössä (n=654)	2,86	0,604	Palkkatyössä (n=654)	3,35	0,598
Yrittäjä (n=50)	2,78	0,690	Yrittäjä (n=50)	3,15	0,737
Työtön (n=79)	2,64	0,651	Työtön (n=80)	3,16	0,729
Vanhempainvapaalla (n=30)	2,99	0,491	Vanhempainvapaalla (n=30)	3,43	0,554
Ase- tai siviilipalvelus (n=15)	3,14	0,543	Ase- tai siviilipalvelus (n=15)	3,35	0,733
Jotain muuta (n=43)	2,80	0,708	Jotain muuta (n=43)	3,24	0,602
Alue			**Alue**		
Pääkaupunkiseutu (n=478)	2,99	0,585	Pääkaupunkiseutu (n=480)	3,33	0,625
Kaupunkimaiset kunnat (n=974)	2,92	0,605	Kaupunkimaiset kunnat (n=979)	3,38	0,602
Taajaan asutut kunnat (n=198)	2,90	0,514	Taajaan asutut kunnat (n=198)	3,33	0,632
Maaseutumaiset kunnat (n=200)	2,94	0,634	Maaseutumaiset kunnat (n=200)	3,33	0,637
Vähemmistökokemus* **			**Vähemmistökokemus*** **		
Ei lainkaan (n=1087)	2,98	0,576	Ei lainkaan (n=1094)	3,44	0,555
Yksi (n=429)	2,95	0,601	Yksi (n=430)	3,31	0,626
Kaksi (n=216)	2,79	0,663	Kaksi (n=217)	3,16	0,724
Kolme tai enemmän (n=117)	2,76	0,681	Kolme tai enemmän (n=116)	3,10	0,718

***p<.001, **p<.010, *p<.050

oli yhteenlaskettuna kaikkein vahvinta mukana olleiden 24 maan nuorista (Mehtäläinen ym. 2017, 59–62).

Koko aineiston keskiarvojen ohella institutionaalista luottamusta voi tarkastella eri väestöryhmien näkökulmista (taulukko 7). Sekä edustuksellisten että toimeenpanevien instituutioiden kohdalla voidaan havaita eroja luottamuksen tasoissa. Erityisesti naiset, nuorimmat ikäluokat, akateemiset koulutuspolut valinneet ja vähemmistöihin kuulumattomat luottivat poliittisiin instituutioihin verrokkiryhmiään jonkin verran enemmän. Toimeenpanevien instituutioiden kohdalla sukupuoleen ja ikään liittyvät erot katosivat koulutukseen ja vähemmistökokemuksiin liittyvien erojen säilyessä samankaltaisina. Toisin sanoen enemmistöön identifioituvien sekä yleissivistävään ja yliopistokoulutukseen valikoituneiden nuorten institutionaalinen luottamus oli kauttaaltaan vahvaa.

Edellistä havaintoa voinee selittää useista näkökulmista. Koulutuksen ja yhteiskunnallisten asemien periytyessä (esim. Ristikari ym. 2016, 88–96) voi olettaa, että lukioissa ja yliopistoissa opiskelevat nuoret ovat kasvaneet verrattain usein sellaisissa kasvuympäristöissä, joissa institutionaalinen luottamus ja yhteiskunnallinen osallisuus on lähtökohtaisesti vahvaa. Lisäksi selityksiä voi etsiä myös suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja koulutussosiologien kritiikistä. Kritiikin mukaan lukiokoulutuksessa painotetaan ammatillista puolta vahvemmin osallisuuden kysymyksiä ja ”aktiiviseen kansalaisuuteen” kasvamista (Koski 2009; Souto 2014). Asiaa koskevana tuoreena empiirisenä havaintona on esitetty, että myös lukioissa tehtävässä nuorisotyössä panostetaan ammatillisia oppilaitoksia jonkin verran enemmän opiskelijoiden osallisuuden edistämiseen (Kivijärvi ym. 2022, 61–64).

Myös vähemmistöihin identifioituvien muita alhaisempaa institutionaalista luottamusta on syytä tarkastella hieman lähemmin. Kasautuneiden vähemmistökokemusten yhteys oli vahva sekä edustuksellisia että erityisesti toimeenpanevia instituutioita kohtaan osoitetussa luottamuksessa. Kun asiaa analysoidaan yksittäisten vähemmistökokemusten kautta, voi huomata, että lähes kaikkiin tarjolla olleisiin vähemmistöryhmiin kuuluminen oli yhteydessä verrattain heikkoon institutionaaliseen luottamukseen. Ainoastaan uskonnollisiin vähemmistöihin identifioitumisella tällaisia yhteyksiä ei ollut lainkaan. Etnisyyteen, sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja vammaisuuteen tai pitkäaikaissairauteen liittyvien vähemmistökokemusten osalta yhteydet muita heikompaan luottamukseen toimeenpanevia instituutioita kohtaan olivat vahvat, mutta tilastolliset yhteydet olivat heikkoja tai olemattomia edustuksellisten instituutioiden osalta. Aatteen tai mielipiteen vuoksi vähemmistöön kiinnittyvillä luottamus oli selvästi heikompaa sekä toimeenpanevia että edustuksellisia instituutioita kohtaan.

Edellisten tulosten pohjalta ei voine vetää yksioikoisia päätelmiä, mutta ne avaavat mahdollisuuksia tulkinnoille. On luultavaa, että aatteen tai mielipiteiden perusteella vähemmistöön kiinnittyvien näkemykset vallitsevasta poliittisesta järjestyksestä ja sen ylläpitämisestä ovat kriittiset. Tällöin on luontevaa, että institutionaalinen luottamus on kauttaaltaan heikkoa. Vähemmistöasemat etnisyyden, vammaisuuden tai pitkäaikaissairauden ja paikoin myös seksuaalisuuden ja sukupuoli-identiteetin perusteella voivat puolestaan tarkoittaa näkyviin vähemmistöihin kuulumista. Tämä voi johtaa syrjintäkokemuksiin erilaisissa arkisissa tilanteissa, joissa ollaan tekemisissä toimeenpanevien instituutioiden kanssa (ks. esim. Heino & Lillrank 2020). Poliisi, puolustusvoimat ja oikeuslaitos edustavat kenties verrattain konservatiivisia arvomaailmoja (esim. Korander 2004; Hoikkala ym. 2009), joiden piirissä monet vähemmistöt ovat saattaneet jäädä marginaaliseen asemaan.

Kiinnostava ja erityisesti vähemmistöetnisyyksiä sivuava tulkintakulma avautuu, kun tarkastellaan muunkielisten yhtä lailla suhteellisen niukkaa luottamusta toimeenpanevia, mutta ei niinkään edustuksellisia instituutioita kohtaan. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että maahanmuuttotaustaisen väestön institutionaalinen luottamus on melko vahvaa, mutta ryhmän sisäinen hajonta on suurta (esim. Castaneda ym.

2015, 18–19; Keskinen ym. 2018, 108–109). Jälkimmäinen havainto ei ole lainkaan yllättävä, kun muistetaan, kuinka heterogeenisesta ryhmästä myös Nuorisobarometrin ”muunkielisissä” ja todennäköisesti etnisiin vähemmistöihin identifioituvissa on kyse. Oletettavasti tämän takia myös barometriaineistossa muunkielisten luottamusta kuvaavien vastausten keskihajonnat olivat verrattain korkeat. Joka tapauksessa aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että monet etnisiin vähemmistöihin lukeutuvat ja maahanmuuttotaustaiset nuoret ovat kokeneet epäasiallista kohtelua poliisin ja muiden turvallisuusalan viranomaisten ja ammattilaisten taholta (Keskinen ym. 2018).

Edellisten taustamuuttujien lisäksi myös pääasiallisella toiminnalla voi selittää eroja luottamuksessa sekä edustuksellisiin että toimeenpaneviin instituutioihin. Luottamus oli verrattain vahvaa koululaisten ja opiskelijoiden, vanhempainvapaalla olevien ja ase- tai siviilipalvelusta suorittavien keskuudessa. On mahdollista, että julkisen tuen, palvelujen tai instituutioiden piirissä oleminen lisää niitä kohtaan osoitettua luottamusta. Työttömiksi itsensä luokitelleiden kohdalla tilanne oli kuitenkin toinen. Työttömyyden, köyhyyden ja heikon institutionaalisen luottamuksen väliset yhteydet on osoitettu myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Ylikännö ym. 2018).

Lopulta lienee selvää, että eri ryhmien institutionaalisen luottamuksen kehitystä kannattaa seurata tarkasti ja vähintäänkin pyrkiä pitämään kiinni tähänastisesta kohtalaisesta tilanteesta kansainvälisessä mittakaavassa. Erityisesti erilaisten vähemmistöjen tai heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien luottamus poliisin, oikeuslaitoksen ja poliittisten toimijoiden oikeudenmukaisuuteen on todennäköisesti omiaan ehkäisemään suomalaisen yhteiskunnan eriytymistä ja vahvistamaan sen kriisinkestävyyttä. Määrällisen kyselytiedon ohella nuorten ja erilaisten nuorten vähemmistöryhmien luottamuksen rakentumisen prosesseja on syytä tarkastella myös laadullisin aineistoin.

MUUTOKSET INSTITUTIONAALISESSA LUOTTAMUKSESSA

Institutionaalista luottamusta on selvitetty Nuorisobarometreissa yli neljännesvuosisadan ajan (kuvio 23). Pitkässä seurannassa hahmottuu joitakin trendejä, joista kenties selkein on luottamuksen kasvu edustuksellisiin instituutioihin, varsinkin presidenttiin, mutta myös kunnanvaltuustoon ja eduskuntaan. Myös luottamus poliittisiin puolueisiin on lisääntynyt pitkällä aikavälillä, vaikka kokonaisuudessaan niihin luotetaan edelleen vain vähän. Esimerkiksi kun vuonna 1996 eduskuntaan luotti paljon tai jonkin verran 56 prosenttia vastaajista, niin vuonna 2022 vastaava osuus oli 70 prosenttia. Poliittisten puolueiden ja kunnanvaltuustojen osalta tilanne on hyvin samankaltainen. Poliittisiin puolueisiin luotti vuonna 1996 paljon tai jonkin verran 46 prosenttia ja vuonna 2022 58 prosenttia Nuorisobarometrin vastaajista. Kunnanvaltuustojen osalta vastaavat lukemat ovat 59 ja 73 prosenttia.

Luottamuksen lisääntyminen edustuksellisiin instituutioihin on tapahtunut maan hallitusta lukuun ottamatta varsin systemaattisesti läpi mittaushistorian. Tulosta ei siten voi selittää yksinomaan istuvan presidentin suosiolla. Myös luottamus Euroopan unioniin on lisääntynyt viimeisissä mittauksissa, vaikkei sitä voikaan pitää yksinomaan edustuksellisena instituutiona. On kuitenkin syytä huomata, että vuoden 2022 mittauksessa voi havaita pientä laskua useimpia instituutioita kohtaan osoitetun luottamuksen osalta.

Joka tapauksessa luottamuksen lisääntyminen edustuksellisia instituutioita kohtaan on ollut pidemmällä aikavälillä sen verran johdonmukaista, että asian äärelle on syytä pysähtyä hetkeksi. Lisääntynyt luottamus ei ole ainakaan vielä näkynyt nuorten ikäluokkien kasvaneena äänestysaktiivisuutena (esim. SVT 2022b) tai järjestökiinnittyneisyytenä (Salasuo ym. 2021, 117–119). Kestilä-Kekkonen ja Vento (2019, 28–29) kirjoittavatkin, että poliittisen luottamuksen ja demokraattisten käytäntöjen välinen yhteys on usein heikko. Epäluottamus poliittisia

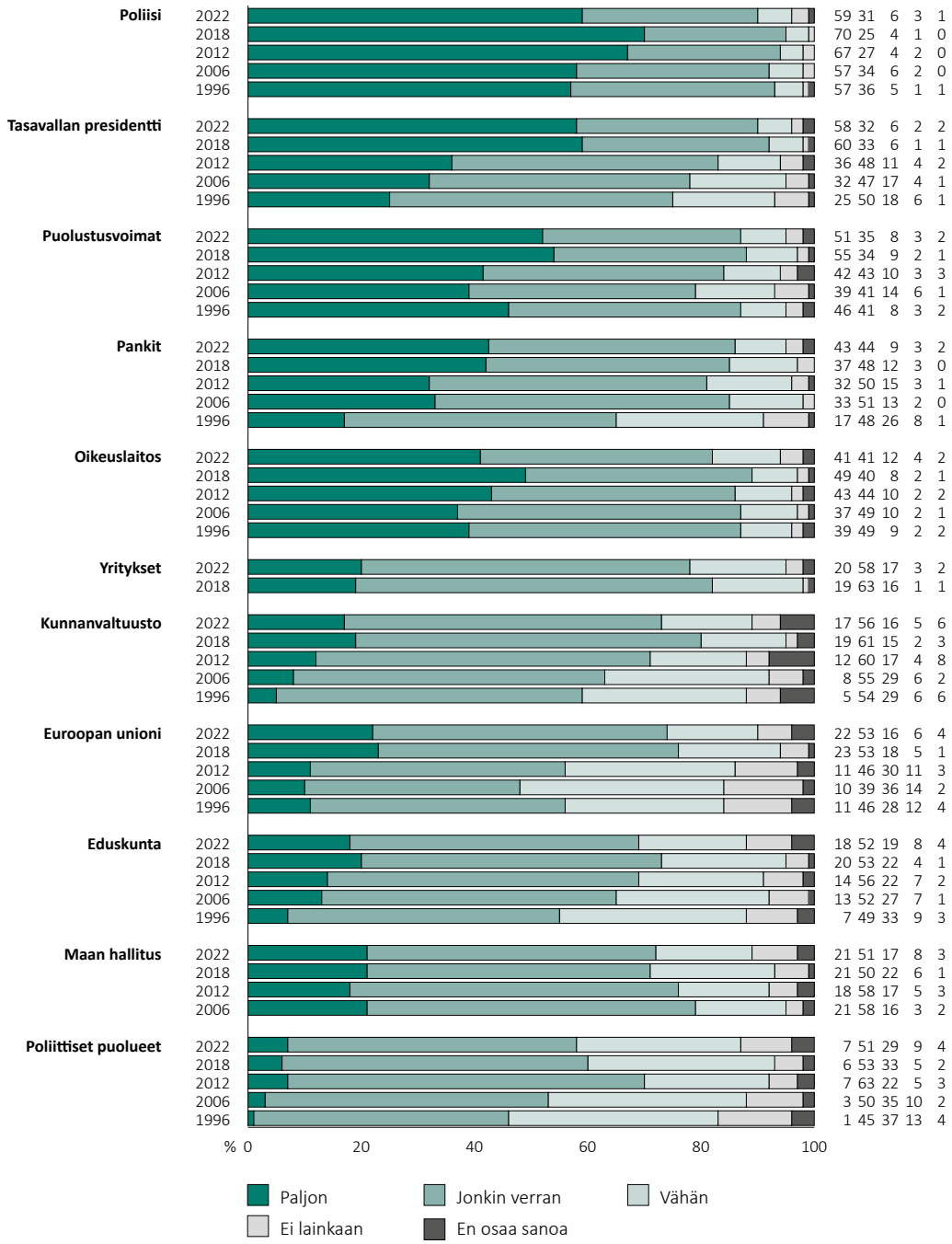

KUVIO 23. KUINKA PALJON LUOTAT SEURAAVIEN INSTITUUTIOIDEN TOIMINTAAN? VERTAILU 1996–2022.

instituutioita kohtaan ei välttämättä tarkoita vaikuttamisesta vetäytymistä, vaan se voi kertoa korkeista mutta täyttymättömistä odotuksista tai kansalaisten terveestä epäilystä valtaapitäviä kohtaan. Myös kansalaiset – ei vain media – voivat toimia ”vallan vahtikoirina”. Näin ollen nuorten poliittisen luottamuksen kasvua ei voi automaattisesti pitää myönteisenä kehityksenä.

Borg kollegoineen (2022) puolestaan esittää, että osallistumista politiikkaan voi institutionaalisen luottamuksen sijaan selittää ennemminkin sisäisen kansalaispätevyyden käsitteen kautta. Kansalaispätevyyden käsitteellä tarkoitetaan nuorten arviota omista kyvyistään ymmärtää politiikan tekoa ja siihen liittyviä prosesseja. Sisäinen kansalaispätevyys ja institutionaalinen luottamus näyttävät kuitenkin syntyvän osin samankaltaisista taustatekijöistä: korkeasta koulutuksesta ja perheen hyvästä sosioekonomisesta asemasta, kulttuurisesta kasvuympäristöstä ja median käyttötottumuksista. Borgin ja kumppaneiden tutkimuksessa (mt.) tarkasteltiin yhdeksäsluokkalaisia ja osoitettiin, että sisäinen kansalaispätevyys oli verrattain korkeaa pojilla, poliittisesti aktiivisten äitien sekä korkeasti koulutettujen ja hyvin toimeentulevien vanhempien lapsilla ja ruotsinkielisillä nuorilla. Näiden lisäksi sisäistä kansalaispätevyyttä lisäsi myös sellainen koulun tai luokan keskusteluilmapiiri, jossa yhteiskunnallisista teemoista oli mahdollista keskustella avoimesti ja moniarvoisuutta kunnioittaen.

Niin tai näin, luottamuksen lisääntymisen edustuksellisia instituutioita kohtaan voi nähdä eri näkökulmista. Yhtäältä ilmiötä voi tulkita myönteisesti kertomuksena jatkuvuudesta, turvallisuudentunteesta ja instituutioiden toiminnalle myönnetystä oikeutuksesta. Toisaalta yhdistettynä nuorten ikäluokkien suhteellisen heikkoon demokraattiseen osallisuuteen voi luottamuksen kasvun tulkita myös signaaliksi eräänlaisesta ”sivustakatsojayhteiskunnasta”, jossa jo saavutettuja yhteiskunnallisia oikeuksia tai tarvittavia edistysaskeleita ei kenties hahmoteta kamppailujen kautta syntyneinä tai syntyvinä asioina (vrt. Harinen 2000).

Tulevien vuosien Nuorisobarometrien tehtäväksi jää tarkastella luottamusta edustuksellisiin instituutioihin muuttuneessa tilanteessa. Pitkään valmisteltu sosiaali- ja terveyspalvelujen hallinnointia ja tuottamista koskeva uudistus on viimein käynnissä, ja uusien hyvinvointialueiden aluevaltuustot ovat aloittaneet toimintansa. Seuraava mittaus tarjoaakin perustason tuloksen luottamuksesta aluevaltuustoihin ja tietoa uudistuksen mahdollisista vaikutuksista luottamukseen laajemmin muita edustuksellisia instituutioita kohtaan.

Jos luottamus edustuksellisiin instituutioihin vaikuttaa olleen loivassa kasvussa, voi luottamusta toimeenpaneviin instituutioihin kuvata ennemminkin pysyvyytenä (kuvio 23). Luottamus toimeenpanevia instituutioita kohtaan on ollut kauttaaltaan varsin vahvaa. Näin oli myös vuoden 2022 Nuorisobarometrin aineistossa. Erityisesti luottamus poliisiin ja puolustusvoimiin on jo pitkään ollut hyvin vahvaa, ja tälläkin tiedonkeruukierroksella niihin luotti nuorten selkeä enemmistö. Poliisiin luotti paljon tai jonkin verran peräti 90 prosenttia vastaajista. Puolustusvoimien osalta vastaava lukema on 86 prosenttia. Myös luotto oikeuslaitokseen oli melko vankkaa (82 % luotti paljon tai jonkin verran). Toisaalta toimeenpanevien instituutioiden osalta ei ole nähtävissä samankaltaista pidemmän aikavälin kasvavan luottamuksen trendiä kuin edustuksellisten instituutioiden kohdalla. Vuoden 2018 vuoden huippulukemista on tultu hieman alaspäin kaikkien toimeenpanevien instituutioiden kohdalla. Erityisesti luottamus poliisiin on heikentynyt jonkin verran.

Julkisten instituutioiden ohella Nuorisobarometreissa on kysytty luottamuksesta myös joihinkin yksityisen sektorin toimijoihin, käytännössä pankkeihin ja yrityksiin. Pankkien yksiselitteinen paikantaminen yksityiselle sektorille voidaan kuitenkin kyseenalaistaa. Oletettavasti valtaosa kyselyvastaajista on mieltänyt pankit kaupallisiksi toimijoiksi, mutta on tietenkin olemassa julkisen sektorin osana toimivia kansallisia ja ylikansallisia keskuspankkeja. Lisäksi Suomessa niin sanotut tavallisetkin pankit hoitavat ainakin välillisesti julkishallinnollisia tehtäviä erilaisten tunnistautumispalvelujen myötä. Pankkialaa myös ohjataan

vahvasti sekä kansallisessa lainsäädännössä että kansainvälisissä normistoissa. Yhteiskunnallisesti merkityksellisten tehtävien vuoksi pankkeja koskevan luottamuksen tarkastelu on joka tapauksessa tärkeää. Lisäksi pankit ovat keskeisin lainoja ja ihmisten varallisuutta hoitava taho. Heikko luottamus pankkeihin todennäköisesti jarruttaisi ihmisten taloudellista toimeliaisuutta. Käytännössä koko rahatalous ja rahan arvo ovat paljolti ihmisten luottamukseen perustuvia sosiaalisia konstruktioita (esim. Ingham 2000).

Nuorisobarometrien aineistoissa pankkeja koskevat aikasarjat ulottuvat verrattain pitkälle. Luottamus pankkeihin on vahvistunut aikavälillä 1996–2022 jopa niin paljon, että pankkeihin luotettiin nyt enemmän kuin esimerkiksi oikeuslaitokseen. Kun vuonna 1996 pankkeihin luotti paljon tai jonkin verran 65 prosenttia vastaajista, oli vuoden 2022 mittauksen vastaava lukema 87 prosenttia. Erityisesti paljon pankkeihin luottavien määrä on lisääntynyt: vuonna 1996 heitä oli vain 17 prosenttia ja vuonna 2022 jo 43 prosenttia. Luottamuksen lisääntymiselle on vaikea löytää selkeitä selityksiä. Kenties pankkien yhä vahvempi rooli ihmisten tunnistautumisessa ja arkisissa toiminnoissa selittävät tulosta. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Sapienza & Zingales 2012; Fungáčová ym. 2019) on todettu, kuinka erilaisten pankki- ja finanssikriisien seurauksena luottamus pankkeihin heikkenee. Nuorisobarometrien aikasarjat eivät osu täsmällisesti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopun finanssikriisiin, mutta pankkien maineen tahriintuminen ei näy myöskään vuoden 2012 kyselyn tuloksissa.

Vuoden 2022 Nuorisobarometriaineiston valossa pankkeihin luottivat verrattain vähän vanhimmat ikäluokat, miehet, muunkieliset ja vähintään kahteen vähemmistöön identifioituvat. Huomionarvoista ja kenties odotettua on se, että toimeentulotukea tai maksuhäiriömerkintöjä saaneet luottivat pankkeihin selvästi muita vähemmän. Toisin sanoen henkilökohtaiset taloudelliset vaikeudet näyttävät olevan yhteydessä pankkeja kohtaan osoitettuun heikkoon luottamukseen. Aiempi tutkimus ei tarjoa yksiselitteisiä tuloksia sosiodemografisten tekijöiden ja pankkeihin kohdistetun luottamuksen välisistä yhteyksistä, mutta Nuorisobarometriaineistosta tehtyjä havaintoja vahvistaviakin tutkimuksia voi löytää (ks. esim. Knell & Stix 2015).

Luottamuksesta yrityksiin kysyttiin Nuorisobarometrin historian aikana vasta toista kertaa, joten aikasarja jää toistaiseksi lyhyeksi.[13] Samalla on syytä huomauttaa, että yritykset muodostavat sisäisesti varsin moninaisen kategorian. Yrityksiä on kovin erilaisia. Voi esimerkiksi olettaa, että mielikuvat pikalainoja tarjoavista yrityksistä ovat kielteisempiä kuin käsitykset vakiintuneista nimistä, kuten Nokia ja Valio. Lisäksi julkisessa keskustelussa erotetaan usein esimerkiksi kasvuyritykset, pienyritykset, perheyritykset ja kansainväliset suuryritykset. Jo tämänkaltaisiin nimeämisiin sisältyy mielikuvia eettisesti kestävästä ja kestämättömästä toiminnasta. Lopulta voi kysyä, missä määrin vastaajat erottelevat vastauksissaan yksityisen sektorin yritykset esimerkiksi valtion ja kuntien pääasiassa omistamista yhtiöistä ja liikelaitoksista.

Edellisistä varauksista huolimatta voi todeta, että luotto yrityksiin on ollut suhteellisen heikkoa ja asettuu suurin piirtein samalle tasolle monien edustuksellisten instituutioiden kanssa, joskin hieman niiden yläpuolelle. Vuonna 2022 yrityksiin luotti paljon tai jonkin verran 78 prosenttia vastaajista. Vuonna 2018 vastausten jakauma oli hyvin samankaltainen, joten muutoksia luottamuksessa yrityksiin ei näytä tapahtuneen lyhyen mittaushistorian aikana. Verrattain matalaa ja paikallaan pysynyttä luottamusta yrityksiin voi pitää ehkä hienoisena yllätyksenä, sillä esimerkiksi suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on viimeisten vuosikymmenten aikana panostettu voimakkaasti yrittäjyyskasvatukseen (esim. Korhonen ym. 2012) ja yhteiskunnallista ilmapiiriä on muutoinkin pidetty aiempaa jossain määrin yritys- ja yrittäjämyönteisempänä (esim. Haavisto 2020).

NÄKEMYKSIÄ PÄIHTEISTÄ

Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa kysyttiin kymmenen vuoden tauon jälkeen nuorten päihteitä koskevista näkemyksistä. Teema on sikäli ajankohtainen, että viime vuosina on käyty runsaasti keskustelua sallivammasta alkoholi- ja huumepolitiikasta. Nuoria ikäluokkia voi tämänkin teeman kohdalla pitää hyvänä tietolähteenä ennakoitaessa tulevien vuosien ja vuosikymmenten kehityssuuntia.

Nuorten päihteidenkäyttöä seurataan säännöllisesti lukuisissa suomalaisissa ja kansainvälisissä tiedonkeruissa. Tällaisia tiedonkeruun instrumentteja ovat esimerkiksi kansallinen Kouluterveyskysely ja Euroopan laajuinen koululaiskysely ESPAD (*European School Survey Project on Alcohol and other Drugs*). Lisäksi nuorten aikuisten osalta erityisesti alkoholin kulutusta voi seurata kansallisen Juomatapatutkimuksen kautta. Nuorten päihteidenkäyttöä ja erityisesti alkoholin kulutusta onkin tutkittu Suomessa (esim. Raitasalo ym. 2018) sekä muualla maailmassa (Johnston ym. 2015: Kraus ym. 2016) varsin paljon.

NUORTEN PÄIHDEASENTEET

Nuorisobarometrin ensisijaisena tehtävänä on käyttökertojen ja nautittujen annosmäärien sijaan tuottaa tietoa nuorten päihteitä koskevista näkemyksistä ja asenteista. Myös vuoden 2022 kyselyssä valtaosa päihdekysymyksistä liittyi nuorten asenteisiin. Käytännössä nuorilta kysyttiin alkoholin ja huumeiden[14] kuulumisesta nuorten vapaa-aikaan, huumeiden käytön hyväksyttävyydestä, huumeiden käytöstä langetettavista rangaistuksista ja omasta halusta olla käyttämättä päihteitä[15]. Päihdeasenteita kartoittavien kysymysten lisäksi yhdessä kysymyksistä tiedusteltiin nuorten lapsuudenkodin alkoholinkäytön määristä.

Viimeisintä kysymystä lukuun ottamatta Nuorisobarometrin kyselyaineistosta on mahdollista hahmotella kuvaa nuorten päihdeasenteista akselilla liberaali–konservatiivi. Liberaalius viittaa tässä, ei ensisijaisesti päihdemyönteisyyteen, vaan vapaamielisiin päihdeasenteisiin. Konservatiivisuuskaan ei tarkoita itsestään selvästi päihteiden välttämistä omassa elämässä, vaan ennemminkin tiukemman päihdepolitiikan ja rajoitusten kannattamista. Päihteitä koskevien asenteiden ja oman käyttäytymisen suhde ei välttämättä ole suoraviivainen (Karjalainen ym. 2019, 318).

Päihdeasenteiden tarkastelua varten muodostettiin viisi kysymystä yhdistävä summamuuttuja.[16] Käytännössä summamuuttuja koostuu seuraavista väittämistä: ”Nuorten vapaa-aikaan kuuluu humalahakuinen alkoholinkäyttö”, ”Huumeet kuuluvat nuorten vapaa-ajan viettoon”, ”On hyväksyttävää käyttää huumeita”, ”Huumeiden käytöstä annettavia rangaistuksia tulisi lieventää” ja ”En halua käyttää mitään päihteitä”. Kaikkien viiden väittämän vastausasteikko oli neliportainen (täysin samaa mieltä; jokseenkin samaa mieltä; jokseenkin eri mieltä; täysin eri mieltä), ja summamuuttuja laadittiin siten, että se saa arvoja välillä 1–16. Mitä suurempi summamuuttujan saama arvo on, sitä vapaamielisemmistä päihdeasenteista se kertoo. Toki voi ajatella, että kysymykset huumeiden tai humalahakuisen juomisen kuulumisesta nuorten vapaa-aikaan voivat mitata nuorten tekemiä havaintoja ympäristöstään (ks. Myllyniemi 2013, 68).[17] Joka tapauksessa on niin, että kysymyksiin on vastattu varsin yhdenmukaisesti muiden ja yksiselitteisemmin päihdeasenteita mittaavien väittämien kanssa. Taulukossa 8 nuorten päihdeasenteita tarkastellaan aiemmista luvuista tuttujen taustamuuttujien kautta.

Päihdeasenteita mittaavan summamuuttujan keskiarvo koko aineistossa oli 5,7 ja se asettuu

TAULUKKO 8. NUORTEN PÄIHDEASENTEET VIISI KYSYMYSTÄ YHDISTÄVÄN SUMMAMUUTTUJAN MUKAAN. SUMMAMUUTTUJAN VAIHTELUVÄLI ON 1–16. MATALAT ARVOT KUVAAVAT KIELTEISIÄ JA KORKEAT ARVOT SALLIVIA PÄIHDEASENTEITA. YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI.

	Keskiarvo	Keskihajonta	Luottamusvälin alaraja (95 %)	Luottamusvälin yläraja (95 %)
Kaikki (n=1837)	5,7	3,0		
Sukupuoli* **				
Nainen (n=893)	5,3	2,8	5,2	5,5
Mies (n=944)	6,1	3,2	5,9	6,3
Ikä* **				
15–19 (n=571)	4,7	2,8	4,4	4,9
20–24 (n=590)	6,2	3,1	5,9	6,4
25–29 (n=677)	6,3	3,0	6,0	6,5
Äidinkieli* **				
Suomenkieliset (n=1578)	5,9	3,0	5,7	6,0
Ruotsinkieliset (n=88)	5,6	3,2	5,0	6,3
Muunkieliset (n=172)	4,7	3,0	4,2	5,1
Koulutus* **				
Ei opiskele eikä tutkintoa (n=44)	6,3	4,0	5,1	7,5
Ammatillinen koulutus (n=509)	5,5	3,0	5,2	5,8
Lukio (n=364)	5,5	2,9	5,2	5,8
Yhdistelmätutkinto (n=42)	5,5	2,8	4,6	6,3
Ammattikorkeakoulu (n=351)	6,1	2,9	5,8	6,4
Yliopisto (n=392)	6,7	3,0	6,4	7,0
Pääasiallinen toiminta **				
Koululainen tai opiskelija (n=973)	5,5	3,0	5,3	5,7
Palkkatyössä (n=647)	6,0	2,9	5,8	6,2
Yrittäjä (n=48)	6,2	3,4	5,2	7,2
Työtön (n=78)	6,2	3,3	5,4	6,9
Vanhempainvapaalla (n=29)	4,8	2,4	3,9	5,7
Ase- tai siviilipalveluksessa (n=16)	5,3	3,3	3,6	7,1
Jotain muuta (n=42)	6,7	3,6	5,5	7,8
Alue* **				
Pääkaupunkiseutu (n=481)	6,3	3,2	6,0	6,5
Kaupunkimaiset kunnat (n=984)	5,7	3,0	5,5	5,9
Taajaan asutut kunnat (n=198)	5,2	2,8	4,8	5,6
Maaseutumaiset kunnat (n=200)	4,9	2,7	4,5	5,3
Vähemmistökokemukset*				
Ei vähemmistökokemuksia (n=1085)	5,7	2,9	5,5	5,8
Yksi vähemmistökokemus (n=422)	5,7	3,1	5,4	6,0
Kaksi vähemmistökokemusta (n=215)	5,7	3,1	5,2	6,1
Kolme tai enemmän (n=115)	6,6	3,4	6,0	7,3

***p<.001, **p<.010, *p<.050

näin asteikon (1–16) konservatiiviseen päähän. Osa nuorille esitetyistä väittämistä (humalahakuisen juomisen ja huumeiden kuuluminen nuorten vapaa-aikaan) on saattanut tuottaa vastareaktion, jossa itseä ei ole haluttu esittää löperösti päihteiden käyttöön suhtautuvana. Joka tapauksessa tuloksen perusteella monien nuorten voi katsoa suhtautuvan varauksellisesti päihteiden käyttöön.

Taulukosta 8 on nähtävissä lukuisia eroja päihdeasenteissa eri taustamuuttujien mukaan. Erot eivät ole itsestäänselvyys, sillä on näyttöä esimerkiksi siitä, että täyttä raittiutta suosivien nuorten aikuisten osalta on vain niukasti koulutustaustoihin liittyviä eroja (Raitasalo ym. 2018, 163). Tässä asiaa tarkastellaan muutoinkin kuin koulutustaustojen kautta.

Naiset (5,3), nuorin ikäluokka (4,7), muunkieliset (4,7), vanhempainvapaalla olevat (4,8) ja harvaan asutuilla paikkakunnilla asuvat (4,9) suhtautuivat päihteisiin kaikkein nuivimmin. Sallivimmista päihdeasenteista raportoivat puolestaan vanhin ikäluokka (6,3), yliopistoissa opiskelevat tai niistä valmistuneet (6,7), pääkaupunkiseudulla asuvat (6,3) ja vähintään kolmeen vähemmistöön identifioituvat (6,6). Edellisten taustamuuttujien yhtäaikaisessa tarkastelussa[18] kaikkien tekijöiden tilastollinen yhteys päihdeasenteisiin säilyi vahvana. Toisin sanoen esimerkiksi maaseudulla asuvien keskimäärin muita alempi ikä tai akateemisen koulutuspolun valinneiden muita korkeampi ikä ei riitä selittämään tyhjentävästi päihdeasenteita.

Pienten paikkakuntien verrattain konservatiiviset päihdeasenteet ovat kiinnostava havainto erityisesti siitä syystä, että Kouluterveyskyselyn (THL 2021) tulosten mukaan pääkaupunkiseudulla ja muissa suurimmissa kaupungeissa on eniten raittiita yläkoululaisia ja toisen asteen opiskelijoita. Tätä ristiriitaiselta vaikuttavaa tulosta voi selittää eri vastaajajoukoilla, pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten hajonnalla tai kenties sillä, että päihdeasenteet ja päihteiden käyttö eivät välttämättä kulje käsi kädessä. Toisaalta ainakin suomalaisesta aikuisväestöstä on olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että sallivat päihdeasenteet ovat yhteydessä runsaaseen päihteiden käyttöön (Österberg ym. 2017).

Yliopistoissa opiskelevien tai niistä valmistuneiden sallivia päihdeasenteita voinee selittää laajalla arvoliberalismilla. Korkean koulutuksen on monta kertaa todettu olevan yhteydessä esimerkiksi sallivaan maahanmuutto- (esim. Avonius & Kestilä-Kekkonen 2018) ja kriminaalipolitiikkaan (Kääriäinen 2016). Tästä näkökulmasta on oletettavaa, että korkeasti koulutetut suhtautuvat myös päihteisiin suopein asentein riippumatta heidän omasta päihteiden käytöstään (ks. myös Österberg ym. 2017).

ALKOHOLINKÄYTTÖ LAPSUUDENKODISSA

Resilienssiä nuorten näkökulmasta käsittelevässä luvussa (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin) kävi ilmi, että varsin monet nuoret olivat kokeneet omien vanhempiensa liiallisen alkoholinkäytön keskeisenä vaikeutena elämänsä aikana. Myös tästä syystä on perusteltua tarkastella nuorten näkemyksiä alkoholinkäytöstä omassa lapsuudenkodissa erikseen.

Vain pieni osa vastaajista, 17 prosenttia, oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän ”lapsuudenkodissani käytettiin alkoholia liikaa” kanssa. Erityisesti naiset (20 %), vanhimmat ikäluokat (21 %), vähintään kolmeen vähemmistöön identifioituvat (25 %) ja koulutuksen ulkopuolelle jääneet (26 %) kokivat lapsuudenkotiensa alkoholinkäytön liian runsaaksi (ks. kuvio 24). Kenties kiinnostavin tulos liittyy ikään. Vuoden 2022 aineiston perusteella voisi tulkita, että vanhempien ongelmalliseksi koettu alkoholinkäyttö olisi vähentynyt. Vuoden 2012 Nuorisobarometrissa (Myllyniemi 2013, 68–70) tällaisesta kehityskulusta oli viitteitä huomattavasti pidemmältä ajanjaksolta, sillä tuolloin kysymyksiä päihteiden käytöstä esitettiin nuorten lisäksi heidän vanhemmilleen. Vanhempi polvi oli kokenut omien lapsuuskotiensa alkoholinkäytön selvästi lapsiaan useammin ongelmalliseksi. Kyse ei ollut niinkään alkoholin kokonaiskulutuksen vähenemisestä, vaan kenties alkoholinkäytön arkipäiväistymisestä. Juomatapatutkimusten (Mäkelä 2018) tilastoaineistot osoittavatkin, että aikuisväestön

alkoholin kulutus lisääntyi monilla mittareilla (raittiiden määrä, käyttökerrat ja annosmäärät) 1960-luvulta 2000-luvulle saakka. Vuodesta 2008 lähtien aikuisväestön alkoholin kulutus näyttää kuitenkin kääntyneen loivaan laskuun.

Nuorten suotuisaksi kokema kehityskulku lapsiperheiden alkoholinkäytössä linkittynee Lapsiuhritutkimuksissa havaittuun selvään laskuun lapsiin kohdistuvassa perheväkivallassa (Fagerlund ym. 2014). Toisaalta uusimmassa ja tätä kirjoitettaessa vielä julkaisemattomassa vuoden 2022 Lapsiuhritutkimuksessa havaittiin, että lasten vanhempiensa taholta kokeman väkivallan lasku oli pysähtynyt ja joiltakin osin kokemukset olivat jopa lisääntyneet (Tampereen yliopisto 2022).

Naisten miehiä useammin kokemalle liialliselle alkoholinkäytölle lapsuudenkodeissa ei löydy yksinkertaista selitystä. On vaikea nähdä, että tyttölasten vanhemmat olisivat poikalapsien vanhempia useammin alkoholin ongelmakäyttäjiä. Aiemmin tässä tilasto-osiossa samankaltainen havainto tehtiin läheisten menettämisen kohdalla

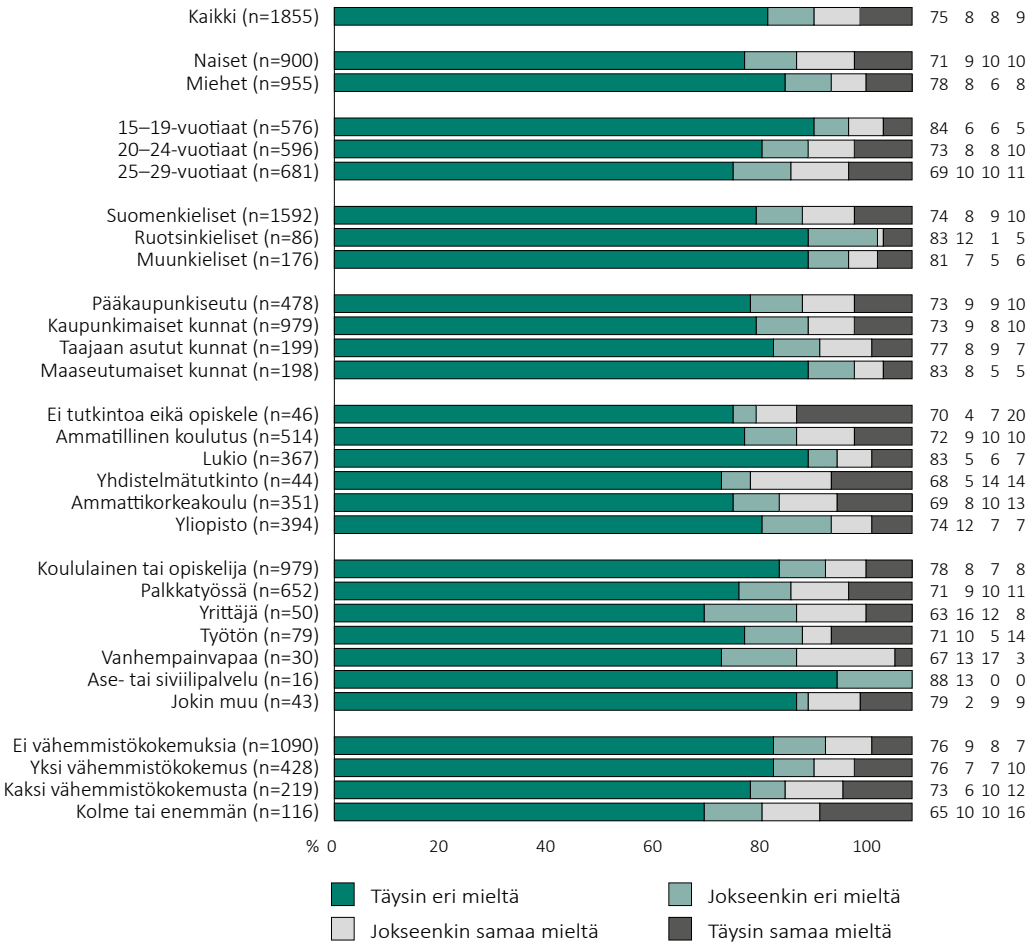

KUVIO 24. LAPSUUDENKODISSANI KÄYTETTIIN ALKOHOLIA LIIKAA. VASTAUSTEN JAKAUMAT TAUSTAMUUTTUJIEN MUKAAN (%).

(ks. luku Vastoinkäymiset). Kyse lieneekin erilaisista tulkinnoista ja kenties herkkyydestä tunnistaa vanhempien runsasta alkoholinkäyttöä.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden muita toistuvampi kokemus lapsuudenkodissa tapahtuneesta liiallisesta alkoholinkäytöstä kertonee osaltaan ongelmien ylisukupolvisuudesta. Koulutusjärjestelmän reunamille jääneet tulevat verrattain usein pienituloisista, toimeentulotukeen turvautuneista ja työttömyydestä kärsineistä perheistä (esim. Ristikari ym. 2016, 88–96). Päihdeongelmia on kaikenlaisissa perheissä, mutta todennäköisimmin ne ovat yhteydessä heikkoon sosioekonomiseen asemaan (esim. Mäkelä ym. 2017).

Vuoden 2022 barometriaineiston avulla alkoholinkäytön ylisukupolvisuutta ei voi tutkia, mutta lapsuudenkodin raportoidun alkoholinkäytön ja vastaajien omien päihdeasenteiden yhteyksiä on mahdollista tarkastella hyödyntämällä jo edellä esiteltyä summamuuttujaa (ks. taulukko 7). Lapsuudenkodin alkoholinkäytön liialliseksi kokeneiden[19] päihdeasenteet ovat keskimäärin muita sallivampia eron ollessa tilastollisesti erittäin merkitsevä (p<.001) verrattuna niihin, joiden mielestä lapsuudenkodin alkoholinkäyttö ei ollut liiallista. Muita varauksellisemmat päihdeasenteet olivat erityisesti niillä, jotka olivat täysin eri mieltä lapsuudenkodin alkoholinkäytön liiallisuudesta. Toisin sanoen vanhempien ongelmalliseksi koettu alkoholinkäyttö ei useimmissa tapauksissa näytä johtavan torjuviin päihdeasenteisiin (kuvio 25).

Kokemus alkoholinkäytön liiallisuudesta lapsuudenperheissä oli yhteydessä myös nuorten raportoimaan resilienssin tasoon (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin). Näin ollen nuorten avoimissa vastauksissa kuvaamat vaikeudet vanhempien alkoholinkäytön suhteen saavat myös tilastollista vahvistusta (kuvio 26). Yhteys ei ole aivan yhtä selvä ja lineaarinen kuin raportoitujen

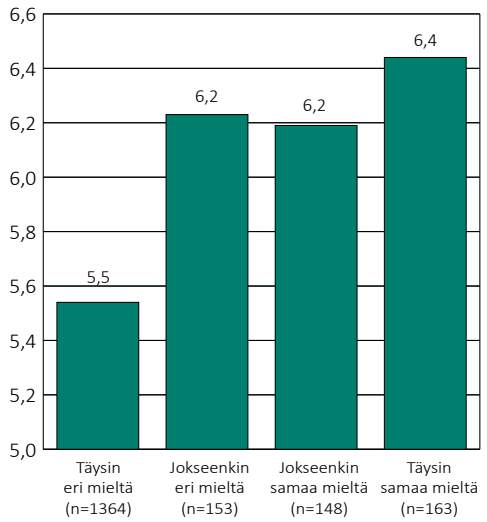

KUVIO 25. LAPSUUDENKODIN LIIALLINEN ALKOHOLINKÄYTTÖ (”LAPSUUDENKODISSANI KÄYTETTIIN ALKOHOLIA LIIKAA”) VASTAAJAN PÄIHDEASENTEITA MITTAAVAAN SUMMAMUUTTUJAAN KESKIARVON MUKAAN (KS. TAULUKKO 7). SUMMAMUUTTUJAN (1–16) KORKEAT ARVOT KUVAAVAT SALLIVAA SUHTAUTUMISTA PÄIHTEISIIN JA MATALAT KIELTEISTÄ.

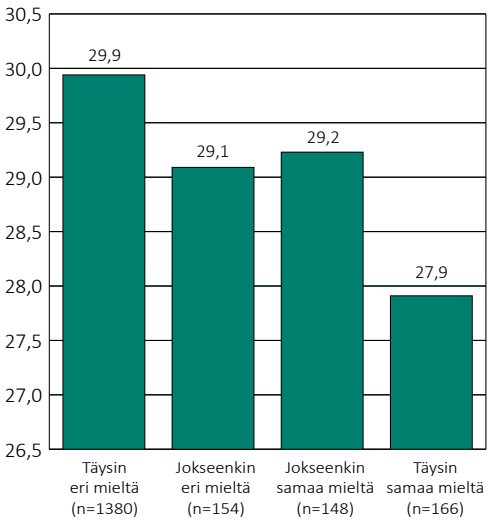

KUVIO 26. LAPSUUDENKODIN LIIALLINEN ALKOHOLINKÄYTTÖ (”LAPSUUDENKODISSANI KÄYTETTIIN ALKOHOLIA LIIKAA”) VASTAAJAN ARVIOIMAAN RESILIENSSIN (CD-RISC 10) MUKAAN. KORKEAT SUMMAMUUTTUJAN (0–40) ARVOT KUVAAVAT VAHVAKSI ARVIOITUA RESLIENSSIÄ JA MATALAT ARVOT HEIKKOA.

vastoinkäymisten kohdalla (ks. luku Vastoinkäymiset), mutta joka tapauksessa tilastollisesti erittäin merkitsevä (p<.001).

MUUTOKSET PÄIHTEITÄ KOSKEVISSA NÄKEMYKSISSÄ

Nuorten päihdenäkemyksistä kysyminen nähtiin tärkeäksi nimenomaan vuoden 2022 Nuorisobarometrissa, sillä niistä oli saatavilla seurantatietoa vuosilta 2002 ja 2012. Näin oli mahdollista kerryttää aihepiiriä koskevaa seurantatietoa kymmenen vuoden välein kolmessa eri mittauspisteessä. Lisäksi joitakin huumeaiheisia kysymyksiä esitettiin aikanaan myös vuosien 1997 ja 1999 Nuorisobarometreissa. Seuraavassa esitellään aikasarjojen keskeisimmät tulokset. Tuloksia voi tarkastella kuviosta 27.

Entistä harvempi (52 %) oli sitä mieltä, että nuorten vapaa-aikaan kuuluu humalahakuinen alkoholinkäyttö. Kysymys ei siis kohdistu haastatellun nuoren omaan alkoholinkäyttöön vaan ylipäätään nuorten vapaa-aikaan ja siihen liittyvään juomakulttuuriin. Samalla on kuitenkin niin, että raittiuden suosio vaikuttaa varsin suurelta. Väitteen ”en halua käyttää mitään päihteitä” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 57 prosenttia, täysin samaa mieltäkin vielä 39 prosenttia. Väite esitettiin nyt ensi kertaa, joten trenditietoa saadaan vielä odottaa. Kuitenkin se, että näinkin suuri osuus nuorisosta ilmaisi halukkuuden täyteen päihteettömyyteen, on tulevaisuuden kannalta myönteinen signaali, varsinkin kun ennen kaikkea kaikkein nuorimmat eli alle 20-vuotiaat olivat tätä mieltä.

Vaikka trenditieto raittiuden suosiosta puuttuu Nuorisobarometrista, muuta tietoa aiheeseen

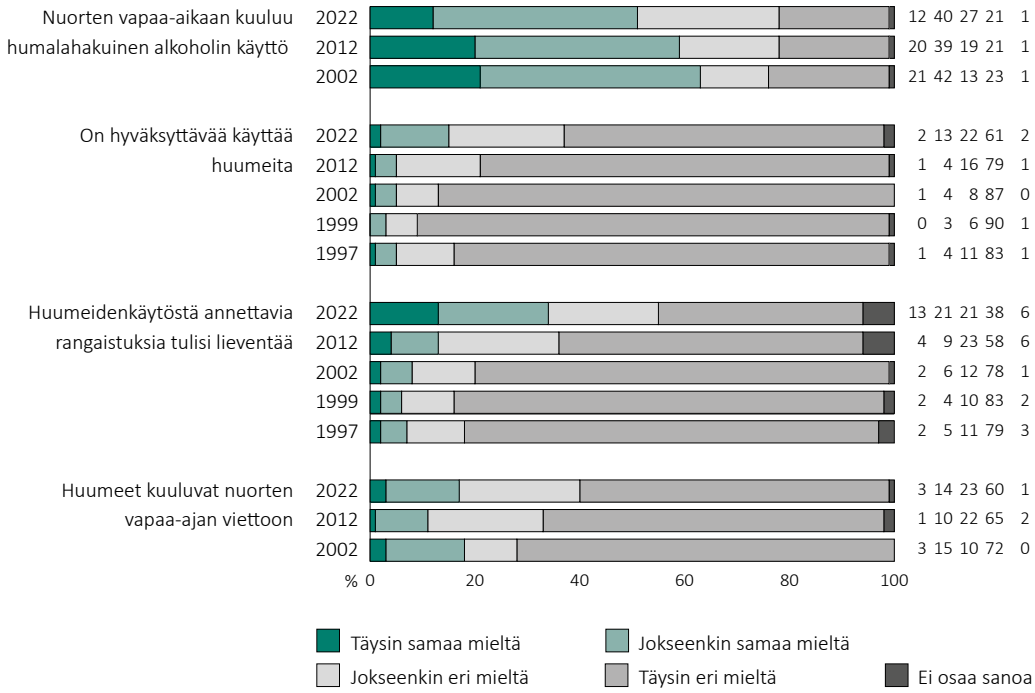

KUVIO 27. OLETKO SAMAA MIELTÄ SEURAAVIEN VÄITTÄMIEN KANSSA? NUORTEN PÄIHDEASENTEIDEN MUUTOS. VERTAILU 1997–2022.

liittyen on saatavilla runsaasti. Nuorten raitistuminen on jatkunut jo pitkään Suomessa (esim. Helakorpi & Kivimäki 2021), pohjoismaissa (Raitasalo ym. 2021) sekä laajemmin Euroopassa (Kraus ym. 2016) ja esimerkiksi Yhdysvalloissa (Johnston ym. 2015). Suomessa nuorten ikäluokkien alkoholin kulutus on laskenut ja raittiina pysyttelevien nuorten osuus on kasvanut käytännössä koko 2000-luvun. Erityisesti alaikäisten alkoholin kulutus on vähentynyt. (Raitasalo ym. 2018.)

Nuorten alkoholinkäytön laskulle ja raittiuden suosion lisääntymiselle on etsitty syitä tutkimuskirjallisuudessa (esim. Bhattacharya 2016; Raitasalo ym. 2018; Raitasalo ym. 2021). Erityisesti alaikäisten osalta monet selityksistä liittyvät kiristyneeseen kontrolliin. Alkoholia on aiempaa vaikeampi saada, ja vanhempien mahdollisuudet valvoa lastensa vapaa-ajan käyttöä ovat digitalisaatiokehityksen myötä parantuneet. Myös nuorten oma puhelinten ja sosiaalisen median sovellusten käyttö on luultavasti lisännyt riskiä omien toilailujen päätymisestä haluttua laajemman piirin tietoon. Kontrolliselitysten ohella on tuotu esille, että perheiden sukupolvisuhteet ovat parantuneet ja päihteisiinkin liittyviä keskusteluja käydään vanhempien ja lasten välillä aiempaa enemmän (esim. Pirskanen ym. 2016). Lopulta alkoholin kulutuksen laskua on selitetty myös laajemmilla kulttuurisilla ja nuorten vapaa-aikaan liittyvillä muutoksilla (esim. Raitasalo ym. 2018). Alkoholin runsas käyttö ei kenties ole enää niin hyväksyttävää, terveellisiä elämäntapoja korostetaan aiempaa enemmän ja nuorten ajankäyttöä määrittävät yhä enemmän ohjattu harrastustoiminta sekä digitaaliset pelit ja alustat.

Nuorisobarometrin aineistojen avulla ei voi ottaa kantaa kontrollin kiristymiseen tai perhesuhteiden muutoksiin, mutta näyttää ilmeiseltä, että nuorten alkoholisuhteessa on tapahtunut ainakin pientä kulttuurista muutosta. Tulokset alkoholin kulutuksen laskusta ja raittiuden lisääntyneestä suosiosta nuorten ikäluokkien keskuudessa eivät ole kuitenkaan täysin yksiselitteiset. Havaintoon voi esittää ainakin kolme varausta. Ensinnäkin, kuten todettua, raitistumista on tapahtunut erityisesti alaikäisillä mutta täysiikäisillä hieman vähemmän (Lintonen ym. 2016; Raitasalo ym. 2018). Havainnon voi katsoa tukevan ajatusta, jonka mukaan alaikäisten vähenevän alkoholin kulutuksen takana on erityisesti edellä kuvattuja kontrollitekijöitä.

Toisekseen on viitteitä siitä, että nuorten päihteiden käytön lasku on pysähtynyt ja käyttö on jopa kääntynyt lievään nousuun aivan viimeisten vuosien aikana (THL 2022b). Myönteisen kehityskulun mahdollista katkosta on syytä seurata tarkasti, mutta toistaiseksi aiheesta lienee liian aikaista esittää vahvoja tulkintoja. Käänteen taustalla voivat olla korona-ajan poikkeukselliset olosuhteet tai vuoden 2018 alkoholilain uudistukseen liittyviä tekijöitä (ks. Härkönen ym. 2021). Nuorisobarometrin aikasarjat eivät auta vastaamaan kysymykseen viime vuosien kehityskuluista asenteidenkaan näkökulmasta, koska edellinen mittauspiste on vuodessa 2012.

Kolmanneksi on syytä muistaa, että alkoholi on yksi päihde muiden joukossa. Vuoden 2022 barometrikyselyssä ei tiedusteltu esimerkiksi tupakkaa tai nuuskaa koskevista näkemyksistä, mutta huumeiksi luokiteltuihin aineisiin liittyen esitettiin useampia kysymyksiä. On tiedossa, että sekä huumekokeilut että huumeiden säännöllisempi käyttö ovat lisääntyneet jo pitkään aikuisväestössä. Toisaalta huumeiden käyttö on aivan viime vuosina pysynyt kutakuinkin samalla tasolla. (Karjalainen ym. 2020, 6.) Tyypillisintä huumeiden käyttö on ollut nuorten aikuisten keskuudessa. Alaikäisten osalta kannabiksen käytössä on havaittu pientä kasvua 2000-luvun aikana. Täysi-iän kynnyksen ylittämisestä riippumatta nuoret ikäluokat suhtautuvat huumausaineisiin, ainakin kannabikseen, aiempaa sallivammin. (Karjalainen ym. 2019.)

Nuorisobarometrin aineistoista nähdään, että nuorten suhtautuminen huumeisiin on muuttunut hyväksyvämmäksi ja huumepoliittiset näkemykset vapaamielisemmiksi (kuvio 27). Täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että huumeidenkäytöstä annettavia rangaistuksia tulisi lieventää, oli vuonna 1999 vain kuusi prosenttia vastaajista. Vuonna 2012 vastaava osuus oli 13 prosenttia

ja nyt vuonna 2022 jo 34 prosenttia. Kysymys ei varsinaisesti koskenut dekriminalisointia tai depenalisointia saati laillistamista, mutta selvästi on havaittavissa, että suomalaisnuorison huumepoliittiset näkemykset ovat muuttuneet nopeasti. Edellisen mittauskerran jälkeen myös julkinen keskustelu on muuttunut rankaisukeskeisestä sosiaalihuollollisempaan suuntaan, ja muista maista löytyy runsaasti esimerkkejä Suomea sallivammasta huumepolitiikasta.

Nuorisobarometrin seurannassa huumeiden käytön hyväksyttävyys nuorten parissa on kuitenkin kasvanut pidempään, koko 2000-luvun. Vielä vuonna 1999 täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen ”on hyväksyttävää käyttää huumeita” kanssa oli kolme prosenttia, kun taas vuonna 2022 osuus oli 15 prosenttia. Alkoholinkäytön tapaan ei huumeiden osaltakaan kysytty vastaajan omasta käytöstä, vaan hyväksyttävyydestä yleisemmällä tasolla. Tuloksen tulkinnassa on lisäksi syytä huomioida se, että esitetyn väitteen muotoilu jättää avoimeksi kysymyksen siitä, kuinka moni otti vastauksessaan huomioon niin sanotut miedot huumeet kuten kannabiksen. Tulkinnassa auttaa vuoden 2012 Nuorisobarometri, jossa hyväksyttävyyttä mitattiin sekä nyt käytetyllä väittämällä että muotoilulla ”on hyväksyttävää käyttää mietoja huumeita kuten kannabistuotteita”. Tuolloin niin sanottujen mietojen huumeiden hyväksyttävyys oli selvästi korkeampaa (19 %) kuin huumeiden ylipäätään (5 %). Vaikka loogisesti ottaen sanan ”huume” voisi ajatella kattavan myös ”miedot huumeet”, valtaosalle se merkitsi kuitenkin jotain muuta, eli todennäköisesti vahvempia huumeita. Sanojen merkityksetkin muuttuvat, ja kannabisasenteiden lieventyessä (ks. Karjalainen ym. 2020) on mahdollista, että entistä useampi nuori ei enää pidä kannabista huumeena. Pelkästään Nuorisobarometrin tietojen varassa jää siis epävarmaksi, kuinka paljon nyt saatua tasoa korkeammalla kannabiksen käytön hyväksyttävyys nuorten parissa on.

VIITTEET

1 Koulutusmuuttujan on tarkoitus mitata koulutustaustaa tai -orientaatiota, eikä näistä voinut ymmärrettävästi saada tietoa vielä peruskoulua käyviltä nuorilta. Tämä 132 nuoren joukko sisälsi melkoisen suurella varmuudella sekä ammatillisille että akateemisille poluille suuntautuvia nuoria.

2 Tulokset saatiin käyttämällä lineaarista regressioanalyysia. Analyysin selitettävinä muuttujina käytettiin resilienssiä, stressiä, omaa tulevaisuutta koskevia epävarmuuden ja turvattomuuden tunteita sekä suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumista. Selittävinä muuttujina regressiomalleissa käytettiin haastatteluajankohdan lisäksi ikää, sukupuolta, asuinaluetta ja koulutusta.

3 Myös Nuorisobarometrin aineistolla arvioituna kysymyssarjan reliabiliteetti osoittautui vahvaksi. Kysymyssarjan yhtenäisyyttä mittaava Cronbachin alphan arvo oli α=,843.

4 Analyysi toteutettiin hyödyntämällä regressiomalleja, joissa selitettävänä muuttujana oli CD-RISC10 -kysymyssarjasta muodostettu summamuuttuja ja selittävinä muuttujina asuinympäristö kahtena erillisenä dummy-muuttujana (pääkaupunkiseutu/muut ja maaseutu/muut). Muita vakioituja muuttujia malleissa olivat ikä, sukupuoli, äidinkieli, vähemmistökokemukset ja koulutus.

5 Korrelaatiot laskettiin Pearsonin korrelaatiokertoimella, joka soveltuu erityisesti kahden jatkuvan muuttujan yhteisvaihtelun tarkasteluun.

6 Analyysi toteutettiin soveltamalla lineaarista regressioanalyysia. Mallin selitettävänä muuttujana oli omaa syrjäytymistä kohtaan koettu epävarmuus ja turvattomuus. Selittävinä muuttujina käytettiin kuulumisen kokemuksia perheeseen ja ystäväpiiriin sekä koulukiusaamiskokemuksia, hoidon hakemista mielenterveys- tai päihdeongelmiin, asioimista lastensuojelun sosiaalityön kanssa omiin asioihin liittyen ja päihdeasenteita (käytännössä väittämä ”en halua käyttää mitään päihteitä”). Näiden lisäksi regressiomallissa vakioitiin ikä, sukupuoli ja vähemmistökokemukset.

7 Vaikeuksien kasautumisen ja resilienssin yhteyksiä tarkasteltiin lineaarisen regressioanalyysin avulla. Regressiomallissa arvioitu resilienssin taso (CD-RISC 10) oli selitettävä muuttuja ja vaikeuksien määrä yksi selittävistä muuttujista. Samalla mallissa vakioitiin keskeisten taustamuuttujien, kuten sukupuolen, koulutuksen ja vähemmistökokemusten vaikutus. Analyysin tuloksena on mahdollista todeta, että vastoinkäymiset ovat yhteydessä matalampaan resilienssin tasoon nuorten muista taustatekijöistä riippumatta.

8 Eri elämänalueita koskevien tyytyväisyyksien yhteyksiä mitattiin Pearsonin korrelaatiokertoimella.

9 Rajan vetämistä 15 ”läheiseen ystävään” voi perustella myös vastausten jakaumalla. Niitä, jotka raportoivat yli 15 ystävästä, oli kysymykseen vastanneista vain kolme prosenttia (n=52). Näistäkin valtaosa (n=39) ilmoitti tasaluvun 20 tai 30, joten heidän vastaustaan voinee pitää karkeana arviona laajemman kaverijoukon koosta.

10 Tieto perustuu Nuorisotutkimusseuran *Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä* -tutkimushankkeen kyselyaineistoihin. Tietoa ei ole tätä ennen julkaistu.

11 Jakoa edustuksellisiin ja toimeenpaneviin instituutioihin testattiin myös eksploratiivisella

(aineistolähtöisellä) pääkomponenttianalyysilla (varimax rotaatio). Myös sen tulokset tukivat tehtyä jakoa. Pääkomponenttianalyysin tuloksena ainoastaan tasavallan presidentti vaikutti omalta erillistapaukseltaan sijoittuen hieman vahvemmin toimeenpanevien kuin edustuksellisten instituutioiden joukkoon. Tämä kertonee nuorten vahvasta luottamuksesta sekä presidentti-instituutiota että istuvaa presidenttiä kohtaan (ks. kuvio 23). Presidentti toimii pääsääntöisesti päivittäisten puoluepoliittisten kiistojen yläpuolella.

12 Keskiarvomuuttuja muodostettiin siten, että jokaisen vastaajan antamista vastauksista laskettiin keskiarvo sekä edustuksellisten että toimeenpanevien instituutioiden osalta. Keskiarvomuuttujien reliabiliteettia tai yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alphan arvo ylitti suositellun raja-arvon sekä edustuksellisten (α=,834) että toimeenpanevien (α=,703) instituutioiden kohdalla.

13 Aiempina vuosina Nuorisobarometreissa on kysytty luottamuksesta ”suuryrityksiin”. Tämän muotoilun katsottiin sisältävän arvottavia piirteitä, joten se vaihdettiin neutraalimpaan muotoiluun vuoden 2018 kyselyssä (ks. Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 80).

14 Huumeita koskevien kysymysten kohdalla on syytä huomioida, että kyselylomakkeessa ei eritelty sitä, mitä huumeilla tarkoitetaan. Näin ollen nuorten vastaukset perustuvat niihin käsityksiin, joita heillä huumeista on. Osa nuorista on todennäköisesti luokitellut vastauksissaan huumeiksi hyvin monenlaiset aineet kannabiksesta kokaiiniin ja erilaisiin muuntohuumeisiin. Tällainen laaja ymmärrys huumeista lienee edelleen myös julkisen huumekeskustelun lähtökohtaoletus. Osa nuorista on kuitenkin saattanut ajatella huumeiden kategoriaa rajatummin jättäen esimerkiksi kannabiksen ulkopuolelle.

15 Myös päihteiden käsite voi eri vastaajille tarkoittaa eri asioita. Osa voi mieltää päihteiksi alkoholin ja erilaiset huumausaineet, kun taas toiset voivat ajatella päihteinä myös nikotiini- tai kofeiinituotteita. On kuitenkin syytä huomata, että päihdekysymys esitettiin viimeisenä kysymyssarjassa, jonka kaikki aiemmat kysymykset koskivat joko alkoholia tai huumeita. Edeltävät kysymykset ovat hyvin voineet ohjata nuoret ajattelemaan päihteinä juuri alkoholia ja huumeiksi luokittelemiaan aineita.

16 Summamuuttujan yhtenäisyyttä mittaavan Cronbachin alphan arvo oli α=,632.

17 Summamuuttuja muodostettiin ensisijaisesti tulosten esittämisen yksinkertaistamiseksi. Muuttujakohtaiset tulokset voi lukea kuviosta 27. Näkemykset päihteiden kuulumisesta nuorten vapaa-aikaan voivat kuvastaa yhtä lailla tehtyjä havaintoja kuin omia näkemyksiä. Tämän lisäksi väite ”en halua käyttää mitään päihteitä” paikantuu vastaajaan itseensä muiden väittämien koetellessa yleisimpiä näkemyksiä. Kaikkinensa vaikuttaa kuitenkin siltä, että summamuuttuja mittaa heikkouksineenkin päihdeasenteita akselilla liberaali–konservatiivi.

18 Hienojakoisempi tarkastelu perustuu tässä kohden lineaariseen regressioanalyysiin, jossa selitettävänä muuttujana oli päihdeasenteita kuvaava summamuuttuja ja selittävinä muuttujina sukupuoli, ikä, äidinkieli (suomi/muut), koulutus (akateemiset/muut) ja alue (pääkaupunkiseutu, kaupunkimaiset kunnat, taajaan asutut kunnat ja maaseutumaiset kunnat). Kaikki käytetyt muuttujat selittivät vahvasti päihdeasenteita ja olivat siten toisistaan ainakin osin riippumattomia.

19 Tässä lapsuudenkodin alkoholinkäytön liialliseksi kokeneet ovat käytännössä niitä, jotka olivat väittämän kanssa joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä.

KIRJALLISUUS

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi (2018) Nuorten aikuisten siirtymät palkkatyöhön ja yrittäjyyteen. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 3–18.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2017) (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 198. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä Martta (2018) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (2019): 3. Julkaistu verkossa 1.11.2018.

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävyydet. Teoksessa Tarja Tolonen & Mirja Määttä (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 29–55.

Aalto-Setälä, Terhi & Suvisaari, Jaana & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kiviruusu, Olli (2021) *Pandemia ja nuorten mielenterveys - Kouluterveyskysely 2021*. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Aapola, Sinikka (1991) *Ystävyyden keinulauta. Helsinkiläistyttöjen ystävyyskulttuurista*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Ahtiainen, Raisa & Asikainen, Mikko & Heikonen, Lauri & Hienonen, Ninja & Hotulainen, Risto & Lindfors, Pirjo & Lindgren, Esko & Lintuvuori, Meri & Kinnunen, Jaana & Koivuhovi, Satu & Myöhänen, Anna & Oinas, Sanna & Rimpelä, Arja & Vainikainen, Mari-Pauliina & Wallenius, Tommi & Mergianian, Cristiana (2021) *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana: tuloksia kevään 2021 aineistonkeruusta: Väliraportti syksy 2021*. Helsinki & Tampere: Helsingin yliopisto & Tampereen yliopisto.

Alanko, Katariina (2014) *Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 146. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Alitolppa-Niitamo, Anne (2010) Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.) *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura, 45–65

Allardt, Erik (1976) *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.

Allardt, Erik (1993) Having, loving, being: An alternative to the Swedish model of welfare research. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (eds) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press

Anderson, Benedict (2007) *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. (*Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*, 1983.) Tampere: Vastapaino

Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (2016) (toim.) *Reunamerkintöjä hylkysyrjästä. Nuorten elämänvalintoja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 178. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Arseneault, Louise (2018) Annual Research Review: The persistent and pervasive impact of being bullied in childhood and adolescence: implications for policy and practice. *J Child Psychol Psychiatry* 59 (4), 405–421. doi: 10.1111/jcpp.12841.

Avonius, Marja & Kestilä-Kekkonen, Elina

(2018) Suomalaisten maltilliset ja kirjavat maahanmuuttoasenteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (1), 84–95.

Bauman, Zygmunt (1999) *Liquid Modernity*. London: Polity.

Beck, Ulrich (1992) *Risk Society. Towards a New Modernity*. London: Sage.

Benjamin, Saija & Korikivi, Pia & Kuusisto, Arniika (2022) Nuorten elämänkulun haasteita ja vastoinkäymisiä. Näkökulmia resilienssiin kestävän hyvinvoinnin teorian valossa. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 59–72.

Bhattacharya, Aveek (2016) *Youthful abandon. Why are young people drinking less?* London: Institute of Alcohol Studies.

Bolzan, Natalie & Gale, Fran (2011) Using an interrupted space to explore social resilience with marginalized young people. *Qualitative Social Work* 11 (5), 502–516.

Bonanno, George & Diminich, Erica (2013) Annual research review: positive adjustment to adversity: Trajectories of minimal-impact resilience and emergent resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 54, 378–401.

Borg, Sami & Hannuksela, Venla & Kestilä, Laura & Kestilä-Kekkonen, Elina & Korventausta, Miikka & Sipinen, Josefina & Söderlund, Peter & Tiihonen, Aino & Vadén, Salla (2022) *Nuoret kansalaiset. Tilastollinen tutkimus yhdeksäsluokkalaisten kansalaispätevyydestä.* Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2022:11. Helsinki: Oikeusministeriö.

Boson, Karin & Anderberg, Mats & Melander Hagborg, Johan & Wennberg, Peter & Dahlberg, Mikael (2022) Adolescents with substance use problems in outpatient treatment: A one-year prospective follow-up study focusing on mental health and gender differences. *Substance abuse treatment, prevention and policy* 17 (1), 1–53. https://doi.org/10.1186/s13011-022-00482-2

Brick, Michael & Williams, Douglas (2013) Explaining Rising Nonresponse Rates in Cross-Sectional Surveys. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 645 (1), 36–59.

Castaneda, Anu & Larja, Liisa & Nieminen, Tarja & Jokela, Satu & Suvisaari, Jaana & Rask, Shadia & Koponen, Päivikki & Koskinen, Seppo (2015) *Ulkomaalaistaustaisten psyykkinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014* (UTH). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Chambers, Deborah (2006) *New Social Ties. Contemporary Connections in a Fragmented Society*. London: Palgrave MacMillan.

Connor, Kathryn & Davidson, Jonathan (2003) Development of a new resilience scale: the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety* 18 (2), 71–82.

Damelang, Andreas & Kloß, Georgi (2013) Poverty and the Social Participation of Young People – an Analysis of Poverty-Related Withdrawal Mechanisms. *Journal for Labour Market Research* 46 (4), 321–333. doi: 10.1007/s12651-013-0148-8

Davidson, Jonathan (2018) Connor-Davidson Resilience Scale (CDRISC) Manual. https://cd-risc.com/CD-RISC%20Manual%2008-19-18.pdf (Viitattu 1.5.2022.)

Dearden, Jackie (2004) Resilience: a study of risk and protective factors from the perspective of young people with experience of local authority care. *Support for Learning* 19 (4), 187–193.

Di Fabio, Annamaria & Saklofske, Donald (2014) Promoting individual resources: The challenge of trait emotional intelligence. *Personality and Individual Differences* 65, 19–23.

Ellonen, Noora (2008) *Kasvuyhteisö nuorten turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen.* Tampere: Tampereen yliopisto

Eriksson, Susan (2007) *Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemääräämineen.* Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: lapsiuhritutkimuksen tuloksia.* Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Fungáčová, Zuzana & Hasan, Iftekhar & Weill, Laurent (2019) Trust in banks. *Journal of Economic Behavior & Organization* 157, 452–476. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2017.08.014

Garmezy, Norman (1987) Stress, competence, and development: Continuities in the study of schizophrenic adults, children vulnerable to psychopathology, and the search for stress-resistant children. *American Journal of Orthopsychiatry* 57**,** 159–174.

Garrett, P. Michael (2016) Questioning tales of 'ordinary magic': 'resilience' and neoliberal reasoning. *British Journal of Social Work* 46, 1909–1925. doi: 10.1093/bjsw/bcv017

Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.

Gilligan, Robbie (2008) Promoting resilience in young people in long-term care — the relevance of roles and relationships in the domains of recreation and work. *Journal of Social Work Practice* 22 (1), 37–50, DOI: 10.1080/02650530701872330

Gissler, Mika & Forsell, Martta (2022) Koronan vaikutus nuorten terveyteen ja hyvinvointiin tilastojen valossa. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 32–48.

Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi (2018) (toim.) *Nuoret palvelujen pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto.

Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillisnäyte.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Gyllenberg, David & Marttila, Mikko & Sund, Reijo & Jokiranta-Olkoniemi, Elina & Sourander, Andre & Gissler, Mika & Ristikari, Tiina (2018) Temporal changes in the incidence of treated psychiatric and neurodevelopmental disorders during adolescence: an analysis of two national Finnish birth cohorts. *Lancet Psychiatry* 5 (3), 227–236.

Haavisto, Ilkka (2020) *Suomalaiset arvostavat yrittäjyyttä – Enemmistö näkee vaurastumisenkin myönteisesti.* Elinkeinoelämän valtuuskunnan arvo- ja asennetutkimukset. Helsinki: EVA. www.eva.fi/blog/2020/06/01/suomalaiset-arvostavat-yrittajyytta-enemmisto-nakee-vaurastumisenkin-myonteisesti/ (Viitattu 24.8.2022.)

Hanifi, Riitta & Huomo, Miia & Pietiläinen, Marjut (2020) Miten lasten oikeudet toteutuvat ystävyyssuhteissa ja osallistumisessa? Tieto & Trendit. Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/miten-lasten-oikeudet-toteutuvat-ystavyyssuhteissa-ja-osallistumisessa/#:~:text=Miten%20lasten%20oikeudet%20toteutuvat%20ystävyyssuhteissa%20ja%20osallistumisessa%3F%201,kansalais%C2%ADaktiivisuutta%20...%205%20Verkko%20ei%20korvaa%20yhdessäoloa%20 (Viitattu 17.11.2022.)

Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Harinen, Päivi (2008) Hyvä, paha yksinäisyys. Itsellisyys, yksinäisyys ja ystävyys myöhäisnuoruudessa. Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 84 &

Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Stakes, 84–93.

Heino, Eveliina & Lillrank, Annika (2020) Institutionaalisen luottamuksen rakentuminen – maahanmuuttajataustaiset perheet perus- ja vammaispalvelujen käyttäjänä. *Sosiologia* 57 (4), 346–362.

Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne (2021) *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139 (Viitattu 11.8.2022.)

Helfer, Alix & Manner, Joel & Pitkänen, Tuuli (2022) *Poikkeustila toisen jälkeen: nuorten näkemyksiä koronasta Ukrainan sotaan*. Kirjoitussarja Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma89 (Viitattu 11.8.2022.)

Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli (2021) *Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kelan tutkimus.

Helve, Helena (1998) (toim.) *Unification and marginalisation of young people*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Helve, Helena (2009) Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika, arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 250–269.

Helve, Helena & Evans, Karen (2013) (toim.) *Youth and work transitions in changing social landscapes*. London: Tufnell Press.

Hintsa, Taina & Honkalampi, Kirsi & Flink, Niko (2019) Stressi, allostaattinen kuormitus ja terveysriskit. *Duodecim* 135 (20), 1961–1966.

Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Holling, Crawford Stanley (1973) Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology and Systematics* 4, 1–23.

Holte, Björn Hallstein (2018) Counting and Meeting NEET Young People: Methodology, Perspective and Meaning in Research on Marginalised Youth. *Young* 26 (1), 1–16.

Husu, Hanna-Mari & Välimäki, Vesa (2017) Staying inside: Social withdrawal of the young, Finnish 'Hikikomori.' *Journal of Youth Studies* 20 (5), 605–621.

Hyvönen, Ari-Elmeri & Juntunen, Tapio (2020) *Koronakriisi ja yhteiskunnan kokonaisresilienssi*. Helsinki: Kalevi Sorsa säätiö. https://sorsafoundation.fi/ari-elmeri-hyvonen-tapio-juntunen-koronakriisi-ja-yhteiskunnan-kokonaisresilienssi/ (Viitattu 23.8.2022.)

Hyvönen, Ari-Elmeri & Juntunen, Tapio & Mikkola, Harri & Käpylä, Juha & Gustafsberg, Harri & Nyman, Markku & Rättilä, Tiina & Virta, Sirpa & Liljeroos, Johanna (2019) *Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Hyyppä, Markku & Mäki, Juhani (2000) Edistääkö sosiaalinen pääoma terveyttä? Pohjanmaan rannikon suomen- ja ruotsinkielisen väestön kansalaisaktiivisuuden ja terveyden vertailu. *Lääkärilehti* 55 (8), 821–826.

Härkönen, Janne & Raitasalo, Kirsimarja & Lintonen, Tomi & Mäkelä, Pia (2021) Mitä tapahtui nuorten alkoholinkäytölle ja eri juomalajien kulutukselle vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen? *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (3), 251–262.

Hästbacka, Noora (2018) *Monialainen verkostotyö ja koulukiusaaminen. Tapaustutkimus Aseman Lapset ry:n K-0 -hankkeesta*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 202. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Höjer, Ingrid & Johansson, Helena (2013) School as an opportunity and resilience factor for

young people placed in care. *European Journal of Social Work* 16 (1), 22–36, DOI: 10.1080/13691457.2012.722984

Ilmonen Kai (2000) (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylä: Minerva.

Ingham, Geoff (2000) 'Babylonian Madness': on the Historical and Sociological Origins of Money. Teoksessa John Smithin (toim.) *What is Money?* London: Routledge, 16–41.

Jahnukainen, Markku & Järvinen, Tero (2005) Risk factors and survival routes: social exclusion as a life-historical phenomenon. *Disability and Society* 20 (6), 669–682.

Johnston, Loyd & O'Malley, Patrick & Miech, Richard & Bachman, Jerald & Schulenberg, John (2015) *Monitoring the future. National survey results on drug use 1975–2014: Overview, key findings on adolescent drug use*. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan.

Jones, Lindsey (2019) Resilience isn't the same for all: Comparing subjective and objective approaches to resilience measurement. *Wire's Climate Change* 10 (1), 1–19.

Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen, Pekka & Raitasalo, Kirsimarja (2019) Nuorten huumeiden käyttö. Tarkastelussa alaikäiset ja täysi-ikäiset nuoret. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 312–321.

Karjalainen, Karoliina & Pekkanen, Niina & Hakkarainen, Pekka (2020) *Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet – Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2018*. THL, raportti 2/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura (2014) Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 160–177.

Kauppinen, Eila & Lahtinen, Jenni & Haikkola, Lotta (2021) *Nuorten yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät korona-aikana.* Kirjoitussarja Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma80 (Viitattu 11.8.2022.)

Kekkonen, Marjatta & Gissler, Mika & Sarvikivi, Emmi & Kääriäinen, Sohvi & Helve, Otto & Isola, Anna-Maria (2022) Lasten ja nuorten osallisuus, terveysturvallisuus ja koronarajoitukset. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 7–31.

Keskinen, Suvi & Atabong Alemanji, Aminkeng & Himanen, Markus & Kivijärvi, Antti & Osazee, Uyi & Pöyhölä, Nirosha & Rousku, Venla (2018) *The Stopped. Ethnic Profiling in Finland*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari & Parikka Suvi & Seppänen, Johanna & Haapakorva, Pasi & Sutela, Elina (2018) Nuorten hyvinvoinnin erot. Teoksessa Laura Kestilä & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kestilä, Laura & Kauppinen, Timo & Karvonen, Sakari (2016) Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kestilä-Kekkonen, Elina & Vento, Isak (2019) Poliittinen luottamus – käsitteet, teoriat ja mittaaminen. Teoksessa Maria Bäck & Elina Kestilä-Kekkonen (toim.) *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut*. Helsinki: Valtiovarainministeriö, 18–34.

Kiilakoski, Tomi & Laine, Riku (2022) Tilasto-osio. Teoksessa Tomi Kiilakoski (toim.) *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kivijärvi, Antti (2015a) Nuoruusvuosina Suomeen muuttaneiden polkuja jäljittämässä. Tutkimus Kurvi-hankkeen nuorten elämänkuluista. Teoksessa Harri Nieminen & Antti Kivijärvi (toim.) *Kiertoteitä. Maahan muuttaneet nuoret yhteiskunnallisten esteiden edessä*. Helsinki: Into kustannus, 109–158.

Kivijärvi, Antti (2015b) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 162. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, Antti (2017) Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja sukupolvisten suhteiden suoja – vanhempien sosiaalisen kontrollin yhteyksiä rikekäyttäytymisen ja uhrikokemusten päällekkäisyyteen. *Oikeus* 46 (2), 163–181.

Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna & Forma, Leena & Myllylä, Martta & Rissanen, Pekka (2020) Quality of Life Among Finnish Young Adults Not in Employment or Education. *Applied Research in Quality of Life* 15, 757–774.

Kivijärvi, Antti & Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville & Wrede-Jäntti, Matilda (2021) Arkea ja ajankäyttöä. Turboahdetuista illoista oleilevaan palautumiseen. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 81–108.

Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022) *Hidasta kasvua ja lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021*. Lahti & Helsinki: Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus (Kanuuna) & Nuorisotutkimusseura.

Knell, Markus & Stix, Helmut (2015) Trust in Banks? Evidence from Normal Times and from Times of Crises. *Economica* 82, 995–1020.

Komu, Merja & Hellsten, Katri (2010) *Luottamus ihmisiin ja luottamus instituutioihin Euroopassa*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Korander, Timo (2004) Poliisikulttuuri – Poliisiammatin ja -tutkimuksen väline. *Oikeus* 33 (1), 4–24.

Korhonen, Maija & Komulainen, Katri & Räty, Hannu (2012) Opettajien tulkinnat yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista diskursiivisena kamppailuna. *Kasvatus & Aika* 6 (1). https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68309 (Viitattu 24.8.2022.)

Korkeila, Jyrki (2008) Stressi, tunteiden säätely ja immuniteetti. *Duodecim* 124 (6), 683–692.

Korkiamäki, Riikka (2013) *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 137. Tampere & Helsinki: Tampere University Press & Nuorisotutkimusseura.

Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora (2010) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluiässä. *Nuorisotutkimus* 28 (3), 18–35.

Korpela, Tuija & Jauhiainen, Signe (2022) Rekisteritarkastelu hakuvelvoitteen yhteydestä opiskeluun ja sosiaaliturvan ja työllisyyttä edistävien palvelujen käyttöön. Teoksessa Lotta Haikkola & Silja Uusikangas & Tuija Korpela & Signe Jauhiainen & Heikki Hiilamo (toim.) *Koulutukseen hakuvelvoite nuorten työttömyysturvan ehtona. Tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua rekisteriaineistojen, TE-palvelujen, oppilaitosten ja nuorten näkökulmista*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 19–44.

Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2013) Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 153–167.

Koski, Leena (2009) Vocational Curriculum – Morality for the Working Class? Teoksessa Marcus Weil & Leena Koski & Liv Mjelde (eds) *Knowing work: the social relations*

of working and knowing. Bern: Peter Lang, 12–32.

Kouvo, Antti (2011) The sources of generalized trust and institutional confidence in Europe. *Finnish Journal of Social Research* 4, 29–40.

Kraus, Ludwig & Guttormsson, Ulf & Leifman, Håkan & Arpa, Sharon & Molinaro, Sabrina & Monshouwer, Karin & Trapencieris, Marcis & Vicente, Julian & Már Arnarsson, Ársæll & Balakireva, Olga & Bye, Elin K. & Chileva, Anina & Ciocanu, Mihai & Clancy, Luke & Csémy, Ladislav & Djurisic, Tatijana & Elekes, Zsuzsanna & Feijão, Fernanda & Florescu, Silvia & Pejnović Franelić, Iva & Kocsis, Esther & Kokkevi, Anna & Lambrecht, Patrick & Urdih Lazar, Tanja & Nociar, Alojz & Oncheva, Silvana & Raitasalo, Kirsimarja & Rupšienė, Liudmila & Sierosławski, Janusz & Vinther Skriver, Mette & Spilka, Stanislas & Strizek, Julian & Sturua, Lela & Toçi, Ervin & Veresies, Kyriacos & Vorobjov, Sigrid & Weihe, Pál & Noor, André & Matias, João & Seitz, Nicki-Nils & Piontek, Daniela & Svensson, Johan & Englund, Anna & Hibell, Björn (2016) *ESPAD Report 2015. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs.* Luxembourg: European Monitoring Centre for Drugs and Addiction.

Kronström, Kim & Multimäki, Petteri & Ristkari, Terja & Parkkola, Kai & Sillanmäki Lauri & Sourander, Andre (2021) Ten-year changes in the psychosocial well-being, psychopathology, substance use, suicidality, bullying, and sense of coherence of 18-year-old males: a Finnish population-based time trend study. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 30 (2), 313–325.

Käyhkö, Mari & Armila, Päivi (2021) Avatut salatut elämät. Nuoruutta varjostavia suruja, huolia ja ongelmia. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 223–244.

Kääriäinen, Juha (2016) Suomalaisten rangaistusasenteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (6), 619–631.

Lahtinen, Jenni & Myllyniemi, Sami (2021) *Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana*. Kirjoitussarja Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70 (Viitattu 12.8.2022.)

Lahtinen, Jenni & Tolonen, Tarja (2021) Ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvointi ystävyys- ja perhesuhteiden näkökulmasta. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 195–222.

Lahtinen, Jenni & Laine, Riku & Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila & Pitkänen, Tuuli (2022) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisenä vuonna. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 50–61.

Lahusen, Christian & Giugni, Marco (2016) Experiencing Long-Term Unemployment in Europe: An Introduction. Teoksessa Christian Lahusen & Marco Giugni (toim.) *Experiencing Long-Term Unemployment in Europe: Youth on the Edge*. London: Palgrave Macmillan, 1–16.

Lasten ja nuorten säätiö & Tietoevry (2022) *"Toiveikas ja pelottava" – selvitys nuorten tulevaisuususkosta.* Helsinki: Lasten ja nuorten säätiö.

Lee, So-Jin & Park, Chul-Soo & Kim, Bong-Jo & Lee, Cheol-Soon & Cha, Boseok

& Lee, Yu Jin & Soh, Minah & Park, Jin Ah & Young, Park So & Song, Eun Hye (2016) Association between morningness and resilience in Korean college students. *Chronobiol Int.* 33 (10), 1391–1399. doi: 10.1080/07420528.2016.1220387.

Lintonen, Tomi & Härkönen, Janne & Raitasalo, Kirsimarja & Härkänen, Tommi & Mäkelä, Pia (2016) Decreasing adolescent drinking: Is there evidence of a continuation into future adult cohorts? APC analysis of adolescent drinking in Finland, 1983–2013. *Scandinavian Journal of Public Health* 44 (7), 654–662.

Lunabba, Harry (2018) Laadullisen tutkimuksen näkökulma poikien koulu- ja hyvinvointikeskusteluun. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere & Helsinki: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura, 103–120.

Luthar, Suniya & D'avanzo, Karen & Kites, Sarah (2003) Maternal drug abuse versus other psychological disturbances. Teoksessa Suniya Luthar (toim.) *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities.* New York: Cambridge University Press.

Lähteenmaa, Jaana (2000) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista.* Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 14. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS, 2021) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta.* Tiedotteita ja katsauksia 1/2021. Helsinki: puolustusministeriö. https://www.defmin.fi/files/5273/Suomalaisten_mielipiteita_ulko-_ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_2021.pdf (Viitattu 12.5.2022.)

Malinen, Antti & Tamminen, Tuomo (2022) *Leikitäänkö? Lasten kaverisuhteet 1900-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Masten, Ann (2011) Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology* 23 (2), 493–506.

Masten, Ann & Hubbard, Jon & Gest, Scott & Tellegen, Auge & Garmezy, Norman & Ramirez, Marylouise (1999) Competence in the context of adversity: Pathways to resilience and maladaptation from childhood to late adolescence. *Development and Psychopathology* 11 (1), 143–169.

Matikka, Anni & Wikström, Katja & Halme, Niina (2015) *Maahanmuuttajataustaisten nuorten hyvinvointi ja sen seuranta.* Tutkimuksesta tiiviisti 29. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Maunu, Antti & Hemberg, Jessica & Korzhina, Yulia & Sundqvist, Amanda & Östman, Lillemor & Groundstroem, Henrik & Nyström, Lisbet & Nyman-Kurkiala, Pia (2022) Vaikeuksia ja vahvistavaa vuorovaikutusta – Covid-19-pandemian vaikutuksia nuorten toimintaympäristöihin, hyvinvointiin ja oppimiseen aiemman tutkimuksen valossa. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 106–112.

Mehtäläinen, Jouko & Niilo-Rämä, Mikko & Nissinen, Virva (2017) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016- D120 (Viitattu 23.8.2022.)

Melkas, Tuula (2009) Suomalaisten yksityiselämän solidaarisuudesta. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika, arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 21–48.

Myllyniemi, Sami (2006) Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*.

Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 34 & Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 67. Helsinki: opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 13–89.

Myllyniemi, Sami (2008) Tilasto-osio. Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 84 & Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 38 & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Stakes, 18–82.

Myllyniemi, Sami (2013) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & valtion liikuntaneuvosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, 13–152.

Myllyniemi, Sami (2015) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 11–124.

Myllyniemi, Sami (2016) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–114.

Myllyniemi, Sami (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & valtion liikuntaneuvosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.

Myllyniemi, Sami & Haikkola, Lotta (2020) Tilasto-osio. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura, 9–108.

Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.

Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–75.

Mäkelä, Pia (2018) Miten käyttötavat ovat muuttuneet? Teoksessa Pia Mäkelä & Janne Härkönen & Tomi Lintonen & Christoffer Tigerstedt & Katarina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo. Suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 26–38.

Mäkelä, Pia & Martikainen, Pekka & Peltonen, Markku (2017) *Sosioekonomiset erot alkoholikuolleisuudessa ja alkoholin käytössä.* Tutkimuksesta tiiviisti 4/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Määttä, Mirja & Souto, Anne-Mari (2020) (toim.) *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 226. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Noppari, Elina & Uusitalo, Niina (2011) Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: näkökulmia nuorten verkkoyhteisöllisyyteen. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere: Tampere University Press, 140–166.

Notario-Pacheco, Blanca & Solera-Martínez, Montserrat & Serrano-Parra, María D. &

Bartolomé-Gutiérrez, Raquel & García-Campayo, Javier & Martínez-Vizcaíno, Vicente (2011) Reliability and validity of the Spanish version of the 10-item Connor-Davidson Resilience Scale (10-item CD-RISC) in young adults. *Health Qual Life Outcomes* 9 (63). https://doi.org/10.1186/1477-7525-9-63

Näsi, Matti & Kolttola, Ilari (2021) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2020 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. (Katsauksia 48/2021). Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/334787/Katsauksia_48_N_si_Kolttola_2021.pdf?sequence=1 (Viitattu 10.5.2022.)

Paju, Petri (2011) *Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 115. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Parikka, Suvi & Klemetti, Reija & Ikonen, Jonna & Holm, Noora & Junttila, Niina (2022a) Korkeakouluopiskelijoiden yksinäisyyden kokemus ja psyykkinen kuormittuneisuus koronaepidemian kolmannen aallon aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 167–178.

Parikka, Suvi & Koskela, Timo & Hietajärvi, Lauri & Ikonen, Jonna & & Salmela-Aro, Katariina (2022b) *Koronaepidemian vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja palveluihin: 4.3. Korkeakouluopiskelijat.* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Penttinen, Pekka & Ronkainen, Jussi (2018) Itä-Suomen maakuntien nuoret – palveluiden paitsiossa vai paalupaikalla? Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 34–45.

Pirskanen, Henna & Simonen, Jenni & Kataja, Kati & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer (2016) Vanhemmat ristiaallokossa. Perhekulttuuri ja ambivalentti alkoholikasvatus. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2), 138–149.

Pitkänen, Mirja (1997) Oletko ystävä, tuttava vai kaveri? *Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti*. Artikkeli 2/1997.

Pitkänen, Tuuli & Tourunen, Jouni & Huhta, Helena & Kaskela, Teemu & Takala, Janne & Helfer, Alix & Jurvanen, Susanna & Laine, Riku & Larivaara, Meri & Suurpää, Leena (2022) *Nuorten mielenterveyden tukeminen sosiaalihuollossa ja matalan kynnyksen toiminnassa. Työntekijöiden ja nuorten näkemyksiä tarpeista ja toimintatavoista*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Pulkkinen, Jonna & Rautopuro, Juhani (2018) *Opin polut ja pientareet harvaan asutuilla alueilla. Nuorisobarometri 2017 lisäotos*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto.

Putnam, Robert (1993) *Making democracy work. Civil traditions in modern Italy*. Princeton (NJ): Princeton University Press.

Pääkkönen, Hannu (2006) Vapaaehtoistyö, naapuriapu ja sosiaalinen kanssakäyminen. Teoksessa Laura Issakka (toim.) *Sosiaalinen pääoma Suomessa – tilastokatsaus*. Helsinki: Tilastokeskus, 45–52.

Rahimi, Behruz & Baetz, Marilyn & Bowen, Rudy & Balbuena, Lloyd (2014) Resilience, stress, and coping among Canadian medical students. *Canadian Medical Education Journal* 5 (1), e5–e12.

Raitasalo, Kirsimarja & Kraus, Ludwig & Bye, Elin & Karlsson, Patrik & Tigerstedt, Christoffer & Törrönen, Jukka & Raninen, Jonas (2021) Similar countries, similar factors? Studying the decline of heavy episodic drinking in adolescents in Finland, Norway and Sweden. *Addiction* 116 (1), 62–71.

Raitasalo, Kirsimarja & Tigerstedt, Christoffer & Similä, Jenni (2018) Miksi nuoret juovat

vähemmän. Teoksessa Pia Mäkelä & Janne Härkönen & Tomi Lintonen & Christoffer Tigerstedt & Katarina Warpenius (toim.) *Näin Suomi juo. Suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 158–167.

Raittila, Simo & Korpela, Tuija & Ylikännö, Minna & Laatu, Markku & Heinonen, Hanna-Mari & Jauhiainen, Signe & Helne, Tuula (2018) *Nuoret ja perustoimeentulotuen saanti. Rekisteriselvitys*. Helsinki: Kelan tutkimus.

Rastas, Anna (2007) *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi.* Tampere & Helsinki: Tampereen yliopisto & Nuorisotutkimusseura.

Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika (2016) *Suomi nuorten kasvuympäristönä – 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Rosenfield, Sara & Mouzon, Dawne (2013) Gender and Mental Health. Teoksessa Carol Aneshensel & Jo Phelan & Alex Bierman (toim.) *Handbook of the Sociology of Mental Health*. London: Springer, 277–296

Rothstein, Bo & Stolle, Dietlind (2007) *The quality of government and social capital. A theory of political institutions and generalised trust*. Göteborg: Göteborg University.

Rutter, Michael (1998) Developmental catch-up, and deficit, following adoption after severe global early privation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 39 (4), 465–476.

Rutter, Michael (2013) Annual research review: Resilience – clinical implications. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* 54 (4), 474–487.

Salasuo, Mikko & Tarvainen, Kai & Myllyniemi, Sami (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 31–138.

Salerno, John & Devadas, Jackson & Pease, M & Nketia, Bryanna & Fish, Jessica (2020) Sexual and Gender Minority Stress Amid the COVID-19 Pandemic: Implications for LGBTQ Young Persons' Mental Health and Well-Being. *Public Health Reports* 135 (6), 721–727. 10.1177/0033354920954511

Salmivalli, Christina (1998) *Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus.

Sapienza, Paola & Zingales, Luigi (2012) A Trust Crisis. *International Review of Finance* 12 (2), 123–131.

Satapathy, Sujata & Dang, Saloni & Sagar, Rajesh & Dwivedi, S. N. (2022) Resilience in Children and Adolescents Survived Psychologically Traumatic Life Events: A Critical Review of Application of Resilience Assessment Tools for Clinical Referral and Intervention. *Trauma, Violence, & Abuse* 23 (1), 288–300. https://doi.org/10.1177/1524838020939126

Schafer, Markus & Shippee, Tetyana & Ferraro, Kenneth (2009) When Does Disadvantage Not Accumulate? Toward a Sociological Conceptualization of Resilience. *Schweiz Z Soziol* 35 (2), 231–251.

Shean, Mandie (2015) C*urrent theories relating to resilience and young people: a literature review.* Melbourne: Victorian Health Promotion Foundation.

Sheehan, Kim Bartel (2001) E-mail Survey Response Rates: A Review. *Journal of Computer-Mediated Communication* 6 (2). https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2001.tb00117.x

Sihvonen, Eila & Saarikallio-Torp, Miia (2022) Nuorten sosiaaliset suhteet poikkeusolojen aikana: "Please leave Corona, I want to live my youth". Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja*

2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 62–73.

Sipilä, Noora & Kestilä, Laura & Martikainen, Pekka (2011) Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Mihin peruskoulututkinto tutkinto riittää 2000-luvulla? *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (2), 121–134.

Small, Mario Luis & Harding, David J. & Lamont, Michèle (2010) Reconsidering Culture and Poverty. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 629, 6–27.

Souto, Anne-Mari (2014) Kukaan ei kysy mitä mulle kuuluu? Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus* 32 (4), 19–35.

Stedman, Richard & Connelly, Nancy & Heberlein, Thomas & Decker, Daniel & Allred, Shorna (2019) The End of the (Research) World As We Know It? Understanding and Coping with Declining Response Rates to Mail Surveys. *Society & Natural Resources* 32 (10), 1139–1154. 10.1080/08941920.2019.1587127

Suomen virallinen tilasto (SVT, 2022a): Työvoimatutkimus. Helmikuu 2022. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tyti/2022/02/tyti_2022_02_2022-03-22_tie_001_fi.html [Viitattu: 24.5.2022].

Suomen virallinen tilasto (SVT, 2022b): Aluevaalit [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.tilastokeskus.fi/julkaisu/ckvam7f8w20su0b57nwdjaxsz [Viitattu: 15.6.2022].

Söderlund, Peter (2019) Poliittinen luottamus vertailevasta näkökulmasta. Teoksessa Maria Bäck & Elina Kestilä-Kekkonen (toim.) *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut*. Helsinki: Valtiovarainministeriö, 35–48.

Tampereen yliopisto (2022) Myönteinen kehitys lasten kokeman väkivallan kehityksessä on pysähtynyt. Tampereen yliopiston tiedote 25.10.2022. https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/myonteinen-kehitys-lasten-kokeman-vakivallan-vahenemisessa-pysahtynyt (Viitattu 19.11.2022.)

THL (2021) Kouluterveyskyselyn tulokset. https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset (Viitattu 23.11.2022.)

THL (2022a) Lastensuojelu 2021. *Huostaanottojen määrä väheni vuonna 2021. Tilastoraportti 22/2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

THL (2022b) Huumausaineiden laillisuus ja käytön rangaistavuus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/huumausainepolitiikka/huumausaineiden-laillisuus-ja-kayton-rangaistavuus#THL (Viitattu 9.5.2022.)

Tietosuoja-asetus (2016/679) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32016R0679 (Viitattu 1.9.2022.)

Tilastokeskus (2021a) Väestörakenne äidinkielen ja iän mukaan 31.12.2021. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rl.px/table/tableViewLayout1/ (Viitattu 15.11.2022.)

Tilastokeskus (2021b) Väestörakenne iän ja sukupuolen mukaan alueittain 31.12.2021. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11re.px/ (Viitattu 21.11.2022.)

Tilastokeskus (2022a) *Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi edelleen vuonna 2021.* Työssäkäynti. https://stat.fi/julkaisu/cktvhogps28n50b55gb5y44hg (Viitattu 25.5.2022.)

Tilastokeskus (2022b) Kansalaispulssi. www.stat.fi/tup/htpalvelut/tutkimukset/kansalaispulssi.html (Viitattu 10.8.2022.)

Tilastokeskus (2022c) Tilastollinen kuntaryhmitys

2022. https://tilastokeskus.fi/fi/luokitukset/kuntaryhmitys/. (Viitattu 15.5.2022.)

Tolonen, Tarja (2001) *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus & Nuorisotutkimusseura.

Tolonen, Tarja (2008) (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere & Helsinki: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura.

Turjanmaa, Elina (2017) *Helpompaa olla omien kanssa? Maahanmuuttajanuorten ja suomalaistaustaisten nuorten väliset kaverisuhteet Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa*. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten kokemana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20 (4), 33–42.

Ungar, Michael (2004) A constructionist discourse on resilience: Multiple contexts, multiple realities among at-risk children and youth. *Youth and Society* 35 (3), 341–365.

Ungar, Michael (2004) *Nurturing hidden resilience in troubled youth*. Toronto: University of Toronto Press.

Ungar, Michael & Brown, Marion & Liebenberg, Linda & Othman, Rasha & Kwong, Wai Man & Armstrong, Mary & Gilgun, Jane (2007) Unique pathways to resilience across cultures. *Adolescence* 42 (166), 287–310.

Uusikangas, Silja & Haikkola, Lotta (2022) Nuorten kokemukset hakuvelvoitteesta. Teoksessa Lotta Haikkola & Silja Uusikangas & Tuija Korpela & Signe Jauhiainen & Heikki Hiilamo (toim.) *Koulutukseen hakuvelvoite nuorten työttömyysturvan ehtona. Tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua rekisteriaineistojen, TE-palvelujen, oppilaitosten ja nuorten näkökulmista*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 86–116.

Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi & Saari, Juho & Laihiala, Tuomo (2022) (toim.) *Hyvinvoinnin muutos ja pysyvyys*. Helsinki: Into.

Vaarama, Marja & Siljander, Eero & Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu (2010) Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 126–149.

Valtioneuvosto (2022) Kansalaispulssi-kyselyjen yhteenvedot. https://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/kansalaispulssi (Viitattu 16.11.2022.)

van Breda, Adrian (2018) A critical review of resilience theory and its relevance for social work. *Social work (Stellenbosch. Online)* 54 (1). http://dx.doi.org/10.15270/54-1-611

Vanttaja, Markku & Järvinen, Tero (2004) Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elämänvaiheet. *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (5), 472–480.

Veenhoven, Ruut (2008) Sociological theories of subjective well-being. Teoksessa Michael Eid & Randy Larsen (eds) *The Science of Subjective Well-being: A tribute to Ed Diener*. New York: Guilford Publications, 44–61.

Virtanen, Ira (2018) Nuorten miesten haavoittuvaisuus ja tuki ystävyyssuhteissa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere & Helsinki: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura, 239–260.

Vuorensyrjä, Matti & Rauta, Jenita (2020) *Poliisibarometri 2020. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriön julkaisuja 2020:12. Helsinki: Sisäministeriö.

Välimäki, Vesa & Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna (2020) The links between structural and social marginalization – social relations of young Finnish adults not in employment or education. *Journal of Youth Studies* 23 (10), 1347–1365.

Weiss, Robert S. (1973) *Loneliness: the experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Werner, Emmy & Smith, Ruth (1982) *Vulnerable, but invincible: A longitudinal study*

of resilient children and youth. New York: Adams, Bannister and Cox.

YLE (29.8.2022) Väliin pudonneet. https://yle.fi/uutiset/3-12574427 (Viitattu 30.8.2022.)

Ylikännö, Minna & Hakala, Antti & Kangas, Olli (2018) *Luottamus ja sosiaaliturva yhteiskunnallisen turvallisuuden takeena*. Policy brief 4/2018, Tackling Inequalities in Time of Austerity -hanke. https://sites.utu.fi/tita/luottamus-ja-sosiaaliturva-yhteiskunnallisen-turvallisuuden-takeena/ (Viitattu 23.8.2022.)

Österberg, Esa & Raitasalo, Kirsimarja & Karlson, Thomas & Mäkelä, Pia (2017) *Alkoholipoliittiset mielipiteet. Tilastoraportti 12/2017*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132437/Alkoholipoliittiset_mielipiteet%202016-2017.pdf?sequence=3 (Viitattu 18.11.2022.)

TIETEELLISET ARTIKKELIT

PSYKOLOGINEN RESILIENSSI NUORUUSIÄSSÄ: SOVELTAVA KIRJALLISUUSKATSAUS JA PILOTTITUTKIMUS

KITTA RIPATTI & MARKO MANNINEN

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Erilaiset vastoinkäymiset ja niiden aiheuttamat ohimenevät häiriöt toimintakyvyssä kuuluvat ihmisen normaaliin elämänkulkuun. Osa vastoinkäymisistä voi kuitenkin heikentää psyykkistä hyvinvointia pitkäaikaisesti, ja tällöin toimintakyvyn säilyttäminen edellyttää resilienssiä. Artikkelimme lähestyy resilienssi-ilmiötä kahdesta suunnasta: kirjallisuuskatsauksen ja pilottitutkimuksen avulla.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella resilienssi on vastoinkäymisen kohtaamisesta käynnistyvä prosessi. Resilienssiprosessiin vaikuttavat henkilökohtaiset ominaisuudet, ympäristötekijät, elämäntilanne sekä vastoinkäymisen luonne. Onnistuneen prosessin lopputuloksena henkilö on kyennyt ylläpitämään tai palauttamaan hyvinvointinsa kohtaamastaan stressistä ja riskeistä huolimatta.

Artikkelimme tutkimusosuudessa vertailemme perusväestön (n=1864), koulukotiin sijoitettujen nuorten (n=54) ja nuorten vankien (n=140) resilienssiä. Tulosten perusteella koulukotiin sijoitettujen nuorten resilienssi on kahta muuta ryhmää matalammalla tasolla. Vankien resilienssi on matalammalla tasolla kuin perusväestössä. Koulukotiin sijoitetuilla nuorilla korkeampi resilienssi on yhteydessä hyvään positiiviseen mielenterveyteen, matalaan ahdistuneisuuteen ja masentuneisuuteen sekä yllättäen myös matalaan optimismiin.

Vaikka interventioiden tulisi ensisijaisesti kohdistua psyykkisten vaurioiden ennaltaehkäisyyn, resilienssin vahvistaminen on potentiaalisesti tehokas keino sekä yleisväestön että erityisryhmien nuorten psyykkisen hyvinvoinnin edistämisessä. Lisätutkimusta tarvitaan etenkin resilienssiä vahvistavista toimintamalleista.

Asiasanat: resilienssi, psykologia, nuoret, koulukodit, vangit

ARTIKKELIN TARKOITUS

Esittelemme artikkelissamme tämän hetken käsitystä resilienssistä psykologian tieteenalan näkökulmasta. Luomme myös silmäyksen psykologisen resilienssin historiaan ja ilmiön teoriapohjan kehitykseen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin. Tutkimusosuudessa vertaamme koulukotiin sijoitettujen nuorten sekä nuorten vankien resilienssiä yleisväestön nuorten resilienssiin. Koulukoti-erillisotoksen tarkemman analyysin avulla selvitämme resilienssin yhteyttä ahdistuneisuuteen, masennukseen, optimismiin ja positiiviseen mielenterveyteen. Pohdimme lopuksi psykologisen resilienssin merkitystä nuoren elämänkulussa. Parempaan kokonaishyvinvointiin ja vähäiseen oireiluun yhdistyvien tekijöiden määritteleminen ja tukeminen vähentää yksilötason kärsimystä ja on myös kansanterveyden ja -talouden kannalta mielekästä.

RESILIENSSI PSYKOLOGIASSA – SOVELTAVA KIRJALLISUUSKATSAUS

Sana resilienssi tulee latinan verbistä *resilire*, jolla on alun perin kuvattu kappaleen, aineen tai systeemin kykyä palata tasapainotilaan taivuttamisen, venyttämisen, painamisen tai muun siirtämisen jälkeen. Tässä artikkelissa sanalla resilienssi tarkoitamme ihmisen psykologista resilienssiä, eli

muokkautuvaa prosessia, jossa henkilö sopeutuu stressaaviin muutoksiin sekä palautuu niistä. Prosessin onnistuneena lopputuloksena henkilö on kyennyt ylläpitämään tai palauttamaan vakautensa ja hyvinvointinsa kohtaamastaan stressistä ja riskeistä huolimatta.

Arkikielellä resilienssiprosessia voidaan kuvailla *sateenvarjoksi* ja *merinovillapaidaksi*. Kun ihminen yllättäen kohtaa sadekuuron – siis vastoinkäymisen – hän sopeutuu tilanteeseen avaamalla sateenvarjon. Toisinaan kuitenkin sade tulee myrskynä, eikä sateenvarjosta enää ole juuri apua, ja henkilö kastuu. Merinovillapaita onneksi lämmittää myös märkänä ja kuivuu nopeasti myräkän mentyä ohi. Sateenvarjo auttaa sopeutumaan, merinovilla palautumaan normaalille toimintatasolle. Jokaisella ihmisellä on oma yksilöllinen sateenvarjonsa ja merinovillapaitansa, ja niitä hän voi eri elämänvaiheissa käyttää eri tavoin. Myös myrskyjä on monenlaisia.

Resilienssiin vaikuttavat ihmisen henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi myös koetun vastoinkäymisen luonne, ihmisen aiemmat kokemukset, hänen kulloinenkin elämäntilanteensa sekä ympäristötekijät (Pangallo ym. 2015; Windle 2011). Esimerkiksi juuri avoliittoon muuttanut nuori aikuinen saattoi kokea korona-ajan etäopiskelun mukavana, mutta sama henkilö voi parisuhteen päätyttyä kokea yksin kotona opiskelemisen ahdistavaksi. Vastaavasti toinen henkilö on voinut sopeutua hyvin korona-ajan poikkeusolosuhteisiin eikä ole kuormittunut Euroopan muuttuneesta turvallisuustilanteesta, mutta sen sijaan vanhempien avioero käynnistää hänessä prosessin, joka aiheuttaa hänelle merkittävää psyykkistä pahoinvointia.

Vastoinkäymisen kohtaaminen käynnistää resilienssiprosessin

Vastoinkäymisen kohtaamisen jälkeen on normaalia kokea ohimeneviä häiriöitä toimintakyvyssä, esimerkiksi satunnaista ahdistusta tai univaikeuksia. Vain osa ihmisen kohtaamista vastoinkäymisistä on niin merkittäviä, että ne vaarantavat henkilön psyykkisen hyvinvoinnin (Windle 2011). Roismanin (2005) mukaan resilienssiprosessin käynnistävä vastoinkäyminen on luonteeltaan sellainen, että se todennäköisesti johtaisi suurimmalla osalla ihmisiä vakaviin sopeutumisvaikeuksiin. Esimerkiksi kouluampumiselle, lapsen äkilliselle kuolemalle tai vakavalle luonnonkatastrofille altistumisen voidaan olettaa olevan tällaisia tapahtumia. Kattavaa luetteloa on kuitenkin mahdotonta luoda, sillä kaikille ihmisille nämäkään tapahtumat eivät merkitse kriisiä eivätkä aiheuta sopeutumisvaikeuksia.

Resilienssiprosessiin vaikuttavia vastoinkäymisen ominaispiirteitä ovat tapahtuman vakavuus, mahdollinen toistuvuus ja se, onko tapahtuman kohdannut suoraan vai epäsuoraan (Bonanno ym. 2015). Akuutin, yleisestä elämäntilanteesta erillisen, lyhytkestoisen vastoinkäymisen vaikutuksen hyvinvoinnille on yleisesti nähty olevan lievempi kuin pitkittyneen stressin (Bonanno & Diminich 2013; Satapathy ym. 2022). Yksittäisen ihmisen kohdalla tapahtuman vaikutus psyykkiselle hyvinvoinnille voi kuitenkin olla vakava ja pitkäkestoinen siitä huolimatta, että vastoinkäyminen olisikin ollut lyhytkestoinen.

Resilienssitutkimuksen historiaa

Resilienssitutkimuksen juuret juontavat 1970-luvulle, jolloin tutkimus oli laajalti keskittynyt ihmisen psyykkisen oireilun selittämiseen. Havainto siitä, että suuri osa epäedullisissa olosuhteissa kasvaneista lapsista kuitenkin pärjää elämässään hyvin, loi perustan resilienssitutkimukselle. 1990-luvulle asti tutkimus keskittyi lähes yksinomaan kroonista stressiä – kuten köyhyyttä tai vaillejäämistä – kokeneiden lasten paremman selviytymisen tarkastelemiseen. (Garmezy 1991.)

Aikuisväestöön laajentunut tutkimus määritteli resilienssin yksilön ominaisuuksiksi – resilienssipiirteiksi – jotka auttavat yksilöä selviytymään stressaavissa tilanteissa. Tätä persoonallisuus- ja piirreteoreettista näkökulmaa tukeva tieteellinen näyttö on kuitenkin jäänyt vähäiseksi (Kalisch ym. 2017). Piirreteoreettisen lähestymistavan pyrittyä vastaamaan kysymykseen ’Mikä tekee resilienssin?’, seuraava resilienssitutkimuksen aalto kysyi

’Millaisten prosessien kautta jotkut tekijät voivat lieventää stressin vaikutusta?’ (Luthar 1993; Rutter 1987). Resilienssiä ryhdyttiin tarkastelemaan prosessina, jossa henkilö kykenee vastoinkäymisistä huolimatta säilyttämään tai palauttamaan hyvinvointinsa, mielenkiinnon kohdistuessa myös siihen, millaiset tekijät vaikuttavat hyvään lopputulokseen ja miten (Kalisch ym. 2017). Näkemys resilienssistä dynaamisena, säädeltävissä ja opetettavissa olevana prosessina suuntasi mielenkiinnon myös ennaltaehkäiseviin interventioihin. Interventioiden toteuttamiselle kuitenkin asettaa haasteen heterogeenisyys: eri ihmisillä resilienssi on erilaisten tekijöiden ohjaamaa, ja vastoinkäymisten tyyppi sekä niille altistumisen aste poikkeavat toisistaan.

Viimeisten neljän vuosikymmenen aikana resilienssitutkimuksessa painopiste on siirtynyt yksilön haavoittuvuuksien ja oireilun tarkastelemisesta hänen vahvuuksiinsa, pyrkimyksenä ymmärtää tervettä, positiivista kehitystä, joka on mahdollistunut riskitekijöistä huolimatta (Windle 2011). Resilienssi nähdään yksilön ja ympäristön vuorovaikutukseen perustuvana, muokkautuvana sopeutumisprosessina tilanteessa, jossa yksilö on kohdannut vakavaan vastoinkäymiseen tai traumaan liittyvää stressiä (Chmitorz ym. 2018; Kalisch ym. 2015; Pangallo ym. 2015; Windle 2011). Siinä missä varhainen resilienssitutkimus tarkasteli resilienssiä pitkäkestoiseen, krooniseen stressiin liittyen (Garmezy 1991), uudempi tutkimus huomioi lisäksi, että länsimaisessa yhteiskunnassa vastoinkäymiset ovat usein yksittäisiä tapahtumia (Bonanno & Diminich 2013), kuten läheisen tai kodin menetys.

Nykykäsitys resilienssistä painottaa, ettei resilienssi ole ainoastaan yksilön piirre eikä persoonallisuusprofiili (ikään kuin haavoittuvuuden vastakohta) eikä myöskään spesifi genotyyppi tai psykologinen rakenne, vaan laajemmin tarkasteltava kokonaisuus (Kalish ym. 2017). Tämä määritelmä ei kiellä ihmisen henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitystä sille, miten hän kohtaa kuormittavia elämäntilanteita ja sopeutuu niihin, mutta se korostaa, että ne eivät yksinään ole riittäviä määrittelemään resilienssiä (Kalish ym. 2017). Resilienssi nähdään monitasoisena, dynaamisena prosessina, jossa erityyppiset vastoinkäymiset aiheuttavat erilaista kuormitusta (Bonanno & Diminich 2013) ja jossa resilienssiprosessin lopputulos vaihtelee samallakin ihmisellä kulloistenkin olosuhteiden ja elämäntilanteen mukaan (Pangallo ym. 2015; Windle 2011).

Lasten ja nuorten kohdalla riskeistä huolimatta toteutuvaa normatiivista kehitystä on pidetty merkkinä resilienssistä (Masten & Coatsworth 1998). Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä onnistuneen resilienssiprosessin määritelmäksi, sillä joissain kehitystehtävissään hyvin etenevällä nuorella voi ilmetä toisilla elämänalueilla matalaa resilienssiä (Afifi & MacMillan 2011). Nuoren hyvä resilienssi ei myöskään ole vain psyykkisten oireiden puuttumista (Mesman ym. 2021) tai seurausta epäsensitiivisyydestä vastoinkäymisiä kohtaan (Kalisch ym. 2017). Onkin esitetty, että resilienssin onnistunut lopputulos tarkoittaa voimavarojen olemassaoloa kohdatuista vastoinkäymisistä huolimatta (Afifi & MacMillan 2011). Onnistunut resilienssiprosessi näkyy esimerkiksi toimintakyvyn säilymisenä vastoinkäymisen herättämistä psyykkisistä oireista huolimatta (Olsson ym. 2003).

Resilienssi kehittyy läpi elämän

Resilienssin biologinen perusta alkaa muotoutua jo ennen ihmisen syntymää perinnöllisten tekijöiden valikoitumisen myötä (Southwick ym. 2014). Resilienssi ei koskaan kehity valmiiksi lopulliseen muotoonsa, vaan sillä on mahdollisuus muokkautua missä tahansa elämänvaiheessa (Gillespie ym. 2007).

Lapsen itsesäätely- ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät kasvun ja kehityksen myötä, ympäristön tukemana. Vauvalla on synnynnäinen kyky kiihtyä ja kyky tyyntyä. Tyyntyminen tarkoittaa palaamista tasapainotilaan, joka hänellä oli ennen stressaavaa kokemusta (esim. nälkä, kuuma tai vatsanväänteet). Onnistunut tasapainotilaan palaaminen edellyttää vauvalta sekä kykyä reagoimalla ilmaista muille sellaisia tarpeita, joita hän ei kykene itse tyydyttämään, että hoivanantajan, joka lapsen tarpeita tyydyttämällä auttaa lasta tyyntymään. Vauvan ja lapsen aivot ovat hyvin plastiset; kokemukset

muokkaavat aivojen rakennetta sekä toimintaa (McEwen ym. 2015). Resilienssin kehittymisen kannalta keskeisiä aivojen kehitykseen liittyviä kokemuksia lapselle ovat lämpimät suhteet huolta pitäviin aikuisiin sekä itsesäätelykyvyn ja motivaation kehittyminen (Masten & Coatsworth 1998). Turvallinen, vakaa, johdonmukainen ja lapsen tarpeille sensitiivinen kasvuympäristö auttaa lapsen resilienssitekijöitä vahvistumaan. Hoivanantajien hyvä mentalisaatiokyky – eli kyky pitää lapsen mieli omassa mielessä – on tässä avainasemassa (Pajulo ym. 2015).

Ympäristötekijöillä on suuri merkitys siinä, millaiset lapsen synnynnäiset temperamenttipiirteet vahvistuvat ja mitkä loivenevat, ja millaisia aikuisiän persoonallisuuspiirteitä näistä aikanaan muotoutuu. Ympäristötekijät ja vuorovaikutuskokemukset vaikuttavat myös siihen, millainen käsitys lapselle muodostuu itsestään, toisista ihmisistä ja maailmasta (Tamminen 2004). Olennaista on, kokeeko lapsi ja nuori olevansa arvokas ja pystyvä, näyttäytyvätkö toiset ihmiset hänelle hyvinä, luotettavina ja huoltapitävinä, ja tulkitseeko hän maailman turvallisena paikkana. Tovereiden ja muiden perheen ulkopuolisten ihmisten merkitys resilienssin kehittymiselle muodostuu sitä merkityksellisemmäksi, mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa (Masten & Coatsworth 1998).

Kuormituksen vaikutus ihmiseen on yksilöllistä (Bonanno 2004; Bonanno & Diminich 2013), eikä voimakkaidenkaan vastoinkäymisten kohtaaminen välttämättä johda psyykkisten oireiden kehittymisen, tai oireet ovat vain väliaikaisia (Chmitorz ym. 2018). Ihmisen taipumuksessa reagoida vastoinkäymisiin on pysyvyyttä, mutta toisaalta resilienssi myös kehittyy läpi ihmisen elämänkulun (Pangallo ym. 2015; Windle 2011). Samakin ihminen voi joissain tilanteissa olla resilientti ja toisissa ei (Afifi & MacMillan 2011; Gillespie ym. 2007; Pangallo ym. 2015).

Resilienssifaktorit ohjaavat resilienssiprosessia

Vastoinkäymisen aiheuttamalta negatiiviselta vaikutukselta suojaavia tekijöitä kutsutaan resilienssifaktoreiksi. Resilienssifaktorit voidaan jakaa kahteen ryhmään: sisäiset faktorit aktivoivat henkilön sisäisiä selviytymismekanismeja, ja vuorovaikutukseen liittyvät faktorit tukevat kanssakäymistä ympäristön kanssa (Kalish ym. 2017). Resilienssifaktorit ovat keskenään vuorovaikutuksessa, eikä mikään yksittäinen faktori riitä selittämään ihmisen koko resilienssiprosessia (Windle 2011).

Satapathyn ja kumppaneiden (2022) katsausartikkelissa nuorten sisäisiksi resilienssifaktoreiksi on nimetty nuoren itsetunto, yksilölliset selviytymiskeinot ja tapa tulkita tapahtumia. Mesman ja kumppanit (2021) nostavat katsausartikkelissaan esiin henkilökohtaiset ja sosiaaliset taidot, itseluottamuksen ja tavoitteellisuuden.Gartlandin ja kumppanien (2011) katsauksessa näitä tekijöitä olivat empatia- ja ongelmanratkaisukyky, tunteiden säätely sekä käsitys omasta kyvystä hallita itseen vaikuttavia tapahtumia. Joissain tutkimuksissa koulumenestys (Ttofi ym. 2014) ja kognitiiviset kyvyt (Racine ym. 2022) ovat näyttäytyneet resilienssifaktoreina, mutta on myös esitetty, että älykkyyden yhteys resilienssiin ei ole täysin yksiselitteinen (Afifi & MacMillan 2011).

Vuorovaikutukseen liittyvät resilienssifaktorit ilmenevät nuorilla perhesysteemin, laajemman sosiaalisen ympäristön sekä yhteiskunnallisten tekijöiden tasolla. Satapathyn ja kumppaneiden (2022) katsausartikkelissa vuorovaikutukseen liittyviksi resilienssifaktoreiksi mainitaan perhe- ja ystävyyssuhteet sekä koulu. Mesmanin ja kumppaneiden (2021) katsausartikkelissa faktorit nimetään yksityiskohtaisemmin: ystävien tuki, koulu, lapsi–vanhempi-suhde, perheen ongelmanratkaisukyvyt, vanhemman tavoitteellisuus, vanhemman stressi ja vanhemman resilienssi. Muissa tutkimuksissa resilienssifaktoreiksi on esiin nostettu reilusti kohdelluksi tuleminen, mahdollisuus käyttää omia kykyjään, luotettavan aikuisen läsnäolo sekä esikuvana toimivan ihmisen olemassaolo (Bellis ym. 2018), sosioekonomiset tekijät (Cicchetti 2013) sekä ympäristön struktuuri (Pangallo ym. 2015). Yhteenvetona on ilmeistä, että eri resilienssifaktoreiden merkitys nuorelle vaihtelee hänen kokonaistilanteensa mukaan.

Resilienssi ja posttraumaattinen kasvu

Yleinen nykykäsitys resilienssistä painottaa vastoinkäymisestä palautumista ja toimintakyvyn säilymistä. Joissain tilanteissa vastoinkäymisistä selviytyminen voi kuitenkin johtaa jopa alkuperäistä tilannetta parempaan lopputulokseen: kun henkilö on haasteiden edessä pakotettu kehittämään säätelystrategioitaan, tulee myös mahdolliseksi, että seuraavan kerran kun hän elämässään kohtaa merkittävää stressiä, hänellä on käytössään aiempaa kehittyneempiä hallintakeinoja (Kalisch ym. 2015; Kalisch ym. 2017).

Taitojen ja kapasiteetin vahvistumista traumaattisten vastoinkäymisten jälkeen kutsutaan posttraumaattiseksi kasvuksi. Posttraumaattinen kasvu on lopputulos prosessissa, jossa henkilö on reflektiivisesti työstänyt kokemaansa vastoinkäymistä, sen merkitystä ja siitä selviämistä, ja kokenut tämän myötä voimaantumista (Angel 2016; Pietrzak ym. 2010). Laajoissa traumatisoituneita aikuisia koskevissa tutkimuksissa suurella osalla posttraumaattisesta stressihäiriöstä (PSTD) kärsiviä ihmisiä on todettu tapahtuvan posttraumaattista kasvua, elämän arvostamisen lisääntymistä sekä henkilökohtaisen voimaantumisen kokemusta (Pietrzak ym. 2010; Tsai ym. 2016). Korkean resilienssin henkilöillä sitä vastoin posttraumaattinen kasvu on epätodennäköisempää: siinä missä PTSD:stä kärsivän henkilön tarvitsee sopeutuakseen tutkiskella syvällisesti omaa itseään ja maailmankuvaansa, korkean resilienssin henkilöllä ei ole siihen tarvetta hänen olemassa olevien keinojensa riittäessä palauttamaan hänet vastoinkäymisestä (Levine ym. 2009). Westphal & Bonannon (2007) mukaan korkean resilienssin henkilöt palautuvat verraten nopeasti traumasta, ja heillä on PTSD-oireita kehittäviä henkilöitä vähemmän taipumusta juuttua murehtimaan kokemustaan tai etsimään tarkoitusta tapahtuneelle.

Resilienssin ja posttraumaattisen kasvun keskinäiselle suhteelle ei ole vielä yhtenäistä ja laajalti hyväksyttyä määritelmää. Niiden molempien arvo ihmisen selviytymiselle on kuitenkin kiistaton: resilienssi ja posttraumaattinen kasvu ovat kaksi erilaista polkua, jotka molemmat ”johtavat kohti tunnelin päässä häämöttävää valoa” (Almedom 2005).

TUTKIMUSOSUUS

Artikkelimme tutkimusosuudessa vertailemme Nuorisobarometrin perusväestön nuorten otoksen (n=1864, ikä 15–29) resilienssiä koulukotiin sijoitettujen nuorten (n=54, ikä 13–17) sekä nuorten vankien (n=140, ikä 15–29) resilienssiin. Lisäksi selvitämme Resilienssitutkimus22 (ReTu22) -koulukotiaineiston avulla resilienssin yhteyttä ahdistukseen, masennukseen, optimismiin ja positiiviseen mielenterveyteen.

Resilienssi ja vakava käytösoireilu

Koulukodit ovat vaativan sijaishuollon ja vaativan erityisen tuen perusopetuksen palveluntuottajia, ja lastensuojelun sijaishuollossa viimesijaisia sijaishuoltopaikkoja. Nuori sijoitetaan koulukotiin lastensuojelulain (417/2007) perusteella. Suomessa toimii seitsemän koulukotia, joista viisi on valtion ylläpitämiä ja kaksi yksityistä. Koulukoteihin sijoitetaan vuosittain noin 250 iältään 13–17-vuotiasta nuorta. Koulukotiin sijoituksen taustalla on useimmiten monia samanaikaisia ongelmia, kuten päihde- ja käytöshäiriöitä, mielenterveysongelmia, koulunkäynnin ja oppimisen vaikeuksia, karkailua ja rikollisuutta (Lehto-Salo 2011; Manninen ym. 2013). Koulukotisijoitus yhdistyy lukuisiin aikuisiän riskeihin kuten matalaan koulutustasoon (Talaslampi ym. 2019), synnytysterveyden ongelmiin (Lehti ym. 2015), ennenaikaiseen kuolemaan (Manninen ym. 2015) sekä lukuisiin psykiatrisiin sairauksiin (Manninen ym. 2022). Rikollinen käyttäytyminen jatkuu monella myös aikuisiällä (Manninen ym. 2017). Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus on luotettavasti todentanut, että myös nuorilla vangeilla päihde- ja mielenterveyshäiriöt ovat hyvin yleisiä (Abram ym. 2003; Teplin ym. 2010). Vakavasti käytösoireilevista nuorista moni päätyy myöhemmin vankilaan.

Vaikka koulukotiin sijoitettujen henkilöiden ja nuorten vankien kokonaisennuste on ryhmä-

tasolla huono, ja heille on kasautunut lukuisia riskejä, osalla heistä taustariskit ja vastoinkäymiset eivät kuitenkaan johda huonoon aikuisiän tilanteeseen. Riskitekijöiden vaikutuksia kumoavia positiivisia faktoreita ja ennusteen kokonaistoimintaa ei kuitenkaan vielä tunneta luotettavasti. On perusteltua ajatella, että resilienssillä saattaa olla kokonaisennusteen kannalta keskeinen rooli.

Satapathyn ja kumppaneiden (2022) mukaan henkilö tarvitsee säilyttääkseen toimintakykynsä sitä enemmän resilienssiä, mitä enemmän vaikeuksia hän kohtaa. On myös esitetty, että resilienssitutkimusta ei ole ylipäänsä mahdollista tehdä henkilöiden keskuudessa, jotka eivät ole joutuneet kohtaamaan vaikeuksia (Kalisch ym. 2017). Koulukotiin sijoitetut ja nuoret vangit ovat elämässään kokeneet lukuisia vastoinkäymisiä, joten resilienssin tutkimus tässä joukossa on hyvin perusteltua. Aiempaa näitä ryhmiä koskevaa suomalaista resilienssitutkimusta ei ole kirjoittajien tiedossa.

Viimeisen vuosikymmenen aikana on kuitenkin julkaistu joitain kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten resilienssiä käsitteleviä systemaattisia kirjallisuuskatsauksia. Lou ja kumppanit (2018) nimesivät katsausartikkelissaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten merkityksellisimmiksi sisäisiksi resilienssifaktoreiksi motivaation ja tulevaisuusorientaation. Zabernin & Bouteyren (2018) katsausartikkelissa tärkeimmäksi yksilöön liittyväksi resilienssifaktoriksi nousi itsetunto. Kotharin ja kumppaneiden (2020) tutkimus nosti esiin henkilökohtaiset vahvuudet (esim. vahva itsetunto, mahdollisuus päättää omista asioistaan), psykososiaaliset tarpeet (esim. kiinnittyminen, turvallisuudentunne, tunne johonkin kuulumisesta) sekä kehitykselliset taidot (esim. sosiaaliset taidot, selviytymiskeinot, kyky etsiä apua). Vuorovaikutukseen liittyvistä faktoreista Zabernin ja Bouteyren (2018) katsausartikkelissa parempaan resilienssiin yhdistyy lämmin, vakaa ja ennustettava ympäristö, sosiaalinen tuki, koulu, koulun ulkopuolisiin aktiviteetteihin osallistuminen ja säännöllinen yhteydenpito vanhempien kanssa. Myönteinen suhde vanhempien ja muiden läheisten aikuisten, sisarusten ja ikätovereiden kanssa korostuivat myös Kotharin ja kumppaneiden (2020) sekä Haddow'n ja kumppaneiden (2021) katsausartikkeleissa.

Aineisto ja menetelmät

Nuorisobarometrin aineisto kerättiin keväällä 2022 puhelinhaastatteluilla. Koulukotiaineisto Resilienssitutkimus22 (ReTu22) kerättiin keväällä 2022 sähköisillä kyselylomakkeilla kaikista viidestä valtion koulukodista. Vankiaineisto on osa Vankien terveys, työkyky ja hoidon tarve (WATTU IV) -tutkimusta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022). WATTU IV -aineisto kerättiin sähköisillä lomakkeilla keväällä 2022. Koulukotiaineistoa kerättiin vuoden 2022 loppuun asti, mutta tässä artikkelissa esitetyt tutkimustulokset perustuvat kesällä 2022 käytössä olleeseen, vielä keskeneräiseen aineistoon. Kirjoittajien arvion perusteella aineistoa oli kuitenkin jo tässä vaiheessa ehditty kerätä niin paljon, että vertailu Nuorisobarometriin ja vankiaineistoon oli mielekästä.

Resilienssiä arvioitiin CD-RISC 10 -mittarilla (Connor & Davidson 2003), joka mittaa nuoren omaa käsitystä hänen kyvystään kohdata vastoinkäymisiä. Ahdistusoireita mitattiin GAD-7-mittarilla (Spitzer ym. 2006). Masennusoireita kartoitettiin BDI-21-mittarilla (Dozois ym. 1998). Optimismia mitattiin LOT-R (Learned optimism test revised) -mittarilla (Hinz ym. 2017). Positiivista mielenterveyttä mitattiin SWEMWBS-mittarilla, joka on Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale -mittarin lyhennetty versio (Stewart-Brown ym. 2009).

Mielenterveysmittareiden tulokset muutettiin dikotomisiksi oireiden kliinisen merkitsevyyden perusteella. GAD-7-tulosten kliinisesti merkittävän oireilun rajaksi asetettiin pistemäärä 8 tai enemmän (Plummer ym. 2016). BDI-kyselyn tulos 19 pistettä tai enemmän vastasi kliinisesti keskivaikeaa tai vaikeaa masennusta (Beck ym. 1996). LOT-R-pisteet välillä 14–18 yhdistyivät keskimääräiseen ja pistemäärä 19 tai enemmän korkeaan optimismiin. Matalan optimismin ryhmän rajasimme LOT-R pisteillä 13 tai vähemmän Celestinen (2022) ohjeistuksen

mukaisesti. SWEMWBS-mittarin positiivisen mielenterveyden kategorisena raja-arvona käytimme 28 pistettä tai enemmän, testin kehittäjien suosituksen mukaisesti (Ng Fat ym. 2017). Näin muodostettujen ahdistus-, masennus-, optimismi ja positiivinen mielenterveys -ryhmien CD-RISC-tuloksia verrattiin toisiinsa Mann-Whitneyn U-testillä, koska koulukotiaineiston CD-RISC-tulokset eivät olleet normaalisti jakautuneita. Tilastolliset ajot suoritettiin SPSS 28 -ohjelmistolla.

Tulokset

Koulukotiin sijoitettujen nuorten CD-RISC-pisteet olivat tilastollisesti merkitsevästi alemmat kuin sekä perusväestön otoksessa (p<.001) että vangeilla (p<.05). CD-RISC-keskiarvot, -hajonnat, sekä eri ryhmien koot ja ikäjakaumat on esitetty taulukossa 1.

CD-RISC-tulosten ja muiden mielenterveyden ilmiöiden yhteyttä oli tässä tutkimuksessa mahdollista selvittää ainoastaan

TAULUKKO 1. ERI OTOSTEN RYHMIEN KOOT JA IKÄJAKAUMAT SEKÄ CD-RISC-KESKIARVOT JA -HAJONNAT, SEKÄ OTOSTEN CD-RISC PISTEIDEN TILASTOLLINEN MERKITSEVYYSERO VERRATTUNA KOULUKOTIAINEISTOON.

	n	ikä	CD-RISC-keskiarvo	Keski-hajonta	p
Nuorisobarometri (NuBa22)	1864	15–29	29.68	6.37	<.001***
Koulukotiaineisto (ReTu22)	71	13–17	23.93	7.90	N/A
Vankiaineisto (Wattu IV)	140	15–29	27.10	6.66	<.05*

***tilastollisesti merkitsevä ero <.001 tasolla, *tilastollisesti merkitsevä ero <.05 tasolla
[a] tilastollinen merkitsevyys, kaksisuuntainen Mann-Whitney U -testi

TAULUKKO 2. AHDISTUNEISUUDEN, MASENNUKSEN, OPTIMISMIN JA POSITIIVISEN MIELENTERVEYDEN YHTEYDET CD-RISC-KOKONAISPISTEISIIN KOULUKOTIAINEISTOSSA. KYSELYIDEN PISTEIDEN RAJA-ARVOJEN PERUSTEELLA JOKAINEN OIREULOTTUVUUS JAETTIIN KLIINISESTI MERKITSEVÄÄN/EI-MERKITSEVÄÄN RYHMÄÄN (1/0, SARAKE 2). TILASTOLLISTA MERKITSEVYYTTÄ TARKASTELLAAN DIKOTOMISOITUJEN RYHMIEN VÄLILLÄ MITTARIKOHTAISESTI.

		n	%	KA	KH	p [a]
Ahdistuneisuus	1	30	57 %	22,00	7,96	<.05*
GAD-7	0	23	43 %	26,57	7,40	
Masennus	1	20	38 %	22,35	8,01	.237
BDI	0	33	62 %	24,97	7,90	
Optimismi	1	27	51 %	26,00	7,48	.064
LOT-R	0	26	49 %	21,88	8,05	
Hyvä positiivinen mielenterveys	1	10	19 %	31,60	4,33	<.001***
SWEMWBS	0	43	81 %	22,21	7,59	

***tilastollisesti merkitsevä ero <.001 tasolla, *tilastollisesti merkitsevä ero <.05 tasolla
[a] tilastollinen merkitsevyys, kaksisuuntainen Mann-Whitney U -testi

koulukotiotoksessa, joka sisälsi tarvittavat mittarit. Hieman yli puolet (57 %) koulukotiin sijoitetuista raportoi GAD-7-kyselyssä kliinisesti merkittäviä ahdistusoireita. Merkittävästi ahdistuneiden koulukotiin sijoitettujen nuorten resilienssipisteet jäivät matalammiksi ($p<.05$) kuin ei-ahdistuneiden nuorten. BDI-tulosten perusteella koulukotiin sijoitetuista nuorista noin kaksi viidesosaa (38 %) oli kliinisesti merkittävässä määrin masentuneita. Masentuneiden ja muiden koulukotiin sijoitettujen resilienssipisteiden ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

LOT-R-tulosten perusteella puolet koulukotitaustaisista vastaajista (51 %) sijoittui matalan optimismin kategoriaan. Tässä matalan optimismin ryhmässä resilienssipisteet olivat korkeampia kuin keskimääräisen tai korkean optimismin ryhmässä eron lähestyessä tilastollista merkitsevyyttä ($p=.064$). Positiivisen mielenterveysmittarin SWEMWBS:n raja-arvoa 28 käyttämällä viidesosalla koulukotiin sijoitetuista (19 %) oli hyvät positiivisen mielenterveyden kyvyt ja valmiudet. Hyvä positiivinen mielenterveys yhdistyi muita selvästi korkeampiin resilienssipisteisiin. Ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<.001$). Taulukko 2 esittelee CD-RISC-tulosten yhteydet muihin käytettyihin mielenterveyden osa-alueiden mittareihin koulukotiaineistossa.

POHDINTA

Psykososiaalisen stressin kohtaaminen ja siitä palautuminen kuuluvat jokapäiväiseen elämään. Joskus vastoinkäymiset voivat kuitenkin olla niin kuormittavia, että ne uhkaavat ihmisen hyvinvointia. On yksilöllistä, millaisia vaikutuksia voimakkaan stressin kohtaamisella on ihmiselle ja miten stressitilanteesta palaudutaan. Resilienssi kuvaa prosessia, jossa henkilö sopeutuu vastoinkäymisen tuomaan kuormitukseen ja palautuu siitä. Lähestyimme tässä artikkelissa resilienssiä sekä soveltavan kirjallisuuskatsauksen että pienimuotoisen tutkimusosuuden keinoin.

Kirjallisuuskatsauksemme mukaan psykologian näkökulma resilienssiin on muuttunut vuosien saatossa. Resilienssitutkimus alkoi 1970-luvulla, kun tutkittiin kroonista stressiä kohdanneiden lasten pärjäämistä. 1990-luvulla tutkimus keskittyi selvittämään resilienssiin liittyviä yksilöllisiä ominaisuuksia aikuisväestössä, mutta persoonallisuus- ja piirreteoreettista lähestymistapaa tukeva tieteellinen näyttö jäi kuitenkin vähäiseksi. 2000-luvulla resilienssiä ryhdyttiin tarkastelemaan prosessina, jossa lukuisat tekijät ovat myötävaikuttamassa yksilön hyvään selviytymiseen. Nykykäsityksen mukaan resilienssi on vakavan vastoinkäymisen kohtaamisesta käynnistyneen dynaamisen prosessin lopputulos. Prosessiin vaikuttavat sekä yksilön sisäiset että vuorovaikutukseen liittyvät resilienssifaktorit, mutta myös olosuhde- ja tilannetekijät.

Artikkelimme tutkimusosuudessa vertailimme Nuorisobarometrin perusväestön resilienssiä sekä koulukotiin sijoitettujen nuorten että nuorten vankien resilienssiin. Erityisryhmien huomioiminen tutkimuksessa on tärkeää, sillä yhteiskunnallisessa keskustelussa heidän äänensä jää usein kuulumatta. Näiden ryhmien resilienssitutkimus on myös teoreettisesti mielekästä, sillä on perusteltua ajatella, että ihminen tarvitsee sitä enemmän resilienssiä, mitä enemmän vaikeuksia hän kohtaa (Satapathy ym. 2022).

Tulostemme perusteella koulukotiin sijoitettujen nuorten resilienssi on matalammalla tasolla kuin perusväestössä ja vangeilla, ja vankien resilienssi on matalammalla tasolla kuin perusväestössä. Koulukotiin sijoitettujen nuorten matala resilienssi on tärkeä havainto. Aiemman tutkimuksen mukaan matala resilienssi yhdistyy monen tyyppisiin vaikeuksiin, kuten mielenterveysongelmiin (Lou ym. 2018) ja käytöshäiriöihin (Haddow ym. 2021) sekä kohonneeseen huumeiden käytön riskiin myöhemmin (Kendler ym. 2021).

Koulukotiin sijoitettujen nuorten sekä nuorten vankien elämänpolulla on tyypillisesti ollut paljon erilaisia vastoinkäymisiä. Samanaikaisesti osalla heistä resilienssifaktoreita on vähän. Esimerkiksi monella kodin ulkopuolelle sijoitetulla nuorella on varsin vähän turvallisia, vakaita ja nuoren kehitystä tukevia ihmissuhteita (Kothari ym. 2020), vaikka juuri tämän ryhmän psykososiaalisen tuen tarve on suurempi kuin ikätovereilla

(Grey ym. 2015). Sijoitetuilta nuorilta puuttuu myös usein keinoja ja taitoja kehittää ihmissuhteitaan sellaisiksi, että niissä nuoren sisäiset, vuorovaikutuksessa kehittyvät resilienssifaktorit voisivat vahvistua (Kothari ym. 2020).

Ympäristönsä tarpeet ja toiveet huomioivat ihmiset herättävät toisissa myönteisiä reaktioita, mikä parantaa vuorovaikutusta – ja hyvä vuorovaikutus hyödyttää resilienssiprosessia (Pangallo ym. 2015). Osa nuorista kuitenkin kapinoi ympäristöään vastaan pikemminkin toisia poispäin työntäen kuin heihin tukeutuen. Aikuisten on erityisen tärkeää sitkeästi ponnistella myönteisen vuorovaikutuksen eteen juuri piittaamattomasti käyttäytyvien nuorten kanssa: kun nuoren tarpeita kohdataan, hänen on mahdollista vahvistua ja kehittää taitojaan, ja tämä puolestaan johtaa parempaan selviytymiseen sekä laadukkaampiin ihmissuhteisiin (Kothari ym. 2020). Nuoren motivaatiota kohtaamiseen voi olla mahdollista lisätä myös tarjoamalla välineitä, joiden käyttäminen on hänelle luontevaa. Esimerkiksi Hollannissa on saatu lupaavia tuloksia korona-aikana 12–25-vuotiaille nuorille tarjotusta sopeutumista vahvistavasta pelillisestä Grow it! -älylaiteapplikaatiosta (Dietvorst ym. 2022).

Tutkimusosiossa selvitimme resilienssin yhteyttä kliinisesti merkittäviin psykologisiin ominaisuuksiin: masennukseen, ahdistuneisuuteen, optimismiin ja positiiviseen mielenterveyteen. Vertailu oli mahdollista tehdä ainoastaan koulukotiaineistossa. Tulosten perusteella korkea resilienssi on yhteydessä vähäiseen ahdistuneisuuteen ja masentuneisuuteen sekä hyvään positiiviseen mielenterveyteen. Nämä tulokset vastasivat aiempia tuloksia, joiden mukaan korkea resilienssi yhdistyy vähäisiin mielenterveyden ongelmiin (Mesman ym. 2021). Vastaavasti ahdistus- ja masennusoireilun sekä psyykkisperäisten ruumiillisten oireiden on todettu ennustavan matalaa resilienssiä (Kendler ym. 2021).

Tämän tutkimuksen yllättävin tulos oli, että koulukotiin sijoitettujen nuorten joukossa korkea resilienssi näytti yhdistyvän matalaan optimismiin: vaikka nuoret kokevat pessimismiä ja näköalattomuutta tulevaisuuden suhteen, he silti kokevat pärjäävänsä ja sopeutuvansa hyvin. Aiempien tulosten mukaan optimismi on yhteydessä parempaan resilienssiin (Schaefer ym. 2018). Optimismin ja resilienssin suhdetta ei ole kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla aiemmin tutkittu, mutta aiempi muu resilienssikirjallisuus mahdollistaa yllättävää tulosta selittävien hypoteesien esittämisen. Olsson ja kumppanit (2003) esittävät, että kaikkein vahvin resilienssin muoto ilmenee nuorilla, jotka kykenevät vastoinkäymisen aiheuttamasta merkittävästä psyykkisestä kärsimyksestä huolimatta yhä säilyttämään hyvän toimintakyvyn. Ajatusta mukaillen voidaan näin esittää, että resilientit nuoret, jotka kokevat vähemmän optimismia, ovat itse asiassa kaikkein resilienteimpiä. Toistuvia vaikeuksia kohdannut nuori saattaa alkaa uskoa, että hänen elämässään myös tulevaisuudessa vastoinkäymiset seuraavat toisiaan – mutta niistä huolimatta hän silti sitkeästi ja sinnikkäästi pärjää.

Tutkimusosuuden tulosten tulkinnassa on huomioitava joitain rajoituksia. Koska resilienssin yhteyttä psyykkiseen oireiluun ja toisaalta hyvinvointiin oli mahdollista tutkia ainoastaan koulukotiaineistossa, on mahdollista, että nämä yhteydet ovat muilla nuorilla erilaisia. On myös huomioitava, että tässä tutkimuksessa käyttämämme aineisto on vasta osaotos, sillä lopullinen koulukotiaineisto valmistui vuoden 2022 lopulla, jolloin myös tilastollinen voima paranee. Toinen tärkeä rajoitus on, että tässä tutkimuksessa käytetylle optimismin määrittelylle LOT-R-mittarin katkaisupisteiden avulla ei ole olemassa luotettavaa tutkimusnäyttöä. Katkaisupisteet perustuvat epäviralliseen ohjeistukseen (Celestine 2022). Tulosten yleistämiseen muihin ryhmiin tulee suhtautua varauksella. Laajemman aineiston avulla saadut tulokset raportoidaan myöhemmin.

Johtopäätökset

Resilienssi on normaalin elämänkulun sujumiselle välttämätön prosessi, joka mahdollistaa negatiivisista elämäntapahtumista selviytymisen. Se on psykologian näkökulmasta varsin monimutkainen ilmiö, jota ei vielä ymmärretä kovin hyvin.

Jo nykytiedon mukaan on kuitenkin perusteltua panostaa tiedossa olevien, parempaan sopeutumiseen ja vähempään oireiluun liittyvien tekijöiden tukemiseen. Hyvä resilienssi vähentää sekä yksilötason inhimillistä kärsimystä että parantaa väestötasolla hyvinvointia.

Resilienssi on olennaisessa roolissa myös erityisryhmien, kuten kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten ja nuorten vankien hoidon suunnittelussa. Monella nuorella on elämänhistoriassaan lukuisia riskitekijöitä, jotka ovat alkaneet kasautua jo ennen sijoitusta kodin ulkopuolelle. Resilienssin vahvistamisella on hyvin todennäköisesti mahdollista parantaa huonoista lähtökohdista ponnistavan nuoren aikuisiän ennustetta. On kuitenkin muistettava, että korjaava toiminta ei koskaan ole yhtä hyvä vaihtoehto kuin ennaltaehkäisy. Ei ole mahdollista ajatella, että nuoren kohtaamalla pahalla ei ole väliä, koska voihan nuori aina resilienssillään korjata tilanteen ja jatkaa eteenpäin. Interventiot tuleekin ensi sijassa kohdistaa vaurioiden estämiseen.

Resilienssin vahvistaminen on perusteltua myös ennakoinnin näkökulmasta. Vaikka tämän hetken tilanne on monella nuorella hyvä, tulevaisuus tuo jokaiselle jonkinlaisia vastoinkäymisiä. Resilienssifaktoreiden vahvistamista voidaankin ajatella ”psyykkisenä rokotusohjelmana”, joka valmistaa tulevaan. Vahvistaminen voi käytännössä olla esimerkiksi nuoren itseluottamuksen, tunteidensäätelykyvyn ja oman toimijuuden tukemista sekä lähi-ihmissuhteiden vahvistamista. Vakaan, ennakoitavan ja turvallisen kasvuympäristön tarjoamisen lisäksi arvostava suhtautuminen sekä välittävien ja nuoresta kiinnostuneiden aikuisten läsnäolo ovat tehokkaita käytännön tapoja vahvistaa nuoren resilienssiä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisessä kannattaa painottaa voimavarakeskeisyyttä.

Olemassa olevien, näyttöön perustuvien menetelmien lisäksi tarvitaan myös rohkeita uusia avauksia, kuten uuden teknologian hyödyntämistä resilienssitaitojen opettelussa. Lisää tutkimusta tarvitaan resilienssin suhteesta yksilö- ja ympäristötekijöihin, ja edelleen menetelmistä ja toimintamalleista, joiden avulla resilienssiä voidaan vahvistaa. Resilienssin vahvistaminen on potentiaalisesti tehokas keino vakavasti käytösoireilevien nuorten hoidon kehittämisessä ja edelleen pitkän aikavälin ennusteen parantamisessa.

LÄHTEET

Abram, Karen M. & Teplin, Linda A. & McClelland, Gary M. & Dulcan, Mina K. (2003) Comorbid Psychiatric Disorders in Youth in Juvenile Detention. *Archives of General Psychiatry* 60 (11), 1097–1108.

Afifi, Tracie O. & MacMillan, Harriet L. (2011) Resilience following Child Maltreatment: A Review of Protective Factors. *The Canadian Journal of Psychiatry* 56 (5), 266–272.

Almedom, Astier M. (2005) Resilience, hardiness, sense of coherence, and posttraumatic growth: all paths leading to “light at the end of the tunnel”? *Journal of Loss and Trauma*, 10 (3), 253–265.

Angel, Caroline M. (2016) Resilience, post-traumatic stress, and posttraumatic growth: Veterans’ and active duty military members’ coping trajectories following traumatic event exposure. *Nurse Education Today*, 47, 57–60.

Beck, Aaron T. & Steer, Robert A. & Brown, Gary (1996) *Beck Depression Inventory–II (BDI-II)*. APA PsycTests.

Bellis, Mark A. & Hughes, Karen & Ford, Kat & Hardcastle, Katie A. & Sharp, Catherine A. & Wood, Sara, Homolova, Lucia, & Davies, Alisha (2018) Adverse childhood experiences and sources of childhood resilience: A retrospective study of their combined relationships with child health and educational attendance. *BMC Public Health*, 18 (1), 1–12.

Bonanno, George A. (2004) Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events? *The American Psychologist* 59 (1), 20–28.

Bonanno, George A. & Diminich, Erica D. (2013) Annual research review: Positive adjustment to adversity—Trajectories of

minimal-impact resilience and emergent resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* 54 (4), 378–401.

Bonanno, George A. & Romero, Sara A. & Klein, Sarah I. (2015) The Temporal Elements of Psychological Resilience: An Integrative Framework for the Study of Individuals, Families, and Communities. *Psychological Inquiry* 26 (2), 139–169.

Celestine, Nicole (2022) What is the Life Orientation Test and how to use it? (LOT-R). *https://Positivepsychology.Com/Life-Orientation-Test-Revised/#comment-List*. (Viitattu 13.12.2022.)

Chmitorz, Andrea & Kunzler, Angela M. & Helmreich, Isabella & Tüscher, Oliver & Kalisch, Raffael & Kubiak, Thomas & Wessa, Michèle & Lieb, Klaus (2018) Intervention studies to foster resilience – A systematic review and proposal for a resilience framework in future intervention studies. *Clinical Psychology Review* 59, 78–100.

Cicchetti, Dante (2013) Annual research review: Resilient functioning in maltreated children—Past, present, and future perspectives. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines* 54 (4), 402–422.

Connor, Kathryn M. & Davidson, Jonathan R. T. (2003) Development of a new Resilience scale: The Connor-Davidson Resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety* 18 (2), 76–82.

Dietvorst, Evelien & Legerstee, Jeroen S. & Vreeker, Annabel & Koval, Soldado & Mens, Michelle M. & Keijsers, Loes & Hillegers, Manon H. J. (2022) The Grow It! app—longitudinal changes in adolescent well-being during the COVID-19 pandemic: A proof-of-concept study. *European Child & Adolescent Psychiatry* 7, 1–11.

Dozois, David J. A. & Dobson, Keith S. & Ahnberg, Jamie L. (1998) A Psychometric Evaluation of the Beck Depression Inventory-II. *Psychological Assessment* 10 (2), 83–89.

Garmezy, Norman (1991) Resilience in Children's Adaptation to Negative Life Events and Stressed Environments. *Pediatric Annals* 20 (9), 459–466.

Gartland, Deirdre & Bond, Lyndal & Olsson, Craig A. & Buzwell, Simone & Sawyer, Susan M. (2011) Development of a multi-dimensional measure of resilience in adolescents: The Adolescent Resilience Questionnaire. *BMC Medical Research Methodology* 11 (1), 134.

Gillespie, Brigid M. & Chaboyer, Wendy & Wallis, Marianne (2007) Development of a theoretically derived model of resilience through concept analysis. *Contemporary Nurse* 25 (1–2), 124–135.

Grey, Izabela K. & Berzenski, Sara R. & Yates, Tuppett M. (2015) Coping in Context: Associations Between Resource Availability and Coping Effectiveness Among Emancipated Foster Youth. *Emerging Adulthood* 3 (5), 295–305.

Haddow, Sonal & Taylor, Emily P. & Schwannauer, Matthias (2021) Positive peer relationships, coping and resilience in young people in alternative care: A systematic review. *Children and Youth Services Review* 122, 105861.

Hinz, Andreas & Sander, Christian & Glaesmer, Heide & Brähler, Elmar & Zenger, Markus & Hilbert, Anja & Kocalevent, Rüya-Daniela (2017) Optimism and pessimism in the general population: Psychometric properties of the Life Orientation Test (LOT-R). *International Journal of Clinical and Health Psychology* 17 (2), 161–170.

Kalisch, Raffael & Baker, Dewleen G. & Basten, Ulrike & Boks, Marco P. & Bonanno, George A. & Brummelman, Eddie & Chmitorz, Andrea & Fernàndez, Guillén & Fiebach, Christian J. & Galatzer-Levy, Isaac & Geuze, Elbert & Groppa, Sergiu & Helmreich, Isabella & Hendler, Talma & Hermans, Erno J. & Jovanovic, Tanja & Kubiak, Thomas & Lieb, Klaus & Lutz, Beat, Müller, Marianne B. , Murray, Ryan J. & Nievergelt, Caroline M. & Reif, Andreas

& Roelofs, Karin & Rutten, Bart P. F. & Sander, David & Schick, Anita & Tüscher, Oliver & Van Diest, Ilse & van Harmelen, Anne-Laura & Veer, Ilya M. & Vermetten, Eric & Vinkers, Christiaan H. & Wager, Tor D. & Walter, Henrik & Wessa, Michèle & Wibral, Michael & Kleim, Birgit (2017) The resilience framework as a strategy to combat stress-related disorders. *Nature Human Behaviour* 1 (11), 784–790.

Kalisch, Raffael & Müller, Marianne B. & Tüscher, Oliver (2015) A conceptual framework for the neurobiological study of resilience. *The Behavioral and Brain Sciences* 38, e92.

Kendler, Kenneth S. & Ohlsson, Henrik & Clouston, Sean & Fagan, Abigail A., Sundquist, Jan & Sundquist, Kristina (2021) The causal effect of resilience on risk for drug abuse: A Swedish national instrumental variable, co-relative and propensity-score analysis. *Psychological Medicine* 51 (5), 846–852.

Kothari, Brianne H. & Blakeslee, Jennifer & Miller, Rebecca (2020) Individual and interpersonal factors associated with psychosocial functioning among adolescents in foster care: A scoping review. *Children and Youth Services Review* 118, 105454.

Lehti, Venla & Gissler, Mika & Suvisaari, Jaana & Manninen, Marko (2015) Induced Abortions and Birth Outcomes of Women With a History of Severe Psychosocial Problems in Adolescence. *European Psychiatry* 30 (6), 750–755.

Lehto-Salo, Pirkko (2011) *Koulukotisijoitus – Nuoren toinen mahdollisuus?: Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Levine, Stephen Z. & Laufer, Avital & Stein, Einat & Hamama-Raz, Yaira & Solomon, Zahava (2009) Examining the relationship between resilience and posttraumatic growth: Resilience and Growth. *Journal of Traumatic Stress* 22 (4), 282–286.

Lou, Yunfei & Taylor, Emily P. & Di Folco, Simona (2018) Resilience and resilience factors in children in residential care: A systematic review. *Children and Youth Services Review* 89, 83–92.

Luthar, Suniya S. (1993) Annotation: Methodological and Conceptual Issues in Research on Childhood Resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 34 (4), 441–453

Manninen, Marko & Koivukangas, Jenny & Holm, Minna & Lindgren, Maija (2022) Lifetime psychiatric diagnoses among adolescents with severe conduct problems – A register-based follow-up study. *Child Abuse & Neglect* 131, 105765.

Manninen, Marko & Lindgren, Maija & Huttunen, Matti & Ebeling, Hanna & Moilanen, Irma & Kalska, Hely & Suvisaari, Jaana & Therman, Sebastian (2013) Low verbal ability predicts later violence in adolescent boys with serious conduct problems. *Nordic Journal of Psychiatry* 67 (5), 289–297.

Manninen, Marko & Pankakoski, Maiju & Gissler, Mika & Suvisaari, Jaana (2015) Adolescents in a residential school for behavior disorders have an elevated mortality risk in young adulthood. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 9, 46.

Manninen, Marko & Suvisaari, Jaana & Marola, Niko, & Aaltonen, Mikko (2017) Adult criminality among former residential school adolescents. *Criminal Behaviour and Mental Health* 27 (5), 470–483.

Masten, Ann S. & Coatsworth, J. Douglas (1998) The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on succesful children. *American Psychologist* 53, 205–220.

McEwen, Bruce S. & Gray, Jason D. & Nasca, Carla (2015) Recognizing resilience: Learning from the effects of stress on the brain. *Neurobiology of Stress* 1 (1), 1–11.

Mesman, Esther & Vreeker, Annabel & Hillegers, Manon (2021) Resilience and mental health in children and adolescents: An update of the recent literature and future

directions. *Current Opinion in Psychiatry* 34 (6), 586–592.

Ng Fat, Linda (2017) Evaluating and establishing national norms for mental wellbeing using the short Warwick–Edinburgh Mental Well-being Scale (SWEMWBS): Findings from the Health Survey for England. *Quality of life research* 26 (5), 1129–1144.

Olsson, Craig A. & Bond, Lyndal & Burns, Jane M. & Vella-Brodrick, Dianne A. & Sawyer, Susan M. (2003) Adolescent resilience: A concept analysis. *Journal of Adolescence* 26 (1), 1–11.

Pajulo, Marjukka & Salo, Saara & Pyykkönen, Nina (2015) Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. *Duodecim* 131, 1050–1057.

Pangallo, Antonio & Zibarras, Lara & Lewis, Rachel & Flaxman, Paul (2015) Resilience through the lens of interactionism: A systematic review. *Psychological Assessment* 27 (1), 1–20.

Pietrzak, Robert H. & Goldstein, Marc B. & Malley, James C. & Rivers, Alison J. & Johnson, Douglas C. & Morgan III, Charles A. & Southwick, Steven M. (2010) Posttraumatic growth in Veterans of Operations Enduring Freedom and Iraqi Freedom. *Journal of Affective Disorders* 126 (1–2), 230–235.

Plummer, Faye & Manea, Laura & Trepel, Dominic & McMillan, Dean (2016) Screening for anxiety disorders with the GAD-7 and GAD-2: A systematic review and diagnostic metaanalysis. *General Hospital Psychiatry* 39, 24–31.

Racine, Nicole & Eirich, Rachel & Madigan, Sheri (2022) Fostering resilience in children who have been maltreated: A review and call for translational research. *Canadian Psychology / Psychologie Canadienne* 63 (2), 203–213.

Roisman, Glenn I. (2005) Conceptual Clarifications in the Study of Resilience. *American Psychologist* 60 (3), 264–265.

Rutter, Michael (1987) Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry* 57 (3), 316–331.

Sapienza, Julianna K. & Masten, Ann S. (2011) Understanding and promoting resilience in children and youth. *Current Opinion in Psychiatry* 24 (4), 267–273.

Satapathy, Sujata & Dang, Saloni & Sagar, Rajesh & Dwivedi, S. N. (2022) Resilience in Children and Adolescents Survived Psychologically Traumatic Life Events: A Critical Review of Application of Resilience Assessment Tools for Clinical Referral and Intervention. *Trauma, Violence, & Abuse* 23 (1), 288–300.

Schaefer, Lauren M. & Howell, Kathryn H. & Schwartz, Laura E. & Bottomley, Jamison S. & Crossnine, Candice B. (2018) A concurrent examination of protective factors associated with resilience and posttraumatic growth following childhood victimization. *Child Abuse & Neglect* 85, 17–27.

Southwick, Steven M. & Bonanno, George A. & Masten, Ann S. & Panter-Brick, Catherine & Yehuda, Rachel (2014) Resilience definitions, theory, and challenges: Interdisciplinary perspectives. *European Journal of Psychotraumatology* 5 (1), 25338.

Spitzer, Robert L. & Kroenke, Kurt & Williams, Janet B. W. & Löwe, Berndt (2006) A Brief Measure for Assessing Generalized Anxiety Disorder: The GAD-7. *Archives of Internal Medicine* 166 (10), 1092.

Stewart-Brown, Sarah & Tennant, Alan & Tennant, Ruth & Platt, Stephen & Parkinson, Jane & Weich, Scott (2009) Internal construct validity of the Warwick-Edinburgh Mental Well-being Scale (WEMWBS): A Rasch analysis using data from the Scottish Health Education Population Survey. *Health and Quality of Life Outcomes* 7 (1), 15.

Talaslampi, Heli & Jahnukainen, Markku, & Manninen, Marko (2019) The factors that contribute educational outcomes of adolescents placed in care due to severe behavioral problems. *Children and Youth Services Review* 102, 210–221.

Tamminen, Tuula (2004) Vuorovaikutusteoriat.

Teoksessa Irma Moilanen & Eila Räsänen & Tuula Tamminen & Fredrik Almqvist & Jorma Piha & Kirsti Kumpulainen (toim.) *Lasten- ja nuorisopsykiatria.* Helsinki: Duodecim, 50–52.

Teplin, Linda A. & Abram, Karen M. & McClelland, Gary M. & Dulcan, Mina K. & Mericle, Amy A. (2010) *Psychiatric Disorders in Youth in Juvenile Detention*. *Archives of general psychiatry* 59 (12), 1133–1143

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022) Vankien terveys, työkyky ja hoidon tarve (WATTU IV) -tutkimus. *https://Thl.Fi/Fi/Tutkimus-Ja-Kehittaminen/Tutkimukset-Ja-Hankkeet/Vankien-Terveys-Tyokyky-Ja-Hoidon-Tarve-Wattu-Iv-*. (Viitattu 13.12.2022.)

Tsai, Jack & Sippel, Lauren M. & Mota, Natalie & Southwick, Steven M. & Pietrzak, Robert H. (2016) Longitudinal course of posttraumatic growth among u.s. military veterans: results from the national health and resilience in veterans study: Longitudinal Course of Posttraumatic Growth. *Depression and Anxiety* 33 (1), 9–18.

Ttofi, Maria M. & Bowes, Lucy & Farrington, David P. & Lösel, Friedrich (2014) Protective Factors Interrupting the Continuity From School Bullying to Later Internalizing and Externalizing Problems: A Systematic Review of Prospective Longitudinal Studies. *Journal of School Violence* 13 (1), 5–38.

Ungar, Michael (2004) The importance of parents and other caregivers to the resilience of high-risk adolescents. *Family Process* 43 (1), 23–41.

Westphal, Maren & Bonanno, George A. (2007) Posttraumatic Growth and Resilience to Trauma: Different Sides of the Same Coin or Different Coins? *Applied Psychology* 56 (3), 417–427.

Windle, Gill (2011) What is resilience? A review and concept analysis. *Reviews in Clinical Gerontology* 21 (2), 152–169.

Zabern, Anne & Bouteyre, Evelyne (2018) Leading protective factors for children living out of home: A literature review. *Child & Family Social Work* 23 (2), 324–335.

AIKUISUUDEN SIIRTYMÄT NUORUUSIÄSSÄ JA NIIDEN TOTEUTUMISEEN KYTKEYTYVÄT PSYYKKISET VOIMAVARAT JA HYVINVOINTI

LEA PULKKINEN, RIKU LAINE & TUULI PITKÄNEN

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Tutkimme aikuisuutta muotoavia siirtymiä, kotoa muuttamista, ammattitutkinnon suorittamista, kokopäivätyöhön siirtymistä, avio- tai avoliiton solmimista ja lapsen saamista Nuorisobarometri-aineistossa kolmesta näkökulmasta. Ensiksi tutkittiin niiden ensimmäisen toteutumisen ajoitusta viittä ikäryhmää (15–17-, 18–20-, 21–23-, 24–26- ja 27–29-vuotiaita) vertaamalla. Toiseksi tutkittiin siirtymien määrän yhteyttä psyykkisiin voimavaroihin, joita olivat itsesäätely, joka tukee suunnitelmallista toimintaa, ja resilienssi, joka tukee elämänmuutoksista selviytymistä. Kolmanneksi tutkittiin siirtymien määrän yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin, jota kuvasivat elämään tyytyväisyys, mielen hyvinvointi, turvallisuuden tunne ja nykyhetken stressitaso. Kotoa muutolla oli varhaisin siirtymän toteutumisen mediaani-ikä; puolet oli muuttanut kotoa jo 19-vuotiaana. Myöhäisin siirtymä oli lapsen saaminen; hieman yli neljännes oli 27–29-vuotiaaksi mennessä saanut lapsen. Kaikki viisi siirtymää oli toteuttanut 27–29-vuotiaista 15 %. Itsesäätely ja resilienssi olivat yhteydessä 24–29-vuotiaiden toteuttamien siirtymien suurempaan määrään. Siirtymien suurempi lukumäärä oli yhteydessä myös parempaan psyykkiseen hyvinvointiin. Siirtymiin liittyvää tutkimusta tarvitaan, jotta poliittisin toimin voidaan entistä paremmin tukea nuorten kehitystä ja tarpeita.

Asiasanat: siirtymävaihe, nuoret, resilienssi, itsesäätely, hyvinvointi

SIIRTYMIEN KÄSITTEESTÄ JA MERKITYKSESTÄ ELÄMÄSSÄ

Aikuisuuden siirtymiä

Nuoruusikä on aikaa, jolloin nuori kohtaa monia elämäntapahtumia, joiden on katsottu kytkeytyvän nuoruudesta aikuisuuteen siirtymiseen. Yleisimmin tutkittuja siirtymiä ovat kotoa muutto, tutkintotodistuksen saaminen, työelämään siirtyminen, parisuhteen muodostaminen ja ensimmäisen lapsen saaminen (Räikkönen 2012). Ihmiset voivat siirtyä useita kertoja, esimerkiksi muuttaa kotoa ja palata takaisin, mutta tutkimuksissa on yleensä tarkasteltu ensimmäistä siirtymää. Nuorisobarometrin (2022) aineistolla tehdyssä tutkimuksessa selvitimme ensimmäisen siirtymän ajoittumista 15–29-vuotiaiden elämässä sekä siirtymien toteutumiseen kytkeytyviä voimavaroja ja siirtymien merkitystä nuorten hyvinvoinnille.

Elämänkulun teorian mukaan ihminen on toimija omassa elämässään ja tekee valintoja mahdollisuuksiensa rajoissa (Elder 1998). Elämänkulkua on katsottu voitavan ymmärtää viiden periaatteen kautta (Piispa ym. 2022): (1) elämänkulun kumuloituvuus, mikä tarkoittaa sitä, että tapahtunut vaikuttaa tulevaan, (2) elämänkulkuun vaikuttavat verkostot, (3) yhteiskunnallinen aika ja paikka, (4) oma tavoitteellinen ohjaus ja (5) siirtymät, joiden kautta ihmiset ikään kuin siirtyvät toiseen vaiheeseen. Siirtymät voivat olla ulkoisia, kuten työelämään siirtyminen, tai sisäisiä käännekohtia, oivalluksia omista mahdollisuuksista. Usein ne seuraavat ulkoisia siirtymiä.

Siirtymien nimeämisen taustalla on käsitys ihmisen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta niin kehityksellisen kypsymisen määrittämien

kehitystehtävien (Havighurst 1948) kuin uusien roolien omaksumisen (Neugarten ym. 1965) kannalta. Vaikka siirtymien järjestyksessä on samankaltaisuutta ihmisten kesken, järjestyksessä on myös paljon vaihtelua, kuten Marini (1984) on huomauttanut. Siirtymien yksilöllisestä ajoituksesta huolimatta suurempaa joukkoa tutkittaessa on löytynyt alaryhmiä siirtymien ajoituksissa. Reifmanin (2023) mukaan Osgood on työtovereineen löytänyt 2000-luvun alkupuolella 24-vuotiaista amerikkalaisista 6 osaryhmää: nopeat aloittajat (15 %) ja hitaat aloittajat (14 %), koulutetut yksineläjät (37 %), koulutetut parit ilman lasta (19 %), työssäkäyvät yksineläjät (7 %) ja lapsiperheet vähäisellä koulutuksella (10 %). Vastaavan tapaisia kategorioita ovat Salmela-Aro ja kumppanit (2015) erottaneet Suomessa Helsinki-tutkimuksen aineistolla noin 40-vuotiaana esitettyyn takautuvaan elämänhistoriakalenteriin pohjautuen.

Arnett (2000) ehdotti uuden ikävaiheen 'muotoutuva aikuisuus' (*emerging adulthood*) erottamista nuoruuden ja aikuisuuden välissä ja sijoitti sen ikävuosiin 19–25, koska tuona aikana tapahtuu kehityksellisesti merkittäviä asioita, jotka kypsyttävät aikuisuuteen. Aikuisuudella tarkoitetaan tässä psykososiaalista aikuisuutta, joka on eri asia kuin fyysinen aikuisuus. Muotoutuvalle aikuisuudelle ominaisia piirteitä ovat oman identiteetin etsintä, tunne avoimista mahdollisuuksista elämälle, itseensä keskittyminen sekä stressin ja epävakauden kokemukset. Tuohon aikaan sijoittuu monia elämänmuutoksia, joilla on siirtymän luonne.

Useimmat tutkimukset muotoutuvasta aikuisuudesta on toteutettu Yhdysvalloissa, mutta ilmiölle on vastaavuutensa myös Euroopassa (Žukauskiene 2016). Siirtymien ajoituksissa voi tosin olla huomattavia eroja. Tämä koskee esimerkiksi kotoa muuttoa, joka tapahtuu Pohjoismaissa nuorempana kuin Etelä-Euroopan perhekeskeisemmässä kulttuurissa. Puolet suomalaisista ja tanskalaisista ovat muuttaneet kotoa jo 20-vuotiaaksi mennessä, mutta Etelä-Euroopassa mediaani-ikä on naisilla vasta 27 vuotta ja miehillä 30 vuotta.

Nuoruusiästä aikuisuuteen siirtyminen merkitsee nuorten omissa käsityksissä lisääntyvää vastuunottoa toiminnan seurauksista, itsenäisyyttä päätöksenteossa ja taloudellista riippumattomuutta vanhemmista. Tämä tuli ilmi tutkimuksessa (Arnett 2001), jossa nuoria oli pyydetty valitsemaan pitkästä luettelosta mielestään sopivat aikuisuuden kriteerit. Vastuunottoon, itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen viitataan Reifmanin (2023) mukaan kirjallisuudessa käsitteellä Kolme Suurta (*Big Three*). Ne soveltuvat Yhdysvaltojen ja useiden länsimaiden lisäksi moniin muihinkin maihin, kuten Kiinaan, Intiaan ja Argentiinaan. Lisäksi kulttuurista riippuen kriteereitä voi olla muitakin, esimerkiksi Kiinassa vanhempien taloudellinen tukeminen.

Länsimaisissa tutkimuksissa (Žukauskiene 2016) on käynyt ilmi, että (1) jonkin siirtymän ajoituksessa on huomattavia yksilöiden välisiä eroja, (2) eri siirtymät ajoittuvat ihmisen elämässä eri tavoin ja (3) siirtymien toteuttamisiän keskiarvot muuttuvat ja siirtyvät myöhemmäksi. Reifman (2023) luettelee tekijöitä, jotka ovat saaneet aikaan tätä vaihtelua. Niitä ovat elintason nousu, joka tekee mahdolliseksi olla pitempään työelämän ulkopuolella, työn luonteen muuttuminen siten, että työ vaatii entistä pitempää koulutusta, seksuaalisen käyttäytymisen muuttuminen muun muassa ehkäisyvälineiden kehittymisen takia ja tietoisuuden lisääntyminen eliniän pituudesta. Jos ihminen ajattelee, että elämää on elinikäennusteen perusteella jäljellä 60 vuotta, niin miksi kiirehtiä aikuisen vastuisiin.

Siirtymien tosiasiallinen ajoittuminen varsin laajalle aikuisiän alueelle on saanut Arnettin (2015) ehdottamaan uutta käsitettä 'muotoutuvat aikuiset' (*emerging adults*) ja 'myönteinen muotoutuva aikuisen kehitys' (*Positive Emerging Adult Development*, PEAD) jatkoksi nuorten tutkimuksessa alkaneelle liikkeelle 'myönteinen nuorten kehitys' (*Positive Youth Development*, PYD; Lerner ym. 2005). Viimeksi mainittu painottaa nuorissa olevien vahvuuksien tutkimista ja tukemista ongelmien sijaan. Käsite myönteinen muotoutuva aikuisen kehitys viittaa siihen, että siirtymät voivat tukea aikuisuutta sen sijaan, että ne olisivat kriteerejä aikuisuudelle. Tämä on huomattava ero. On siis

perustellumpaa puhua aikuisuuden siirtymistä (*adult transitions*), viitaten aikuisiässä tapahtuviin siirtymiin, kuin aikuisuuteen siirtymistä (*transitions into adulthood*). Jo kymmenen vuotta aikaisemmin Bynner (2005) oli kritisoinut sitä, että nuoruuden käsitettä venytettäisiin ajallisesti siirtymien myöhemmän toteutumisen takia. Sen sijaan niitä tulisi tarkastella osana aikuisen elämänkulkua.

Ulkoisten siirtymien ajoitus

Tässä artikkelissa oli *ensimmäisenä kysymyksenä* tarkastella viiden siirtymän (kotoa muutto, tutkintotodistuksen saaminen, työelämään siirtyminen, parisuhteen muodostaminen ja ensimmäisen lapsen saaminen) ajoittumista Nuorisobarometrin 2022 aineistossa, joka kattaa ikävuodet 15–29. Sen odotettiin syventävän kuvaa nuoresta aikuisiästä ja antavan tietoa siirtymien esiintymisestä ikäluokissa, jotka ovat syntyneet 1990- ja 2000-luvuilla.

Vuonna 1968 alkaneessa Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimuksessa, johon osallistuneet (n = 369) olivat syntyneet vuonna 1959, kaikki viisi siirtymää oli käynyt läpi 27-vuotiaaksi mennessä naisista 32 ja miehistä 20 prosenttia (Räikkönen 2012). Oli odotettavissa, että vastaavat prosenttiluvut Nuorisobarometrissa olisivat pienempiä, sillä tutkimukset osoittavat siirtymien toteutumisen keski-ikien nousua (Katainen ym. 2019; Lehtinen 2019). Erityisesti se näkyy kansainvälisenä ilmiönä ensimmäisen lapsen saamisen keski-iän nousussa (Reifman 2023; Žukauskiene 2016).

Kansainvälisten vertailujen perusteella oli odotettavissa, että siirtymien keskimääräisissä ajoituksissa on eroja siten, että kotoa muutto, jonka mediaani-ikä on Suomessa ollut noin 20 vuotta (Žukauskiene 2016), toteutuu nuorilla keskimäärin aikaisemmin kuin muut siirtymät. Myöhäisimmän siirtymän oletettiin löytyvän ensimmäisen lapsen saamisesta. Siirtymien ajoituksen taustatekijöistä tutkittiin koulutusta, koska sen pituuden on katsottu selittävän muiden siirtymien ajoitusta (Reifman 2023).

Voimavarat siirtymiin ja siirtymien yhteys ihmisen hyvinvointiin

Toisena kysymyksenä oli selvittää aikuisuuden siirtymien psyykkisiä voimavaroja. Yhteyttä voimavarojen vahvuuden ja siirtymien runsaamman määrän välillä oletettiin esiintyvän sillä perusteella, että siirtymien toteutumiseen keskimäärin liittyy sekä itsesäätelyä että käsityksiä muutoksista selviytymisestä eli resilienssiä. Tosin siirtymiä elämässä voi tapahtua odottamattomastikin, eivätkä kaikki tavoitteet toteudu suunnitellusti.

Itsesäätely muodostuu tietoisesta ja ei-tietoisesta ajatusten, tunteiden, tarkkaavaisuuden ja käyttäytymisen säätelystä sekä emotionaalisen viriämisen uudelleen suuntaamisesta siten, että ihminen toimii tilanteen edellyttämällä tavalla. Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksessa (Pulkkinen 2017, 2022) ilmeni, että jo 8-vuotiaana lasten välillä oli eroja vahvassa itsesäätelyssä, jota kuvasi positiivinen vuorovaikutuskäyttäytyminen. Se johti 14-vuotiaana vastuulliseen suhtautumiseen koulunkäyntiin ja muuhun toimintaan, mikä puolestaan oli 20-vuotiaana yhteydessä opintojen jatkamiseen, optimismiin ja tasapainoisuuteen. Kehitys johti tunteeseen oman elämän hallinnasta sekä tulevaisuuden suunnitteluun 27-vuotiaana. Tässä artikkelissa oletettiin, että siirtymien suurempi määrä on yhteydessä vahvaan itsesäätelyn.

Resilienssi puolestaan tarkoittaa sekä kykyä muutosten kohtaamiseen (Poijula 2018) että kykyä selviytyä muutoksista – tai rajatummin määriteltynä, kykyä selviytyä riskitekijöistä huolimatta (Pulkkinen 2022, 192–194). Onnistumisen kokemukset elämässä vahvistavat luottamusta uusista tilanteista selviytymiseen. Myös resilienssin oletettiin olevan yhteydessä siirtymien suurempaan määrään.

Kolmas kysymys tässä artikkelissa koski siirtymien määrän yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin. Oletimme, että suurempi siirtymien määrä nuoressa aikuisiässä on yhteydessä parempaan hyvinvointiin. Tämä kausaalisuutta sisältävä olettamus pohjautui alla mainituissa pitkittäistutkimuksissa saatuihin tuloksiin.

Siirtymien merkitystä ihmisten hyvinvoinnin kannalta tutkittiin rinnakkain Suomessa ja Isossa-Britanniassa (Räikkönen ym. 2012; Schoon ym. 2012). Vertailut koskivat kolmea 27-vuotiaana muodostunutta latenttia luokkaa: Työssäkäyvät lapsettomat, Perheellistyneet työssäkäyvät ja Akateemiset lapsettomat. Kaikille luokille oli tyypillistä asua poissa vanhempien luota. Naisille oli tyypillisempää kuin miehille kuulua luokkaan Perheellistyneet työssäkäyvät, ja paremman koulumenestyksen omaaville oli puolestaan tyypillisintä kuulua luokkaan Akateemiset lapsettomat. Suomalaisessa aineistossa sosioekonominen tausta ei ollut yhteydessä luokkiin kuulumiseen, mutta Isossa-Britanniassa Akateemisten lapsettomien sosioekonominen tausta oli tyypillisesti muita luokkia korkeampi.

Näihin luokkiin kuuluvien henkilöiden vertailu hyvinvointimuuttujissa 27-vuotiaana osoitti Suomessa seuraavaa (Räikkönen ym. 2012):

- Perheellistyneet työssäkäyvät -ryhmällä oli parempi mielen hyvinvointi, vakaampi työura ja vähemmän runsasta alkoholin käyttöä kuin Työssäkäyvät lapsettomat -ryhmällä. Akateemiset lapsettomat -ryhmä jäi näiden kahden muun ryhmän väliin.
- Jatkettaessa vertailua 50-vuotiaaksi asti (Pulkkinen 2017, 109) todettiin, että Perheellistyneet työssäkäyvät -ryhmän ja Työssäkäyvät lapsettomat -ryhmän ero säilyi elämään tyytyväisyydessä.

Nuorena perheellistyminen tuki aikuisten hyvinvointia. Sama todettiin myös Isossa-Britanniassa (Schoon ym. 2012).

Siirtymien merkitystä hyvinvoinnille vahvisti myös analyysi, jossa muodostettiin 42-vuotiaista kolme ryhmää: *varhainen ajoitus* (kaikki siirtymät ennen 27 vuoden ikää), *myöhäisempi ajoitus* (kaikki siirtymät ennen 42 vuoden ikää) ja *osittainen toteutuminen* (kaikkia siirtymiä ei ollut toteutettu ennen 42 vuoden ikää) (Räikkönen ym. 2011). Ryhmien hyvinvointivertailut osoittivat, että toteutuneiden siirtymien määrällä oli yhteyttä nuorten hyvinvointiin, vaikka siirtymien ajoituksella ei ollut hyvinvoinnin kannalta väliä, jos sitä arvioitiin keski-iässä. Vertailujen mukaan:

- Varhaisen ajoituksen ryhmä oli tyytyväisempi elämäänsä 27- ja 36-vuotiaana kuin muut ryhmät.
- Varhaisen ja myöhäisemmän ajoituksen ryhmien välinen ero elämään tyytyväisyydessä katosi 42-vuotiaana, kun kaikki siirtymät olivat toteutuneet myös myöhäisemmän ajoituksen ryhmässä.
- Niillä, joilla siirtymät olivat toteutuneet vain osittain 42 vuoden ikään mennessä, hyvinvointimuuttujien keskiarvot olivat 42-vuotiaana heikommat kuin muilla.

Aikaisempien tutkimusten perusteella oletettiin, että myös Nuorisobarometriin vastanneiden keskuudessa nuoressa aikuisiässä tapahtuneiden siirtymien suurempi määrä on yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin, jota kuvastavat elämään tyytyväisyys ja vähäinen mielen pahoinvointi, kuten masennus ja ahdistuneisuus, stressi ja turvattomuus.

Tässä artikkelissa käsitellyt tutkimuskysymykset olivat tiivistetysti seuraavat:

1) Miten ensimmäiset siirtymät kotoa muutossa, tutkintotodistuksen saamisessa, työelämään siirtymisessä, parisuhteen muodostamisessa ja ensimmäisen lapsen saamisessa ajoittuvat Nuorisobarometrin 2022 aineistossa, ja miten koulutuksen pituus on yhteydessä siirtymien ajoitukseen?
2) Ovatko sellaiset voimavaratekijät, kuten itsesäätely ja resilienssi, yhteydessä siirtymien määrään?
3) Onko siirtymien määrä yhteydessä elämään tyytyväisyyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin?

TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Käytetyt muuttujat

Koko barometriaineistossa vastaajia oli yhteensä 1864 (naisia 908 ja miehiä 958). Tässä osatutkimuksessa vertailuja tehtiin viiden ikäryhmän kesken. Vastaajat painottuivat hieman vanhim-

paan ikäryhmään: 15–17-vuotiaita oli 362, 18–20-vuotiaita oli 316, 21–23-vuotiaita oli 375, 24–26-vuotiaita oli 369 ja 27–29-vuotiaita oli 441. Jaottelu otti huomioon täysi-ikäisyysrajan, millä voi olla merkitystä aikuisuuteen siirtymien kannalta, sekä teki mahdolliseksi vertailla siirtymien toteutumista suhteessa ikään.

Siirtymiä koskevat kysymykset. Nuorisobarometrin puhelinhaastattelussa siirtymistä kysyttiin seuraavalla johdatuksella: ”Lopuksi kysyn vielä muutaman kysymyksen elämäntilanteestasi ja asumisestasi. Mitä seuraavista asioista olet kokenut ja missä iässä ensimmäisen kerran?” Ääneen luetut vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei, mutta kysymyksiin voi myös jättää vastaamatta. Tarkastelun kohteena oli viisi siirtymää, joista jokaiseen oli vastannut 1852 nuorta (99,4 %).

Muuttoa kotoa tiedusteltiin kysymyksellä: Oletko muuttanut pois vanhempien luota tai lapsuudenkodistasi? Haastattelija oli ohjeistettu tarvittaessa selittämään, että tässä ei tarkoiteta rakennusta vaan sosiaalista kasvuympäristöä, josta on muuttanut pois. Jos vastaaja oli muuttanut, häneltä kysyttiin lisäksi, missä iässä tämä tapahtui ensimmäisen kerran.

Tutkintotodistuksen saamista ammattia varten selvitettiin koulutusta sekä sitä mitä tutkintoja henkilö oli suorittanut. Mikäli hän oli suorittanut ammatillisen tutkinnon tai alemman tai ylemmän ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon, kysyttiin, minkä ikäisenä hän oli sen suorittanut.

Parisuhteeseen ja työelämään siirtymistä kysyttiin seuraavin sanamuodoin: Minulla on vakituinen avio- tai avopuoliso, Olen siirtynyt työelämään. Viimeksi mainittua haastattelija oli ohjeistettu tarvittaessa tarkentamaan, että kesätyötä tai vastaavaa tilapäistä työtä ei oteta huomioon. Vanhemmaksi tulemista selvitettiin kysymällä: Minulla on oma lapsi. Tarvittaessa tätä tarkennettiin seuraavasti: ”tässä tarkoitetaan sinun omaa kokemustasi, että sinusta on tullut lapsen vanhempi. Myös adoptoitu lapsi on oma lapsi, samoin kuin kaikki muut, jotka koet omiksi lapsiksi.” Kaikissa siirtymäkysymyksissä myönteisen vastauksen jälkeen kysyttiin: ”Missä iässä ensimmäisen kerran?”

Nuoren voimavarat. Itsesäätelyä tutkittiin kysymyksillä, joita on käytetty sekä Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksessa (Pulkkinen 2017) että FinnTwin 12-kaksostutkimuksessa (Pulkkinen ym. 1999; Rose ym. 2019). Vastausasteikko sekä vahvaa että heikkoa itsesäätelyä koskeviin kysymyksiin oli ei sovi ollenkaan, sopii joskus, sopii aika hyvin ja sopii erittäin hyvin koodattuna asteikolle yhdestä neljään. Vahvaa itsesäätelyä kartoitettiin kysymyksillä: ”Ratkaisen hankalat tilanteet järkevästi ja otan toiminnassani myös muut huomioon” ja ”Olen luonteeltani tasapainoinen ja säilytän malttini hankalissakin tilanteissa”. Ja heikkoa itsesäätelyä kartoitettiin kysymyksillä: ”Olen levoton enkä jaksa istua kauan paikallani”, ”Mielialani vaihtelevat ja hermostun helposti” ja ”Ikävistä kokemuksista selviytyminen vaatii minulta erityisen paljon aikaa”. Vahvan itsehallinnan summapistemäärän vaihteluväli oli 2–8 ja heikon itsesäätelyn 3–12. Cronbachin alfat olivat 0,48 ja 0,51 vastaavasti. Mainitut kaksi ja kolme kysymystä oli poimittu harkitusti laajemmista asteikoista (rel. 0,65–0,77; Pulkkinen ym. 2012, 1283–1291) edustamaan vahvan ja heikon itsehallinnan eri puolia. Jos osiot ovat hyvin samankaltaisia, alfat ovat korkeampia.

Resilienssiä tutkittiin The Connor-Davidson Resilience Scale CD-RISC-kyselyllä (Connor & Davidson 2003), josta käytettiin 10 kysymystä käsittävää versiota. Se sisältää väittämiä, jotka käsittelevät mm. muutokseen sopeutumista ja taitoa kohdata epäonnistumisia, vaikeuksia sekä ikäviä tunteita. Kysymyssarjan vastausasteikko on neliportainen (0 = Ei pidä paikkaansa … 4 = Pitää lähes aina paikkansa). Summamuuttujan vaihteluväli on 0–40; pieni arvo kuvaa matalaa resilienssiä eli vähäistä kykyä sopeutua muutoksiin ja palautua vaikeuksista, kun taas suuri luku kuvaa korkeaa resilienssin tasoa. Testiä ja sen pisteytystä on kuvattu tarkemmin tilasto-osiossa (ks. luku Resilienssi tilasto-osiossa).

Nuoren hyvinvointi. Tyytyväisyyttä selvitettiin viidellä kysymyksellä: ”Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä 1) taloudelliseen tilanteeseesi, 2) vapaa-aikaasi, 3) ihmissuhteisiisi, 4) terveydentilaasi ja 5) elämääsi kaiken kaikkiaan.

Vastausasteikko oli kussakin tapauksessa kouluarvosana (4–10). Tyytyväisyyttä kuvataan viiden osa-alueen keskiarvolla (n = 1853, alfa = 0,74).

Nuoren mielen hyvinvointia käänteiseltä kannalta eli mielen pahoinvointia tutkittiin kahdella kysymyksellä: ”Koen itseni usein ahdistuneeksi” ja ”Koen itseni usein alakuloiseksi, masentuneeksi ja toivottomaksi”. Kysymyksiin vastattiin samalla asteikolla kuin itsesäätelyä koskeviin kysymyksiin, ja kahden kysymyksen summan vaihteluväli oli 2–8 (alfa = 0,78).

Turvattomuutta tutkittiin kymmenellä kysymyksellä, joissa nuorta pyydettiin ajattelemaan elämäänsä viimeisen vuoden ajalta ja kertomaan, kuinka paljon hän oli kokenut epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia: asuinympäristön turvattomuus, oma syrjäytyminen, oma terveys, oma toimeentulo, opiskelu, työn saaminen, parisuhde, ystävyyssuhteet, lapsuuskodin ihmissuhteet ja oma tulevaisuus. Summapistemäärä laskettiin kuudesta vastausvaihtoehdosta: erittäin paljon, melko paljon, en paljon enkä vähän, melko vähän, erittäin vähän tai en ollenkaan. Summan vaihteluväli oli 10–50, jossa suuri pistemäärä kuvasi suurempaa turvattomuutta (alfa = 0,83).

Stressiä nykyhetkellä tutkittiin Tilastokeskuksen Kansalaispulssi-kyselyssä (https://www.stat.fi/tup/htpalvelut/tutkimukset/kansalaispulssi.html) käytetyllä kysymyksellä: ”Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyisin tällaista stressiä?” Vastausvaihtoehdot koodattiin asteikolla 4 = erittäin paljon, 3 = melko paljon, 2= jonkin verran, 1= vain vähän ja 0= en lainkaan.

Analyysimenetelmät

Vastausten numeerinen koodaus tehtiin siten, että suurempi arvo indikoi suurempaa määrää mitattua asiaa (esim. tyytyväisyyttä tai heikkoa itsesäätelyä). Jos vastaaja oli vastannut johonkin summamuuttujan kysymykseen ’en osaa sanoa’, kyseiselle vastaajalle merkittiin summamuuttujalle puuttuva arvo. Puuttuvat arvot ohitettiin analyyseissä. Niitä oli yleensä vain muutamia. Vastaajamäärät vaihtelivat käytetyissä muuttujissa 1832:sta (vahva itsehallinta) 1860:aan (stressi). Kuitenkin turvattomuuden kokemuksissa vastauksia puuttui runsaasti, 335. Sille tehtiin sensitiivisyysanalyysi korvaamalla puuttuvat arvot vastaavalla kokonaisaineiston keskiarvolla. Tämä imputointi ei kuitenkaan vaikuttanut tuloksiin ja esitettyihin johtopäätöksiin. Resilienssiasteikon pisteytysohjeiden mukaisesti vastaus merkittiin puuttuvaksi, jos yli kolme vastausta puuttui.

Tulokset on esitetty frekvensseinä, prosentteina ja keskiarvoina. Keskiarvoille esitetyt 95 %:n luottamusvälit (lv) antavat lukijalle viitekehystä ryhmien välisten erojen arvioinnille. Vastaavasti taulukoissa olevissa vertailuissa on käytetty yksisuuntaista varianssianalyysiä. Analyysit toteutettiin R-ohjelmistolla (v.4.2.0; R Core Team, 2022).

AIKUISUUDEN SIIRTYMÄT JA NIIDEN YHTEYS OMIIN VOIMAVAROIHIN JA HYVINVOINTIIN

Siirtymien ajoitus

Aikuisuuden siirtymien esiintyvyyttä suhteessa vastaajan ikään havainnollistaa kuvio 1. Esiintyvyys viittaa niiden henkilöiden osuuteen kussakin ikäryhmässä, jotka ovat ilmoittaneet siirtymän tapahtuneen riippumatta iästä, jolloin se on tapahtunut. Puolet naisista oli ilmoittanut muuttaneensa kotoa ensimmäisen kerran 18,5 vuoden ikään mennessä, miehistä 19 vuoden ikään mennessä. Tätä nimitetään kotoa muuton mediaani-iäksi. Kotoa pois muuttaneiden naisten määrä kasvoi nopeammin kuin miehillä, joilla asevelvollisuuden suorittaminen todennäköisesti osaltaan hidasti siirtymää. Naiset saavuttivat miltei 100 prosentin tason 22-vuotiaana, miehet 25-vuotiaana.

Myös työelämään siirtyneitä oli puolet 19–20-vuotiaista naisista ja miehistä, mutta työelämään siirtyneiden osuus kasvoi hitaammin kuin

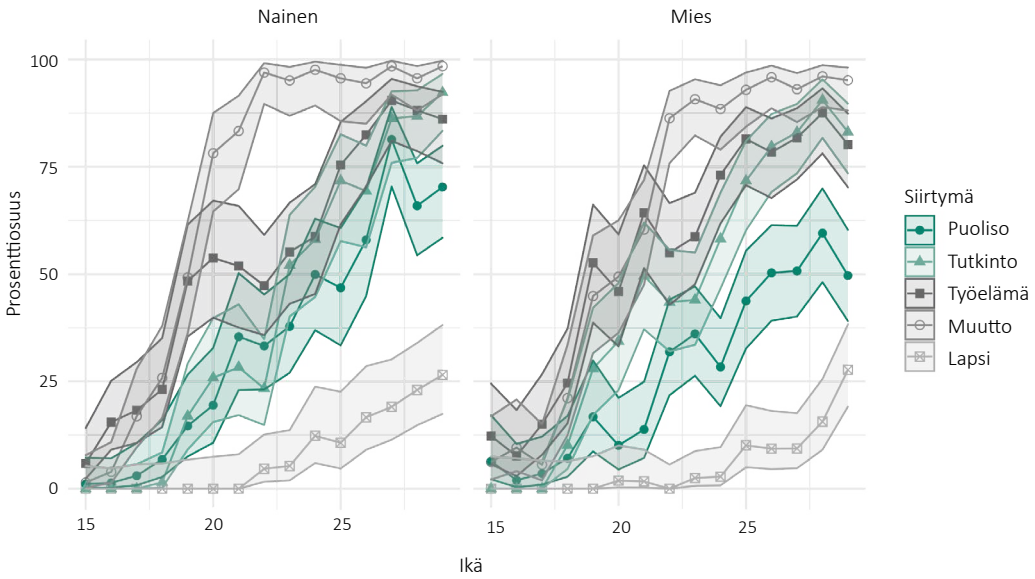

KUVIO 1. SIIRTYMÄN TEHNEIDEN PROSENTTIOSUUDET KUHUNKIN IKÄVUOTEEN MENNESSÄ NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEISTA NAISISTA JA MIEHISTÄ.

kotoa muuttaneiden osuus. Tutkintotodistuksen saamisen mediaani-ikä oli 23–24 vuotta naisilla ja miehillä. Miehet kertoivat vanhemmissa ikäryhmissä puolison olemassaolosta harvemmin kuin naiset. Viimeisenä seurasi lapsen saaminen. Naisista, jotka olivat 15–21-vuotiaita, ei yhdelläkään ollut lasta, mutta sitä vanhemmista, 22–25-vuotiaista, lapsi oli 5–11 prosentilla ja sen jälkeen 16–23 prosentilla. Miehillä prosenttiluvut olivat vastaavan tapaisia. Vain neljänneksellä (N: 26,5 %, 95 % lv 17,4–38,2 % ja M: 27,7 %, 95 % lv 19,1–38,3 %) 29-vuotiaista naisista ja miehistä oli oma lapsi, eikä siinä ollut sukupuolten välistä eroa.

Vanhimpien vastaajien (27–29-vuotiaiden) ilmoittamia siirtymien ajoituksia nuorempien (15–26-vuotiaiden) vastaajien ilmoittamiin ajoituksiin vertailtaessa havaittiin puolison olemassaolossa ajoitusero, joka voi olla niin sanottu heikko signaali siitä, että tähän mennessä jo todettu muutostrendi jatkuu edelleen. Kuvion 2 keskiosasta näkyy, että 27–29-vuotiaat naiset kertoivat, että heistä useammilla oli puoliso ensimmäisen kerran nuorempana (musta viiva) kuin millaiseksi 15–26-vuotiaat keskimäärin kuvasivat tilanteensa (harmaa viiva). Miehillä näiden ikäryhmien keskiarvot menivät päällekkäin. Näyttäisi siten olevan trendiä siihen, että naiset solmivat parisuhteen entistä vanhempana lähestyen näin miesten ilmoittamaa tasoa. Muissa siirtymissä ajoitukset olivat eri ikäkohorteissa varsin samankaltaiset, kuten kuviossa 2 on osoitettu kotoa muuton ja lapsen saamisen osalta.

Kuvion 2 tekemistä varten oli ensin laskettu jokaiselle siirtymälle tapahtuneiden siirtymien lukumäärän kertymä ikävuosittain kummallekin ikäryhmälle (15–26- ja 27–29-vuotiaat). Siirtymän toteutumisen suhteelliset osuudet saatiin jakamalla kertymä kyseisen ikäisten vastaajien määrällä. Vanhemman ikäryhmän osalta esimerkiksi niiden naisten määrä, jotka sanoivat, että heillä oli puoliso 21-vuotiaaksi mennessä, jaettiin kaikkien 27–29-vuotiaiden naisten määrällä. Nuoremman ikäryhmän osalta niiden naisten määrä, joilla oli 21-vuotiaana puoliso, jaettiin 15–20-vuotiaiden naisten määrällä. Vastaavalla tavalla meneteltiin jokaiselle ikävuodelle 15:stä 26:een.

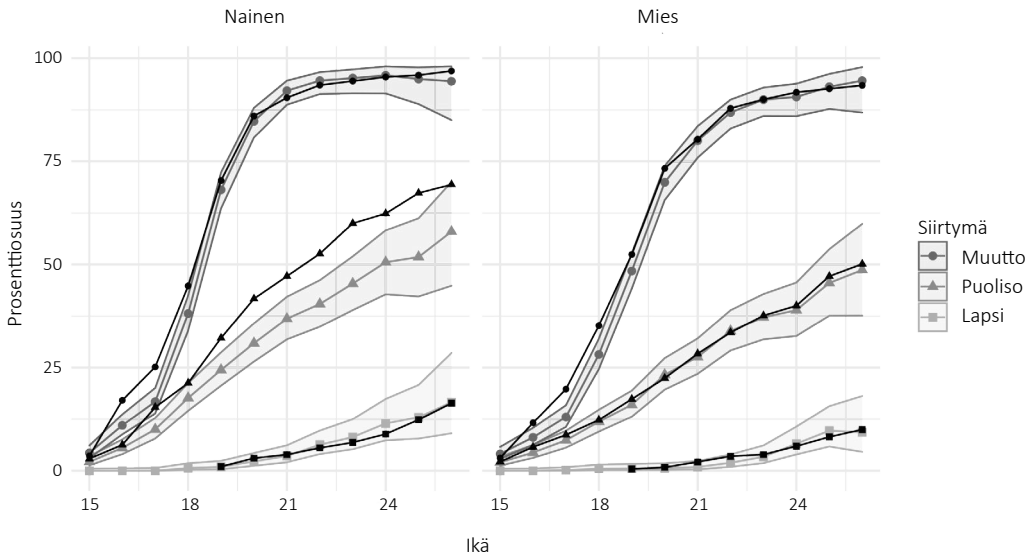

KUVIO 2. NUOREMPIEN (15–26-VUOTIAIDEN) VASTAAJIEN (HARMAA VIIVA) KESKUUDESSA TAPAHTUNEIDEN ENSIMMÄISTEN SIIRTYMIEN SUHDE 27–29-VUOTIAIDEN VASTAAJIEN (MUSTA VIIVA) ILMOITTAMIIN TIETOIHIN SIITÄ, MILLOIN HEIDÄN ELÄMÄSSÄÄN KYSEINEN SIIRTYMÄ TAPAHTUI ENSIMMÄISEN KERRAN. KOSKEE SIIRTYMIÄ PUOLISON OLEMASSAOLO, KOTOA MUUTTO JA LAPSEN SAAMINEN.

Siirtymien lukumäärän jakautuminen viidessä naisten ja miesten ikäryhmässä käy ilmi kuviosta 3. Nuorimmassa ikäryhmässä (15–17 v) ilman yhtään siirtymää oli neljä viidestä (80,9 %, 95 % lv 76,6–84,7 %) vastaajasta, ja ensimmäisen siirtymän oli kokenut kuudesosa (16,3 %, 95 % lv 12,9–20,5 %). Useammat siirtymät olivat hyvin harvinaisia. Sukupuolten välisiä eroja ei ollut. Työelämään siirtymän oli kokenut 47 (4,6 %) ja kotoa muuton 26 (2,1 %) alaikäistä.

Iän lisääntyessä väheni nopeasti niiden osuus, jotka eivät olleet kokeneet yhtään siirtymää. Niinpä 21–23-vuotiaana heitä ei ollut enää juuri lainkaan (4,5 %, 95 % lv 2,9–7,1 %); siirtymien määrä oli yhdestä kolmeen, noin 30 prosenttia kutakin. Siirtymien määrät lisääntyivät naisilla ja miehillä varsin samankaltaisesti. Eroa oli lähinnä siinä, että vanhimmassa ikäryhmässä neljä siirtymää oli toteutunut naisilla useammin kuin miehillä (N: 48,6 %, 95 % lv 41,8–55,4 %; M 32,7 %, 95 % lv 27,0–38,9 %). Viisi siirtymää oli vielä vanhimmassakin ikäryhmässä (27–29-v.) harvinainen (14,7 %, 95 % lv 11,7–18,4 %), eikä sukupuolten välinen ero ollut merkitsevä (naisilla 16,3% ja miehillä 13,0 %).

Koulutuksen yhteys siirtymien määrään näkyy taulukosta 1 erikseen naisten ja miesten kesken kahdessa ikäryhmässä, 15–23-vuotiaat ja 24–29-vuotiaat. Siinä koulutus tarkoittaa joko suoritettua tutkintoa tai kyseistä tutkintoa varten opiskelua.

Taulukosta näkyy ensinnäkin, että naisten ja miesten kesken ei esiinny merkittäviä eroja siirtymien määrissä missään koulutusmuodossa. Toiseksi taulukko osoittaa, että ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelleet olivat kummassakin ikäryhmässä käyneet läpi useampia siirtymiä kuin yliopistossa opiskelleet. Kolmas havainto oli, että pelkän peruskoulun tai ylioppilastutkinnon suorittaneilla oli vähemmän siirtymiä kuin ammatillisissa oppilaitoksissa olleilla vielä 24–29-vuotiaanakin.

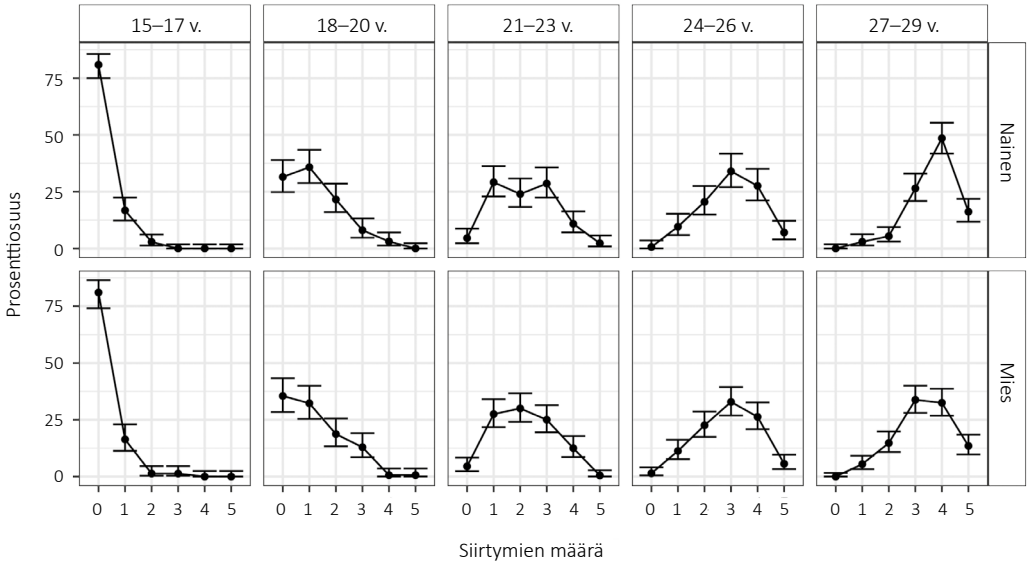

KUVIO 3. SIIRTYMIEN MÄÄRIEN JAKAUMAT KUSSAKIN IKÄRYHMÄSSÄ; PROSENTTIOSUUDET NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEILLE NAISILLE JA MIEHILLE ERIKSEEN.

TAULUKKO 1. SIIRTYMIEN MÄÄRIEN KESKIARVOT (KA) JA NIIDEN 95 %:N LUOTTAMUSVÄLIT (LV) ERILAISEN KOULUTUKSEN SAANEILLA TAI SITÄ TAVOITTELEVILLA.

	Naiset 15–23 v.					**Miehet 15–23 v.**					
	n	%	**ka**	lv alempi	lv ylempi	n	%	**ka**	lv alempi	lv ylempi	p
Peruskoulu	91	17	**0,2**	0,1	0,3	73	14	**0,4**	0,2	0,5	*
Ammatillinen oppilaitos	112	21	**1,8**	1,5	2,1	185	36	**1,8**	1,6	2,0	
Lukio/ylioppilastutkinto	200	37	**0,7**	0,5	0,8	133	26	**0,7**	0,5	0,8	
Ammattikorkeakoulu	74	14	**2,1**	1,8	2,4	51	10	**2,0**	1,7	2,3	
Yliopisto	67	12	**1,7**	1,5	1,9	64	13	**1,4**	1,2	1,6	
Yhteensä	544	100	**1,1**	1,0	1,2	506	100	**1,3**	1,2	1,4	
	Naiset 24–29 v.					**Miehet 24–29 v.**					
	n	%	**ka**	lv alempi	lv ylempi	n	%	**ka**	lv alempi	lv ylempi	p
Peruskoulu	8	2	**2,7**	1,8	3,5	8	2	**2,5**	1,9	3,2	
Ammatillinen oppilaitos	90	25	**3,8**	3,6	4,0	174	39	**3,4**	3,2	3,6	*
Lukio/ylioppilastutkinto	16	4	**2,6**	2,1	3,0	20	4	**2,4**	1,9	2,8	
Ammattikorkeakoulu	106	29	**3,5**	3,3	3,7	124	27	**3,1**	3,0	3,3	*
Yliopisto	140	39	**3,2**	3,0	3,3	124	28	**2,9**	2,7	3,1	*
Yhteensä	360	100	**3,4**	3,3	3,5	450	100	**3,1**	3,0	3,2	*

*$p < 0,05$ keskiarvojen ero sukupuolittaisessa vertailussa

Nuoren voimavarat suhteessa aikuisuuden siirtymiin

Nuorten psyykkisten voimavarojen katsottiin ilmenevän itsesäätelyssä ja resilienssissä. Resilienssi korreloi kaikissa ikäryhmissä positiivisesti vahvaan itsesäätelyyn (korrelaatioiden vaihteluväli 0,37…0,40) ja negatiivisesti heikkoon itsesäätelyyn (korrelaatioiden vaihteluväli -0,53…-0,33). Siten itsesäätely ja resilienssi kytkeytyivät toisiinsa, ja niiden voi katsoa kuvastavan yksilön voimavaroja eri näkökulmista.

Sukupuolten väliset erot olivat voimavaramuuttujissa merkitseviä. Kaikissa ikäryhmissä itse arvioitu resilienssi oli vahvempaa miehillä kuin naisilla samoin kuin itsesäätelykin. Viimeksi mainittu näkyi sekä vahvan itsesäätelyn suuremmissa että heikon itsesäätelyn pienemmissä keskiarvoissa naisilla kuin miehillä (kuvio 4). Miehillä kokemus resilienssistä oli vähäisempää

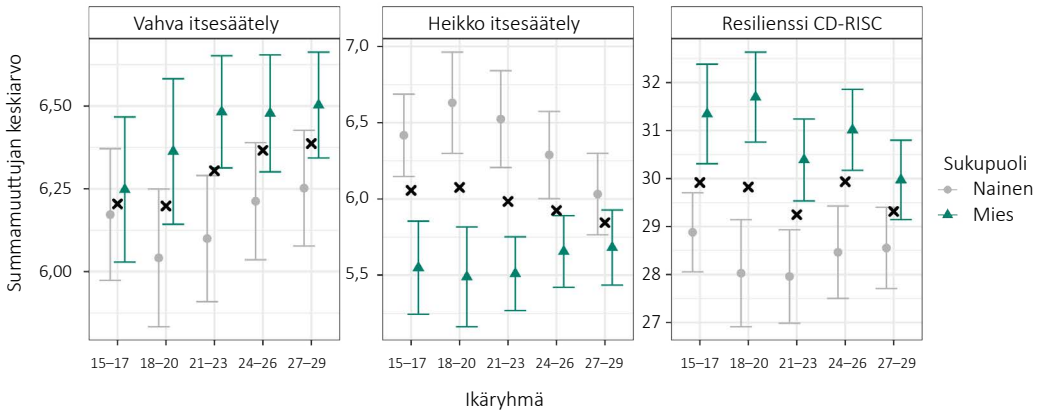

KUVIO 4. NAISTEN (N=894) JA MIESTEN (N=970) ITSESÄÄTELY JA RESILIENSSI IKÄRYHMITTÄIN (RASTI OSOITTAA KESKIARVOA KOKO IKÄRYHMÄLLE).

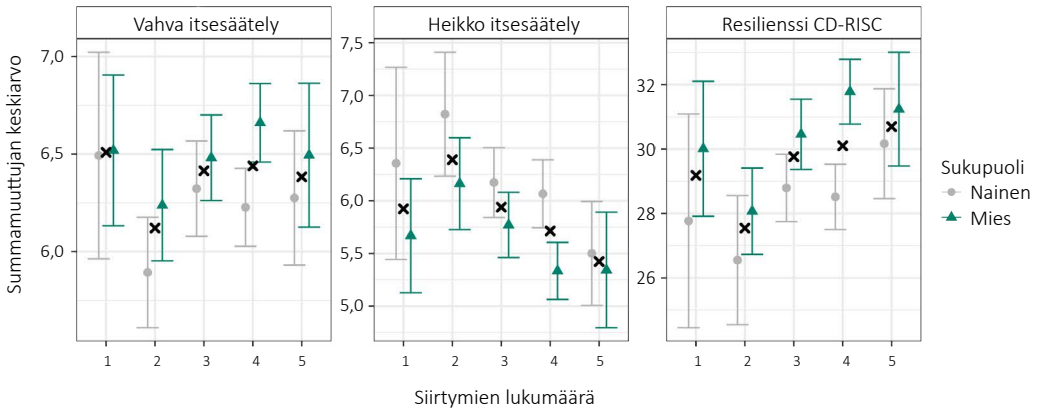

KUVIO 5. ITSESÄÄTELYN JA RESILIENSSIN YHTEYS SIIRTYMIEN MÄÄRÄÄN VANHIMMILLA IKÄRYHMILLÄ (24–29-VUOTIAILLA). LUKUMÄÄRÄKOHTAISET KESKIARVOT OSOITETTU RASTILLA.

20. ikävuoden jälkeen kuin sitä ennen, mutta vahva itsesäätely oli voimakkaampaa. Naisilla esiintyi itsesäätelyssä ikään liittyvä trendi vahvemman itsesäätelyn suuntaan, mikä näkyi siinä, että vahva itsesäätely oli voimakkaampaa ja heikko itsesäätely vähäisempää vanhimmilla ikäryhmillä kuin 18–20-vuotiailla. Johdonmukainen trendi oli, että naisilla voimavarojen arviointi 18–20-vuotiaana oli kriittisempää kuin 15–17-vuotiaana mahdollisesti siirtymiin liittyvien elämänmuutosten takia.

Psyykkisten voimavarojen yhteyttä siirtymien lukumäärään tutkittiin iän homogenisoimiseksi kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä (24–29-v.). Vertailusta poistettiin luokka 0, ei yhtään siirtymää, koska sen esiintymä oli vähäinen. Tarkastelu osoitti (kuvio 5), että siirtymien suurempi määrä oli yhteydessä vahvempaan resilienssiin sekä naisilla että miehillä samoin kuin vähäisempään heikkoon itsesäätelyyn.

Tulokset olivat toisenlaisia, kun tarkasteltiin alaikäisistä koostuvaa ikäryhmää (15–17-v.), joista kolmella neljäsosalla ei ollut vielä yhtään siirtymää. Niillä alaikäisillä, joilla oli ollut yksi siirtymä, oli enemmän heikkoa itsesäätelyä ja resilienssi hieman matalampaa kuin niillä, joilla ei siirtymiä vielä ollut (heikko itsesäätely 6,50, 95 % lv 5,96–7,05 ja 5,95, 95 % lv 5,72–6,17; resilienssi 28,0, 95 % lv 26,1–29,9 ja 30,3 95 % lv 29,6–31,0; molemmissa $p < 0.050$). Seuraavassa ikäryhmässä (18–20 v) vastaavia eroja ei esiintynyt.

Voimavarojen yhteyksissä siirtymien määrään kiinnittää huomiota se, että nuorilla, jotka 24–29-vuotiaaksi mennessä olivat toteuttaneet kaksi siirtymää, voimavarat olivat heikommat kuin niillä, jotka olivat toteuttaneet useampia siirtymiä (kuvio 5). Toinen siirtymistä oli useimmiten kotoa muutto ja toinen työelämään siirtyminen tai ammatillisen tutkinnon suorittaminen. Jotkut asuivat vanhempiensa kodissa tutkinnon suorittamisesta ja työelämään siirtymisestä huolimatta. Lapsen saaminen sisältyi hyvin harvoin kahteen siirtymään.

Aikuisuuteen siirtymien määrän yhteys nuorten psyykkiseen hyvinvointiin

Nuorten psyykkistä hyvinvointia kuvasti tyytyväisyys elämään ja hyvinvoinnin vähäisyyttä mielen pahoinvointi sekä stressi- ja turvattomuuskokemukset. Mielen pahoinvointi (ahdistuneisuus ja masentuneisuus) korreloi eri ikäryhmissä turvattomuuden (vaihteluväli 0,54 …0,63) ja stressikokemusten (0,47 … 0,61) kanssa niin kuin stressin ja turvattomuuden kokemuksetkin korreloivat keskenään (0,37 …0,45). Näin ne an-

TAULUKKO 2. NUORTEN PSYYKKISEN HYVINVOINNIN YHTEYS IKÄÄN; NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEIDEN (N=1864) KESKIARVOT HYVINVOINTIMUUTTUJISSA SUKUPUOLEN JA IKÄRYHMÄN MUKAAN.

Muuttuja	Sukupuoli	15–17 v.	18–20 v.	21–23 v.	24–26 v.	27–29 v.	p
Tyytyväisyys	Mies	8,8	8,4	8,2	8,1	8,0	*
(kouluarvosana 4–10, viisi asiaa)	Nainen	8,4	8,1	7,9	8,0	8,1	*
Mielen pahoinvointi	Mies	2,9	3,1	3,4	3,3	3,6	*
(kahden asian summa, 2–8)	Nainen	4	4,3	4,2	4	3,8	*
Turvattomuus	Mies	15,5	16,3	17,7	17,9	18,5	*
(10 asian summa, 10–50)	Nainen	17,4	20,2	20,3	19,7	18,5	*
Koettu stressi nykyhetkellä	Mies	1,1	1,4	1,7	1,6	1,8	*
(yksi kysymys, 0–4)	Nainen	2	2,2	2,2	2,1	2	

* $p < 0,05$ ikäryhmittäisessä vertailussa yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella.

tavat yhdessä eri näkökulmista kuvan psyykkisestä kuormituksesta. Psyykkisessä hyvinvoinnissa oli ikään yhteydessä olevaa vaihtelua (taulukko 2).

Psyykkisen hyvinvoinnin yhteyttä siirtymien lukumäärään tarkasteltiin erikseen nuorimmissa ja vanhemmissa ikäryhmissä iän aiheuttaman vaihtelun vähentämiseksi. Alaikäisten (15–17 v.) vastaukset kertoivat keskimääräisesti muita ikäryhmiä korkeammasta hyvinvoinnista. Kuitenkin tytöt, jotka olivat kokeneet yhden siirtymän, kokivat enemmän stressiä kuin ne, jotka eivät vielä olleet siirtymiä toteuttaneet (2,50, 95 % lv 2,13–2,87 vrs. 1,89 95 % lv 1,73–2,04).

Kuvio 6 osoittaa, että kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä (24–29-vuotiailla) sekä naisten että miesten tyytyväisyys elämään ja mielen hyvinvointi olivat parempaa, kun siirtymiä oli enemmän. Vastaavasti turvattomuus oli vähäisempää. Stressin kokemukset olivat vähiten yhteydessä siirtymien määrään. Stressikysymys koskikin nykytilannetta, kun taas muut psyykkistä hyvinvointia koskevat muuttujat kuvastivat pitempiaikaista tai laajaalaisempaa kokemusta. Psyykkisen hyvinvoinnin ja siirtymien määrän yhteys oli sitä vahvempi, mitä useampia siirtymiä henkilö oli käynyt läpi kahden ensimmäisen siirtymän jälkeen. Keskiarvojen suuret luottamusvälit kertovat kuitenkin yksilöllisten kokemusten erilaisuudesta.

TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Nuorisobarometri tarjoaa laajan, pääsiassa määrällisen aineiston 15–29-vuotiaiden nuorten olojen ja kokemusten tutkimiseen. Toisin kuin laadullisissa biografisissa tutkimuksissa, joissa on seurattu nuorten elämänkulkujen moninaisuutta kohti aikuisuutta (esim. Henderson ym. 2007; Vehkalahti ym. 2021), barometriaineisto antaa samanaikaisesti tietoa monien ikäryhmien tilanteesta ja niissä esiintyvistä keskimääräisistä eroista. Tiedolla voi olla merkitystä sen ymmärtämiselle, millaista tukea nuoret tarvitsevat elämässään. Kuten Aapola-Kari ja Vehkalahti huomauttavat, ”nuoria ei tule nähdä vain yksilöinä, jotka muotoilevat itsenäisesti omaa toimintaansa, vaan heidän elämänsä on monin tavoin kietoutunut heidän perhesuhteisiinsa, ystävyyksiinsä, asuinpaikkakunnan ja naapuruston ihmissuhteisiin, opiskelumahdollisuuksiin ja työpaikkoihin” (Aapola-Kari & Vehkalahti 2021, 273).

Tässä artikkelissa oli ensimmäisenä kysymyksenä tarkastella, miten 15–29-vuotiaiden elämässä olivat ajoittuneet aikaisempiin tutkimuksiin usein sisältyneet viiden aikuisuuden siirtymäksi nimetyt elämänmuutokset eli kotoa muuttaminen, ammattitutkinnon suorittaminen, kokopäivätyöhön

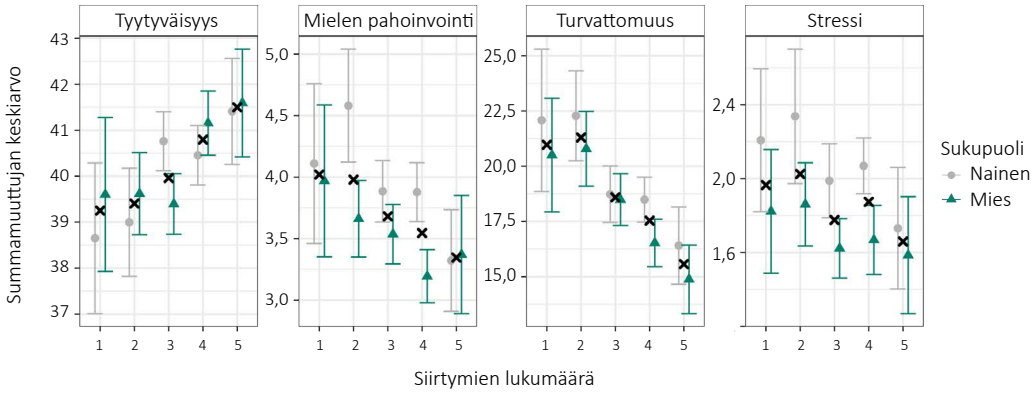

KUVIO 6. PSYYKKINEN HYVINVOINTI SUHTEESSA SIIRTYMIEN MÄÄRÄÄN VANHIMMILLA IKÄRYHMILLÄ (24–29-VUOTIAAT). LUKUMÄÄRÄKOHTAISET KESKIARVOT OSOITETTU RASTILLA.

siirtyminen, avio- tai avoliiton solmiminen ja lapsen saaminen. Samoja siirtymiä voi tapahtua useamman kerran, mutta tässä tutkimuksessa oli huomion kohteena siirtymän ensimmäinen kerta. Toisena tutkimuskysymyksenä oli ensimmäisten siirtymien määrän yhteys omiin voimavaroihin ja kolmantena kysymyksenä siirtymien määrän yhteys psyykkiseen hyvinvointiin erityisesti vielä alaikäisten ja toisaalta vanhimpien ikäluokkien osalta.

Ajoitusta koskevat tulokset osoittivat, että siirtymät olivat nuorilla aikuisilla toteutuneet asteittain ja vain osittain. Siirtymien kokonaismäärä kasvoi siten, että 15–17-vuotiailla kaikki siirtymät olivat harvinaisia, mutta jo 18–20-vuotiaista niiden osuus, jotka eivät olleet käyneet läpi yhtään siirtymää, oli enää alle kolmasosa. Neljä siirtymää oli tyypillisin siirtymien määrä naisille 27–29-vuotiaana, mutta ei miehille, ja viisi siirtymää oli harvinainen molemmilla.

Mediaani-ikä, jolloin puolet nuorista oli käynyt läpi tietyn siirtymän, saavutettiin ensimmäiseksi kotoa muutossa ja työelämään siirtymisessä (18–19) vuotta. Suomalaisten ja yleensä pohjoismaisten nuorten varhainen kotoa muutto on tullut esille kansainvälisissä vertailuissa. Žukauskiene (2016) on erottanut kotoa muuton ajoituksessa kolme ryhmää Euroopassa. Yksi niistä on pohjoismainen klusteri, johon kuuluvat myös Hollanti ja Britannia. Sille on tyypillistä, että nuori muuttaa kotoa varhain, noin 20-vuotiaaksi mennessä, ja käy läpi muitakin siirtymiä ennen perheen perustamista. Kotoa muutolla on hänen mukaansa symbolinen yksilöitymisen merkitys. Toinen on eteläinen klusteri, johon kuuluvat Välimeren maat sekä Portugali. Voimakkaat perhesiteet ovat sille tyypillisiä samoin kuin asuminen vanhempien kanssa avioliiton solmimiseen, lähes 30-vuotiaaksi asti. Kulttuurinen periaate on itsenäisyys ja yksilöityminen perheyhteydessä. Kolmannen klusterin muodostavat Itä-Euroopan maat, joissa kotoa muuton ajankohta vaihtelee lähinnä taloudellisten seikkojen perusteella. Asumistukijärjestelmät Pohjoismaissa mahdollistavat nuorten kotoa muuttoa. Varhainen kotoa muutto voi vähentää nuorten saamaa psyykkistä tukea perheeltään. Mielen pahoinvoinnin, turvattomuuden ja koetun stressin kokemukset olivat korkeimmillaan 20 vuoden tuntumassa erityisesti naisilla. Varhaisen kotoa pois muuttamisen hyvinvointivaikutukset vaatisivat lisätutkimusta.

Mediaani-ikä saavutettiin tutkintotodistuksen saamisessa 23–24-vuotiaaksi ja parisuhteen muodostamisessa 25–26-vuotiaaksi mennessä. Ensimmäisen lapsen saamista koskeva mediaani-ikä jäi nuoruusiän ulkopuolelle. Tilastotiedot 12 maasta osoittavat, että ensimmäisen lapsen saamisen keski-ikä nousi Euroopassa 24-vuotiaasta 30-vuotiaaksi vuosina 1970–2010. Noususuunta on jatkunut, sillä Tilastokeskuksen mukaan äidiksi tultiin Suomessa vuonna 2016 keskimäärin 29,1-vuotiaana ja vuonna 2021 30,9-vuotiaana isäksi tulemisen keski-iän ollessa noin 2 vuotta korkeampi. Pitemmällä aikavälillä muutos näkyy niiden henkilöiden osuudessa, jotka ovat saaneet ensimmäisen lapsen 30 vuoden ikään mennessä. Tilastokeskuksen tekemä vertailu vuosina 1957 ja 1987 syntyneiden kesken (Katainen ym. 2019; Lehtinen 2019) osoitti, että vuonna 1957 syntyneistä ensimmäinen lapsi oli 61 prosentilla 30-vuotiaista ja 1987 syntyneistä 40 prosentilla. Nuorisobarometriin osallistuneista 1990-luvun alkupuolella syntyneistä 27–29-vuotiaista naisista ensimmäinen lapsi oli 26,5 prosentilla ja miehistä 27,7 prosentilla.

Kysyttäessä Nuorisobarometrissa 27–29-vuotiailta, missä iässä he olivat muodostaneet ensimmäisen parisuhteen, naiset ilmoittivat keskimäärin miehiä varhaisemman iän. Sukupuolten ero tasoittui nuoremmissa ikäryhmissä, joissa naiset ilmoittivat aikaisempaa korkeamman keski-iän ensimmäiselle parisuhteelle eli saman kuin miehetkin. Se voi olla vihje siitä, että tulevaisuudessa ensimmäinen lapsikin syntyy keskimäärin aikaisempaa korkeammassa iässä.

Vanhemmuuden taloudellisen tukemisen määrä on kytköksissä sekä työsuhteen olemassaoloon että palkkatasoon. Se saattaa siirtää koulutusta hankkivien perheellistymistä. Olisi pohdittava, voitaisiinko lapsen saamisen taloudellinen tukeminen toteuttaa muulla tavoin kuin työnantajan kautta. Myös tuen määrän kytkeminen palkkatasoon ansaitsisi harkintaa.

Niiden osuus Nuorisobarometriin osallistuneista, jotka olivat käyneet läpi kaikki viisi tutkittua siirtymää, oli naisista 16,3 prosenttia ja miehistä 13,0 prosenttia. Se oli naisten osalta puolet vähemmän kuin noin 30 vuotta aikaisemmin syntyneillä Lapsesta aikuiseksi -tutkimukseen osallistuneilla naisilla 27-vuotiaana (32 %). Miestenkin osalta muutosta oli liki puolet, sillä 30 vuotta aikaisemmin syntyneistä miehistä 20 prosentilla oli toteutunut viisi siirtymää (Räikkönen 2012).

Koulutuksen piteneminen esitetään yhtenä syynä sille, että aikuisuuden siirtymät ajoittuvat myöhempään ikään (Reifman 2023). Nuorisobarometrissa ammattikoulussa tai ammattikorkeakoulussa opiskelleilla oli useampia siirtymiä kuin yliopistossa opiskelleilla. Se vastaa käsitystä siitä, että pitempi tutkinto siirtää aikuisuuden siirtymiä myöhemmäksi. Toisaalta pelkän peruskoulun tai ylioppilastutkinnon suorittaneilla ei ollut muita enemmän siirtymiä, pikemminkin päinvastoin. Toisen asteen ja sitä seuraavan koulutuksen puute voi sisältää myös muita henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä, jotka ovat yhteydessä siirtymien toteutumiseen.

Toisen tutkimuskysymyksen, siirtymien määrään kytkeytyvien voimavarojen osalta tulokset osoittivat, että suurempi siirtymien määrä oli yhteydessä vahvempaan resilienssiin. Resilienssi määritellään usein prosessiksi, jossa henkilö selviytyy kuormittavista tapahtumista ja palautuu niistä, mutta resilienssin katsotaan sisältävän myös kykyä kohdata kuormittavia tapahtumia niin organisaatioiden toiminnassa kuin yksilön elämässä (Poijula 2018). Tämä sai tukea Nuorisobarometrissa, sillä nuoret, jotka arvioivat itsellään olevan enemmän resilienssiä, olivat käyneet läpi useampia siirtymiä. Itsesäätelyn osalta heikon itsesäätelyn matala taso oli yhteydessä siirtymien runsaampaan määrään 24–29-vuotiailla. Jos heikkoa itsesäätelyä eli levottomuutta ja mielialojen vaihtelevuutta on paljon, voi olla vaikea keskittyä vaativiin siirtymiin.

Vahvalla itsesäätelyllä, jota arvioitiin mielen tasapainosta ja harkitsevasta toiminnasta vuorovaikutustilanteissa, ei ollut yhteyttä siirtymien määrään muutoin kuin siten, että vahva itsesäätely oli vähäisintä, kun 24–29-vuotiailla siirtymiä oli kaksi. Myös resilienssi oli tuolloin vähäisintä. Tulosten ymmärtäminen vaatisi jatkotutkimusta siitä, mitä erityistä liittyi niihin nuoriin tai heidän elämäntilanteeseensa, joilla siirtymiä oli kaksi, verrattuna niihin, joilla siirtymiä oli useampia.

Poikkileikkaustutkimuksen perusteella ei voi tehdä päätelmiä syy- ja seuraussuhteista, mutta koska kahden siirtymän toteutumiseen kytkeytyi 24–29-vuotiaana myös heikon itsesäätelyn korkeus ja resilienssin vähäisyys, voi kyse olla henkilöistä, joiden voimavarat olivat koetuksella. Se on voinut olla esteenä uusien siirtymien toteutumiselle. Havainto antaisi aihetta jatkotutkimuksiin ja mahdollisesti siirtymien toteutumisen tukemiseen.

Jatkotutkimuksen aihetta antaa myös havainto, että alaikäisistä koostuvassa ikäryhmässä (15–17 v.) ne, jotka olivat käyneet läpi yhden siirtymän, olivat arvioineet sekä resilienssinsä että itsesäätelynsä matalammaksi kuin ne, joilla ei siirtymiä vielä ollut. Tämä siirtymä oli yleisimmin työhön meneminen, mikä viittaa opiskelusta irrottautumiseen. Se on riskitekijä nuoren tulevaisuuden kannalta.

Psyykkisten voimavarojen kehityksellä on pitkä tausta, kuten tiedetään itsesäätelyn kehityksestä (Pulkkinen 2017, 2022). Se on yhteydessä vanhemmuuden lapsilähtöiseen laatuun, mutta sen kasvattamisessa ovat mukana myös sosiaalinen ympäristö sekä yhteiskunnan palvelut. Resilienssiin sisältyy samoja ominaisuuksia kuin itsesäätelyyn jo varhaisnuoruudesta lähtien. Siirtymiä ja voimavaroja arvioitaessa on tärkeä ottaa huomioon, että siirtymien toteutuminen ei aina ole nuoresta itsestä kiinni. Opiskelu- ja työpaikoista on kilpailua, puolison löytäminen voi viedä aikaa, ja tahaton lapsettomuus on yleistynyt. Pettymykset ja negatiiviset kokemukset voivat vaikuttaa minäkuvaan sekä heikentää uskoa omaan selviytymiseen.

Kolmas tutkimuskysymys koski siirtymien määrän yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin. Useampia siirtymiä toteuttaneet 24–29-vuotiaat nuoret aikuiset olivat keskimäärin tyytyväisempiä elämäänsä, heillä oli vähemmän turvattomuuden

kokemuksia, ja heidän mielen hyvinvointinsa oli parempaa, eli heillä oli vähemmän ahdistuneisuutta ja alakuloa kuin harvempia siirtymiä toteuttaneilla. Naiset olivat nuorempana arvioineet resilienssin ja itsesäätelyn heikommaksi ja turvattomuuden ja mielen pahoinvoinnin suuremmaksi kuin miehet, mutta sukupuolten erot tasoittuivat iän lisääntyessä ja aikuisuuteen siirtymien lukumäärän selittäessä psyykkisiä voimavaroja ja hyvinvointia.

Siirtymien määrän yhteys psyykkiseen hyvinvointiin on merkittävä tulos, joka pitkittäistutkimuksen (Räikkönen ym. 2011 ja 2012) perusteella on tulkittavissa kausaaliseksi. Kuten artikkelin johdantoluvussa kuvataan, useita siirtymiä läpikäyneet 27-vuotiaat arvioivat psyykkisen hyvinvointinsa paremmaksi kuin muut, ja ero säilyi niihin verrattuna, joilla siirtymiä ei ollut toteutunut keski-ikään mennessä. Varhaisen ja myöhäisemmän ajoituksen ryhmät eivät eronneet sukupuolijakaumassa, lapsuusperheen sosioekonomisessa asemassa eivätkä koulumenestyksessä toisin kuin Britanniassa, jossa siirtymien myöhäisempi ajoitus oli yhteydessä korkeampaan sosioekonomiseen asemaan ja parempaan koulumenestykseen (Schoon ym. 2007). Heikoimmassa asemassa olivat Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksen mukaan ne, joilla siirtymät olivat keski-ikään tultaessa toteutuneet vain osittain. Heidän joukossaan oli enemmän miehiä kuin naisia ja useimmissa tapauksissa siirtymistä puuttui tutkintotodistus (Räikkönen 2012).

Nuorisobarometriin saatiin alun perin valitulta satunnaisotokselta vastaukset vain pieneltä osalta (luku Tiedonkeruu tilasto-osiossa). Niistä, joita ei tavoitettu tutkimukseen, voi osa kuulua heikommassa asemassa oleviin. NEET (*not in education, employment or training*) -tilanteessa oli OECD:n tilaston mukaan vuonna 2021 Suomessa 11,9 prosenttia 15–29-vuotiaista (naisista 11,4 ja miehistä 12,3 %). He ovat keskimäärin vähemmän tyytyväisiä elämäänsä, varsinkin psyykkiseen terveydentilaansa ja taloudelliseen tilanteeseensa sekä sosiaalisiin suhteisiinsa ja kokevat opiskelusta ja työelämästä poisjäämisen takia toivottomuutta (Karjalainen ym. 2022). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta valmisteltu suositukset mielenterveys- ja päihdehuollon järjestämiseksi NEET-ryhmään kuuluville.

Huomiota on kohdistettava myös ennalta ehkäiseviin toimiin, mihin pyrittiin oppivelvollisuuden päättymisiän nostamisella 18 ikävuoteen. Tavoitteena on, että tutkintotodistusta vaille jääneitä olisi vähemmän. Samalla olisi muistettava riittävän tuen antaminen nuorille niin opintoalan valinnassa ja toisen asteen opintojen järjestämisessä kuin työelämään siirtymisessä ja perheellistymisessä. Vaikeudet työpaikan saamisessa silloin, kun innostus työhön ryhtymiseen on suurta, voivat olla mielen hyvinvoinnin kannalta haitallisia. Voimavarojen vahvistaminen koulutus- ja kasvatusprosessissa ja oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisesti kohdennetun tuen antaminen vahvistavat resilienssiä uusista tilanteista selviytymiseksi. Huomattava vaihtelu nuorten valmiuksissa kohdata poikkeavia oloja tuli esille koronapandemian yhteydessä (Kekkonen ym. 2022).

Naisten ja miesten kesken oli johdonmukainen ero psyykkisissä kokemuksissa. Miehet arvioivat voimavaransa eli itsesäätelyn ja resilienssin vahvemmiksi kuin naiset kaikissa ikäryhmissä. Naiset kokivat myös miehiä enemmän mielen pahoinvointia (ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta), turvattomuutta ja stressiä varsinkin nuorimmissa ikäryhmissä. Tulokset ovat yhdensuuntaisia Suurpään ja kumppaneiden tässä teoksessa esittämien sekä Nuorten elinolot -tutkimuksen (Gissler & Forsell 2022) tulosten kanssa, jotka osoittavat, että 15–29-vuotiaita naisia on huomattavasti enemmän kuin miehiä mielenterveyspalvelujen ja yleensä terveyspalvelujen käyttäjinä. Olisi tarpeen tutkia naisiin ja miehiin kohdistuvia kulttuurisia käsityksiä ja odotuksia ja niistä aiheutuvia paineita.

Nuorten pahoinvointi on laajalle levinnyt ja huolta aiheuttava ilmiö. Tämä tutkimus osoittaa, että sitä kannattaisi tarkastella myös aikuisuuden siirtymien toteutumisedellytysten kannalta. Johtopäätös tästä tutkimuksesta on, että tarvittaisiin lisää siirtymiä koskevaa tutkimusta, jotta poliittisin toimin voitaisiin entistä paremmin tukea nuorten kehitystä ja tarpeita.

LÄHTEET

Aapola-Kari, Sinikka & Vehkalahti, Kaisa (2021) Epilogi. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim. 2021) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen: Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 271–275

Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55, 469–480.

Arnett, Jeffrey Jensen (2001) Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife. *Journal of Adult Development* 8 (2), 133–143.

Arnett, Jeffrey Jensen (2015) Emerging adults in Europe: Common themes, diverse paths, and future directions. Teoksessa Rita Žukauskiene (ed.) *Emerging adulthood in a European context*. London: Routledge, 205–215.

Bynner, John (2005) Rethinking the youth phase of the life-course: The case for emerging adulthood? *Journal of Youth Studies* 8 (4), 367–384.

Caspi, Avshalom & Entner Wright, Bradley R. & Moffitt, Terrie E. & Silva, Phil A. (1998) Early failure in the labor market: Childhood and adolescent predictors of unemployment in the transition to adulthood. *American Sociological Review* 63, 424–451.

Connor, Kathryn & Davidson, Jonathan (2003) Development of a new Resilience scale: The Connor-Davidson Resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety* 18 (2), 76–82.

Elder Jr., Glen H. (1998) The life course and human development. Teoksessa Richard M. Lerner (ed.) & William Damon (series ed.) *Handbook of child psychology*: Vol. 1: *Theoretical models of human development* (5. painos). New York: Wiley, 939–991.

Gissler, Mika & Forsell, Martta (2022) Koronan vaikutus Nuorten terveyteen ja hyvinvointiin. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim. 2022), *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan: Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 32–48.

Havighurst, Robert (1948) *Developmental tasks and education*. New York: Longmans.

Henderson, Sheila & Holland, Janet & McGrellis, Sheena & Sharpe, Sue & Thomson, Rachel (2007) *Inventing adulthoods. A biographical approach to youth transitions*. London: Sage.

Karjalainen, Piia & Huikko, Eeva & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Jahnukainen, Johanna & Manninen, Marko & Eväsoja, Minna & Kautto, Tuija (2022) Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys- ja päihdehoito: Suosituksia perusterveydenhuollon toimijoille. https://www.julkari.fi/handle/10024/145867 Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Katainen, Antti & Lintunen, Jenni & Neuvonen, Samuli (2019) Nykyiset kolmekymppiset opiskelevat – edellinen sukupolvi oli 30-vuotiaana työelämässä. Tilastokeskus, *Tieto & Trendit* 4.10.2019. https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/nykyiset-kolmekymppiset-opiskelevat-edellinen-sukupolvi-oli-30-vuotiaana-tyoelamassa/

Kekkonen, Marjatta & Gissler, Mika & Känkänen, Päivi & Isola, Anna-Maria (toim. 2022) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan: Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto.

Lehtinen, Toni (2019) Näin kolmikymppisyys muuttui. *Helsingin Sanomat* 7.10.2019, A 11.

Lerner, Richard M. & Almerigi, Jason B. & Theokas, Christin & Lerner, Jacqueline V. (2005) Positive youth development: A view of the issues. *Journal of Early Adolescence* 25 (1), 10–16.

Marini, Margaret (1984) Age and sequencing norms in the transition to adulthood. *Social*

Forces 63, 229–244.

Neugarten, Bernice L. & Moore, Joan W.M. & Lowe, John C. (1965) Age norms, age constraints and adult socialization. *American Journal of Sociology* 70, 710–717.

Piispa, Mikko & Salasuo, Mikko & Häkkinen, Antti (2022) Elämänkulun siirtymät ja elämänkulkuanalyysi nuoruuden tutkimisen menetelmänä. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 77–82.

Poijula, Soili (2018) *Resilienssi: Muutosten kohtaamisen taito*. Helsinki: Kirjapaja.

Pulkkinen, Lea (2017) *Human development from middle childhood to middle adulthood: Growing up to be middle-aged*. (Yhteistyössä Katja Kokon kanssa.) London: Routledge. Avoin tieto: www.doi.org/10.4324/9781315732947

Pulkkinen, Lea (2022) *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pulkkinen, Lea & Kaprio, Jaakko & Rose, Richard J. (1999) Peers, teachers, and parents as assessors of the behavioural and emotional problems of twins and adjustment: The Multidimensional Peer Nomination Inventory. *Twin Research* 2, 274–285.

Pulkkinen, Lea & Kokko, Katja & Rantanen, Johanna (2012) Paths from socioemotional behavior in middle childhood to personality in middle adulthood. *Developmental Psychology* 48, 1283–1291.

Reifman, Alan (2023) *Journeys through emerging adulthood: An introduction to development from ages 18–30 around the world.* New York: Routledge.

Rose, Richard J. & Salvatore, Jessica E. & Aaltonen, Sari & Barr, Peter B. & Bogl, Leonie H. & Byers, Holly A. & Heikkilä, Kauko & Korhonen, Tellervo & Latvala, Antti & Palviainen, Teemu & Ranjit, Anu & Whipp, Alyce M. & Pulkkinen, Lea & Dick, Danielle M. & Kaprio, Jaakko (2019) FinnTwin12 Cohort: An Updated Review. *Twin Research and Human Genetics* 22 (5), 1–10.

Räikkönen, Eija (2012) *Is timing everything? A longitudinal perspective on adult transitions, their antecedents, and psychological implications.* Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 448. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Räikkönen, Eija & Kokko, Katja & Chen, Meichu & Pulkkinen, Lea (2012) Patterns of adult roles, their antecedents and psychosocial wellbeing correlates among Finns born in 1959. *Longitudinal and Life Course Studies* 3, 211–227.

Räikkönen, Eija & Kokko, Katja & Rantanen, Johanna (2011) Timing of adult transitions: Antecedents and implications for psychological functioning. *European Psychologist* 16 (4), 314–323.

Salmela-Aro, Katariina & Sortheix, Florencia M. & Ranta, Mette (2015) Emerging adulthood in Finland. Teoksessa Rita Žukauskiene (ed.) *Emerging adulthood in a European context*. London: Routledge, 138–153.

Schoon, Ingrid & Chen, Meichu & Kneale, Dylan & Jager, Justin (2012) Becoming adults in Britain: Lifestyles and wellbeing in times of social change. *Longitudinal and Life Course Studies* 3, 173–189.

Schoon, Ingrid & Martin, Peter & Ross, Andy (2007) Career transitions in times of social change. His and her story. *Journal of Vocational Behavior* 70, 78–86.

Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari, Sinikka & Armila, Päivi (2021) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen: Laadullinen seurantatutkimus Nuoret Ajassa.* Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Žukauskiene, Rita (ed. 2016) *Emerging adulthood in a European context*. London: Routledge.

“KAVERIT AUTTAA AINA” – IKÄTOVERISUHTEET JA RESILIENSSI

ANTTI KIVIJÄRVI & RIIKKA KORKIAMÄKI

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Tarkastelemme artikkelissamme resilienssin ja ikätoverisuhteiden yhteyksiä vastaamalla kahteen tutkimuskysymykseen: 1) missä määrin ikätoverisuhteiden määrälliset ja laadulliset ulottuvuudet ovat yhteydessä resilienssiin sekä 2) miten nuorten ikätoverisuhteiden ja resilienssin väliset yhteydet rakentuvat. Nuorten ikätoverisuhteiden sijaan resilienssiä on tarkasteltu useimmiten yksilöllisten ominaisuuksien tai perhesuhteiden näkökulmista. Tätä voi pitää puutteena, sillä ikätoverisuhteiden huomattavat merkitykset erityisesti nuorten hyvinvoinnille on dokumentoitu moneen kertaan aiemmassa tutkimuksessa. Hyödynnämme tutkimuksessamme vuoden 2022 Nuorisobarometrin haastatteluaineiston (n=1864) sisältämiä strukturoituja kysymyksiä sekä nuorten avoimia vastauksia. Tulostemme mukaan ikätoverisuhteiden määrälliset ja erityisesti laadulliset ulottuvuudet ovat erittäin vahvasti yhteydessä nuorten resilienssiin. Mitä paremmiksi ikätoverisuhteet koetaan, sitä korkeammaksi myös oma resilienssi arvioidaan. Resilienssin ja ikätoverisuhteiden yhteyksiä on mahdollista selittää läheisten ystävyyksien tarjoamalla emotionaalisella tuella sekä laajempien kaveripiirien mahdollistamalla seurallisuudella.

Asiasanat: resilienssi, nuoret, ikätoverisuhteet, kvantitatiivinen tutkimus, kvalitatiivinen tutkimus

Tässä artikkelissa olemme kiinnostuneita siitä, millainen merkitys ikätoverisuhteilla on osana nuorten selviytymisen ja pärjäämisen prosesseja. Ymmärrämme resilienssin nuorten mahdollisuuksina selvitä tai palautua vastoinkäymisistä (Gilligan 2006; Ungar 2004a; ks. myös luku Resilienssi tilasto-osiossa). Nämä mahdollisuudet eivät aina riipu nuorista itsestään, vaan myös yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, kuten hyvinvointia tukevat yhteiskunnan rakenteet ja nuoria ympäröivät sosiaaliset suhteet ja verkostot ovat osa nuorten resilienssiä (Kortteinen & Elovainio 2013). Lisäksi näemme resilienssin ajallisena, paikallisena ja kulttuurisena prosessina (Ungar 2004b). Tämä tarkoittaa, että yksittäisenkin nuoren resurssit kohdata riskejä vaihtelevat eri aikoina ja elämänvaiheissa sekä suhteessa kulttuurisiin ympäristöihin, joissa eri asioita arvostetaan pärjäämisen osoittimina (ks. Bottrell 2009).

Hyödynnämme artikkelissamme Nuorisobarometriaineistoa tiedostaen, että kyse on yksittäisistä nuoria koskevasta poikkileikkaustutkimuksesta. Tämänkaltaisen aineiston kautta resilienssin prosessinomaisuus ja yhteisölliset ulottuvuudet tulevat kehnosti näkyviin. Tästä huolimatta – yksilöllisenä ominaisuutenakin – resilienssin ajatellaan muodostuvan riskejä puskuroivista tekijöistä, joihin lukeutuvat myös kannattelevat ihmissuhteet. Lasten ja nuorten resilienssitutkimuksessa on perinteisesti korostettu sukupolvisuhteiden, erityisesti perhesuhteiden merkitystä (Masten ym. 1999; Luthar ym. 2003; ks. luku Resilienssi ja nuoruus tilasto-osiossa), mutta myös ystävyys- ja kaverisuhteet voidaan nähdä resilienssin osatekijöinä.

Ikätoverisuhteiden ja resilienssin yhteyksiä on tutkittu vähän erityisesti siihen nähden, että ystävät nähdään keskeisenä nuorten hyvinvoinnin osatekijänä. Lastenpsykiatrian tutkija Judy Dunn (2014) on sanonut, että jos emme ole kiinnostuneita lasten ja nuorten ystävyyksistä, menetämme valtavan osan siitä, mikä on tärkeää ja mikä

on keskeistä heidän hyvinvoinnilleen. Nuorilta itseltään kysyttäessä ystävä- ja kaverisuhteet nousevat usein merkittävimmäksi hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi (Lahelma 2002; Ahtola 2012; Janhunen 2013). Nuoret pitävät ystäviä ja kavereita perheen ohella tärkeimpänä sosiaalisen tuen lähteenä ja ovat halukkaita myös ottamaan vastaan arvioivaa, henkilökohtaista palautetta hyviltä ystäviltä (esim. Välimaa 2000; Rueger ym. 2010; Korkiamäki & Ellonen 2013; ks. myös luku Resilienssi nuorten sanoin tilasto-osiossa).

Haastavissa elämäntilanteissa hyvät suhteet ikätovereihin saattavat kompensoida kotiolosuhteiden ja asuinympäristön haitallisia vaikutuksia ja paikata kotoa saadun tuen puutteita (Ellonen 2008; Farineau ym. 2013). Lisäksi seuranpito ja yhdessäolo ikätovereiden kanssa, ja siten yksin olemisen välttäminen, ovat nuorten usein nimeämiä ikätoverisuhteiden resursseja. Ne ovat olennaisia myös kokemuksellisen osallisuuden eli joukkoon kuulumisen ja sosiaalisen yhteisyyden näkökulmista (esim. Houston & Dolan 2008; Heerde & Hemphill 2018) ja voivat siten edistää resilienssin kehittymistä nuoruudessa. Ikätoverisuhteiden ja hyvinvoinnin väliset yhteydet eivät kuitenkaan ole yksisuuntaiset. Ulkopuolisuus, osattomuus, kiusaaminen ja muut haavoittavat kokemukset ovat valitettavasti joillakin nuorilla ikätoverisuhteiden arkipäivää.

Tässä artikkelissa tarkastelemme nuorten ikätoverisuhteita resilienssin näkökulmasta. Asetamme kaksi tutkimustehtävää. Selvitämme Nuorisobarometrin strukturoidun kyselyaineiston avulla, (1) missä määrin ikätoverisuhteiden määrälliset (arviot ystävien ja tapaamisten määristä) ja laadulliset (kokemus ystävyyssuhteiden laadusta) ulottuvuudet ovat yhteydessä resilienssiin. Lisäksi pohdimme nuorten antamien avointen vastausten kautta sitä, (2) miten nuorten ikätoverisuhteiden ja resilienssin väliset yhteydet rakentuvat.

NUORET, RESILIENSSI JA IKÄTOVERISUHTEET – KATSAUS AIEMPAAN TUTKIMUKSEEN

Nuorten resilienssiä tarkastelevissa tutkimuksissa ikätoverisuhteet nähdään tutkimuksesta riippuen joko suojaavina tai riskitekijöinä. Yleensä ystävien ajatellaan olevan merkittävä tuki ja resilienssin edistäjä (esim. Bottrell 2007; Graber ym. 2016; Kubicek ym. 2013), mutta joskus ikätoverisuhteet näyttäytyvät resilienssitutkimuksissa melko merkityksettöminä (esim. Shepherd ym. 2010). Graber kollegoineen (2016) pitää kiinnostavana, että monet nuorten resilienssiä kartoittavat mittarit aliarvioivat ikätoveri- ja ystävyyssuhteiden merkitystä tai eivät huomioi niitä lainkaan. On myös tutkimuksia, joissa kavereiden katsotaan haittaavan resilienssin kehittymistä. Niin sanotun "huonon seuran" olemassaolo on nähty osoituksena resilienssin puutteesta tai riskinä, jota vastaan resilienssiä tarvittaisiin (ks. Gallaghan & Alexander 2015; Ungar 2004a). Esimerkiksi Kubicek kollegoineen (2013) havaitsi, että heidän tutkimissaan alakulttuureissa antisosiaaliset tai "pahatapaiset" ystävät vaikuttivat kielteisesti nuorten käyttäytymiseen riskitilanteissa.

Yhteys myönteistenkään ikätoverisuhteiden ja resilienssin välillä ei ole suoraviivainen. Tutkimuksissa on tunnistettu useita mekanismeja, jotka toimivat välittävinä tekijöinä ystävyyden ja resilienssin välillä. Merkittävimpänä näyttäytyy ystäviltä saatu sosiaalinen tuki. Esimerkiksi Laurie Chapin (2015) korostaa etniseen vähemmistöön kuuluvien poikien resilienssiä käsittelevän tutkimuksensa perusteella heidän kokemansa suoran ja välittömän tuen merkitystä. Chapinin mukaan nuorella on resilienssiä, jos hän kokee, että vaikeuksia kohdatessaan hän löytää aina jonkun, joka auttaa. Tällainen luottamus lähipiirin tukeen voi kehittyä ystävyyssuhteissa, joissa sosiaalinen tuki on "laadukasta" (mt.; Everall ym. 2006). Keskeistä on mahdollisuus puhua ongelmistaan sekä kokemus kuulluksi tulemisesta tavalla, joka kuvastaa ymmärrystä, hyväksyntää ja varauksetonta uskoa nuoren kykyyn menestyä elämässä (Chapin 2015; Everall ym. 2006). Ystävyys

tuottaa positiivisia tuntemuksia, jotka edistävät nuoren halukkuutta etsiä ja ottaa vastaan apua sekä hyödyntää tarjolla olevia yhteyksiä ympärillä oleviin ihmisiin (Everall ym. 2006; Lozano ym. 2016). Joissakin tutkimuksissa kykyä hankkia ja ylläpitää ystävyyssuhteita on pidetty tärkeänä resilienssin osatekijänä (Graber ym. 2016).

Useat tutkimukset korostavat ystävyyssuhteiden laadun ja resilienssin välistä yhteyttä. Erityisesti läheisten, sosiaalista tukea tarjoavien ystävyyssuhteiden katsotaan edistävän resilienssin muodostumista (Shepherd ym. 2010; Lozano ym. 2016). Sosiaalisen tuen lisäksi läheiset ystävyyssuhteet vahvistavat resilienssiä esimerkiksi opettamalla vuorovaikutustaitoja, edistämällä rakentavien selviytymiskeinojen kehittymistä, rohkaisemalla yrittämään ja vähentämällä ulkopuolisuutta tuottavia tai muuten haitallisia selviytymisstrategioita (Graber ym. 2016). Esimerkiksi koulussa hyvät ystävät toimivat oppimisen tukena ja roolimalleina sekä vahtivat toistensa käyttäytymistä (Chapin 2015). Lisäksi ystävyys rakentaa turvallisuuden tunnetta, joka puolestaan edistää nuoren optimistista näkemystä omista tulevaisuuden mahdollisuuksista (Forrest-Bank ym. 2014; Morrison ym. 2006). Resilienssin näkökulmasta keskeistä on, että ystävien tuottama esikuva ja inspiraatio edistävät tavoitteiden saavuttamista (Chapin 2015).

Graberin ja kollegoiden (2016) mukaan jo yksi läheinen ystävyyssuhde on merkittävä resilienssin lähde. Merkityksellisiä ovat kuitenkin myös laajemmat vertaisverkostot, joissa nuorten asenteet, arvostukset ja elämän tavoitteet ovat jaettuja (Chapin 2015). Tällaiset kaverisuhteet voivat toimia pärjäämisen mallina kehittäen kykyä pyytää ja antaa tukea (Finkenauer & Righetti 2011; Graber ym. 2016). Kubicekin (ym. 2013) tutkima alakulttuuriyhteisö tarjosi jäsenilleen perheen kaltaisen yhteisöllisyyden tunteen sekä ympäristön, jossa he kokivat tulevansa arvostetuiksi omana itsenään. Ikätoverit toimivat toistensa mentoreina ja identiteettityön tukena, mikä vähensi nuorten kokemaa stressiä ja mielenterveyden ongelmia sekä tuotti resilienssiä leimatuksi tulemisen ja syrjinnän kokemuksia vastaan (ks. myös Shilo ym. 2015). Dorothy Bottrellin (2007) tutkimukseen osallistuneille, huonomaineisella asuinalueella eläneille tytöille ikätoverit puolestaan mahdollistivat yhteisön, jossa heidän yhteiskuntaa kohtaan osoittamansa kritiikki ja vastustus hyväksyttiin ja niitä arvostettiin paheksunnan sijaan. Tällainen tunnustetuksi tulemisen kokemus edisti tyttöjen itsearvostusta, luottamusta ja pystyvyyden kokemuksia, minkä katsottiin edistävän resilienssiä. Chapin (2015) tähdentääkin, että ymmärtääksemme nuorten resilienssiin johtavia prosesseja on tärkeä selvittää, millaisia asioita nuoret itse pitävät elämässään tavoiteltavina.

AINEISTO JA MENETELMÄT: MÄÄRÄLLISEN JA LAADULLISEN AINEISTON TULKINTAA

Hyödynnämme artikkelissamme vuoden 2022 Nuorisobarometrin aineistoa (n=1864) erityisesti ikätoverisuhteita ja resilienssiä koskevien muuttujien osalta. Barometrilomakkeessa oli useita ikätoverisuhteita koskevia kysymyksiä. Kysymykset koskivat sekä ikätoverisuhteiden määrällisiä että laadullisia ulottuvuuksia.

Ikätoverisuhteiden määrällisiä ulottuvuuksia voidaan arvioida kahden tässä artikkelissa hyödynnetyn kysymyksen avulla (ks. taulukko 1): vastaajia pyydettiin arvioimaan ystäviensä määrää ja kavereiden tapaamisen intensiteettiä. Vaikka molemmat kysymykset liittyvät selkeästi ikätoverisuhteiden määrällisiin puoliin, on syytä huomata, että toisessa kysymyksessä puhutaan ystävistä ja toisessa kavereista. Ystävyyden käsite viittaa tyypillisesti emotionaalisesti tärkeään suhteeseen ja mahdollisuuteen jakaa intiimejäkin asioita. Tätä korostettiin kysymysmuotoilulla, jossa puhuttiin ”läheisistä” ystävistä. Kaverin käsite puolestaan ymmärretään suomen kielessä tyypillisesti laveammin. Kavereiden kanssa voi esimerkiksi viettää aikaa laajemmissakin ryhmissä ilman tunnetta läheisyydestä (ystävyyden ja kaveruuden käsitteitä koskevasta keskustelusta tarkemmin, ks. esim. Korkiamäki 2011 sekä luku Kavereiden tapaaminen tilasto-osiossa). Näin ollen voi ajatella,

että ikätoverisuhteiden määrällisiä ulottuvuuksia operationalisoivien muuttujien avulla voi arvioida sekä mahdollisuuksia saada emotionaalista tukea että viettää aikaa itselle mieluisassa seurassa.

Ikätoverisuhteiden laatua operationalisoivissa kysymyksissä tiedusteltiin vastaajien kokemusta ystäväpiiriin kuulumisesta sekä epävarmuuden tai turvattomuuden kokemuksista ystävyyssuhteissa (ks. taulukko 1). Kokemus ikätoverisuhteiden laadusta ei välttämättä ole yhteydessä arvioon niiden määrällisistä ulottuvuuksista. On aivan mahdollista olla tyytyväinen ystävyyssuhteisiin huolimatta ystävien niukasta määrästä tai harvasta tapaamistahdista. Samoin on yhtä lailla mahdollista kokea tyytymättömyyttä ikätoverisuhteisiin huolimatta suuresta joukosta ympärillä olevia kavereita. (Esim. Junttila 2015.) Joka tapauksessa ajattelemme, että käyttämämme muuttujat kattavat yhdessä merkittävän osan ikätoverisuhteiden ulottuvuuksista.

Käytämme ikätoverisuhteita operationalisoivia muuttujia resilienssin selittäjinä vastaten asettamaamme ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Hyödynnämme resilienssin mittaamisessa CD-RISC 10 -kysymyssarjaa ja siitä laadittua summamuuttujaa (tarkemmin kysymyssarjasta ja summamuuttujan laskemisesta, ks. luku CD-RISC 10: keskeiset tulokset tilasto-osiossa). Kymmenen kysymyksen sarja mittaa nuorten arviota omista kyvyistään käsitellä vastoinkäymisiä ja toipua niistä. CD-RISC 10 on alun perin posttraumaattisesta stressihäiriöstä kiinnostuneiden psykologien kehittämä mittari, eikä se tarjoa suoraan tietoa lähiyhteisöjen tai ikätoverisuhteiden merkityksistä. Tiedossamme ei myöskään ole tutkimuksia, jossa kysymyssarjaa olisi tarkasteltu suhteessa ikätoverisuhteisiin.

Tässä artikkelissa tarkastelemme resilienssiä kuvaavan summamuuttujan arvojen (0–40) yhteyksiä ikätoverisuhteiden määrää ja laatua operationalisoiviin muuttujiin. Summamuuttujan saamat korkeat arvot kertovat vahvaksi arvioidusta resilienssistä ja matalat arvot heikosta. Nuorten arvioiman resilienssin ja ikätoverisuhteiden yhteyksiä tarkastellaan hyödyntämällä sekä yksisuuntaista varianssianalyysia että lineaarista regressioanalyysia. Yksisuuntaisissa varianssianalyyseissa resilienssin ja ikätoverisuhteiden yhteyksiä tarkastellaan muuttuja kerrallaan. Varianssianalyysit antavat karkean käsityksen erilaisten ikätoverisuhteiden ulottuvuuksien ja resilienssin yhteyksistä. Varianssianalyyseja varten muokkasimme joitakin muuttujia yhdistelemällä niiden saamia arvoja. Näin oli mahdollista varmistaa, että jokaiseen muuttujan arvoon tuli riittävästi havaintoja. Esimerkiksi kavereitaan hyvin harvoin tapaavia oli aineistossa huomattavan vähän. Näin ollen yhdistimme muuttujan arvot ”muutaman kerran vuodessa” (n=83), ”harvemmin kuin kerran vuodessa” (n=15) ja ”en koskaan” (n=7).

TAULUKKO 1. IKÄTOVERISUHTEIDEN MÄÄRÄLLISTEN JA LAADULLISTEN ULOTTUVUUKSIEN OPERATIONALISOINTI.

Määrä	Muuttujan arvot	Laatu	Muuttujan arvot
Kuinka monta läheistä ystävää sinulla on?	Avoin	Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi ystäväpiiriin?	1. Erittäin kiinteästi 2. Melko kiinteästi 3. En kiinteästi enkä löyhästi 4. Melko löyhästi 5. Erittäin löyhästi 6. En ollenkaan
Kuinka usein tapaat kavereitasi?	1. Lähes päivittäin 2. Suunnilleen joka viikko 3. Suunnilleen joka kuukausi 4. Muutaman kerran vuodessa 5. Harvemmin kuin kerran vuodessa 6. En koskaan	Kuinka paljon koet turvattomuutta ystävyyssuhteiden takia?	1. Erittäin paljon 2. Melko paljon 3. En paljon enkä vähän 4. Melko vähän 5. Erittäin vähän tai en ollenkaan

Lineaarisella regressioanalyysilla resilienssin ja ikätoverisuhteiden yhteyksiä voi eritellä hienojakoisemmin, sillä se mahdollistaa useiden muuttujien yhtäaikaisen tarkastelun. Ikätoverisuhteiden ulottuvuuksien ohella kontrolloimme iän, sukupuolen ja vähemmistökokemusten yhteyksiä resilienssiin.[1] Lisäksi tarkastelemme samanaikaisesti perhesuhteiden merkitystä.

Käytössä olevat muuttujat eivät hienojakoisissakaan tilastollisissa analyyseissa tavoita resilienssin prosessinomaisuutta tai auta selittämään muuttujien välillä havaittuja yhteyksiä. Nuorisobarometrissa esitetty avoin kysymys kuitenkin valottaa näitä puolia jonkin verran. Sanatarkasti vastaajille esitettiin seuraava kysymys: ”Kaikki kohtaavat elämässään joskus vaikeita tilanteita. Millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut, ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä?” Otamme tässä artikkelissa analyysin kohteeksi ne vastaukset, joissa ikätoverisuhteet nimettiin asioiksi, jotka olivat auttaneet vaikeuksista selviytymisessä. Merkittävä havainto on, että ikätoverisuhteet olivat aineistossa useimmin mainittu selviytymistä auttava asia (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin tilasto-osiossa). Tästä syystä myös analysoitavia vastauksia oli runsaasti, yhteensä 353.

Avointen vastausten avulla voidaan selittää ikätoverisuhteiden ulottuvuuksien ja resilienssin välisiä yhteyksiä. Laadullisessa sisällönanalyysissa luimme avovastauksia kolmesta näkökulmasta. Keskityimme ensinnäkin siihen, millaisiksi auttavat ikätoverisuhteet kuvattiin. Onko kyse parhaista ja yksittäisistä ystävistä vai laajemmista kaveriporukoista? Toisekseen kiinnitimme huomiota siihen, minkälaisissa yhteyksissä ikätoverisuhteet tuotiin esille. Missä asioissa ikätoverisuhteista on apua? Kolmanneksi jäljitimme vastauksista niitä arkisia prosesseja, joiden kautta ikätoverisuhteet käytännössä auttavat vaikeuksista selviytymisessä. Onko kyse esimerkiksi puhumisesta, käytännön avusta vai ajan viettämisestä yhdessä?

MÄÄRÄLLISEN ANALYYSIN TULOKSET: IKÄTOVERISUHTEIDEN JA RESILIENSSIN YHTEYKSIÄ

Yksisuuntaisten varianssianalyysien mukaan ikätoverisuhteiden kaikkien ulottuvuuksien ja resilienssin yhteydet ovat vahvat (ks. taulukot 2–5). Mitä suuremmasta määrästä ystäviä vastaajat raportoivat ja mitä tiheämmin he kertoivat tapaavansa kavereitaan, sitä vahvemmaksi he arvioivat resilienssinsä. Sama havainto koskee myös ikätoverisuhteiden laatua. Mitä vahvemmin haastateltavat kertoivat kokevansa kuuluvuutta ystäväpiiriin ja mitä vähemmän he kokivat epävarmuutta ja turvattomuutta ystävyyssuhteissa, sitä vahvemmaksi he arvioivat resilienssinsä.

Varianssianalyysit osoittavat, että kaikkien ikätoverisuhteiden ulottuvuuksien yhteydet nuorten arvioimaan resilienssiin olivat tilastollisesti erittäin merkitsevät. Analyysit vahvistavat aiemmin tässä teoksessa esitettyjä tuloksia, jotka perustuivat nuorten avoimiin vastauksiin vaikeuksissa auttavista asioista (ks. luku Resilienssi nuorten sanoin tilasto-osiossa).

Toisin sanoen ikätoverisuhteilla ja resilienssillä on ainakin nuoruusvuosina selkeät yhtymäkohdat, mutta varianssianalyysien perusteella näitä yhtymäkohtia on vaikea eritellä tarkemmin. Kysymyksiä jää avoimeksi: Selittävätkö ikätoverisuhteiden eri ulottuvuudet resilienssiä samassa määrin? Minkälaisia yhteisvaikutuksia niillä on toistensa ja muiden muuttujien kanssa? Näihin kysymyksiin etsimme vastauksia tarkastelemalla useampia muuttujia yhtäaikaisesti lineaarisella regressioanalyysilla.

Rakensimme regressioanalyysin neljästä mallista (taulukko 6). Ensimmäisessä mallissa tarkastelimme taustamuuttujista ikää, sukupuolta ja vähemmistökokemuksia. Ikä syötettiin malliin jatkuvana muuttujana (15–29) ja sukupuoli niin sanottuna dummy-muuttujana (nainen=0, mies=1). Vähemmistökokemusten osalta hyödynnettiin myös Tilasto-osiossa käytettyä kokemusten kasautumista (ei vähemmistökokemuksia, yksi vähemmistökokemus, kaksi vähemmistökokemusta ja kolme vähemmistökokemusta tai

TAULUKKO 2. LÄHEISTEN YSTÄVIEN MÄÄRÄN JA RESILIENSSIN YHTEYS (YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI).

	CD-RISC 10 (summamuuttujan keskiarvo)	Keskihajonta	Luottamusvälin alaraja (95 %)	Luottamusvälin yläraja (95 %)
6– (n=648)	30,7	6,2	30,3	31,2
4–5 (n=668)	29,8	6,1	29,3	30,3
2–3 (n=479)	28,3	6,7	27,7	28,9
0–1 (n=61)	26,4	7,8	24,4	28,4

p<.001

TAULUKKO 3. KAVEREIDEN TAPAAMISTIHEYDEN JA RESILIENSSIN YHTEYS (YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI).

	CD-RISC 10 (summamuuttujan keskiarvo)	Keskihajonta	Luottamusvälin alaraja (95 %)	Luottamusvälin yläraja (95 %)
Lähes päivittäin (n=607)	31,1	6,0	30,6	31,5
Suunnilleen joka viikko (n=801)	29,7	6,3	29,3	30,2
Suunnilleen joka kuukausi (n=300)	27,3	6,9	26,5	28,1
Harvemmin (n=105)	26,8	6,7	25,5	28,0

p<.001

TAULUKKO 4. YSTÄVÄPIIRIIN KUULUMISEN JA RESILIENSSIN YHTEYS (YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI).

	CD-RISC 10 (summamuuttujan keskiarvo)	Keskihajonta	Luottamusvälin alaraja (95 %)	Luottamusvälin yläraja (95 %)
Erittäin kiinteästi (n=1007)	31,1	6,3	30,7	31,4
Melko kiinteästi (n=695)	28,5	6,1	28,0	28,9
Korkeintaan jonkin verran (n=149)	25,5	6,5	24,5	26,6

p<.001

TAULUKKO 5: EPÄVARMUUDEN JA TURVATTOMUUDEN KOKEMISEN YSTÄVYYSSUHTEISSA JA RESILIENSSIN YHTEYS (YKSISUUNTAINEN VARIANSSIANALYYSI).

	CD-RISC 10 (summamuuttujan keskiarvo)	Keskihajonta	Luottamusvälin alaraja (95 %)	Luottamusvälin yläraja (95 %)
Erittäin vähän tai en ollenkaan (n=1063)	31,3	5,9	31,0	31,7
Melko vähän (n=506)	28,5	6,2	28,0	29,0
Vähintään jonkin verran (n=265)	25,1	6,3	24,3	25,8

p<.001

TAULUKKO 6. TAUSTAMUUTTUJIEN, PERHESUHTEIDEN JA IKÄTOVERISUHTEIDEN YHTEYDET RESILIENSSIIN (LINEAARINEN REGRESSIOANALYYSI).

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Ikä (15–29)	-2,559*	-1,379	0,145	-0,128
Sukupuoli (nainen/mies)	7,131***	6,416***	5,584***	6,042***
Vähemmistökokemukset (0–3)	-5,724***	-4,201***	-3,823***	-3,623***
Kuuluminen perheeseen (1–5)		2,766**	2,265*	1,708
Epävarmuus lapsuuskodin ihmissuhteissa (1–5)		-8,513***	-8,237***	-4,071***
Ystävien määrä (0–15)			5,169***	3,166**
Kavereiden tapaamistahti (1–5)			-5,001***	-2,442*
Kuuluminen ystäväpiiriin (1–5)				3,921***
Epävarmuus ystävyyssuhteissa (1–5)				-8,282***
Korjattu R^2	0,050	0,109	0,144	0,194

***p<.001, **p<.010, *p<.050

enemmän). Odotetusti erityisesti sukupuoli ja vähemmistökokemukset osoittautuivat vahvoiksi resilienssin selittäjiksi (ks. luku CD-RISC 10: keskeiset tulokset tilasto-osiossa). Miessukupuoli ja vähäiset vähemmistökokemukset olivat yhteydessä vahvaksi koettuun resilienssiin.

Toisessa mallissa taustamuuttujien rinnalle syötettiin kaksi järjestysasteikollista muuttujaa nuorten perhesuhteista. Käytännössä muuttujat olivat myönteinen kokemus perheeseen kuulumisesta ja kielteinen kokemus epävarmuuden ja turvattomuuden kokemisesta lapsuudenkodin ihmissuhteissa. Näin ollen perhesuhteiden operationalisointi on tässä analyysissa laadullinen, eikä malliin sisälly tietoa esimerkiksi nuorten huoltajien tai sisarusten määristä. Lisäksi voidaan ajatella, että varsinkin vanhimmilla vastaajilla perhe saattaa olla itse perustettu ja viittaa eri yhteisöön kuin lapsuudenkodin ihmissuhteet. Joka tapauksessa arviot perhesuhteiden laadusta – erityisesti kielteinen kokemus niihin liittyvistä epävarmuuksista ja turvattomuuksista – olivat yhteydessä raportoituun resilienssin tasoon. Perhesuhteiden lisääminen toiseen malliin tarkoitti samalla sitä, että ikä menetti ensimmäisessä mallissa havaitun heikohkon tilastollisen selitysvoiman suhteessa resilienssiin.

Kolmannessa mallissa lisäsimme analyysiin ikätoverisuhteiden määrällisiä ulottuvuuksia mittaavat muuttujat eli arvion ystävien määrästä ja kavereiden tapaamistiheydestä. Kumpikin muuttujista oli erittäin merkitsevästi yhteydessä resilienssiin aiempien mallien muuttujista huolimatta. Myös sukupuolen, vähemmistökokemusten ja perhesuhteita operationalisoivien muuttujien merkitsevyydet säilyivät pääosin vahvoina.

Regressioanalyysin neljänteen malliin lisäsimme ikätoverisuhteiden laadullisia ulottuvuuksia luotaavat muuttujat eli yhteenkuuluvuuden tunteen ystäväpiireihin sekä koetut epävarmuudet ja turvattomuudet ystävyyssuhteissa. Odotetusti molemmat muuttujat olivat erittäin merkitsevästi yhteydessä resilienssiin. Erityisesti ystävyyksiin liittyvät epävarmuuden ja turvattomuuden tuntemukset laskivat arvioitua resilienssiä roimasti. Ikätoverisuhteiden laadullisten ulottuvuuksien lisääminen muutti jonkin verran muiden muuttujien selitysvoimaa suhteessa resilienssiin. Kokemus perheeseen kuulumisesta ei ollut viimeisessä mallissa enää tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä

resilienssiin, minkä voi tulkita viittaavan siihen, että monilla nuorista ikätoverisuhteiden yhteys resilienssiin on jopa perhesuhteita vahvempi. Samalla viimeisessä mallissa myös kavereiden tapaamistiheys menettää jonkin verran tilastollista merkitsevyyttään. Tätä voinee varovaisesti tulkita niin, että läheisemmät ystävyydet ja asioiden jakaminen ovat kenties laajempia kaveriporukoita selkeämmin resilienssiä vahvistavia tekijöitä. Tätä tulkintaa tukee esimerkiksi Graberin kollegoineen (2016) tekemä havainto jo yhden läheisen ystävän merkityksestä resilienssin vahvistumiselle (ks. myös Shepherd ym. 2010).

Kaikkinensa regressiomalleista on nähtävissä, että sosiaaliset suhteet ovat vahvasti yhteydessä nuorten arvioimaan resilienssiin. Sekä perhe- että ikätoverisuhteiden osalta on niin, että suhteiden kielteiseksi koettua laatua mittaavat muuttujat olivat kaikkein vahvimmin yhteydessä heikkoon resilienssiin. Toisin sanoen vahvaksi koettu kuuluminen perheeseen ja ystäväpiiriin tukee resilienssin muodostumista, mutta epävarmuudet ja turvattomuudet näyttävät vielä vahvemmin heikentävän resilienssiä. Voi olla, että perheenjäsenten ja ystävien tuki on monille nuorille itsestäänselvyys, ja siksi näihin suhteisiin liittyvät merkitykset tulevat paremmin esiin ongelmatilanteissa (vrt. Shepherd ym. 2010). Perhesuhteiden kohdalla saattaa lisäksi olla, että resilienssin kehittyminen kytkeytyy erityisesti lapsuudenkotiin eikä niinkään suhteiden laatuun myöhemmin itse perustetuissa perheissä. Tätä tulkintaa tukee Shilon (ym. 2015) tutkimuksen tulos, jonka mukaan perheeltä (ja myös ystäviltä) koettu tuki oli vahvemmin yhteydessä resilienssiin nuoremmilla ikäryhmillä kuin nuorilla aikuisilla.

Analyyysimme perusteella vaikuttaa siltä, että ikätoverisuhteiden laadulliset ulottuvuudet ovat määrällisiä hieman vahvemmin yhteydessä resilienssiin. Suuremmat ystävien määrät ja tiiviimpi kavereiden tapaamistahti näyttävät lisäävän resilienssiä, mutta sekä ystäväpiiriin kuulumisen kokemukset että erityisesti epävarmuuden kokemukset ystävyyssuhteissa vievät resilienssiä vahvasti omiin suuntiinsa: kuuluminen vahvistaa ja epävarmuus heikentää arvioitua resilienssiä. Tulos resilienssin vahvemmasta yhteydestä niin ystävyyssuhteiden laatuun kuin määrään on yhtäpitävä aiemman tutkimuksen kanssa (esim. Graber ym. 2016).

Analyyseissa mukana olleista taustamuuttujista sukupuoli ja vähemmistökokemukset olivat vielä neljännessäkin mallissa vahvasti yhteydessä resilienssiin. Naiset ja vähemmistöihin kuuluvat raportoivat verrattain heikosta resilienssistä myös perhe- ja ikätoverisuhteiden vakioinnin jälkeen. Toisin sanoen naisten ja vähemmistöihin identifioituvien verrattain matalaksi raportoitua resilienssiä ei voi selittää verrokkiryhmiä niukemmilla tai huonommiksi koetuilla sosiaalisilla suhteilla.

Lopulta nuorten arvioiman resilienssin vaihtelusta jää viimeisessäkin mallissa selittämättä valtaosa (korjattu R^2=0,194). Tämä on odotettua, ja joka tapauksessa on paljon mallin ulkopuolisia ja tässä tuntemattomiksi jääviä muuttujia, joilla resilienssin muodostumista voidaan pyrkiä selittämään. Oletettavasti ainakin nuorten yksilölliset ominaisuudet ja yhteiskunnalliset asemat selittävät osan resilienssistä (esim. Chapie 2015; Kubicek ym. 2013). Tämä ei kuitenkaan vähennä sen kiistattoman havainnon tärkeyttä, että nuorten ikätoverisuhteiden ja resilienssin väliset yhteydet ovat vahvoja.

LAADULLISEN ANALYYSIN TULOKSET: IKÄTOVERISUHTEIDEN MERKITYKSET RESILIENSSIN MUODOSTUMISESSA

Analysoimme tässä luvussa niitä nuorten avoimia vastauksia (n=353), joissa nuoret oma-aloitteisesti kertoivat ikätoverisuhteista vaikeuksissa auttavana asiana. Valtaosassa vastauksia ikätoverisuhteet mainittiin lyhyesti joko ainoana auttavana asiana tai yhtenä tekijänä monen muun joukossa: "*Kaverit auttaa aina.*" (CD-RISC 10 -pisteet: 31.)

On ymmärrettävää, että puhelinhaastattelutilanteessa varsin henkilökohtaiseen kysymykseen vastataan ylimalkaisesti. Osassa vastauksista ikätoverisuhteiden merkityksistä kerrottiin kuitenkin yksityiskohtaisemmin. Näitäkin vastauksia on kymmenittäin, ja ne tarjoavat mahdollisuuden tulkita ikätoverisuhteiden merkityksiä laadullisemmin.

Tunnistimme nuorten avoimista vastauksista ainakin kaksi ikätoverisuhteisiin liittyvää ja resilienssiä tuottavaa prosessia: emotionaalisen tuen ja seurallisuuden. Tyypillisin prosessi näyttäisi liittyvän läheisiin ystävyyssuhteisiin ja niiden tarjoamaan emotionaaliseen tukeen. Käytännössä kyse on ystäville puhumisen mahdollisuudesta ja vaikeuksien käsittelystä yhdessä. Suurempien ja pitkittyneiden vaikeuksien kohdalla monet ovat turvautuneet myös muuhun keskusteluapuun, mutta ystävien tuki on edelleen pysynyt merkityksellisenä: "*Sukulaisissa alkoholismia, vanhempien ero ja sen myötä sukulaissuhteiden menetyksiä. Ero avopuolisosta. Olen saanut ammattiapua ja käsitellyt asiaa ystävien kanssa*" (27).

Läheisten ystävyyssuhteiden tilastollisesti vahvat yhteydet resilienssiin tulivat esille jo yllä esitetyssä regressioanalyysissa. Nuorten avoimet vastaukset vahvistavat tätä tulkintaa, ja myös aiempaan tutkimuskirjallisuuteen peilattuna läheisten ystävyyksien resilienssiä vahvistava merkitys vaikuttaa vahvalta (Shepherd ym. 2010; Graber ym. 2016).

Ystävälle puhumisen ja emotionaalisen tuen ohella kuvaukset ystävien ja oletettavasti laajempien kaveriporukoiden kanssa vietetyn ajan merkityksistä olivat varsin tyypillisiä nuorten avoimissa vastauksissa. Monessa vastauksessa tuotiin esille, kuinka ikätovereiden seura auttaa vaikeuksien ylittämisessä tai ainakin niiden hetkellisessä unohtamisessa. Toisin sanoen kaverit eivät välttämättä tarjoa suoraa tukea tai keskusteluapua, vaan "vain" yhdessä olemista, hauskanpitoa ja mielihyvää.

> Isovanhempien kuolemat, kuolivat peräkkäin ja viimeinen elossa oleva on huonossa kunnossa. Tuli juteltua perheen kanssa ja vietettyä aikaa kavereiden kanssa. (38)

> Vanhemman kuoleminen, ja selviytymisenä muun perheen tuki. Seurustelukumppanin sairastuminen. Reflektoitumisessa ammattilaisen apu, kumppanin kanssa keskusteleminen. Kavereiden näkeminen sai ajatukset pois tilanteesta. (27)

Kuten yllä olevista sitaateista voi päätellä, osalle nuorista perheenjäsenet tai kumppanit ovat ensisijaisia emotionaalisen tuen lähteitä tai keskustelukumppaneita, mutta tällöinkin ikätoverisuhteet voivat edistää vaikeuksista selviytymistä mahdollistamalla hetkiä, joiden aikana huolet jäävät taustalle. Nuorisotutkimuksissa onkin korostettu nuorten kaverisuhteiden tärkeyttä, ei vain emotionaalisen tuen tai avun tarjoamisen näkökulmasta, vaan myös mukana olemisen ja merkityksellisyyden tunteiden vahvistajina (esim. Aaltonen ym. 2011; Heerde & Hemphill 2018).

Vaikka kavereiden lähitapaamiset ovatkin puhelin- ja verkkoyhteyksiä merkityksellisempiä nuorten hyvinvoinnin rakentumisen näkökulmasta (ks. luku Muutokset yhteydenpidossa tilastoosiossa), avoimista vastauksista löytyi viitteitä myös etäyhteyksien tuottamista mahdollisuuksista: "*Koronan aikana muutin ulkomailta takaisin Suomeen ja uuteen kaupunkiin, jossa minulla ei ollut tuttuja ollenkaan. Auttoi kun sain pidettyä yhteyttä ystäviin puhelimitse ja netin kautta.*" (40.) Tämä lainaus kuvannee nuorille aikuisille verrattain tyypillistä tilannetta, jossa asuinpaikkakunnat saattavat vaihtua taajaan opiskelujen, työpaikan löytymisen tai uuden parisuhteen muodostamisen seurauksena. Näissä tilanteissa nykyinen teknologia voi linkittää kaverisuhteet ja resilienssin aiempaa vahvemmin toisiinsa.

Emotionaalisen tuen sekä seuranpidon lisäksi nuorten avoimista vastauksista löytyi niukasti vihjeitä siitä, miten ikätoverisuhteet kytkeytyvät resilienssiin. Vain harvoissa tapauksissa kaverit tai ystävät mainittiin esimerkiksi konkreettisen avun tarjoajina vaikeuksien yhteydessä: "*Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöhön sain apua läheiseltä kaverilta.*" (29). Oletettavasti tämänkaltainen konkreettinen apu ja esimerkiksi taloudellinen tuki saadaan enimmäkseen omilta vanhemmilta tai erilaisilta ammattilaisilta. On kuitenkin aiempia tutkimuksia, joissa myös materiaalinen ja informatiivinen tuki on osoittautunut keskeiseksi ystävyssuhteiden piirteeksi (esim. Rueger ym. 2010). Nämä tilanteet saattavat kuitenkin liittyä erityisen haavoittaviin elämäntilanteisiin, joissa ystävien konkreettinen tuki paikkaa esimerkiksi

perheeltä saatavaa tukea (ks. Ellonen 2008; Farineau ym. 2013).

Ikätoverisuhteiden ja resilienssin yhteydet näyttävät siis rakentuvan emotionaalisen tuen ja yhteisen ajanvieton kautta. Avointen vastausten perusteella ikätovereiden merkitys korostuu silloin, kun muissa lähisuhteissa on ongelmia. Vastausten mukaan tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi oman parisuhteen päättyminen sekä vanhempien ero tai muut vaikeudet vanhempien kanssa. Ystävyys- tai kaverisuhteet ovat tärkeitä missä tilanteessa tahansa, mutta erityisen kannattelevia ne lienevät silloin, kun muut ihmissuhteet rakoilevat tai pettävät kokonaan, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

> Pitkän parisuhteen loppuminen, ystävät ja tuttavat ja heidän tuki ja turva auttoivat selviytymisessä. (34)

> Vanhempien eroa käsitelty lähinnä sellaisten ystävien kanssa, jotka kokeneet myöskin vanhempiensa eron. (37)

> Vanhempien alkoholin käyttö. Ystävien avulla selviytynyt. (32)

Monet niistä vastaajista, jotka arvioivat resilienssinsä vahvaksi, kuvasivat yhtäältä suurempien vastoinkäymisten puuttumista (ks. luku Vastoinkäymiset tilasto-osiossa) ja toisaalta sekä ystäviä että perheenjäseniä kohtaan osoitettua vahvaa luottamusta. Nämä nuoret luottivat vahvasti läheistensä tukeen, mikäli vastoinkäymisiä joutuisi joskus kohtaamaan:

> Ystävät ja läheiset auttavat, jos on vaikeata. Ei nyt erityistä vaikeutta juuri nyt eikä muulloinkaan. (32)

> Ei ole ollut tähän asti mitään suurempia vaikeuksia. Jos jotain ongelmia tulee, niin voin keskustella perheen tai ystävien kanssa. (35)

> Mul ei tuu nyt mitään hankalia asioita mieleen, mutta jos tulee vaikeita tilanteita, niin kannattaa tukeutua perheen ja ystävien tukeen. (38)

Nuoren kokemusta siitä, että tukea ja apua on saatavilla mahdollisten vaikeuksien uhatessa, pidetään keskeisenä osoituksena resilienssistä (esim. Ungar 2004b). Edellä siteerattujen nuorten yhteisökiinnikkeet vaikuttavat vahvoilta, ja ainakin osin niiden ansiosta heidän lienee helppo luottaa siihen, että vastoinkäymiset eivät muodostu heille ylittämättömiksi esteiksi tulevaisuudessakaan (Morrison ym. 2006). Matti Kortteinen ja Marko Elovainio (2013, 165) ovat kutsuneet tämänkaltaista luottamusta ja yhteisöllistä kiinnittymistä resilienssin välttämättömäksi ehdoksi: "*Ihmiset, jotka ovat oppineet luottamaan ja nojaamaan omaan lähipiiriinsä, selviytyvät vaikeuksista ja vastoinkäymisistä muita paremmin.*" Sosiaalisten suhteiden, erityisesti perhe- ja ystävyyssuhteiden voidaan siis katsoa kannattelevan niitä nuoria, jotka kokevat olevansa kiinteä osa lähiyhteisöjään. Nyt käytössä olleista avoimista vastauksista ei voi tunnistaa nuoria, jotka näkevät ympärillään ainoastaan epäluotettavia ihmisiä. Voimme kuitenkin arvella näiden nuorten resilienssin olevan kaikkein haurainta varsinkin niissä tapauksissa, joissa heidän yhteiskunnallinen asemansa on muutoinkin heikko (mt.).

JOHTOPÄÄTÖKSET

Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet nuorten ikätoverisuhteita ja resilienssiä sekä määrällisin että laadullisin aineistoin. Valintaamme tarkastella resilienssiä ikätoverisuhteiden näkökulmasta voidaan perustella monin tavoin. On tiedossa, että ikätoverisuhteiden merkitykset hyvinvointiin ovat huomattavat erityisesti nuoruusvuosien aikana. Tästä huolimatta teemaa on tarkasteltu suhteessa resilienssiin vain vähän. Aiempien tutkimusten perusteella kuitenkin tiedetään, että ainakin läheisten ja luotettavien ystävyyssuhteiden merkitykset resilienssin muodostumisessa ovat olennaiset (Everall ym. 2006; Shepherd ym. 2010; Lozano ym. 2016). Lisäksi ikätoverisuhteiden resilienssiä vahvistavan merkityksen on todettu

olevan keskeinen erityisesti niille nuorille, joiden muut tukiverkostot ovat hatarat (ks. Ellonen 2008; Farineau ym. 2013).

Määrällisen analyysimme perusteella voi todeta, että ikätoverisuhteiden eri ulottuvuuksien ja resilienssin yhteydet ovat kauttaaltaan vahvat. Ikätoverisuhteiden määrällinen ulottuvuus (suuri ystävien määrä ja intensiivinen kavereiden tapaamistahti) oli yhteydessä verrattain vahvaan resilienssiin, mutta tätäkin merkityksellisempää oli ystävyyssuhteiden laadullinen ulottuvuus eli myönteiset näkemykset ystävyyssuhteista. Analyysimme yhtenä johtopäätöksenä voidaan siis pitää sitä, että nuorten resilienssistä puhuttaessa ystävyyssuhteiden laatu on määrää ratkaisevampi tekijä.

Laadullisen analyysimme perusteella teimme kolme havaintoa ikätoverisuhteiden merkityksistä resilienssin muodostumisessa. Ensinnäkin ikätoverisuhteet näyttivät vahvistavan resilienssiä ainakin kahdella tavalla: läheisten ystävien tarjoaman emotionaalisen tuen ja laajempien kaveripiirien kanssa vietetyn sekä mielihyvää tuottavan vapaa-ajan kautta. Toisekseen ikätoverisuhteisiin liittyvä tuki näytti aktivoituvan erityisesti tilanteissa, joissa muut lähisuhteet (parisuhde ja vanhemmat) aiheuttivat ongelmia. Kolmanneksi vaikutti siltä, että erityisen vahvaksi arvioitu resilienssi kytkeytyy nuorten luottamukseen siitä, että ystävät (ja vanhemmat) ovat saatavilla tarpeen niin vaatiessa. Tällä tavoin ikätoverisuhteet ylläpitävät ja vahvistavat resilienssiä jo ennen vastoinkäymisten kohtaamista.

Artikkelimme täydentää osaltaan aiempaa tutkimuskirjallisuutta. Resilienssistä ja ikätoverisuhteista on ylipäätään niukasti kotimaista kirjallisuutta, joten tässä suhteessa tutkimuksemme toimii keskustelunavauksena. Saamamme tulokset ovat monin osin linjassa kansainvälisten tutkimusten kanssa korostaessaan läheisten ystävyyksien merkitystä ja ikätoverisuhteiden paikkaavaa roolia muiden lähisuhteiden rakoillessa. Havaintomme kuitenkin tarkentavat kuvaa resilienssin ja ikätoverisuhteiden välisistä suhteista. Tarkennukset liittyvät huomioihin monenlaisten ikätoverisuhteiden yhteyksistä vahvaan resilienssiin, löyhempienkin kaveripiirien olennaisuudesta ja yhteisökiinnikkeiden sekä luottamuksen merkityksistä resilienssin muodostumisessa.

Tutkimuksellamme on kuitenkin myös rajoituksensa. Käyttämämme tilastolliset menetelmät eivät mahdollista kaikkien taustamuuttujien vakioimista. Koulutustaustat, pääasiallinen toiminta tai muut yhteiskunnalliset asemat määrittävät vahvasti nuorten resilienssiä ja ikätoverisuhteita (ks. luku CD-RISC: keskeiset tulokset tilasto-osiossa; Suurpää ym. sekä Määttä & Kuisma tässä teoksessa). On hyvin mahdollista, että nuorimmilla ikäluokilla, yksin asuvilla tai työttömillä ikätoverisuhteiden ja resilienssin yhteydet eroavat verrokkiryhmistään. Nuorisobarometriaineiston tilastollinen selitysvoima heikkenee nopeasti, kun vastaajia pilkotaan pienempiin osajoukkoihin. Tämän lisäksi olennainen rajoitus liittyy poikkileikkausaineistoon. Pysäytyskuvan avulla ei voi selittää sitä, miten resilienssi muodostuu ajassa tapahtuvana prosessina. Aineistomme kautta pääsemme tarkastelemaan resilienssin ja ikätoverisuhteiden välisiä yhteyksiä, mutta voimme ottaa kantaa vain rajoitetusti siihen, tuottavatko ikätoverisuhteet resilienssiä vai onko esimerkiksi kyky solmia läheisiä ystävyyksiä osoitus vahvasta resilienssistä (Lozano ym. 2016).

Rajoituksista huolimatta voimme tuloksiimme nojaten nostaa esille joitakin käytännön suosituksia. Aineistomme vahvistaa kiistattomasti sen jo aiempienkin tutkimusten osoittaman seikan, että ikätoverisuhteiden merkitykset ovat huomattavat sekä nuorille että nuorille aikuisille. Ikätoverisuhteet on syytä huomioida koulutusjärjestelmää ja muita nuorten palveluja kehitettäessä. Näin ei ole aina ollut. Esimerkiksi peruskoulussa ikätoverisuhteet näyttäytyvät koulun aikuisille herkästi ongelmana sen sijaan, että niitä ajateltaisiin hyvinvointia tuottavana ja oppimista edistävänä voimavarana (Korkiamäki & Wiro 2022). Peruskouluiän ohittaneille nuorille aikuisille on puolestaan tarjolla niukasti ryhmälähtöisiin menetelmiin perustuvia palveluja ja tukea (ks. esim. Välimäki ym. 2020). Hämmentävää on myös, kuinka monet koko suomalaisen yhteiskunnan palvelupolun läpikäyneistä nuorista vangeista

eivät olleet keskustelleet yhdenkään viranomaisen kanssa rikostensa taustalla olevasta keskeisestä tekijästä: väkivaltaisista ikätoverisuhteista (Suurpää & Honkatukia 2007).

Lopuksi haluamme nostaa esille, että pyrittäessä edistämään nuorten resilienssiä on tärkeä tietää, mitä resilienssi tarkoittaa nuorille itselleen. Jos nuorten ja heitä vanhempien ikäluokkien tavoitteet nuoren elämän suhteen poikkeavat toisistaan, on vaikea päästä yhteisymmärrykseen siitä, millaisia resursseja tavoitteita kohti pyrkiminen edellyttää tai mitä "vaikeuksissa pärjääminen" käytännössä tarkoittaa. On olennaista kuulla nuorten näkemyksiä siitä, mitä he pitävät elämässään tavoittelemisen arvoisena. Aikuisten silmissä ei-toivotulta näyttäytyvä toiminta voi joskus olla nuorten näkökulmasta varsin resilienttiä. Tämä resilienssin sosiokulttuurinen ulottuvuus jää helposti sivuun niin nuorten resilienssiä tutkittaessa kuin käytännön työssä nuorten parissa (ks. Bottrell 2007; Skovdal & Andreouli 2011; Ungar 2004a). Ikätoverisuhteiden merkitystä nuoruudessa korostaa entisestään se, että ystävät ja kaverit ovat usein niitä, jotka ymmärtävät toistensa toiminnan motiivit ja tarkoituksen. Siksi nuorten ikätoverisuhteiden edistäminen ja heidän keskinäisten yhteisöllisyyksiensä mahdollistaminen on tärkeää.

VIITTEET

1 Ikä, sukupuoli ja vähemmistökokemukset lisättiin regressioanalyysiin selittäviksi muuttujiksi useasta eri syystä. Ensinnäkin oli tiedossa, että sukupuoli ja vähemmistökokemukset olivat vahvasti yhteydessä nuorten arvioon omasta resilienssistä (ks. luku CD-RISC 10: keskeiset tulokset tilasto-osiossa). Toisekseen oli tiedossa, että ikätoverisuhteiden määrällisiin ulottuvuuksiin (kavereiden tapaaminen) liittyy iän mukaista runsasta vaihtelua: mitä nuorempi vastaaja sen intensiivisempää kavereiden tapaaminen keskimäärin on (ks. luku Kavereiden tapaaminen tilasto-osiossa). Kolmas perustelu muuttujien huomioimiselle liittyy lineaariseen regressioanalyysiin menetelmänä. Analyysissa voi huomioida vain jatkuvia muuttujia (ikä ja vähemmistökokemukset) tai dikotomisia dummy-muuttujia (sukupuoli).

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävyydet. Teoksessa Tarja Tolonen & Mirja Määttä (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 29–55.

Ahtola, Annarilla (2012) *Hyvinvointia edistävä ja ongelmia ennaltaehkäisevä oppilashuoltotyö esi- ja perusopetuksessa. Esimerkkeinä nivelvaiheen yhteistyö ja KiVa Koulu -toimenpideohjelma*. Turku: Turun yliopisto, Käyttäytymistieteiden ja filosofian laitos.

Bottrell, Dorothy (2009) Dealing with Disadvantage: Resilience and the Social Capital of Young People's Networks. *Youth & Society* 40 (4), 476–501.

Bottrell, Dorothy (2007) Resistance, Resilience and Social Identities: Reframing 'Problem Youth' and the Problem of Schooling. *Journal of Youth Studies* (10) 5, 597–616. DOI: 10.1080/13676260701602662

Callaghan, Jane & Alexander, Joanne (2015) *Understanding agency and resistance strategies (UNARS): Children's Experiences of Domestic Violence*. Northampton, UK: University of Northampton.

Chapin, Laurie (2015) Mexican-American boys' positive outcomes and resilience: Importance of social support and individual attributes. *Child and Family Studies* 24, 1791–1799.

Dunn, Judy (2004) *Children's Friendships: The Beginnings of Intimacy.* Malden, MA: Blackwell Publishing.

Ellonen, Noora (2008) *Kasvuyhteisö nuorten turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen.*

Tampere: Tampereen yliopisto.
Everall, Robin & Altrows, Jessica & Paulson, Barbara (2006) Creating a Future: A Study of Resilience in Suicidal Female Adolescents. *Journal of Counseling & Development* 84 (4), 461–471.
Farineau, Heather & Stevenson Wojciak, Armeda & McWey, Lenore (2013) You matter to me: Important relationships and self-esteem of adolescents in foster care. *Child & Family Social Work* 18 (2), 129–138.
Finkenauer, Catrin & Righetti, Francesca (2011) Understanding in close relationships: An interpersonal approach. *European Review of Social Psychology* 22 (1), 316–363.
Forrest-Bank, Shandra & Nicotera, Nicole & Anthony, Elisabeth & Gonzales, Brian & Jenson, Jeffrey (2014) Risk, protection, and resilience among youth residing in public housing neighborhoods. *Child & Adolescent Social Work Journal* 31 (4), 295–314.
Gallaghan, Jane & Alexander, Jo (2015) *Understanding agency and resistance strategies (UNARS): Children's Experiences of Domestic Violence*. Northampton, UK: University of Northampton.
Gilligan, Robbie (2006) Adversity, resilience and young people. *Children & Society* 14 (1), 37–47.
Graber, Rebecca & Turner, Rhiannon & Madill, Anna (2016) Best friends and better coping: facilitating psychological resilience through boys' and girls' closest friendships. *British Journal of Psychology* 107 (2), 338–358.
Heerde, Jessica & Hemphill, Sheryl (2018) Examination of associations between informal help-seeking behavior, social support, and adolescent psychosocial outcomes: A meta-analysis. *Developmental Review* 47, 44–62.
Houston, Stan & Dolan, Pat (2008) Conceptualising child and family support: the contribution of Honneth's critical theory of recognition. *Children & Society* 22 (6), 458–469.
Janhunen, Kirsi-Marja (2013) *Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana*. Dissertations in Social Sciences and Business Studies 52. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
Junttila, Niina (2015) *Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys*. Helsinki: Tammi.
Korkiamäki, Riikka (2011) Support and Control among Friends and Special Friends: Peer Group's Social Resources as Emotional and Moral performances amidst Teenagers. *Children & Society* 25 (2), 104–114.
Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora (2013) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluiässä. *Nuorisotutkimus* 28 (3), 18–35.
Korkiamäki, Riikka & Wiro, Vilma (2022) Hyödyllistä ja häiritsevää: nuorten vertaissuhteet voimavarana ja ongelmana opettajien tulkitsemana. Teoksessa Maija Lanas & Tomi Kiilakoski (toim.) *Häiriö? — Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Tampere: Vastapaino, 129–150.
Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2013) Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 153–167.
Kubicek, Katrina, McNeeley, Miles, Holloway, Ian & Weiss, George & Kipke, Michele (2013) "It's like our own little world". Resilience as a factor in participating in the Ballroom community subculture. *AIDS Behav.* 17 (4), 1524–1539.
Lahelma, Elina (2002) School is for Meeting Friends: Secondary school as lived and remembered. *British Journal of Sociology of Education* 23 (3), 367–381.
Lozano, Elisabeth & Hojjat, Mahjad & Sims-Knight, Judith (2016) Does ego-resilience impact friendship outcomes? *Journal of Individual Differences* 37 (2), 128–134.
Luthar, Suniya & D'avanzo, Karen & Kites, Sarah (2003) Maternal drug abuse versus other psychological disturbances. Teoksessa Suniya Luthar (toim.) *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities.* New York: Cambridge University Press.

Masten, Ann & Hubbard, Jon & Gest, Scott & Tellegen, Auge & Garmezy, Norman & Ramirez, Marylouise (1999) Competence in the context of adversity: Pathways to resilience and maladaptation from childhood to late adolescence. *Development and Psychopathology* 11 (1), 143–169.

Morrison, Gale & Brown, Megan & D'Incau, Barbara & O'Farrell, Stacy & Furlong, Michael (2006) Understanding Resilience in Educational Trajectories: Implications for Protective Possibilities. *Psychology in the Schools* 43 (1), 19–31.

Rueger, Sandra & Malecki, Christina & Demaray, Michelle (2010) Relationship Between Multiple Sources of Perceived Social Support and Psychological and Academic Adjustment in Early Adolescence: Comparisons across Gender. *Journal of Youth and Adolescence* 39, 47–61.

Shepherd, Claire & Reynolds, Frances Ann & Moran, Jamie (2010) 'They're battle scars, I wear them well': a phenomenological exploration of young women's experiences of building resilience following adversity in adolescence. *Journal of Youth Studies* 13 (3), 273–290.

Shilo, Guy & Antebi, Nadav & Mor, Zohar (2015) Individual and community resilience factors among lesbian, gay, bisexual, queer and questioning youth and adults in Israel. *American Journal of Community Psychology* 55 (1–2), 215–227.

Skovdal, Morten & Andreouli, Eleni (2011) Using identity and recognition as a framework to understand and promote the resilience of caregiving children in western Kenya. *Journal of Social Policy* 40 (3), 613–630.

Suurpää, Leena & Honkatukia, Päivi (2007) *Nuorten miesten monikulttuurinen elämänkulku ja rikollisuus*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusseura.

Ungar, Michael (2004a) *Nurturing Hidden Resilience in Troubled Youth*. Toronto: University of Toronto Press.

Ungar, Michael (2004b) A constructionist discourse on resilience: Multiple contexts, multiple realities among at-risk children and youth. *Youth and Society* 35 (3), 341–365.

Välimaa, Raili (2000) *Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa*. Studies in Sport, Physical Education and Health 68. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Välimäki, Vesa & Aaltonen, Sanna, & Kivijärvi, Antti (2020) Nuorten palvelut yksinäisyyden lievittäjinä? Kohdennetun nuorisotyön piirissä olevien nuorten aikuisten ja ammattilaisten näkemysten tarkastelua. *Nuorisotutkimus 38* (2), 22–36.

LÄHEIS- JA YHTEISKUNTASUHTEET MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEONGELMIIN APUA HAKENEIDEN NUORTEN RESILIENSSIN VAHVISTAJINA

LEENA SUURPÄÄ, HELENA HUHTA & TUULI PITKÄNEN

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Nuorten koettujen mielenterveys- ja päihdeongelmien yleistyminen on ollut nuoria koskevan yhteiskunnallisen keskustelun ja huolen keskiössä. Artikkelissa tarkastelemme mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten läheis- ja yhteiskuntasuhteita sekä niissä rakentuvia selviämisen resursseja. Käytämme artikkelissa kahta tutkimusaineistoa. Analyysia taustoittavana aineistona toimivat vuoden 2022 Nuorisobarometrin puhelinhaastattelut. Pääasiallisena aineistona on mielenterveys- ja/tai päihdeongelmiin eri palveluista tukea hakeneiden nuorten haastattelut, jotka on toteutettu 2021–2022 (n=30). Runsas kolmannes Nuorisobarometriin vastanneista kertoi jossain vaiheessa hakeneensa hoitoa mielenterveys- tai päihdeongelmiin. Näiden nuorten yhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumisen kokemukset olivat keskimäärin Nuorisobarometrin muita vastaajia hauraampia. Nuorten haastattelut syventävät barometrin tuloksia osoittamalla, että mielenterveys- ja päihdeongelmia kokevien nuorten suhde yhteiskuntaan muodostuu merkittävällä tavalla palvelukohtaamisten ja -kokemusten kautta. Analyysimme osoittaa läheissuhteiden ja palvelujärjestelmän tarjoaman avun merkityksellisyyden mutta myös jännitteisyyden nuorten resilienssin vahvistamisessa. Nuorten yksilöllisen kohtaamisen ohella tarvitaan konkreettisia tekoja nuorten läheissuhteiden ja yhteiskuntaan kuulumisen tukemiseksi. Nuorten oikeustietoisuuden vahvistamisen myötä avun hakeminen ei näyttäydy aneluna vaan nuorelle ja hänen läheisilleen kuuluvana oikeutena.

Asiasanat: nuoret, läheiset, mielenterveys- ja päihdepalvelut, resilienssi, yhteiskuntasuhteet

JOHDANTO

Ihmisen kasvua lapsesta aikuiseksi voidaan kuvata yhteisösidosten muutoksena. Nuoruutta leimaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä yhteisö- ja yhteiskuntasidosten moninaistuminen. Läheissuhteiden – niin perhe- kuin vertaissuhteiden – on osoitettu olevan nuorten hyvinvoinnin ja pärjäämisen keskeinen ulottuvuus.

Tarkastelemme artikkelissamme mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten resilienssin sekä yhteisö- ja yhteiskuntasuhteiden välisiä yhteyksiä. Resilienssiä vahvistavat resurssit jaetaan usein karkeasti yksilön sisäisiin voimavaroihin ja ulkoisiin resursseihin kuten sosiaalisiin verkostoihin tai hyvinvointipalveluihin (ks. luku Mitä resilienssi on? tilasto-osiossa). Artikkelissamme käsittelemme resilienssiä etenkin ulkoisina, läheissuhteiden ja yhteiskunnan resursseina, jotka vaikuttavat nuorten mahdollisuuksiin selviytyä mielenterveys- ja päihdeongelmiin eri tavoin kytkeytyvistä vaikeuksista. Nuoren kokemusta siitä, että tukea ja apua on saatavilla silloin, kun omat voimavarat eivät riitä, on pidetty keskeisenä resilienssin osoittimena. (Mm. Ungar & Theron 2020; Bolzan & Gale 2011.)

Esitämme kaksi tutkimuskysymystä. Ensiksi selvitämme, minkälaisina mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten läheissuhteet sekä yhteiskuntaan kuuluminen näyttäytyvät. Toiseksi syvennymme tarkastelemaan etenkin laadullisen haastatteluaineiston avulla, millaiset tekijät ja prosessit yhtäältä nuorten läheissuhteissa ja toisaalta yhteiskuntasuhteissa antavat

tutkimiemme nuorten mukaan heille mahdollisuuksia pärjätä vaikeissakin elämäntilanteessa. Ymmärrämme läheissuhteet tässä artikkelissa sekä ylisukupolvisina sukulaisuussuhteina että ystävyys-, kaveri- ja parisuhteina.

Nojaudumme artikkelissamme näkemykseen resilienssistä yksilön ominaisuuksia ja sopeutumiskykyä laajempana ilmiönä (Bolzan & Gale 2011; Mahdiani & Ungar 2021). Kytkemme resilienssin analyysin niihin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin, joissa mielenterveys- ja päihdeongelmat muotoutuvat ja joissa niitä pyritään ymmärtämään ja ratkaisemaan.

RESILIENSSIN YHTEISÖLLISET JA YHTEISKUNNALLISET KYTKÖKSET

Analyysiamme mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten resilienssin sekä läheis- ja yhteiskuntasuhteiden yhteyksistä kehystää Nancy Fraserin (2008) oikeudenmukaisuuden jaottelu kolmeen ulottuvuuteen: yksilön ihmisarvon oikeudenmukainen tunnustaminen (*recognition*), resurssien – tässä artikkelissa erityisesti tuen ja huolenpidon – oikeudenmukainen jako (*redistribution*) sekä oikeudenmukaisuus yhteenkuuluvuutena ja osallisuutena (*representation*). Nostamme esille, millä tavoin nämä oikeudenmukaisuutta ilmentävät tekijät tukevat nuorten resilienssiä tai tekevät sen mahdolliseksi. Oikeudenmukaisuuden viitekehyksessä resilienssi kytkeytyy lähiyhteisöjen ja yhteiskunnan takaamaan turvallisuuden ja elämässä selviämisen tunteeseen sekä vastavuoroisiin arvostuksen, kuulumisen, luottamuksen ja tuen kokemuksiin (Bolzan & Gale 2011).

Nuorten resilienssin on osoitettu kytkeytyvän vahvasti läheisten voimavaroihin tai niiden puutteeseen. Tutkimuksissa on tunnistettu, että iso osa lapsen ja nuoren pärjäämistä vahvistavista tekijöistä on yksilön ulkopuolella (mm. Ungar 2008; Solantaus & Niemelä 2016). Rekisteritutkimukset (mm. Ristikari ym. 2018) ovat osoittaneet muun muassa vanhempien matalan koulutuksen, pitkäaikaisen toimeentulotuen saannin, mielenterveysongelmien tai perheolosuhteissa tapahtuneiden muutosten kuormittaneen nuorten elämää. Myös luottamuksen läheisiin ja muihin kanssaihmisiin (Kortteinen & Elovainio 2012) sekä yhteiskuntaan osallistumisen aktiivisuuden (Lahtinen 2019; Tomperi 2011) on esitetty periytyvän vanhemmilta lapsille. Sosiaalisten resurssien lisäksi perheen taloudelliset edellytykset tukea nuoren elämää vaihtelevat tutkimusten mukaan riippuen perheen taustatekijöistä.

Resilienssin relationaalinen perusta saa tukea myös aiemmista Nuorisobarometreista. Nuorisobarometrin tulokset ovat osoittaneet useiden vuosien ajan, että nuorten kokemukset ihmissuhteistaan ovat olleet yksi vahvimmin elämäntyytyväisyyttä määrittävä tekijä (ks. luku Elämään tyytyväisyys tilasto-osiossa). Tällä puolestaan voidaan nähdä olevan kytkökset siihen, miten nuoret selviävät niin yksittäisten kriisien kuin elämää laajemmin leimaavien vastoinkäymisten kohdalla. Samankaltaisia päätelmiä on tehty niissä suomalaisissa tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu eri tavoin marginaalisessa asemassa olevien nuorten vastoinkäymisistä selviämisen yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia edellytyksiä ja esteitä (mm. Haikkola ym. 2021; Gretschel & Myllyniemi 2021; Taavetti ym. 2020).

Läheissuhteiden ohella tarkastelemme resilienssiä osana nuorten yhteiskuntasuhteita. Pärjäämistä koskevat yhteiskunnalliset näkökulmat ovat yhteydessä siihen, millaisia odotuksia ihmisistä huolehtimiselle asetetaan. Henrietta Grönlundin (2020) mukaan suomalaiset kannattavat erityisesti sellaista hyvinvointimallia, jossa avun saaminen ei ole vain toisten ihmisten hyväntahtoisuuden, hyväntekeväisyyden tai henkilökohtaisen varallisuuden varassa vaan oikeusperustaista, ja sellaisena hyvinvointivaltion velvollisuus. Myös Nuorisobarometriin 2020 vastanneet nuoret toivoivat julkisten palvelujen ottavan perhettä ja sukua suuremman vastuun ihmisten hyvinvoinnista (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55–56).

Nuoret hakeutuvat aiempaa enemmän mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Taustalta löytyy yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden, kuten perherakenteiden muutosten, tulevaisuuden epävarmuuden sekä kasvavien hyvinvointierojen ja toimeentulo-ongelmien ohella

kulttuurisia tekijöitä, joiden on todettu yhtäältä lisänneen nuorten pärjäämisen paineita (Rikala 2021; Read ym. 2022) ja toisaalta vähentäneen mielenterveysongelmiin liitettyä stigmaa nuorten parissa (mm. Gyllenberg 2019; ks. myös Jurvansuu & Rissanen 2021).

Lisääntyneen avun hakemisen rinnalla monissa auttamisen muutoksia identifioivissa tutkimuksissa on todettu yksilöiden aiempaa suurempi vastuu omien ja läheistensä tarvitsemien palvelujen löytämisestä, järjestämisestä ja saamisesta sekä osin myös kustantamisesta (ks. Anttonen ym. 2009; Grönlund 2020). Nuorisobarometrin aikasarjojen perusteella voi tulkita, että myös nuoret korostavat yksilövastuuta aiempaa enemmän. Vuoden 2013 barometrin vastaajista 57 prosenttia katsoi, että jokaisen ihmisen tulisi olla itse ensisijaisesti vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Vuonna 2020 näin ajatteli 69 prosenttia nuorista (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55).

Seuraavaksi kuvaamme artikkelissa käytetyt määrälliset ja laadulliset aineistot ja tutkimusmenetelmät. Artikkelin kahdessa tulosluvussa nostamme esille mielenterveys- tai päihdeongelmiinsa palveluista apua hakeneiden nuorten näkemyksiä siitä, millaiset tekijät ja prosessit heidän läheissuhteissaan ja yhteiskuntasuhteissaan tukevat tai estävät pärjäämistä. Keskitymme Fraserin oikeudenmukaisuuden viitekehyksen mukaisesti ihmisarvon, tuen ja yhteenkuuluvuuden teemoihin. Johtopäätösluvussa koostamme empiirisen analyysin tuloksia nostaen esille myös käytännön suosituksia nuorten ja heidän läheistensä oikeudenmukaiseksi tukemiseksi.

TUTKIMUSAINEISTOT

Käytämme artikkelissa vuoden 2022 Nuorisobarometrin kyselyvastauksia (n=1864) ja nuorten haastatteluja. Näiden kahden tutkimusaineiston keruu suunniteltiin yhtä aikaa, joten aineistojen toisiaan täydentävä vertailtavuus otettiin suunnittelussa huomioon. Artikkelin pääasiallisena aineistona käytämme palveluihin hakeutuneiden nuorten haastatteluja, jotka on tehty kahdessa toisiinsa kytkeytyvässä tutkimushankkeessa vuosina 2021–2022 (n=30). Kun viittaamme artikkelissamme haastatteluihin, kyse on palveluihin ohjattujen tai hakeutuneiden nuorten haastatteluaineistosta. Haastatteluista 17 tehtiin Nuorten mielenterveys- ja päihdetyö: Tutkittua tietoa kehittämistyön tueksi -hankkeessa (Pitkänen ym. 2022) ja 13 haastattelua Polkuja päihdehoitoon -hankkeessa (Mäkilä ym. 2022). Haastatellut olivat kahta 15-vuotiasta ja kahta hieman vanhempaa lukuun ottamatta 19–29-vuotiaita nuoria aikuisia, joista 16 määritteli itsensä naiseksi ja 12 mieheksi. Kaksi nuorta ei halunnut vastata sukupuolikysymykseen.

Kaikki haastatellut nuoret olivat haastatteluhetkellä tai jossain vaiheessa nuoruuttaan olleet intensiivisten sosiaali-, mielenterveys- ja/tai päihdepalvelujen piirissä. Haastatelluista 21 kertoi saaneensa toimeentulotukea ja 14 olleensa lastensuojelun palvelujen piirissä jossain vaiheessa elämäänsä. Moni haastateltu nuori oli haastatteluhetkellä tai aiemmin kokenut vakavia vaikeuksia elämässään, ja joillakin heistä oli tai oli ollut itsetuhoista käyttäytymistä. Tämä nuorten joukko edustaa onnekkaita avun saajia ja samalla niitä nuoria, joiden elämässä monet vaikeudet ovat kasautuneet.

Nuorten kanssa tehdyissä teemahaastatteluissa käsiteltiin tutkittavien kokemuksia palveluihin pääsemisestä ja heidän saamistaan palveluista. Nuorilta kysyttiin, mikä heitä on palveluissa auttanut ja ovatko perheet osallistuneet palvelukohtaamisiin. Lisäksi tiedusteltiin, mitä nuoret ajattelevat tulevaisuudestaan ja siitä, mikä heitä auttaa eteenpäin elämässä. Haastatteluaineistosta olemme lukeneet nuorten kuvauksia yhteisö- ja yhteiskuntasidoksista pyrkien ymmärtämään niiden yhteyksiä nuorten kokemuksiin selviytymisestä. Nuorten haastatteluaineisto syventää analyysiämme yhteisöllisen kuulumisen ja tuen tekijöistä ja prosesseista. Haastatteluaineistoa on luettu sisällönanalyyttisesti, ja koodauksessa on hyödynnetty aineistonhallintaohjelmistoa.

Tutkimusaiheen arkaluontoisuuden vuoksi haastatteluaineiston keruuta edelsi eettisen lausunnon pyytäminen Nuoriso- ja lapsuudentutkimuksen tutkimuseettiseltä toimikunnalta.

Haastatellut nuoret olivat julkisen ja/tai kolmannen sektorin sosiaali- tai terveyspalvelujen piirissä, ja heidät rekrytoitiin palvelujen tarjoajien avulla. Tämä varmisti, etteivät he jääneet haastattelujen jälkeen yksin. Nuorten tarve tulla kuulluiksi sekä halu auttaa muita nuoria tutkimuksen avulla välittyivät vahvasti haastattelutilanteissa.

Artikkelin toisena aineistona on Nuorisobarometri, jonka aineisto on kerätty alkuvuodesta 2022. Tarkastelu kohdistuu erityisesti niihin nuoriin, jotka kertoivat hakeneensa hoitoa mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Tätä asiaa selvitettiin kysymyssarjassa, jota pohjustettiin saatetekstillä: ”Elämässä voi tulla vastaan erilaisia vaikeuksia. Onko jotain seuraavista tapahtunut sinulle?” (ks. luku Vastoinkäymiset tilasto-osiossa). Reilu kolmannes (35,3 %, n=654) Nuorisobarometriin vastanneista 15–29-vuotiaista kertoi hakeneensa hoitoa mielenterveys- tai päihdeongelmiin (ks. taulukko 1). Nuorisobarometri toteutetaan puhelinhaastatteluna, minkä takia on ollut epävarmuutta siitä, kuinka nuoret, joilla on palvelujen tarve, tavoitetaan siihen vastaamaan. Rekisteritutkimukseen pohjautuvan Kohortti 97 -tutkimuksen (Ristikari ym. 2018) mukaan joka viidennelle 21-vuotiaalle oli annettu jokin mielenterveysdiagnoosi. Tämän perusteella voi arvioida, että erilaisia mielenterveys- ja päihdepalveluja käyttäneiden osuus 29 ikävuoteen mennessä on huomattavasti tätä suurempi.

Sekä haastattelut että Nuorisobarometri sisälsivät 10-osioisen kysymyssarjan (CD-RISC 10). Siinä vastaajia pyydettiin vastaamaan kymmeneen väittämään, jotka käsittelevät muun muassa muutokseen sopeutumista ja taitoa kohdata epäonnistumisia, vaikeuksia sekä ikäviä tunteita (ks. luku Resilienssi tilasto-osiossa). Kysymyssarjan vastausasteikko on neliportainen (0 = Ei pidä paikkaansa … 4 = Pitää lähes aina paikkansa). Summamuuttujan pieni arvo kuvaa matalaa resilienssiä eli vähäistä kykyä sopeutua muutoksiin ja palautua vaikeuksista, kun taas suuri luku kuvaa korkeaa resilienssin tasoa.

Nuorisobarometrin aineiston osalta tarkastelimme CD-RISC 10 -kysymyssarjan tuloksia analyysia taustoittavasti neljässä ryhmässä: 1 = naiset, jotka eivät olleet hakeneet hoitoa mielenterveys- tai päihdeongelmiin, 2 = naiset, jotka olivat hakeneet hoitoa, 3 = miehet, jotka olivat hakeneet hoitoa ja 4 = miehet, jotka eivät olleet hakeneet hoitoa (Tilasto-osion luvussa Taustamuuttujat on kuvattu sukupuolen määrittely barometrissa). Tarkastelimme naisiksi ja miehiksi määriteltyjä erikseen[1], koska sekä mielenterveys- ja päihdehoitoon hakeutumisen yleisyys että CD-RISC 10 -kysymyssarjan pistemäärien jakaumat olivat sukupuolittain tarkasteltuna erilaiset (ks. taulukko 1). Laadullinen haastatteluaineisto ei mahdollistanut samankaltaista sukupuolen mukaista analyysia. Olemme koonneet taulukoihin 2 ja 3 muut Nuorisobarometrin kysymykset, joihin tulososiossa viitataan. Olemme merkinneet taulukkoon alaviitteinä tämän julkaisun tilasto-osion sivut, joissa kysymykset on kuvattu tarkemmin. Olemme esittäneet taulukoissa näiden ryhmien keskiarvot ja/tai prosenttiosuudet sekä sen, minkä ryhmien väliset erot olivat Khi^2-testin tai varianssianalyysin ja siihen liittyvän Bonferroni-testin perusteella tilastollisesti merkitseviä.

TULOKSET

Nuorisobarometrin ja palveluista tukea hakeneiden nuorten laadullisen tutkimuksen vastausten vertailu osoittaa, että haastatellut nuoret kokivat CD-RISC 10 -kyselyn perusteella selviytymisensä epävarmemmaksi kuin barometriin vastanneet mielenterveys- tai päihdeongelmiin hoitoa hakeneet nuoret.

Hoitoa hakeneiden joukossa oli puolestaan muita barometrin vastaajia useampia nuoria, jotka vastasivat kokeneensa itsensä usein yksinäiseksi, kuuluvansa vähintään yhteen vähemmistöön, kokeneensa epävarmuutta läheissuhteessa sekä vähäistä yhteenkuuluvuutta ja luottamusta yhteiskuntaan (taulukot 2 ja 3).

Läheissuhteiden jännitteiset merkitykset nuorten selviytymisen kokemuksissa

Ensimmäisessä tulosluvussa tarkastelemme Nancy Fraserin (2008) viitekehykseen viitaten kuulumi-

TAULUKKO 1. HAASTATELTUJEN NUORTEN JA NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEIDEN NUORTEN SOPEUTUMISEN JA PALAUTUMISEN KOKEMUKSET CD-RISC 10 -SUMMAPISTEMÄÄRÄN MUKAAN

		Haastattelut palvelujen käyttäjät					Nuorisobarometri					Nuorisobarometri				
		Pääasiassa täysi-ikäiset (18–29-v.)					Täysi-ikäiset 18–29-v.					15–17-vuotiaat				
		n	%	CDRISC 10*	luottamus-väli 95 %		n	%	CDRISC 10	luottamus-väli 95 %		n	%	CDRISC 10	luottamus-väli 95 %	
Naiset	1) Ei ole hakenut hoitoa						328	47 %	30,0	29,4	30,7	135	65 %	29,7	28,6	30,7
	2) Oli hakenut hoitoa	15	100 %	24,3	19,9	28,7	365	53 %	26,7	26,0	27,4	72	**35 %**	**27,5**	26,1	28,9
Miehet	3) Oli hakenut hoitoa	12	100 %	25,1	20,8	29,3	201	25 %	28,1	27,2	29,1	16	**10 %**	29,1	24,1	34,1
	4) Ei ole hakenut hoitoa						597	75 %	31,5	31,1	32,0	138	90 %	31,6	30,6	32,7
		t(df=26) =0,43	p=0,336				F=51,5	p< 0,001	2<3<1<4			F=7,2 p<0,001		2<4		

*CD-RISC 10 The Connor-Davidson Resilience Scale summapistemäärä (vaihteluväli 0–40, korkea pistemäärä kuvaa suurempia voimavaroja sopeutua ja kohdata muutoksia; ks. luku Resilienssi Nuorisobarometrissa tilasto-osiossa).

TAULUKKO 2. NUORISOBAROMETRIIN VASTANNEIDEN NUORTEN TYYTYVÄISYYDEN JA ARJEN HALLINNAN KOKEMUKSIEN ARVIOIDEN KESKIARVOT: VASTAAJAT RYHMITELTY HOIDON HAKEMISEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN

	Olen hakenut hoitoa mielenterveysongelmiin tai päihdeongelmiin						
	1	***2***	***3***	*4*			*Ryhmien*
	Naiset	**Naiset**	**Miehet**	Miehet			*väliset*
	Ei	**Kyllä**	**Kyllä**	Ei			*erot*
Nuorisobarometrissa esitetty kysymys	463	**467**	**219**	737	Fisher	p	*Bonferroni*
Tyytyväisyys (kouluarvosana 4–10)[1]							
Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä omaan taloudelliseen tilanteeseesi?	8,1	**7,5**	**7,4**	8,1	29,1	< 0,001	*2,3<1,4*
Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä ihmissuhteisiisi?	8,6	**8,3**	**8,1**	8,5	12,6	< 0,001	*3<2<1,4*
Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä elämääsi kaiken kaikkiaan?	8,4	**7,9**	**7,9**	8,5	39,3	< 0,001	*2,3<1,4*
Arjen hallinnan kokemukset (1=täysin eri mieltä; 4 täysin samaa mieltä)[2]							
Tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa	3,7	**3,6**	**3,5**	3,7	7,5	< 0,001	*2,3<1,4*

[1]Tyytyväisyyttä koskevan koskevan kysymyssarjan kuvaus Tilasto-osio s. 45.
[2]Arjen hallinnan kokemuksia koskevan kysymyssarjan kuvaus Tilasto-osio s. 43.

sen kokemusten ohella nuorten läheisiltä saaman tuen kokemuksia oikeudenmukaisuuden keskeisinä ulottuvuuksina.

Mielenterveys- ja päihdeongelmiinsa hoitoa hakeneiden nuorten joukossa oli muita vastaajia enemmän niitä, joiden yhteisöihin kuulumisen kokemukset olivat hauraita. Noin joka viides naiseksi määritellystä ja miltei neljännes mieheksi määritellystä hoitoa hakeneesta nuoresta ei kokenut kuuluvansa erittäin kiinteästi mihinkään Nuorisobarometrissa listattuun yhteisöön. Läheissuhteista kysyttäessä apua hakeneista nuorista vastasi muita nuoria useampi kuuluvansa erittäin tai melko löyhästi tai ei ollenkaan perheeseen, sukuun ja ystäväpiiriin. Kuulumisen kokemuksen osalta poikkeuksena mainittakoon kokemus nettiyhteisöihin kuulumisesta, jossa ryhmien välillä ei ollut eroja (taulukko 3). Apua hakeneiden joukossa oli enemmän nuoria, jotka olivat kokeneet epävarmuutta ja turvattomuutta parisuhteessa, ystävyyssuhteissa ja lapsuudenkodin ihmissuhteissa. Vaikka mielenterveys- tai päihdepalveluja hakeneiden kuulumisen kokemukset olivat muita nuoria heikompia, valtaosa heistä

TAULUKKO 3. NUORISOBAROMETRIIN KYSYMYSSARJOIHIN TIETTYJEN VAIHTOEHTOJEN VALINNEIDEN VASTAAJIEN PROSENTTIOSUUS: VASTAAJAT RYHMITELTY HOIDON HAKEMISEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN.

	Olen hakenut hoitoa mielenterveysongelmiin tai päihdeongelmiin						
		1	***2***	***3***	*4*		
		Naiset	**Naiset**	**Miehet**	Miehet		
		Ei	**Kyllä**	**Kyllä**	Ei		
Nuorisobarometrissa esitetty kysymys	n	463	**467**	**219**	737	Khi² (df=3)	sig
Elämässä voi tulla vastaan erilaisia vaikeuksia. Onko jotain seuraavista tapahtunut sinulle?[1] 1 = kyllä 0 =ei							
Olen menettänyt tärkeän läheisen	1849	52,4 %	63,7 %	57,1 %	51,2 %	19,3	< 0,001
Minä tai perheeni on ollut tekemisissä lastensuojelun sosiaalityön kanssa minun asioissani	1840	8,0 %	22,8 %	26,0 %	10,3 %	73,3	< 0,001
Olen saanut toimeentulotukea	1840	17,4	27,4	43,3	22,1	58,2	< 0,001
Olen hakenut hoitoa mielenterveysongelmiin tai päihdeongelmiin	1886	0	100 %	100 %	0		
Tausta							
Olen muuttanut pois vanhempien luota tai lapsuudenkodistani.	1846	57,0 %	78,2 %	83,6 %	63,6 %	76,7	< 0,001
Äidinkieli muu kuin suomi tai ruotsi	1856	13,8 %	5,9 %	8,2 %	9,6 %	21,0	0,002
Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?[2] Etninen tausta, aatteellinen tai uskonnollinen vakaumus tai mielipide, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, vammaisuus tai pitkäaikaissauraus tai joku muu syy							
Kokeeko kuuluvansa vähintään yhteen em. vähemmistöistä?	1858	36,9 %	53,8 %	52,7 %	33,0 %	64,8	< 0,001
Kokee kuuluvansa yhteisöön erittäin tai melko löyhästi tai en ollenkaan[3]							
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi perheeseen	1857	1,1 %	6,7 %	7,3 %	2,2 %	33,5	0,001
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi sukuun	1854	11,4 %	28,4 %	29,7 %	13,9 %	72,4	0,001
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi ystäväpiiriin	1856	1,9 %	5,3 %	5,0 %	2,8 %	9,9	0,019
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi harrastuspiiriin	1857	28,1 %	46,5 %	40,5 %	26,9 %	58,4	0,001
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi koulu- tai työyhteisöön	1856	11,4 %	18,8 %	28,8 %	13,0 %	41,5	0,001
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi eniten käyttämääsi nettiyhteisöön	1867	19,8 %	24,9 %	20,5 %	20,8 %	4,2	0,241
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi johonkin yhdistykseen, seuraan tai kansalaisjärjestöön	1856	54,2 %	58,1 %	62,1 %	57,5 %	4,0	0,261
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi seurakuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön	1868	63,1 %	74,8 %	84,5 %	73,4 %	37,9	0,001
Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi suomalaiseen yhteiskuntaaan	1857	7,6 %	11,2 %	20,5 %	12,6 %	24,1	0,001
Kokeeko **ettei kuulu erittäin kiinteästi** yhteenkään em. yhteisöistä	1857	10,3 %	20,8 %	23,7 %	13,2 %	33,3	0,001
Koen itseni **usein yksinäiseksi** (sopii erittäin tai aika hyvin)	1857	10,6 %	22,7 %	21,9 %	9,4 %	55,3	0,001
Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta eri asioiden takia?[4] Erittäin tai melko paljon							
Parisuhde	1856	5,4 %	11,2 %	15,1 %	7,6 %	21,9	0,001
Ystävyyssuhteet	1856	5,2 %	9,6 %	11,0 %	4,9 %	17,6	0,001
Lapsuuskodin ihmissuhteet	1855	3,2 %	14,4 %	10,0 %	3,3 %	68,5	0,001
Kavereihin yhteydenpito[5] (lähes päivittäin)							
Kuinka usein tapaat kavereitasi (1=lähes päivittäin)	1853	36,3 %	25,2 %	30,1 %	41,4 %	34,0	0,001
Kuinka usein olet nettiyhteydessä kavereidesi kanssa? Lähes päivittäin	1955	79,0 %	81,4 %	72,7 %	76,4 %	7,8	0,050
Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?[6] Vähän tai en lainkaan							
Tasavallan presidentti	1819	6,0 %	8,6 %	11,2 %	8,0 %	5,8	0,123
Kunnanvaltuusto – Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?	1747	14,4 %	23,3 %	30,9 %	24,1 %	25,8	<0,001
Eduskunta – Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?	1790	19,8 %	24,3 %	41,4 %	31,1 %	39,9	<0,001
Poliittiset puolueet – Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?	1780	28,3 %	39,2 %	57,4 %	40,4 %	51,4	0,001
Maan hallitus - Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?	1809	13,3 %	22,0 %	40,2 %	32,0 %	76,9	0,001

[1] Kysymyssarja kuvattu Tilasto-osiossa sivuilla 35–38.
[2] Kysymyssarja kuvattu Tilasto-osiossa sivulla 17.
[3] Kysymyssarja kuvattu Tilasto-osiossa sivulla 62.
[4] Kysymyssarja kuvattu Tilasto-osiossa sivulla 29.
[5] Kysymyssarja kuvattu Tilasto-osiossa sivulla 51.
[6] Kysymyssarja kuvattu Tilasto-osiossa sivulla 72.

vastasi kuitenkin kuuluvansa näihin yhteisöihin vähintään ”en kiinteästi enkä löyhästi”.

Läheissuhteiden merkitysten moninaisuus tuli esiin palveluiden piirissä olleiden nuorten haastatteluissa sekä resilienssiä vahvistavina että estävinä seikkoina, usein toisiinsa kietoutuen. Palveluissa haastateltujen nuorten kertomuksissa näkyi perhettä kohtaan tunnettu lojaalius, perheessä ilmenevien ongelmien aiheuttama häpeä sekä pelko vanhempien reaktiosta, kuten pettymyksestä tai nolatuksi tulemisesta, mikäli nuoren tai perheen ongelmat tulevat ilmi vanhemmille tai kodin ulkopuolella (ks. myös Aaltonen ym. 2015; Peltola & Moisio 2017; Pajamäki & Okker 2018). Monet haastatelluista nuorista kuvasivat, miten heidän perheidensä asiat, kuten vanhempien ja isovanhempienkin mielenterveys- tai päihdeongelmat, olivat myös omien vaikeuksien taustalla. Tukea olisi varsinkin lapsuudessa kaivattu koko perheelle, mutta nuoret kuvasivat häpeän tai pelon olleen aluksi esteenä avun hakemiselle.

> Tuli vaan mieleen, että onko niin, että kunnan pitäs tarjota myös päihderiippuvaisten omaisille jotain palveluita, kun mä mietin, et siitäkään ei oo ikinä kukaan puhunu ja sekin ois silleen aika? -- Meijän koko perhe ois tarvinnu sitä. Mut sitte just ku se ongelma, et se on niin semmonen tai semmonen tabuaihe. Ja siis mun isällä on tää ongelma, niin sitte ei hän tähän päiväänkään asti oo myöntäny asiaa. Niin sit tavallaan se, ylipäätään se avun hakeminen hänelle ja sit meille. Niin se on tavallaan mahdotonta siinä mielessä.

Suomalaista häpeää tutkinut historioitsija Satu Lidman (2011, 80) kuvaa häpeää relationaalisena stigmana, jonka katsotaan tahraavan yksilön ohella myös läheiset ja yhteiset sosiaaliset ympäristöt. Suomalaisten mielenterveysongelmia koskevia muistelukirjoituksia analysoinut Karoliina Maanmieli (2019) tuo esille häpeän ylisukupolvisuuden ohella sen, miten häpeä näyttäytyy paitsi tunteena, myös käytännön yhteydenpitoa ja asiointia ohjaavana kokemuksena. Häpeä omista tai perheen ongelmista, erityisesti päihdeongelmista, näkyi monin tavoin nuorten haastatteluissa. Hoitoa mielenterveys- ja päihdeongelmiin hakeneiden nuorten suuri määrä Nuorisobarometrissa saattaa osaltaan kertoa kuitenkin siitä, että omiin tai läheisten ongelmiin liittyvä häpeä on ainakin tietyssä määrin hälvenemässä eikä estä hakeutumasta avun äärelle.

Myös nuorten vähäiset tiedot palvelujärjestelmästä voivat nostaa ongelmista puhumisen ja avun hakemisen kynnystä (ks. MTKL & FinFami 2022). Haastateltujen nuorten kokemuksissa tiedon puute yhdistyi muun muassa lastensuojelun pelkoon, joka esti joitakin haastateltuja kertomasta ongelmistaan perheen sisällä tai ulkopuolella.

> Alaikäsenä mä pelkäsin tosi paljon sitä, että jos mä sanoisin kaiken, niin sitte meille tulis jotkut sossut ja sit isä suuttuis tai jotain, et se ois vaan ollu lisää ongelmia ihan niin.

Vaikenemista ongelmien äärellä ei voi kuitenkaan tulkita vain häpeän tai tukijärjestelmiä koskevan puutteellisen tiedon kehyksessä. Vaikka luottamus läheisiin ihmisiin on kansainvälisesti katsottuna vahvaa, enemmistö aiempaan Nuorisobarometriin (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 58) vastanneista nuorista uskoi, että elämässä menestyminen on itsestä kiinni, mikä heijastelee suomalaista yksin pärjäämisen odotusta. Tämä näkemys on kiinnostavalla tavalla ristiriidassa apua hakeneiden nuorten suuren osuuden kanssa. Eri suuntiin osoittavat trendit voivat viitata sellaiseen kulttuurin muutokseen, jossa ongelmien aiheuttama häpeä, mielenterveys- ja päihdeongelmien yhteiskunnallinen tarkastelu, koettu palvelujen tarve sekä yksin pärjäämisen paine ovat monin tavoin käymistilassa.

Vaikka nuorten kokemat ongelmat kiinnittyivät monesti perheeseen, perhe näyttäytyi silti useimpien nuorten haastatteluissa tärkeimpänä voimavarana. Perheen tuen merkitys korostui tilanteissa, joissa omat resurssit eivät riittäneet arjessa selviämiseen tai ulkopuolisen avun hakemiseen. Vanhemmat olivat usein olleet aloitteellisia avun hakemisessa. Myös kumppanin rooli pärjäämisen vahvistumisessa näyttäytyi

tärkeänä, joskin ristiriitaisena. Vaikka kumppanin päihteiden käyttö saattoi usein vaikeuttaa nuoren päihteiden käytön vähentämistä tai lopettamista, oli kumppani toisinaan ystävän ohella aloitteen tekijä, joka kannusti tai painosti hoitoon tai tuen äärelle. Vaikka parisuhteet eivät välttämättä ole nuoruudessa kovin kestäviä, niiden merkitys avun hakemisen hetkellä oli haastateltujen nuorten kohdalla suuri. Nuorten kertomuksista käy ilmi, että myös kumppanit olivat usein avun tarpeessa. Nuorten kumppanit ja heidän mahdolliset tuen tarpeensa olisikin syytä ottaa johdonmukaisesti huomioon palveluissa.

Kavereiden ja ystävien korostunutta merkitystä on pidetty nuoruusvaiheen erityispiirteenä, mikä näkyi myös tekemissämme nuorten haastatteluissa. Tämän barometrijulkaisun artikkelissa Antti Kivijärvi ja Riikka Korkiamäki tuovat esiin, miten kaverisuhteilla on vahva yhteys nuorten resilienssiin. Haastattelemiemme palveluihin hakeutuneiden nuorten kertomuksissa kaverit kytkeytyivät usein päihteiden käytön aloittamiseen ja erityisesti päihteiden käytön jatkumiseen. Monelle haastateltavalle kavereiden merkitys oli kuitenkin myös kannatteleva ja elämässä eteenpäin työntävä. Ystävyyssuhteiden ohentuminen ja katoaminen oli siksi nuorille vaikea paikka. Sekä päihdepiireistä irrottautuminen että pitkittyneet mielenterveyden ongelmat olivat vaikuttaneet kavereiden määrään ja suhteiden syvyyteen.

Haastatellut nuoret toivat esille läheisten voimavarojen ehtyvän erityisesti silloin, kun vaikeudet pitkittyivät, syvenivät tai mutkistuivat. Mielenterveys- ja päihdeongelmiin tukea tarvitsevien nuorten ja heidän läheistensä oikeus yhteiskunnan tarjoamaan mahdollisimman esteettömään apuun ei haastatteluaineiston perusteella näytä toteutuvan yhdenvertaisesti.

Monet nuorisotutkimukset ovat osoittaneet läheisiä kohtaan tunnetun luottamuksen olevan tärkeä edellytys sille, että nuori voi kokea saamansa tuen mahdolliseksi ja mielekkääksi (mm. Aaltonen ym. 2015; Peltola & Moisio 2017; Honkatukia ym. 2020). Nuorisobarometrin tulokset osoittavat, että palveluja hakeneiden nuorten kohdalla oli muita nuoria enemmän niitä, joilla läheissuhteet olivat hauraita. Nuorten haastatteluissa tuli esiin yhtäältä läheissuhteiden ristiriitaisuus ja toisaalta erilaisten suhteiden tärkeys. Vaikka nuorten käsityksissä perheen ylisukupolviset ongelmat olivat usein nuorten omien ongelmien taustalla, ja nuorten pyrkimykset estää perheen leimautumista saattoivat ehkäistä avun hakemista, perhe koettiin kuitenkin usein pysyvimmäksi ja merkityksellisimmäksi tahoksi nuoren tukena.

Haastateltujen nuorten kertomuksissa läheissuhteistaan näkyvät Nancy Fraserin (2008) oikeudenmukaisuuden ulottuvuuksista erityisesti tarve yhteenkuuluvuuteen ja osallisuuteen sekä ihmisarvon tunnustaminen merkityksellisissä ihmissuhteissa. Nämä oikeudet eivät aina toteudu, mikä jättää nuoret keskeisten arjen tukiresurssien reunoille.

Luottamus palveluihin ja helposti saatavilla oleva tuki vahvistavat nuorten uskoa selviytymiseen

Nuorten haastatteluissa mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuus sekä kohtelu palveluissa kytkeytyvät resurssien oikeudenmukaiseen jakoon ja ihmisarvon oikeudenmukaiseen tunnustamiseen. Luottamus palveluihin ja sitä kautta yhteiskunnan apuun sekä kokemus inhimillisestä ja kunnioittavasta kohtaamisesta palveluissa ovat merkittäviä tekijöitä nuorten kokemuksissa selviytymisestään. (Vrt. Fraser 2008.)

Nuorisobarometrin seurantatieto osoittaa, että nuorten yhteiskuntaan kuulumisen kokemukset ovat vaihdelleet läpi 2000-luvun (luku Yhteenkuuluvuuden muutokset tilasto-osiossa). Käsillä olevasta barometristä nähdään, että mielenterveys- tai päihdeongelmiinsa hoitoa hakeneiden joukossa oli muita enemmän nuoria, joiden yhteiskuntaan kuulumisen kokemus oli löyhä ja luottamus joitakin yhteiskunnan edustuksellisia instituutioita kohtaan vähäinen (taulukko 3). Kysymys yhteiskuntaan kuulumisesta on muotoiltu Nuorisobarometrissa yleisellä tasolla, mikä ei anna eriteltyä kuvaa siitä, mitä nuoret kuulumisella tässä kohden itse tarkoittavat.

Laadullisten haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että mielenterveys- ja päihdeongelmia kokevien nuorten suhde yhteiskuntaan muodostuu merkittävällä tavalla palvelujen kautta – niin symbolisesti kuin tosiasiallisestikin. Palvelut ovat yhteys, jonka kautta yhteiskunta määrittelee nuorten oikeuksia ja mahdollisuuksia hyvän elämän tavoitteluun sekä kanava, jonka välityksellä monet yhteiskunnan rakenteet ja päätöksentekoprosessit tulevat nuorille tutuiksi.

Mielikuva ja kokemus, jotka nuorille syntyvät palveluiden saatavuudesta, saavutettavuudesta ja kohtaamisista voivat vaikuttaa merkittävällä tavalla nuorten yhteiskuntakuvaan, oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistamiseen sekä kokemuksiin itsestään yhteiskunnan jäsenenä ja toimijana. Voidaankin sanoa, että palvelut määrittelevät nuorten näkökulmasta heidän arvoaan yhteiskunnassa (vrt. Kallio & Honkatukia 2022). Haastatelluille nuorille palveluiden saatavuus symbolisoi poliittista kannanottoa heidän arvostaan yhteiskunnassa sekä käsitystä yhteiskunnan oikeudenmukaisuudesta. Seuraavan haastatteluotteen nuori kertoo, miten hän koki vaikeudet päästä psykoterapiaan yhteiskunnallisena kannanottona omasta arvostaan.

> Käytännössä siis se, että ilmeisesti yhteiskuntaa kiinnostaa mun tai ihmisten mielenterveys vasta siinä kohtaa, jos se edistää tai häiritsee mun opiskelua tai työntekoa, mikä on musta suoraan sanottuna todella paskamaista.

Tutkimukset koskien nuorten tuen tarpeita ja palvelukokemuksia toistavat tulosta, jonka mukaan nuorten on vaikeaa saada apua esteettömästi ja oikea-aikaisesti sekä niissä ympäristöissä, jotka he itse kokevat mielekkäiksi avun hakemisen ja vastaanottamisen kannalta (Aaltonen ym. 2015; Gretschel & Myllyniemi 2021; Pitkänen ym. 2022; Peltola & Moisio 2017; Honkatukia ym. 2020). Nuorten palvelukokemuksia käsitelleen Nuorisobarometrin (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 30) mukaan mielenterveyspalvelut nähtiin erityisen riittämättöminä. Luottamus palveluiden saatavuuteen on hieman polarisoitunut viime vuosina koronapandemian aikana. Erityisesti on kasvanut niiden osuus, jotka eivät luota mielenterveyspalvelujen saatavuuteen (Pitkänen ym. 2022, 59–60). Tukimahdollisuuksista on myös oltava riittävästi tietoa, jotta palvelut ovat ylipäänsä saavutettavia. Mielenterveys- tai päihdeongelmiinsa apua jo hakeneilla ei ollut muita barometriin vastanneita enempää tietoa siitä, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa (taulukko 2).

Haastattelemiemme nuorten kohdalla oikeiden palvelujen löytymisen vaikeudet liittyvät keskeisesti siihen, että mielenterveys- ja päihdeongelmiin oli vaikeaa saada julkiselta sektorilta samanaikaista apua. Haastateltujen nuorten elämässä nämä kaksi ongelmaa kuitenkin kietoutuivat voimakkaasti yhteen. Palvelujärjestelmän vaatimus päihdeongelman ratkaisemisesta ilman mielenterveystukea tuntui nuorista kohtuuttomalta ja usein mahdottomalta (ks. myös Mäkilä ym. 2022). Nuoret olivat haluttomia tuomaan esiin päihdeongelmiaan mielenterveyspalvelujen menettämisen pelossa, mikä heikensi oikeanlaisen ja oikea-aikaisen tuen saamista.

Palvelujen oikeudenmukaisuutta on tärkeää arvioida myös syrjimättömyyden näkökulmasta. Oikeus syrjimättömiin palveluihin – ja näin oikeudenmukaiseen kohteluun yhteiskunnassa – ei toteudu Suomessa yhdenvertaisesti kaikkien nuorten kohdalla. Tämän vuoden Nuorisobarometriin vastanneista, mielenterveys- ja päihdeongelmiin hoitoa hakeneista nuorista yli puolet kertoi kuuluvansa ainakin yhteen barometrissa listattuun vähemmistöön (taulukko 3; ks. luku Taustamuuttujat tilasto-osiossa). Aiempaan Nuorisobarometriin (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 47) vastanneista nuorista, jotka kokivat kuuluvansa useampaan vähemmistöön (n=317), miltei viidennes oli kokenut palveluissa ennakkoluuloja tai syrjintää. Näiden nuorten palveluissa kokema syrjintä oli moninkertaista verrattuna barometriin vastanneisiin nuoriin, jotka eivät kokeneet kuuluvansa mihinkään vähemmistöön. Tämä tulos on kriittinen myös nuorten mielenterveys- ja päihdehoidon kannalta.

Nuorisotutkimuksissa on toistuvasti tuotu esiin, miten nuorille on tärkeää, etteivät he

määrity vain heihin kohdistuneiden toimenpiteiden kautta, vaan heillä on oikeus tulla kohdatuiksi inhimillisinä toimijoina, joiden ihmisarvoa kunnioitetaan elämäntilanteesta ja -historiasta sekä voimavaroista riippumatta (mm. Aaltonen ym. 2015; Honkatukia ym. 2020). Myös sosiaalipalveluissa toimivat työntekijät ovat tietoisia arvostavan ja kuuntelevan kohtaamisen merkityksellisyydestä ja katkoksellisuudesta: kun nuori aloittaa uuden palvelun, luottamus työntekijään tulee aina rakentaa uudelleen (Pitkänen ym. 2022).

Haastatteluissa luottamus ja turvallisuus palveluissa pohjasivat pitkäkestoiseen tukisuhteeseen samojen työntekijöiden kanssa. Tämä on erityisen merkityksellistä myös siksi, että monen nuoren kohdalla heidän omaan ja läheistensä elämään oli kasaantunut monenlaista turvattomuutta.

Haastateltujen luottamusta yhteiskunnan palvelujen oikeudenmukaisuuteen lisäsivät yksinkertaiset asiat: tieto siitä, että apua voi hakea sekä tunne siitä, että jos romahtaa, niin aina on jokin taho, joka ottaa kopin taustasta ja elämäntilanteesta riippumatta. Luottamuksen näkökulmasta keskeistä on myös kokemus yksilöllisestä kohtaamisesta ja ymmärretyksi tulemisesta. Tämä oli usein ehtona sille, että nuori koki, että oikeaa asiaa ratkotaan ja että hän motivoitui yhteistyöhön.

> Tuntuu et elämä rullaa eteenpäin ihan itestään, et ei oo oikein niin kun semmoista oloa, et vois suoraan sanoa, et joku yks asia auttaa elämässä jaksamiseen. Et ainoa mitä mä tiedän, on se, et mä käyn terapiassa ja mä syön lääkkeitä. Ja koulua oon jatkamassa syksyllä ja transhoitoihin pääsen ehkä joskus. Tuntuu vähän siltä, et kaikki on auki ja tuntuu, että tota kaikki junnaa vähän niinku vaiheessa, eikä oikein tiedä, että mikä se eteneminen on. Mut jotenkin sitä vaan jaksaa silti. Kai se on se, et kun on ruvettu hoitamaan oikeeta asiaa, niin sit sitä jaksaa kattoa sen loppuun.

Palveluiden kautta vahvistunut usko tulevaisuuteen ja selviämiseen oli joidenkin haastateltujen nuorten kohdalla ratkaisevan tärkeää. Tällöin nuoren arki oli otettu kokonaisvaltaisesti huomioon, ja hänelle oli onnistuttu luomaan turvallisuuden tunne ja usko siihen, että apua on tarjolla nyt ja tarpeen mukaan myös tulevaisuudessa. Kysyttäessä saatujen palvelujen roolia selviytymisen kannalta yksi tilanteensa varsin hyväksi arvioiva nuori vastasi näin:

> No kyl mä luulen, et aika iso, et sanotaan, et jos kaikki lähtis nyt pois ni ei menis varmaan montaa kuukaut, ku mä en jaksais enää, et ku ei ois ketään kenelt kysyy apuu tai neuvoo tai kenel vaan juttelis, ni mä vaan luulen, et ei kauan menis, et ois pohjalla.

Luottamus siihen, että palvelut vastaavat muuttuviin tarpeisiin, kytkeytyivät haastateltujen nuorten uskoon selviytymisestä vaikeissakin elämäntilanteissa. Vastaavasti institutionaalinen epäluottamus ja epävarmuus tulevaisuudesta syntyivät pelosta, ettei kohdata eikä auteta hädän hetkellä. Haastatelluista nuorista useimpien tuen tarve oli moninainen. Monessa tapauksessa palvelut paikkasivat tarpeita, jotka liittyivät perhesidosten heikkouteen sekä kaverisuhteiden ja harrastusten puutteeseen. Monen haastateltavan itsenäistymisen tai muiden nuoruuden siirtymien tuki jäi niin ikään paljolti palveluista saatavan avun varaan. Näin palveluihin kytkeytyi paitsi konkreettisia avun saamisen odotuksia, myös emotionaalisia kohtaamisen, kuulumisen ja kannattelun toiveita.

Yksi luottamuksellisen kohtelun ehto nojaa arvokkuuden tunteeseen, eli siihen, että nuoren ei tarvitse anoa tai ansaita apua, vaan hänellä on jakamaton oikeus apuun. Tätä voi pitää myös oikeudenmukaisen kohtelun keskeisenä ulottuvuutena. Osa haastatelluista nuorista oli kokenut ongelmiensa vähättelyä tai heidän vaikean elämäntilanteensa selittämistä nuoruudella (ks. myös Pajamäki & Okker 2018; Kallio & Honkatukia 2022). Osa haastatelluista nuorista koki lisäksi, ettei heidän mielenterveysongelmiaan otettu vakavasti, jos nuori osoitti ulkoisesti pärjäävänsä elämässään. Esimerkiksi kiitettävät arvosanat, joiden nuori kertoi liittyneen omaan pahaan oloon, oli tulkittu palvelussa merkiksi pärjäämisestä. Nuoren

tai hänen läheisensä piti olla kyvykäs löytääkseen sopivan avun äärelle, mutta samalla suuressa avun tarpeessa, jotta oli oikeutettu apuun.

Yksittäiset haastatellut tunsivat lisäksi syyllisyyttä siitä, että joku toinen mahdollisesti tarvitsisi vielä kipeämmin apua. Syyllisyys kytkeytyi tässä kohden tietoon mielenterveyspalvelujen riittämättömyydestä ja toisia nuoria kohtaan tunnettuun solidaarisuuteen. Yksin pärjäämisen paineita voivat luoda myös palvelukohtaamiset, ei vain niiden ulkopuolelle jääminen. Esimerkiksi suora tai epäsuora kehotus ottaa itseään niskasta kiinni välitti nuorelle viestin siitä, että pitäisi selvitä yksin, mikä oli saattanut estää avun hakemisen jatkossa.

> Mä oon käynyt niin paljon jutteleen ja melkein kymmenen vuotta, niin se on varmasti antanut ihan hirveesti työkaluja, että osaa vaikeistakin tilanteista sitten selviytyä itekin tai itekseen. Mutta eihän sitä sillon osannut, ku oli, ei ollut oikeestaan kasvatusta kotona, niin sitten ei oikein ollut työkaluja mihinkään, niin varmasti on ollut raskas, raskaammasta päästä asiakkaana. Mutta siinä oli kuitenkin hirvee kynnys mennä aina kysyyn sitä apua, ja sitten ku sanotaan, et ota nyt ittees niskasta kiinni, niin sitten mä tulin siihen tulokseen aina, et niin mun varmaan sit pitäis tehä.

Useat päihteitä käyttäneet nuoret kertoivat, että heitä oli kohdeltu stereotypioihin nojautuen, eikä päihteiden käytön taustalla olevista syistä oltu kiinnostuneita. Myös mielenterveyspalveluiden epääminen tuntui nuorista epäoikeudenmukaiselta. Nuoret toivoivat, että aikuisilla olisi monipuolista tietoa päihdeongelmista ja että nuori kohdattaisiin yksilönä, jolla on oikeus määritellä omaa avun tarvettaan siten, ettei nuoren tarvitse vain sopeutua palvelujärjestelmän rakenteiden mukaiseen tukeen.

> Mutta se, että se mikä on niinku mun mielestä vähän väärin. Varsinkin just tääl niinku että sit kun sä meet hakeen sitä apua. Kaikki narkkarit luokitellaan aina, et kaikki on samanlaisia narkkareita. Kun ei ees ekan kysytä, että miks sä oot aloittanu käyttään. Mistä tää johtuu, onks sul tapahtunu jotain miks sä oot aloittanu. Mä oon aloittanu traumojen pohjalta käyttään. Ensiks mä en halunnu bilettää välttämättä niinkään vaan mä oon menny sinne tiätkö hakenu semmoist helpotusta siihen paskaan oloon. Kun sitä apuu. Mä en oo saanu sitä helpotusta mistään muualta. Mulle ei oo selvitetty kunnolla mikä mua vaivaa. […] Sen jälkeen, kun mä menin pyytään apuu sillon ensimmäistä kertaa mun päihdeongelmiin, niin sen jälkeen jokainen lääkäri on kohdellu mua, niin kun silleen ihan kun se ois lukenu kirjasta, et minkälainen henkilö on päihderiippuvainen.

Nuorten kielteisiä palvelukokemuksia on tärkeää ymmärtää myös suhteessa omia ongelmia tai avun hakemista koskevaan häpeään. Palvelujen tulisi lieventää eikä uusintaa apua hakevan nuoren häpeän tunnetta. Näin ei haastateltujen kokemusten perusteella aina käynyt.

Avun hakemisen ohella avun vastaanottaminen vaatii nuorelta paljon. Tässä artikkelissa tarkasteltujen haastattelujen tapaan kuulluksi tulemisen arvo sekä vastavuoroisuuden kokemus nousevat myönteisinä kokemuksina esille nuorten palveluja kartoittavissa tutkimuksissa. ALL-YOUTH -tutkijaryhmän (Honkatukia ym. 2020) haastattelemien, Nuorten turvataloilta itsenäistymiseen tukea hakeneiden nuorten aikuisten kokemukset yhteiskunnan tukipalveluista ja viranomaisista vaihtelivat sen mukaan, miten he kokivat tulleensa kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Myös haastattelemamme nuoret odottivat ennen kaikkea mahdollisuutta tulla kohdatuiksi ja autetuiksi kokonaisina ihmisinä, joilla on oikeus ja mahdollisuus onnistua elämässään. Kunnioittavan kohtaamisen inhimilliset peruskysymykset kytkeytyvät myös avun kestävyyteen: kun tuki koettiin luotettavaksi, nuoren motivaatio pysyä tuen äärellä ja saada siitä kaikki irti kasvoi.

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä kohtaamiset työntekijöiden kanssa korostavat

tukiresurssien oikeudenmukaisen jaon ja ihmisarvon tunnustamisen merkitystä nuorten pärjäämisessä (Fraser 2008). Nuorten monimutkaiset elämäntilanteet kiinnittävät nämä kysymykset osaksi heidän yhteiskuntasuhdettaan ja luottamustaan palvelukokemuksia laajemmassa merkityksessä.

Samalla tavoin kuin kokemus tunnustetuksi tulemisesta ja tuesta edellyttää tunnetta vastavuoroisuudesta, myös luottamus yhteiskuntaan ja sen järjestelmien oikeudenmukaisuuteen rakentuu vastavuoroisesti. Vastavuoroisuuden kokemuksen onkin todettu olevan ihmisen pärjäämisen keskeisiä tekijöitä (Törrönen ym. 2018; Isola & Hiilamo 2022; Pohjola 2014). Ei riitä, että nuori tulee kohdatuksi ja tuetuksi oikeudenmukaisesti yksilönä, lähiyhteisöjen jäsenenä tai palveluissa. Oikeudenmukainen kohtelu toteutuu kestävästi vasta silloin, kun nuoret kokevat, että heihin luotetaan ja heitä tuetaan myös täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä elämäntilanteesta ja voimavaroista riippumatta.

JOHTOPÄÄTÖKSET: OIKEUDENMUKAISUUDEN KOKEMUKSET LÄHEISSUHTEISSA JA YHTEISKUNNASSA VAHVISTAVAT NUORTEN RESILIENSSIÄ

Suomi on vaativa kasvamisen ja aikuistumisen ympäristö mielenterveys- tai päihdeongelmia kokeville nuorille. Nuorisobarometrin vastausten tarkastelu osoittaa, että mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden joukossa oli muita enemmän sellaisia nuoria, joille lähiyhteisöihin ja yhteiskuntaan kuulumisen kokemukset olivat hauraita. Nuorten haastattelut täydensivät Nuorisobarometrin antamaa kuvaa nuorten resilienssin ja yhteisösidosten tiiviistä, joskin jännitteisistä kytköksistä.

Haastateltujen nuorten elämänhistoriat ja -tilanteet aiheuttivat monenlaista epävarmuutta tulevaisuudesta ja selviämisestä. Nuorten resilienssiä heikentävät ja vahvistavat tekijät eivät kuitenkaan piirtyneet selvinä vastakohtina haastateltujen elämässä. Läheissuhteet ja nuorille tarjotut palvelut olivat molemmat sekä tukeneet että lannistaneet. Silloinkin kun läheissuhteisiin liittyi rikkonaisuuksia tai ylisukupolvisia kokemuksia vaikeuksista, läheiset näyttäytyivät nuorten pärjäämisen kokemuksissa keskeisinä resursseina. Samalla tavoin yhteiskunnan tarjoamissa palveluissa oli sekä autettu, kannateltu ja luotu uskoa tulevaan että joskus myös uusinnettu häpeää tai itsepärjäämisen paineita.

Tutkimusasetelmat asettavat rajoituksensa tutkimuskysymyksiin vastaamiselle. Nuorisobarometri toteutetaan poikittaistutkimuksena, joten aineisto ei tarjoa tietoa nuorten mielenterveys- ja päihdehoidon tarpeen syntytekijöistä, saadun palvelun laadusta ja ajankohdasta tai koettujen ongelmien merkityksistä nuorten elämänkulussa. Myös laadulliset haastattelut toteutettiin poikittaistutkimuksena. Näin emme ole voineet syventyä siihen, miten resilienssi muodostui ja vahvistui ajassa tapahtuvana yhteisöllisenä prosessina muutoin kuin sen osalta, mitä nuoret kertoivat yhteisösuhteistaan osana elämänkulkuaan. Nuorten haastatteluissa esittämät näkemykset viittaavat siihen, että mielenterveys- ja/tai päihdeongelmien taustalla olevia hauraita yhteisösidoksia ei voi pitää ohimenevinä ja sellaisenaan yksin hallittavina nuoruuden haasteina. Haastatelluilla nuorilla aikuisilla ongelmat mielenterveyden tai päihteiden kanssa olivat harvoin syntyneet yhtäkkiä, tietyn kriisin vuoksi.

Palvelujen yhteydessä haastattelemiemme nuorten kohdalla resilienssi ei siis aina merkinnyt palautumista kriisistä. Tavallisesti vuosia kestäneiden vaikeiden olosuhteiden vuoksi nuorille ei ollut välttämättä ehtinyt rakentua tavalliseksi ymmärrettyä elämäntilannetta, johon palata. Aikuisuutta piti kyetä rakentamaan tilanteessa, jossa siihen valmistelevat normatiiviset siirtymät ja niihin liittyvät kulttuuriset pärjäämisen mallit, kuten kannattelevan parisuhteen muodostaminen sekä ammatilliset opinnot tai työelämään siirtyminen, olivat kokonaan tai osin jääneet tapahtumatta. Resilienssi kytkeytyi usein pitkäkestoisista ongelmista selviäville nuorille varsin vaatimattomiin mutta heidän elämäänsä mullistaviin muutostavoitteisiin: arvokkuuden tunteisiin, turvallisiin ihmissuhteisiin, merkityksellisenä läheisenä olemiseen, tuen saamiseen anelematta, mielekkääseen tekemiseen

sekä kohtuulliseen pärjäämiseen koulussa ja työelämässä. Nämä tekijät ja prosessit voidaan nähdä oikeudenmukaisuuden toteutumisena nuorten elämässä: ihmisarvon tunnistamisena, oikeudenmukaisena tukena sekä osallisuuden ja yhteisöihin niiden merkityksellisenä jäsenenä kuulumisen kokemuksena (Fraser 2008).

Resilienssin relationaalisuus korostuu tutkimissamme aineistoissa. Paitsi nuorten kokemus kriiseistä ja niistä selviämisestä, myös arkinen pärjääminen kiinnittyi tiiviisti sosiaalisiin suhteisiin sekä nuorten ympärillä olevien yhteisöjen kykyyn ja voimavaroihin tarjota toivoa, onnistumisen kokemuksia ja tukea epävarmoissakin tilanteissa (ks. Määttä & Kuisma tässä teoksessa). Läheisten ja yhteiskunnan tuki tulee nähdä toisiaan täydentävinä nuoren resilienssin vahvistamisen resursseina. Yhteiskunta ei ole aina viimeinen taho, mutta sen tulisi olla vähintäänkin se, joka ottaa kopin, kun nuoren sosiaaliset sidokset ovat liian heikot kannattelemaan nuorta elämässä eteenpäin (ks. Pulkkinen ym. tässä teoksessa).

Haastattelemiemme nuorten kokemukset mielenterveys- ja päihdeongelmista selviämisestä muistuttavat, ettei normatiivinen ajatus lineaarisesti etenevästä elämänkulusta vastaa kaikkien nuorten elämäntilanteita. Monet tutkimukset tuovat esille, ettei nuorten elämänpolku kohti itsenäistä elämää liioin tarkoita yksinkertaista siirtymää kohti riippumattomuutta. Ennemminkin kyse on ihmisten keskinäisten riippuvuussuhteiden muovautumisesta uudenlaisiksi (Cameron ym. 2018; Malm 2018). Päivi Honkatukian ja tutkimusryhmän (2020) haastattelemat nuoret kertoivat omiin kokemuksiinsa vedoten, ettei itsenäistyminen merkitse yksin pärjäämistä, vaan päinvastoin kykyä toimia sosiaalisissa suhteissa sekä tunnistaa oma riippuvuutensa muista.

Lopuksi nostamme esille muutamia oikeudenmukaisuuteen liittyviä käytännön näkökulmia nuorten resilienssin vahvistamiseksi. Kuten nuorten mielenterveyden ja päihdeongelmien taustatekijät, myös ratkaisut ovat yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia.

Ensiksi, mielenterveys on jokaisen perusoikeus. Mielenterveys- ja päihdeongelmia kokeneiden nuorten oikeustietoisuuden vahvistaminen on yhteiskunnan tärkeä tehtävä, jotta avun hakemista ei koeta aneluna vaan nuorelle ja hänen läheisilleen kuuluvana oikeutena. Tämä osaltaan voi madaltaa avun hakemisen kynnystä.

Toiseksi, mielenterveys- ja päihdeongelmiinsa apua tarvitsevien nuorten saaman tuen tulee vahvistaa kokemuksia yhteenkuuluvuudesta ja yhteiskunnallisesta toimijuudesta. Yhteiskunnan palvelujärjestelmän tavoitteena on yksilölähtöinen kohtelu, jonka myös nuoret itse katsovat olevan hyvän kohtaamisen tärkeä arvo. Tätä ei tule sotkea sellaiseen individualistiseen auttamisen kulttuuriin, jossa nuorten oikeus saada tukea myös yhteisöjen ja yhteiskunnan toimijoina toteutuu heikosti. Palvelujärjestelmän – koulusta sosiaalityöhön, ympäristösuunnittelusta järjestötoimintaan – tulee johdonmukaisesti huomioida nuorten yhteenkuuluvuuden tunteen ja osallisuuden keskeinen merkitys kasvun, aikuistumisen ja hyvinvoinnin kannalta. Myös mielenterveyden ja päihteiden käytön hoidon tulee tukea nuorten kiinnittymistä turvallisiin lähiyhteisöihin ja yhteiskuntaan, ei vain palvelujärjestelmään – riippumatta taustasta, elämäntilanteesta ja resursseista tai siitä, onko nuori alaikäinen vai täysi-ikäinen. Nuorten ohella heidän perheillään ja muilla läheisillään on oikeus helposti saatavilla olevaan apuun.

Kolmanneksi, yhteiskunnan toimintaa voidaan arvioida sen mukaan, miten se pitää huolta heikoimmistaan. Resilienssi ymmärrettynä ulkoisena resurssina vaatii yhteiskunnan jatkuvaa muutoskykyä, jotta jokaisen nuoren oikeus olla tunnustettu ja tuettu osa yhteiskunnallista muutosta toteutuu. Nuorten kohtaamat ja kokemat epävarmuudet ovat harvoin paikallisia tai kansallisia vaan yhä useammin myös globaaleihin ilmiöihin kytkeytyviä. Niiden tunnistaminen, lieventäminen ja korjaaminen edellyttävät nuorten elämää koskevaa kiinnostusta ja kunnioitusta, resurssien oikeudenmukaista jakoa sekä yhteistä vastuuta yli sektori- ja sukupolvirajojen. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa arvostetaan, kuunnellaan ja tuetaan erityisesti yhteiskunnan ja sen yhteisöjen reunoilla eläviä nuoria.

VIITTEET

1 Sukupuolen tarkastelua on rajoittanut käytössä ollut barometriaineisto, joka on pohjannut kaksinapaiseen sukupuolen määrittelyyn eikä ole näin ollen huomioinut aineiston tilaajasta riippumattomista syistä sukupuolen moninaisuutta eikä nuorten omaa sukupuolen määrittelyoikeutta. Tätä eettistä ja oikeudellista ongelmaa käsitellään laajemmin artikkelin johdannossa.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä.* Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 84 & julkaisuja 160. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Anttonen, Anneli & Valokivi, Heli & Zechner, Minna (toim. 2009) *Hoiva: tutkimus, politiikka ja arki.* Tampere: Vastapaino.

Bolzan, Natalie & Gale, Fran (2011) Using an Interrupted Space to Explore Social Resilience with Marginalized Young People. *Qualitative Social Work* 11 (5), 502–516.

Cameron, Claire & Hollingworth, Katie & Schoon, Ingrid & van Santen, Eric & Schröer, Wolfgang & Ristikari, Tiina & Heino, Tarja & Pekkarinen, Elina (2018) Care leavers in early adulthood: How do they fare in England, Finland and Germany? *Children and Youth Services Review 87* (Huhtikuu 2018), 163–172. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.02.031 (Viitattu 1.8.2022.)

CDRISC. The Connor-Davidson Resilience Scale. http://www.connordavidson-resiliencescale.com/ (Viitattu 6.11.2022.)

Fraser, Nancy (2008) *Scales of Justice: Reimagining Political Space in a Globalizing World.* Columbia: Columbia University Press.

Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2021) *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/julkaisut/kuulummeko-yhteiskuntaan-tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevien-nuorten-kasityksia-tulevaisuudesta-demokratiasta-ja-julkisista-palveluista/ (Viitattu 1.8.2022.)

Grönlund, Henrietta (2020) Epävirallinen auttaminen – jakamistaloutta, hyvinvointipalveluja, yhteisöllisyyttä? Teoksessa Pasi Mäenpää & Päivi Timonen & Siiri Söyrinki (toim.) *Kuluttajat ja kansalaiset jakamistaloudessa. Tutkijapuheenvuoroja jakamistalouden kehitykseen.* TEM oppaat ja muut julkaisut 2020:3. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 25–56.

Gyllenberg, David (2019) Psyykkiset häiriöt nuoruusiässä. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 135 (15), 1321–1323. https://www.duodecimlehti.fi/duo15043 (Viitattu 1.8.2022.)

Haikkola, Lotta & Määttä, Mirja & Uusikangas, Silja (2021) Työllistymistä edistävien palvelujen yhdenvertaisuus nuorten näkökulmasta. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020.* Valtion nuorisoneuvosto, julkaisuja 67 & Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 232. Helsinki: Opetusministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 112–132.

Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Lähde, Miia & Mölkänen, Jenni (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa: Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina.* Tampere: Tampereen yliopisto. https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123861 (Viitattu 1.8.2022.)

Isola, Anna-Maria & Hiilamo, Heikki (2022) *Elämän ennakoitavuus ja merkityksellisyyden kokemus auttavat selviytymään köyhyydessä.* THL-blogi 20.1.2022. https://blogi.thl.fi/elaman-ennakoitavuus-ja-merkityksellisyyden-kokemus-auttavat-selviytymaan-koyhyydessa/ (Viitattu 1.8.2022.)

Jurvansuu, Sari & Kaskela, Teemu & Tourunen,

Jouni (2021) *Pienoisetnografinen tutkimus osallisuuden ulottuvuuksista mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikassa*. Tietopuu: Tutkimussarja 5/2021. Helsinki: A-Klinikkasäätiö, 1–22. https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tutkittua/tietopuu_tutkimussarja_5_2021_pienoisetnografinen_tutkimus_osallisuuden_ulottuvuuksista.pdf (Viitattu 1.8.2022.)

Jurvansuu, Sari & Rissanen, Päivi (2021) *Päihteidenkäyttäjiin liittyvä stigma muuttuu hitaasti*. Tietopuu, Tiimi 3/2021, 26–27. https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tutkittua/tiimi_3_2021_paihteidenkayttajiin_liittyva_stigma_muuttuu_hitaasti.pdf (Viitattu 1.8.2022.)

Kallio, Jenni & Honkatukia, Päivi (2022) Everyday Resistance in Making Oneself Visible: Young Adults' Negotiations with Institutional Social Control in Youth Services. *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 13 (1), 98–123.

Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2012) Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012.* Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 46 & Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 127. Helsinki: Opetusministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 153–167.

Lahtinen, Hannu (2019) *Socioeconomic Differences in Electoral Participation: Insights from the Finnish Administrative Registers*. Publications of the Faculty of Social sciences 125. Helsinki: University of Helsinki.

Lidman, Satu (2011) *Häpeä! Nöyryyttämisen ja häpeän jäljillä.* Jyväskylä: Atena.

Maanmieli, Karoliina (2019) Häpeä ja stigma mielisairaaloiden potilaiden ja heidän omaistensa muistoissa. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 56 (3), 181–191 https://journal.fi/sla/article/view/75490 (Viitattu 1.8.2022.)

Mahdiani, Hamideh & Ungar, Michael (2021) The Dark Side of Resilience. *Adversity and Resilience Science* 2, 147–155. https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s42844-021-00031-z.pdf (Viitattu 1.8.2022.)

Malm, Karla (2018) *Itsenäistyvä nuori, vahvistuva toimija.* Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 208. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Mielenterveyden keskusliitto & FinFami (2022) *Mitä suomalaiset masennuspotilaat ja heidän omaisensa ajattelevat masennuksen hoidon nykytilasta?* https://www.mtkl.fi/uploads/2022/05/fbf8242e-masennustutkimus-2022-raportti.pdf (Viitattu 1.8.2022.)

Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020.* Valtion nuorisoneuvosto, julkaisuja 67 & Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 232. Helsinki: Opetusministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 9–76.

Mäkilä, Annastiina & Jurvanen, Susanna & Helfer, Alix & Huhta, Helena & Pitkänen, Tuuli (2022) *Polkuja päihdepalveluihin. Selvitys päihdepalveluiden saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla.* Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 170. Helsinki: Päihdeasiamiestoiminta & Nuorisotutkimusseura.

Pajamäki, Tatjana & Okker, Anna-Maija (2018) "Pitäis jaksaa, uskaltaa luottaa ja odottaa" – nuorten kokemuksia palveluista. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 70–81.

Peltola, Marja & Moisio, Jenni (2017) *Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.

nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aania_ja_aanettomyytta_palvelukentilla.pdf (Viitattu 1.8.2022.)

Pitkänen, Tuuli & Tourunen, Jouni & Huhta, Helena & Kaskela, Teemu & Takala, Janne & Helfer, Alix & Jurvanen, Susanna & Laine, Riku & Larivaara, Meri & Suurpää, Leena (2022) *Nuorten mielenterveyden tukeminen sosiaalihuollossa ja matalan kynnyksen toiminnassa. Työntekijöiden ja nuorten näkemyksiä tarpeista ja toimintatavoista*. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-169-8 Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:65. Helsinki: Valtioneuvosto.

Pohjola, Anneli (2014) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Jyväskylä: Unipress, 16–36.

Read, Sanna & Hietajärvi, Lauri & Salmela-Aro, Katarina (2022) School Burnout Trends and Sociodemographic Factors in Finland 2006–2019. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiology* 57, 1659–1669. https://doi.org/10.1007/s00127-022-02268-0 (Viitattu 1.8.2022.)

Rikala, Sanna (2021) Masentuneiden nuorten kamppailuja työkyvyttömyyden hallinnasta. Teoksessa Kristiina Brunila & Esko Harni & Antti Saari & Hanna Ylöstalo (toim.) *Terapeuttinen valta ja kansalaisuus. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 123–150.

Ristikari, Tiina & Keski-Säntti, Markus & Sutela, Elina & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi, & Pekkarinen, Elina & Kääriälä, Antti & Aaltonen, Mikko & Huotari, Tiina & Merikukka, Marko & Salo, Jarmo & Juutinen, Aapo & Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Mika (2018) *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, julkaisuja 210 & Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 210. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura.

Solantaus, Tytti & Niemelä, Mika (2016) Arki kantaa – kun se pannaan kantamaan. *Perheterapia* 32 (1), 21–33. https://lapeetelasavo.files.wordpress.com/2018/05/arki-kantaa-kun-se-pannaan-kantamaan.pdf (Viitattu 31.10.2022.)

Taavetti, Riikka & Alanko, Katarina & Hästbacka, Noora & Lehtonen, Jukka & Palojärvi, Inka (2020) Sateenkaareva nuoruus ja merkitykselliset ihmissuhteet. Teoksessa Annukka Lahti & Kia Aarnio & Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.) *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Helsinki: Gaudeamus, 31–46.

Tomperi, Tuukka (2011) Poliittinen sosialisaatio perheissä. Tutkimuksen perinteestä nykynäkymiin. *Nuorisotutkimus* 29 (3), 3–28.

Törrönen, Maritta & Munn-Giddings, Carol & Tarkiainen, Laura (2018) *Reciprocal Relationships and Well-being: Implications for Social Work and Social Policy*. London & New York: Routledge, Taylor & Francis.

Ungar, Michael (2008) Resilience across Cultures. *British Journal of Social Work* (2008) 38, 218–235.

Ungar, Michael & Theron, Linda (2020) Resilience and Mental Health: How Multisystemic Processes Contribute to Positive Outcomes. *Lancet Psychiatry* 7 (5), 441–448.

LUOVIMISTA JA TUKEA – NUORET AIKUISET EPÄVARMOILLA KOULUTUS- JA TYÖMARKKINOILLA

MIRJA MÄÄTTÄ & MILLA KUISMA

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Tarkastelemme artikkelissa nuorten aikuisten epävarmuuskokemuksia ja vastoinkäymisiä koulutus- ja työmarkkinoilla. Artikkelin teoreettisena näkökulmana käytämme epävarmuuden, vastoinkäymisen ja resilienssin käsitteitä, jotka ymmärrämme rakenteellisina, yhteisöllisinä ja yksilöllisinä. Vuoden 2022 Nuorisobarometri-aineistosta tarkastelemme 20–24- ja 25–29-vuotiaiden ja pääasialliselta toiminnaltaan työttömien tai muussa tilanteessa olevien resilienssiä ja epävarmuuskokemuksia verrattuna opiskelijoihin ja työssä oleviin. Lisäksi hyödynnämme laadullista seurantahaastatteluaineistoa (n=29), joka mahdollistaa koulutukseen ja työelämään liittyvien epävarmuuksien ja vastoinkäymisten sekä erilaisten tuen muotojen merkityksen tarkastelun. Kysymme, millaisia omia, verkostojen ja ammattilaisten voimavaroja nuoret ovat aktivoineet luoviessaan koulutus- ja työmarkkinoilla. Barometriaineiston analyysi osoittaa, että työttömät ja muussa toiminnassa olevat nuoret aikuiset arvioivat resilienssinsä muita heikommaksi ja kokivat enemmän epävarmuutta kuin opiskelevat tai työssä olevat. Seurantahaastattelujen mukaan läheisten tuki vaikeuksissa oli olennaista, mutta monelle ammattilaisten tuki hankalissa opinto- ja työelämäsiirtymissä oli keskeisempää. Erilaiset tuen muodot auttoivat myös löytämään omia voimavaroja. Jo selätetyistä vastoinkäymisistä kertominen oli nuorille aikuisille tärkeää – se vahvistaa resilienssin ja pärjäämisen kokemusta.

Asiasanat: koulutus, työmarkkinat, epävarmuus, resilienssi, nuoret aikuiset, palvelut

HAASTAVAT NUORTEN KOULUTUS- JA TYÖMARKKINASIIRTYMÄT

Väestöltään vanhenevan yhteiskunnan huoli kohdistuu vahvasti nuoriin, erityisesti heidän koulutus- ja työelämäsiirtymiensä sujuvuuteen ja tulevaan tuottavuuteen. Perusasteen sekä toisen asteen jälkeiset koulutus- ja työelämäsiirtymät ovat selkeitä institutionaalisia siirtymiä, joissa nuoret joutuvat pohtimaan merkittäviä omakohtaisia valintoja (Tolonen & Aapola-Kari 2021). Samanaikaisesti toteutuu usein omilleen muutto (ks. Pulkkinen ym. tässä teoksessa). Näihin siirtymiin liittyy paljon yhteiskunnallisia odotuksia ja ohjausta mutta myös nuorten toiveita sekä epävarmuutta omista mahdollisuuksista. Vastuu yksilöllisistä valinnoista ja elämänkulusta – oman elämän navigoinnista – on korostunut jälkiteollisissa yhteiskunnissa (ks. Beck 1992; Leccardi 2008). Nuorilla aikuisilla on kuitenkin erilaisia sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia lähtökohtia ja resursseja etsiä paikkaansa yhteiskunnassa.

Työn ensisijaisuus itsenäisen aikuisuuden merkkinä ja taloudellisen turvan tuojana painottuu niin palveluissa kuin etuuksissakin. Nuorten työllistymismahdollisuuksiin vaikuttavat kuitenkin muita ikäryhmiä enemmän taloudelliset suhdanteet, ja taantumien ja kriisien vaikutukset näkyvät usein ensimmäisinä heidän tilanteessaan (Alatalo ym. 2017). Työelämää muokkaavat muun muassa alustatalouden yleistyminen, vuokratyösuhteet sekä jatkuva osaamisen kehittämisen vaatimus. Epätyypilliset työsuhteet sekä yrittäjämäiset työn muodot ovat yleistyneet, ja epävarma työmarkkina-asema on tavallista varsinkin uran alkuvaiheissa (Ojala ym.

2018). Lisäksi koulutustausta vaikuttaa työllistymismahdollisuuksiin; mitä alhaisempi koulutus, sitä alhaisempi työllisyysaste (Myrskylä 2017). Nuorten elämään ja suunnitelmiin vaikuttavat vahvasti myös maailmanlaajuiset kriisit (Helne & Hirvilammi 2021).

Epästandardeissa ja pitkittyvissä koulutus- ja työmarkkinasiirtymissä nuorilta vaaditaan usein vahvaa resilienssiä – kykyä uudistua, yrittää uudelleen, kehittyä ja kestää pettymyksiä sekä muuttaa omia suunnitelmia (vrt. Heinz 2003, 193–195; 2009, 392). Kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia resursseja omaavat nuoret voivat navigoida muutoksissa ja epävarmuuksissa ja tarttua uusiin mahdollisuuksiin paremmin kuin nuoret, joiden resurssit ovat vähäisempiä. Osa nuorista kärsii selkeästi pysyvien työsuhteiden vähäisyydestä. (Leccardi 2008; 2014; Määttä & Westerback 2022.)

Tarkastelemme artikkelissa pääasialliselta toiminnaltaan työttömien ja muussa tilanteessa olevien resilienssiä ja epävarmuuskokemuksia verrattuna opiskelijoihin ja työssä oleviin. Kysymme myös, millaisia epävarmuuksia ja vastoinkäymisiä nuoret aikuiset kohtaavat koulutus- ja työelämäsiirtymissään ja mitkä tekijät ovat auttaneet heitä ongelmien keskellä. Yhdistämällä resilienssin tarkastelu yhteisöllisten – lähiverkoston ja yhteiskunnallisten palvelujen – voimavarojen hyödyntämiseen laajennamme näkökulmaa yksilöstä sosiaaliseen tukeen. Aineistona hyödynnämme sekä laadullista seurantatutkimusaineistoa että vuoden 2022 Nuorisobarometriaineistoa.

EPÄVARMUUS, VASTOINKÄYMINEN JA RESILIENSSI KÄSITTEINÄ

Artikkelin käsitteistä epävarmuus on laaja ja epämääräinen, kun taas vastoinkäyminen kuvaa tapahtunutta yksilöitävää asiaa. Resilienssistä on hyötyä epävarmuuksienkin käsittelyssä (Cahill & Leccardi 2020), joskin useissa resilienssiä koskevissa tutkimuksissa painottuvat jo tapahtuneeseen vastoinkäymiseen, muutokseen tai yhteiskunnalliseen epäkohtaan liittyvä iskunkestävyys tai palautuminen (esim. Luthar & Cicchetti 2000; Schafer ym. 2009).

Epävarmuutta käsitteenä voidaan kutsua Yrjö Hailan (2014, 148) sanoin "ryväskäsitteeksi", sillä käsitteelle ei ole yksiselitteistä määrittelyä. Koulutus- ja työmarkkinasiirtymissä epävarmuuden käsitettä voidaan lähestyä rakenteellisen eli objektiivisen epävarmuuden ja nuorten henkilökohtaisten kokemusten eli subjektiivisen epävarmuuden näkökulmista (Saloniemi & Virtanen 2008). Rakenteellisen epävarmuuden tekee näkyväksi esimerkiksi nuorten muita korkeampi työttömyysaste sekä pitkittyneet koulutus- ja työmarkkinasiirtymät. Nuorten siirtymiä hidastavat erilaiset ilmiöt: esimerkiksi valinnanvaikeus lukuisten uravaihtoehtojen maailmassa, koulutukseen pääsyn haasteet, työmarkkinoiden muutokset ja nuorten usein kohtaama prekaari työmarkkinapositio (Tolonen & Aapola-Kari 2021; Ojala ym. 2018). Prekaareille eli epävarmoille työmarkkinoille on ominaista toimeentulon häilyvyys, työn määrä- ja osa-aikaisuus, heikot ja yrittäjämäiset työehdot, matala palkkaus ja tulevaisuuden ennakoimattomuus (Åkerblad 2014).

Pysyvien työsuhteiden ja elämänkulun tasaisen etenemisen murtumisesta kärsivät erityisesti heikoimmassa asemassa olevat nuoret (Leccardi 2014). Lauren Berlant (2011) puhuu jälkiteollisesta "elämästä ilman takeita", jossa sosiaalinen nousu, vakaat työ- ja ihmissuhteet sekä tasaarvoisuus ovat unelmia, mutta tarjolla vain harvoille. Nuorten koulutus- ja työmarkkinasiirtymiä tutkittaessa on osoitettu, että epävarmat ja pitkittyneet koulutus- ja työmarkkinasiirtymät heijastuvat myös nuorten aikuisten muille elämänalueille, kuten perheen perustamiseen (Mills & Blossfeld 2005, 17; Mortimer & Moen 2015, 121; Oinonen 2003, 136). Rakenteellisen epävarmuuden kuormittaessa nuorten koulutus- ja työmarkkinasiirtymiä onkin tärkeää tarkastella nuorten henkilökohtaisia kokemuksia ja ratkaisuja heidän luoviessaan koulutus- ja työmarkkinoilla.

Nuorten työmarkkinoiden ja tulevaisuuden epävarmuuksiin liittyvässä tutkimuksessaan Cahill ja Leccardi (2020) osoittavat, että vaikeuksia voittavan luonteen lujuuden sijaan resilienssi

tulee nähdä arkisena ja kollektiivisena voimavarana, kykynä nähdä nykyhetki ja tulevaisuus merkityksellisinä nojaamatta perinteisiin elämänkulkumalleihin. Schafer kumppaneineen (2009) esittää, että voidakseen vastata johonkin vastoinkäymiseen tai epäoikeudenmukaisuuteen yksilön tai ryhmän on ensiksikin tultava tietoiseksi tästä epäkohdasta. Tietoisuus syntyy sosiaalisissa suhteissa, vertaamalla tilannetta tärkeisiin viiteryhmiin. Jotta yksilö tai ryhmä lähtee aktivoimaan omia, verkostojen tai laajempia kollektiivisia resursseja vastoinkäymisistä tai epävarmuudesta selviytymiseen ja yli pääsemiseen, on vielä koettava, että asialle voi tehdä jotain. Vanhempana kohdatut kertaluonteiset vastoinkäymiset ovat helpommin käsiteltäviä, kun taas lapsuudessa koetuista, jatkuvista kielteisistä kokemuksista selviäminen vaatii enemmän toipumista ja tukea. (Schafer ym. 2009.)

Vaikeuksien käsittely vaatii usein filosofi Hannah Arendtin (2017) painottamaa sosiaalista kertomuksellisuutta, liittämistä omaan tarinaan. Vastoinkäymisten voimakkuus ja niiden ulottuminen eri elämänalueille vaikuttavat myös resilienssiprosessiin – koituuko vastoinkäymisistä elämänkulkua vahvasti suuntaavaa, kumuloituvaa huono-osaisuutta vai selviääkö yksilö, ryhmä tai yhteisö vaikeuksista (Schafer ym. 2009). Nuorten koulutus- ja työmarkkinoihin liittyvä rakenteellinen ja koettu epävarmuus voi vaikuttaa nuorten aikuisten elämään joko yhteiskuntaa koskevana havaintona tai omakohtaisena vastoinkäymisenä – esimerkiksi kun nuori ei pääse hakemaansa koulutukseen – tai useita vastoinkäymisiä eteen tuovana ja elämänkulkua lamaavana sekä tulevaisuuden suunnitelmia estävänä asiana. Kuviossa 1 esitämme yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta käsitteemme, joilla lähestymme nuorten aikuisten resilienssiä.

Barometristä tarkastelemme epävarmuuden ja resilienssin kokemusta pääasialliselta toiminnaltaan eri nuorten aikuisten ryhmissä. Seurantahaastatteluista tarkastelemme, millaisia epävarmuuksia ja vastoinkäymisiä nuoret aikuiset ovat kohdanneet koulutus- ja työelämäsiirtymissään. Edellä kuvaamamme teoreettisen ymmärryksen

KUVIO 1. NUORTEN AIKUISTEN RESILIENSSI KOULUTUS- JA TYÖMARKKINOILLA.

mukaan epävarmuuksia ja vastoinkäymisiä kohdattaessa, havaittaessa ja vaikutusmahdollisuudet tunnistettaessa aktivoidaan omia, läheisverkoston ja laajempia kollektiivisia resursseja (Schafer ym. 2009). Kysymme seurantahaastatteluaineiston valossa, millaisia omia ja läheisverkostojen voimavaroja nuoret ovat löytäneet luoviessaan koulutus- ja työmarkkinoilla. Millainen merkitys ammattilaisten toiminnalla on ollut epävarmuuksiin ja vastoinkäymisiin vastaamisessa? Kumpikin aineisto mahdollistaa yksilön – ei yhteisön tai yhteiskunnan – resilienssin tarkastelun, mutta näemme resilienssin olevan vahvasti yhteydessä sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen todellisuuteen, jossa nuoret kohtaavat koulutus- ja työmarkkinoiden mahdollisuuksia, epävarmuuksia ja epäkohtia.

AINEISTOT JA ANALYYSIT

Nuorisobarometriaineistoa käytetään artikkelissa syventämään tilasto-osiossa osoitettujen erojen tarkastelua pääasialliselta toiminnaltaan eri asemissa olevien ryhmien välillä. Luokittelu perustuu vastaajien itse valitsemiin vaihtoehtoihin.

Rajasimme tarkastelun 20–24- ja 25–29-vuotiaiden ikäryhmiin, koska sitä nuoremmissa ikäryhmissä koululaisten ja opiskelijoiden osuudet korostuvat ja työttömien ja muussa toiminnassa olevien määrä on vähäinen. Erityisenä kiinnostuksen kohteena tässä artikkelissa ovat juuri pääasialliselta toiminnaltaan työttömät ja muussa toiminnassa – eli esimerkiksi kuntoutuksessa tai sairaslomalla olevat ja välivuotta viettävät (yhteensä n=99). Heitä verrataan vastaavan ikäisiin opiskelijoihin (n=494) ja työssä oleviin (palkkatyössä tai yrittäjänä, n=653).

Nuorisobarometriaineistoa analysoitiin taustamuuttujien (äidinkieli, koulutustausta, vähemmistökokemukset) osalta ristiintaulukoin, ja luokkien välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin khi2-testillä. Resilienssipisteiden ja epävarmuuden kokemusten ryhmäkeskiarvojen eroja tarkastellaan yksisuuntaisella varianssianalyysillä, ja erojen tilastollisen merkitsevyyden testinä hyödynnämme F-testiä. Lisäksi tarkastellaan työttömien ja muussa toiminnassa olevien nuorten vastauksia nuorisobarometrikyselyn avokysymykseen: ”Millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä?”

Laadullisesta tutkimusaineistosta tarkastellaan koulutukseen ja työelämään liittyviä epävarmuuksia ja vastoinkäymisiä – niiden sisältöjä, ajallista muutosta sekä ratkaisuyrityksiä. Tutkimusaineisto on kerätty vuonna 2018 alkaneessa *Ohjaamoista työelämään* -seurantatutkimuksessa, jossa tarkastellaan nuorten kokemuksia koulutus- ja työmarkkinoilla. Vantaan ja Lahden Ohjaamoista tavoitettiin haastateltaviksi 40 yli 18-vuotiasta nuorta aikuista, jotka olivat asioineet Ohjaamossa vähintään kerran. Rajasimme aineiston tässä artikkelissa 29 nuoren aikuisen haastatteluihin (2018–2020, yhteensä 85 kpl), koska he osallistuivat seurantaan joko jokaisena kolmena vuotena (27 haastateltavaa) tai ensimmäisenä ja viimeisenä vuotena (2 haastateltavaa).

Haastatelluista 18 oli miehiä, 11 naisia. Ensimmäisenä vuotena haastateltujen iän keskiarvo oli 23,6 vuotta. Heistä suurin osa (17) oli suorittanut jonkin tai useamman ammatillisen tutkinnon, viisi oli suorittanut ylioppilastutkinnon, neljä korkeakoulututkinnon, ja pelkän peruskoulun varassa oli kolme haastateltavaa. Työttömiä työnhakijoita oli noin puolet haastatelluista, viidennes oli palkkatuella tai työkokeilussa eli TE-palvelujen työllistymistä tukevissa toimenpiteissä**,** saman verran opiskelemassa ja muutama töissä. Osa oli haastattelujen alkaessa ensimmäistä kertaa Ohjaamossa eikä sen jälkeen käyttänyt Ohjaamon palveluja, siksi emme määrittele heitä ryhmänä Ohjaamoon kiinnittyneiksi asiakkaiksi. (Ks. tarkemmin tutkimuksen toteutuksesta Määttä & Westerback 2022.) Haastatteluaineistoon on valikoitunut nuoria sosioekonomisesti monenlaisista taustoista, myös pitkäaikaista työttömyyttä kokeneita nuoria. Haastatteluaineisto on rajautunut yli 100 000 asukkaan kaupungeissa tai niiden liepeillä asuviin nuoriin aikuisiin.

Laadullinen aineisto mahdollistaa nuorten elämäntilanteiden muutosten tarkastelun. Aineistoa on analysoitu toisaalla elämänkulun näkökulmasta (Määttä & Westerback 2022) sekä palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta (Haikkola ym. 2021). Tässä hyödynnämme pitkittäisasetelmaa määrällisesti tarkastellessamme poimituista aineisto-otteista, lisääntyivätkö vai vähenivätkö nuorten aikuisten maininnat vaikeuksista vuosien edetessä sekä laadullisesti kuvatessamme nuorten ratkaisujen löytymistä tai löytymättömyyttä vuosien edetessä.

Laadullista aineistoa luettiin kokonaisuudessaan, ja siitä poimittiin tarkempaan analyysiin aineisto-otteet, joissa nuoret aikuiset puhuvat epävarmuudesta tai vastoinkäymisistä koulutus- ja työelämässä tai niiden siirtymissä. Tarkistimme, että poiminta on samankaltaista kummallakin tutkijalla. Koodasimme aineistoa siten, että erottelimme, koskiko vaikeus koulutusta vaiko työelämää ja mikä haastatteluvuosi oli kyseessä. Tarkempaan lukuun otettiin haastatteluotteet, joissa nuoret aikuiset kertovat ongelmien lisäksi, millä tavalla he ovat pyrkineet ratkomaan asiaa ja mitä resursseja he ovat aktivoineet vastatakseen epävarmuuksiin ja vastoinkäymisiin. Koodasimme vastaukset avun etsintää tai saamista koskeviin luokkiin: verkoston tuki, ammattilaisen tuki sekä

oma ratkaisu sen mukaan, keiltä he ovat saaneet tai toivoneet saavansa tukea kokemuksissaan. Aineistolainauksissa pseudonyymi kertoo sukupuolesta ja numero sen jälkeen haastatteluvuodesta (2018 = 1, 2019 = 2, 2020 = 3).

NUORISOBAROMETRIAINEISTON TULOKSET

Ikäluokkia 20–29-vuotiaat koskevassa Nuorisobarometri-aineistossa äidinkielenään suomea tai ruotsia puhuvista työttömiä tai muussa toiminnassa oli seitsemän prosenttia, muunkielisistä 13 prosenttia. Muunkieliset olivat siis yliedustettuina työttömien tai muussa toiminnassa olevien ryhmässä. (Ks. liite 1.) Koulutustaustan tarkastelu puolestaan osoittaa, että työttömien tai muussa toiminnassa olevien koulutusaste oli matalampi kuin työssä olevien. Työttömänä tai muussa toiminnassa olevista ammatillinen tai yhdistelmätutkinto oli suoritettuna tai meneillään lähes yhtä usein (44,9 %) kuin työssä olevilla (46,8 %), mutta korkeakoulututkintoa suorittavia tai suorittaneita heistä oli 21 prosenttia, kun taas työssä olevista 42 prosenttia. Työttömänä tai muussa toiminnassa olevista vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa oli 12 prosenttia, kun taas työssä olevista vain harvalla (1,7 %) ei ollut lainkaan peruskoulun jälkeistä tutkintoa. (Ks. liite 1.) Tämä on linjassa aiempien tutkimusten kanssa; korkeammin koulutetuilla on vakaampi työmarkkina-asema kuin matalasti koulutetuilla (Myrskylä 2017; Alatalo ym. 2017).

Tarkastelimme ristiintaulukoiden myös nuorten pääasiallista toimintaa suhteessa erilaisiin vähemmistökokemuksiin. Nuorisobarometrikyselyssä vähemmistökysymyksen kohdalla oli vaihtoehdot: etninen tausta, aatteellinen vakaumus, uskonnollinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, vammaisuus tai pitkäaikaissairaus sekä jokin muu vähemmistö. Opiskelemassa olevista nuorista 47 prosentilla oli vähintään yksi vähemmistökokemus. Työssä ja yrittäjänä olevista nuorista vähemmistökokemuksia oli 36 prosentilla, kun taas työttömillä tai muussa toiminnassa olevilla vähintään yksi vähemmistökokemus oli 53 prosentilla. Vähemmistökokemuksia omaavat ovat siis muita useammin työttömänä tai muussa toiminnassa. (Ks. liite 1.) Vuoden 2020 Nuorisobarometri-aineiston perusteella TE-palveluja ja Ohjaamon palveluja käyttäneistä, työllistymiseensä tukea hakeneista suuremmalla osalla oli vähemmistökokemuksia kuin näitä palveluja käyttämättömillä. Kokemukset palveluista olivat myös kriittisempiä, eli palveluissa ei vielä riittävästi huomioida heidän erityistarpeitaan. (Haikkola ym. 2021.)

Taulukossa 1 vertaamme 20–29-vuotiaiden opiskelijoiden, työssä olevien sekä työttömien tai muussa toiminnassa olevien resilienssiä

TAULUKKO 1. 20–29-VUOTIAIDEN OPISKELIJOIDEN, TYÖSSÄ OLEVIEN SEKÄ TYÖTTÖMIEN TAI MUUSSA TOIMINNASSA OLEVIEN RESILIENSSIN JA EPÄVARMUUDEN KOKEMUSTEN KESKIARVOT.

	Opiskelijana	Työssä/ Yrittäjänä	Työttömänä/ Muussa toiminnassa	Kaikki
CD-RISC 10	28,74	30,45	27,40	29,53
EPÄVARMUUDEN KOKEMINEN LIITTYEN…				
omaan terveyteen	2,08	1,83	2,16	1,96
toimeentuloon	2,35	1,99	2,52	2,17
opiskeluun	2,36	1,66	2,05	2,00
työn saamiseen	2,50	1,78	2,81	2,15
omaan tulevaisuuteen	2,48	2,16	2,59	2,32

F-testi, kaikkien p-arvo <0,001

CD-RISC 10 -mittarin (ks. luku Resilienssi tilasto-osiossa) pistekeskiarvolla (mitä pienempi keskiarvo, sitä heikompi tilanne) ja epävarmuuskokemuksia eri elämänalueilla (mitä suurempi keskiarvo, sitä heikompi tilanne) yksisuuntaisen varianssianalyysin keinoin. Ryhmien välillä on nähtävissä eroja niin resilienssipisteissä kuin epävarmuudessa.

Työttömänä tai muussa toiminnassa olevilla nuorilla oli vertailussa matalimmat CD-RISC 10 -pisteiden keskiarvot (27,40, kaikkien keskiarvo 29,53) eli ryhmän resilienssi oli muita matalampi. Työssä olevat saivat korkeimmat CD-RISC 10 -pisteet. Opiskelijoiden ryhmä jäi näiden kahden välimaastoon.

Epävarmuuden kokemisessa tulokset ovat samansuuntaisia. Työttömänä tai muussa toiminnassa olevat kokivat verrokkiryhmiä enemmän epävarmuutta liittyen omaan terveyteen (2,16, kaikkien keskiarvo 1,96), toimeentuloon (2,52 vrt. 2,17), työn saamiseen (2,81 vrt. 2,15) sekä omaan tulevaisuuteen (2,59 vrt. 2,32). Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että jo lyhyen aikaa työttömänä olleilla on työssä käyviin verrattuna enemmän stressiä sekä huolia taloudesta ja terveydestä, ja nämä hyvinvoinnin puutteet kasautuvat erityisesti pitkään työttömänä olevilla (Kauppinen ym. 2010, 239, 246–247). Ainoastaan opiskeluun liittyviä epävarmuuksia oli keskimäärin enemmän opiskelijoilla (2,36) kuin työttömänä tai muussa toiminnassa olevilla (2,05).

Nuorisobarometrin vastoinkäymisiä koskevassa strukturoidussa kysymyksessä[1] kaikkien nuorten vastauksissa korostuivat läheisen menettäminen, kiusaamiskokemukset koulussa ja muualla, mielenterveys- tai päihdeongelmiin avun hakeminen sekä toimeentulotuen saaminen eli taloudelliset ongelmat. Tilasto-osiossa tarkastellaan myös kasaantuneiden vastoinkäymisten määrää, ja se osoittaa, että työttömillä ja muussa toiminnassa olevilla nuorilla oli muita enemmän kasaantuneita vastoinkäymisiä (luku Vastoinkäymisten kasauntuminen tilasto-osiossa). Mikäli nuorelle kertyy useita ja vaikeita elämänkulkua suuntaavia vastoinkäymisiä vuosien varrella, eikä hän koe palautuvansa niistä, voidaan puhua huono-osaisuudesta (Schafer ym. 2009).

Avokysymyksen “millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä” vastauksissa korostuivat työttömien ja muussa toiminnassa olevien nuorten kohdalla erityisesti mielenterveyden ongelmat, kuten masennus ja sosiaalisten tilanteiden pelko. Osa vastanneista yhdisti nämä kielteisiin kokemuksiin oppilaitoksissa, ja monella ne myös rajasivat opiskelu- ja työkykyä. Vertasimme työttömien ja muussa toiminnassa olevien avovastauksia niiden kesken, joilla oli keskiarvoa korkeammat (yli 28 pistettä) ja matalammat (alle 26 pistettä) resilienssi-pisteet. Keskiarvoa korkeammat resilienssipisteet saaneet kertoivat enemmän jo päättyneistä vaikeuksista kuin matalammat resilienssipisteet saaneet. Voidaan arvioida, että keskellä vastoinkäymistä kokemus omasta resilienssistä on koetuksella. Kun vaikeudesta on päässyt yli, resilienssi ja usko omaan selviytymiseen jatkossakin vahvistuvat.

VASTOINKÄYMISET JA EPÄVARMUUDET SEURANNASSA

Keskeisimpiä seurantahaastatteluissa esille tulleita koulutus- ja työelämäsiirtymiin liittyviä vastoinkäymisiä nuorille aikuisille olivat vaikeus löytää omaa alaa, pitkittynyt työttömyys, epäreilut työehdot ja epäasiallinen kohtelu työelämässä. Kun tarkastelimme haastateltujen nuorten aikuisten epävarmuuskokemuksista ja vastoinkäymisistä kertomista eri vuosina, havaitsimme, että ne vähenivät ensimmäisen haastatteluvuoden jälkeen. Lisäksi havaitsimme, että koulutukseen liittyviä epävarmuuksia nuoret aikuiset nostivat esille joka vuosi vähemmän kuin työhön liittyviä (ks. liite 2, kuvio 1). Ne nuoret, joilla oli toistaiseksi vasta ylioppilastodistus tai muuten tarvetta vaihtaa ammattia, puhuivat ymmärrettävästi enemmän koulutukseen liittyvistä pulmista: ammatinvalinnasta, koulutushauista ja omista mahdollisuuksista.

Kun tarkastelimme kaikkien vuosien aineisto-otteita, joissa haastateltavat kertovat ratkaisujen etsinnästä, havaitsimme, että eniten haastatteluissa kerrottiin ammattilaisilta haetusta tuesta. Lähiverkostoilta haetusta tuesta aineistossa puhuttiin

hieman vähemmän kuin omista ratkaisuista, eikä lähiverkostolta haettu juurikaan ratkaisuja koulutusepävarmuuksiin (ks. liite 2, kuvio 2). Se, että nuori puhui haastatteluissa epävarmuuksista tai vastoinkäymisistä, tarkoitti usein sitä, että hän etsi niihin myös ratkaisuja. Useat haastatellut nuoret, jotka kokivat opintonsa sekä työelämänsä etenevän hyvään suuntaan, saattoivat puhua paljonkin hankaluuksistaan, osin toistaen menneitä epävarmuuden kokemuksiaan tai vastoinkäymisiään. He siis kokivat seurantahaastattelut paikaksi, jossa voi puhua hankalistakin kokemuksista ja kertoa, miten ovat niistä edenneet. Heille haastattelut vaikuttavat olleen vuosittainen todiste vaikeuksia voittavasta, etenevästä elämästä sekä omasta resilienssistä.

Vähiten hankaluuksistaan puhui kolme nuorta aikuista, joilla kaikilla oli vaikeuksia löytää paikkaansa työelämässä, lisäksi yhdellä heistä ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa. On mahdollista, että julkisessa keskustelussa ja palveluissa hahmottuvat huolet – tutkinnon puute, lyhyeen päättyvät työsuhteet ja toistuva työttömyys – eivät heille itselleen näyttäytynyt vastoinkäymisiksi, joihin he tarttuisivat. On mahdollista, etteivät he tunnistaneet niitä sellaisiksi (ks. Schafer ym. 2009) tai he eivät kokeneet seurantahaastatteluja sellaisiksi tilanteiksi, että olisivat avautuneet vaikeuksistaan. Yhteen vetäen voidaan todeta, että vastoinkäymisistä ja epävarmuuksista kertominen seurantahaastatteluissa ei kerro senhetkisistä ongelmista tai resilienssin puutteesta. Niistä saatetaan kertoa juuri siksi, että ne on jo selätetty, osana omaa elämäntarinaa (ks. Arendt 2017). Niistä puhumatta jättäminen ei myöskään kerro, etteikö koulutus- ja työelämäsiirtymiin liittyviä ongelmia voisi olla.

Seuraavaksi tarkastelemme seurantahaastattelujen valossa nuorten aikuisten ratkaisujen hakemista epävarmuuksiin ja vastoinkäymisiin omin, verkostojen sekä ammattilaisten voimavaroin.

NUORTEN AIKUISTEN OMAT RATKAISUT JA SELVIYTYMISKEINOT

Kun tarkastellaan nuorten aikuisten omia ratkaisuja koulutukseen ja työelämään liittyvissä epävarmuuksissa ja vastoinkäymisissä, tärkeäksi koettiin itseä kiinnostavaan, omaksi koettuun alaan panostaminen sekä meriittien hankkiminen koulutukseen tai työhön pääsemiseksi. Johanna kuvasi seurantahaastatteluissa elämänsä monia vastoinkäymisiä, kuten terveydellisiä esteitä sekä vanhempien avioeroa. Päällimmäisenä hänellä oli harmistus siitä, etteivät hänen koulutus- ja työasiansa yrityksistä huolimatta edenneet seurantavuosien aikana, eikä hän saanut mistään palvelusta apua niihin. Hän pohti, että ehkä kielikoulutus avaisi pääsyn toivottuun koulutukseen, vaikka se vaatisikin velan ottamista. Hän näkee itsensä väliinputoajaksi, jolla ei ole tarvittavia, työllistymistä auttavia suhteita ja välivuotensa, joita hänelle on työttömyyden ja terveysongelmien myötä tullut, esteenä elämässä etenemisessä. Yhteiskunta tuntui hänestä monella tavalla epäreilulta.

> Johanna, 3: Me (samaa ikäluokkaa olevat) ollaan huomattu, et täl hetkel, jos sä et oo suoraan saanu suhteilla työpaikkaa, jos sul on pari välivuotta, nii se on lähes mahotonta saada työtä ja koulupaikkaa. Tos kohtaa sulla ei oo kauheesti muita vaihtoehtoja, ku velkaantua. Tos kohtaa sun on pakko velkaantua ja panostaa ittees siihen, et sais ns. kokemuspisteitä ja vastaavaa.

Omiin ratkaisuihin kuuluu myös se, että nuori päätti olla tekemättä jotain, jotta voi keskittyä olennaisiin asioihin. Esimerkiksi nuori ei hakenut kesätöitä keskittyäkseen ylioppilaskirjoituksiin ja koulutushakuihin tai lopetti lisäopinnot, jotka vaativat sillä hetkellä liikaa, ja keskittyi saamaan yhden tutkinnon suoritettua ensin. Nuorille aikuisille oli tärkeää löytää omat kiinnostuksen kohteensa ja edetä niihin sekä karsia asioita, jotka kokivat turhiksi tai sillä hetkellä hankaliksi.

Työelämään liittyvissä ratkaisuissa korostui itselle sopivan työn etsintä. Esimerkiksi asiakastyö

tai tehdastyö saattoivat kuormittaa liikaa, mutta itsenäinen varastotyö tai ihmisten ohjaaminen saattoivat sopia paremmin itselle. Toisinaan esihenkilöt tai työyhteisö hankaloittivat työskentelyä; nuoret olivat kohdanneet huijaamista, uhkailuja, ulossulkemista ja huonoja työehtoja. Näissä vastoinkäymisissä itse työn sisältö saattoi auttaa jaksamaan ja pyrkimään vastuksista huolimatta eteenpäin. Toisenlaisiakin kokemuksia oli. Esimerkiksi Jennin ensimmäinen viikko ammatissa, johon hän oli juuri valmistunut, osoittautui hänelle isoksi vastoinkäymiseksi ja ammatilliseksi käännekohdaksi. Kohdalle sattui vaikeasti palveltava asiakas ja vihainen esihenkilö. Jenni lopetti työnsä ennen kuin se kunnolla alkoikaan.

> Jenni, 1: Sit se pomo vaan totes mulle, että parempi näin, et ei susta ois tähän hommaan varmaan ikinä ollukaan. Niin, ni sit siitä jäi sellain, tosi negatiivinen kokemus ja sellanen et mä en enää halua tehä niitä hommia, koska mä koen et mulla ei sitten se ammattitaito oo riittävää tai muuta, että silleen säälittää ku on kolme vuotta opiskellu sitä varten ja ottanu isot opintolainat ja näin poispäin ja sitten lytätään heti ensimmäises työpaikassa, vaikka siellä edellisessä kesätyössä oli kehuttu, että mä oon hirveen tehokas ja pystyn itsenäisesti työskentelemään ja näin poispäin ni. Emmä oo sen jälkeen uskaltanu hakee enää oman alani töitä.

Jennin oma ratkaisu oli jättäytyä pois ammatista. Ohjaamon tuella hän löysi ensimmäisen haastatteluvuoden jälkeen uuden koulutusalan ja kertoi kolmantena vuotena onnistuneista työkokemuksistaan oppisopimuspaikassa ja jatkoopiskelusuunnitelmistaan.

Kun työn saanti koettiin hankalaksi, osa nuorista korosti, että oma asenne on ratkaiseva vaikeuksia kohdatessa. He olivat omaksuneet omaa vastuuta painottavan näkökulman (esim. Leccardi 2008). Muutamalle nuorelle vapaaehtoistyö tai omat taiteelliset tai liikuntaprojektit toivat sisältöä elämään työelämän sijaan. Pääsääntöisesti kaikille nuorille työelämään pääsy ja vakaa asema työssä oli keskeinen tavoite. (Määttä & Westerback 2022.)

NUORTEN VERKOSTOT RATKAISUKEINONA

Koulutus- ja työmarkkinasiirtymissä kohdattujen epävarmuuksien keskellä nuorten keskeisiä verkostoja olivat oma perhe, ystävät sekä työelämän kautta hankitut verkostot. Haastattelujen perusteella lähiverkostojen tukea saatiin ja hyödynnettiin erityisesti työmarkkinasiirtymiin liittyvissä epävarmuuksissa. Verkostolta työnhakuun saatu tuki oli tyypillisesti konkreettista, kuten työpaikkailmoitusten etsimistä. Konkreettisen avun lisäksi nuoret kertoivat myös perheidensä antavan tukea esimerkiksi kannustamalla työnhaussa, kyselemällä kuulumisia ja iloitsemalla nuoren onnistumisista. Perheen tukea ei kuitenkaan aina koettu hyödylliseksi tai riittäväksi.

> Joni, 1: että periaattees kotoot vaan on tullu nää tyypilliset vaan, että sisulla se mennään ja kyllä se työpaikka tulloo sieltä kun tulloo. Että tällee näin. Tämmöstä [naurahtaa], että siellä aika surkeat ohjeet kyllä kieltämättä vähän siellä siinä suhteessa. Mut jos on justiinsa jotain työnhakua tai jotain tämmöst jotain, esimerkiks työhakemuksen kirjottaminen tai jotain tämmöstä, niin sit on tietysti saanu apua siihen niin. Mutta muuten sillä lailla aika vähän.

Osa nuorista koki perheen avun tungettelevaksi ja painostavaksi. Asenteet perheessä saattoivat olla hyvin erilaisia, kuten Ollin kohdalla.

> Haastattelija: Miten sun perhe suhtautu siihen, kun sä olit työttömänä?
> Olli, 1: Mun sisko ei tykännyt siitä yhtään. Se oli sillain, et sinä vaan siellä olet ihminen valtion loisena, mut mulla on siskon kaa muutenkin vähän ollut välillä hankaluuksia. Me jotenkin onnistutaan ärsyttämään toisiamme, koska musta tuntuu, että mä vähän meen vähän omia reittejä ajatuksissa ja sisko

> menee vähän normaalimpia reittejä. Sitten mun äiti oli vaan semmonen tuki. Tuki vaan sitä että muistat sitten hakea töitä ja tehdä tällasta ja tällasta, niin löydät työpaikan, mut enemmän oli huolissaan mun terveydestä kun työpaikan saamisesta.

Nuorten ystäviltään saama apu ja tuki käsitti myös työnhaussa auttamista, ansioluettelon ja hakemusten oikolukua, haastatteluihin valmistautumista ja työpaikkailmoitusten etsimistä. Toisaalta ystäviltäkään ei aina saatu riittävää tukea. Nuoret kertoivat jakavansa melko paljon huoliaan ystävilleen. Osa nuorista taas koki työnhaun olevan henkilökohtaista, eikä ystävien apu voikaan ulottua siihen. Jotkut nuoret taas mainitsivat, etteivät he halunneet puhua ystävien kanssa työnhakuun liittyvistä ongelmista, koska vapaa-aika ja rentoutuminen heidän kanssaan oli tärkeämpää (ks. myös Kivijärvi & Korkiamäki, tässä teoksessa).

Työpaikalla kohdatuissa haasteissa nuoret hyödynsivät ratkaisuissa apunaan erityisesti työyhteisöään. Kun työssä kohtasi haasteita esimerkiksi asiakastilanteissa, kokenut ja avulias työyhteisö oli tärkein resurssi. Esimerkiksi Amanda kyseli aktiivisesti palautetta ja kehitysehdotuksia työyhteisöltä omaan työsuoritukseensa ja samalla sanoi myös tutustuvansa tällä tavoin työkavereihin.

> Amanda, 1: Mä monesti ainakin mietin, et oonks mä jossain tilanteessa toiminu väärin, mutta sithän mä yleensä kyselen niiltä, sellasilta ketkä on siellä ollu pitkään töissä tai ketkä tietää asioista tai sitten pomoilta tai joiltain, että hei mitä mun ois pitäny tehdä, tai et miten tollasessa tilanteessa toimitaan.

Haastattelujen perusteella nuoret hyödynsivät lähiverkostojaan monipuolisesti hankaluuksia kohdatessaan mutta eivät aina saaneet riittävää tukea heiltä.

AMMATTILAISTEN TUKI RATKAISUYRITYKSENÄ

Osa haastatelluista nuorista aikuisista oli kokenut eri tukimuodoissa käymänsä keskustelut ratkaiseviksi edetessään oman alan löytymisen, opintojen tai työllistymisen polullaan. Toisinaan avun saamisen polut ovat mutkaiset ja pitkät, eikä kyse ole niinkään yhden palvelun tuomasta tuloksesta vaan eri palvelujen ketjusta ja yhteistyöstä nuoren kanssa (ks. Eskelinen & Valtakari 2020). Haastatellut olivat hakeneet apua Ohjaamon lisäksi muun muassa työkokeiluista, työpajoilta, työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (TYP), Nuotti-valmennuksesta sekä psykososiaalisesta tuesta tai terapiasta.

Jussi oli kokenut vuosien varrella keskustelut Ohjaamon TE-asiantuntijan kanssa uusia näkökulmia avaaviksi. Viimeisenä vuotena hän opiskeli uutta ammatillista tutkintoa ja oli tyytyväinen Nuotti-valmennuksen tukeen. Hänen etenemisensä mielekkäisiin opintoihin edellytti pitkää pohdintatukea erilaisista palveluista ja valmennuksista.

> Jussi, 3: No siis se (Nuotti-valmennus) tavallaan omasta mielestä vähä potkas mut just tähän hakemaan tämmöseen kouluun. Jos mä en ois ollu siin Nuotti-valmennukses, nii mä oisin ehkä jääny miettimään pidemmäks aikaa, et mitä mä haluun tehä. Mä aloin siellä enemmän miettiin, ku keskustelin näistä asioista, et mitä haluun tehä.

Useat nuoret kokivat eri palvelujen kannustaneen ja nopeuttaneen hyvien ratkaisujen löytymisessä ja koulutukseen kiinnittymisessä. Moni haastateltu nuori kertoi saaneensa erilaisista työllistymistä tukevista palveluista tai koulutuksista apua käytännössä, esimerkiksi työhakemusten tekoon. Monelle nuorelle keskeinen syy hakea ammatillista apua oli juuri työnhaku sekä koulutusalan valintaan liittyvät kysymykset.

Meitä kiinnostivat haastatteluotteissa myös maininnat, joissa nuoret kokivat jääneensä vaille tukea, jota he olivat hakeneet eri palveluista sekä

koulutusten piiristä. Saattoi myös olla niin, että yhdestä paikasta ei löytynyt apua, mutta toisesta löytyi. Seuraavassa haastatteluotteessa Miia kertoo, ettei saanut konkreettista apua työnhakuun TE-toimistosta.

> Miia, 1: Ku mä olin keväällä TE-toimistossa paljon tekemisissä, niin siel ei annettu mitään, ja siel vaan selitettiin jotain, et mitä sä oot tehny ja ootko hakenu töitä. Mut ei kerrottu, et miten niitä töitä haetaan.

Muutama nuorista koki, ettei apua saanut oikein mistään. He kokivat jääneensä yksin painimaan opintojen suorittamiseen sekä työllistymiseen liittyvien ongelmien kanssa. Osa nuorista taas koki saaneensa palveluista monipuolistakin apua, mutta ei kuitenkaan ratkaisevaa apua. Työnhaun harjoittelu ei riitä, jos kyse on suuremmista ongelmista.

> Haastattelija: Mitä tukee sä sait sielt TYP:istä?
> Joni, 1: No siellä niin justiinsa käytiin vähän näitä masennusoireita ja näitä, käytiin läpi ja sitten yritettiin saada justiinsa että ”pistetäänpä toi noin, noin, noin, CV:t kuntoon ja yritetään auttaa tässä työn hakemisessa ja tämmösissä näin”, mutta ei siinä sit kauheesti kumminkaan tullu sillä lailla, että. Et selkeesti nää tämmöset näin niin nää palvelee paljon paremmin siinä kohtaa, jos sillä nuorella on ihan oikeesti joku selkeä suunta, mitä lähtee tekemään, niin se auttaa. Tai ainakin on semmonen fiilis tullu näist tämmösistä (Ohjaamo-)tyyppisist palveluista, että nää ei ehkä riitä siinä kohtaa. Et siinä kohtaa sillä nuorella on selkeesti jotain isompaa ongelmaa siellä takana, joka estää tähän nää työhön menemisen tai muutenkin ylipäätään tämmöset.

Kolmantena haastatteluvuotena Joni kertoi olleensa Nuotti-valmennuksessa. Se meni ihan hyvin, mutta ratkaisevaa apua työllistymiseen ei löytynyt siitäkään.

> Joni, 3: Tosiaan menin siihen Nuotti-valmennukseen ja ihan hyvinhän se siinä meillä meni. Mutta, valitettavasti, ei mitään niinkun... Vaikka, sen aikanakin haettiin niitä töitä ja käytiin läpi kaikkia niitä, et kuinka hakea töitä ja tämmöstä näin, ei vaan valitettavasti mittään siitä tullu.

Joni oli kuitenkin päässyt opiskelemaan kolmatta tutkintoa, mutta oli huolissaan, tuottaako sekään tulosta työllistymisen suhteen, jonka hän koki avaimena muuhunkin elämään. Tunnistettu huoli ja epävarmuus tulevaisuudesta saivat nuoret etsimään apua. Osa koki erityisesti mielenterveysavun saamisen hankalaksi.

> Jouni, 3: Huomasin tossa kesällä pienellä koesoitolla, että akuutti mielenterveyspalveluihin sai oottaa puoli tuntia ja sen jälkeen, kun pääsee läpi, niin ohjataan jonottamaan kuukausi tapaamista, akuuttitilanteessa.

Nuorten kokemukset osoittavat, että palvelut, joissa voi ilman lähetettä puhua vaikeuksistaan ja saada niiden käsittelyyn uutta perspektiiviä ja tukea, ovat tärkeitä, mutta elintärkeää olisi myös vankemman tuen saanti, kun siihen on tarve (ks. Suurpää ym. tässä teoksessa).

YHTEENVETOA TULOKSISTA

Nuorisobarometriaineiston analyysi, jossa vertailtiin pääasialliselta toiminnaltaan erilaisia ryhmiä, osoittaa, että työttömillä sekä muussa toiminnassa olevilla oli vähemmän koulutusta, useammin vähemmistökokemuksia, ja heissä oli enemmän muunkielisiä verrattuna opiskelijoihin ja työssä oleviin. Kun työttömien ja muussa toiminnassa olevien arviota resilienssistään ja epävarmuutta eri elämänalueilla verrattiin työssä oleviin sekä opiskeleviin, havaitsimme, että työttömänä sekä muussa toiminnassa olevien keskiarvot olivat muita heikompia. Työttömyys heikentääkin eri tavoin hyvinvointia (Kauppinen ym. 2010). Myös opiskelijoiden tulokset olivat kauttaaltaan heikommat kuin työssä olevien, ja he kokivat

muita vertailuryhmiä enemmän epävarmuutta opiskeluista. Opiskeluaikaan liittyy siis myös monia haasteita taloudesta tulevaisuuden epävarmuuksiin.

Haastatellut nuoret aikuiset kokivat työelämään sekä opintoihin pääsemiseen liittyvät vaikeudet usein raskaina. Keskeisiä vastoinkäymisiä heillä olivat ammatinvalinnan vaikeudet, työttömyys sekä työsuhteissa ja -yhteisöissä koettu epäreilu kohtelu. Erityisen raskaaksi nuoret kokivat, jos he eivät saaneet apua pitkittyneisiin ongelmiin, joissa vaikeudet saada opiskelu- ja työpaikka liittyivät mielenterveyden haasteisiin. Ennen kuin koulutus- ja työelämäsiirtymät ovat mahdollisia, tarvitsee usein ratkoa arkielämään, asumiseen, jaksamiseen ja terveyteen liittyviä kysymyksiä (ks. Määttä ym. 2016). Teoriataustaamme peilaten ratkaisujen löytämiseksi on tärkeää ensinnäkin tunnistaa epäkohta ja etsiä muutosta ja tukea tilanteeseen (Schafer ym. 2009). Harvoin epäkohdat ovat vain yksilöllisiä, nuoren omiin kykyihin ja voimavaroihin liittyviä. Vastuu yhteiskunnallisten epäkohtien, kuten heikkojen työehtojen, tunnistamisesta kuuluu myös nuoria tukeville palveluille.

Seurantahaastattelut osoittivat, että useimpien nuorten aikuisten elämäntilanteet ja "pääasiallinen toiminta" vaihtelivat paljonkin vuosien varrella (Määttä & Westerback 2022). Pulmia ja vastoinkäymisiä oli paljon. Kertomukset epävarmuuksista ja vastoinkäymisistä vähenivät kuitenkin vuosien varrella; useat nuoret löysivät mielekkään opiskelu- tai työpaikan ja kokivat etenevänsä hyvään suuntaan. Osa nuorista taas koki toistuvasti hankaluuksia oman alan ja työpaikan löytämisessä, vaikka se oli heille keskeinen tavoite.

Keskityimme seurantahaastattelujen analyysissä erityisesti aineisto-otteisiin, joissa kerrottiin ratkaisujen etsinnästä, joten useat nuorten aikuisten kertomat hankaluudet jäivät analyysissä sivummalle. Nuorten aikuisten omissa ratkaisuissa korostuivat oman kiinnostuksen etsintä ja voimavaroista huolehtiminen. Vaikeuksissa nuoret pyrkivät etenemään omien toiveiden suuntaan, usein tulkiten tilanteensa reunaehtoja ja yhteiskunnallisia epäkohtia. Omilta verkostoilta, ystäviltä, perheeltä sekä työyhteisöltä saatua tukea hyödynnettiin erityisesti työelämän kysymyksissä. Koulutusvalinnat ovat haastavia, ja niissä nuoret kaipaavat erityisesti koulutusjärjestelmän tuntevaa tukea. Verkostoilta saadussa tuessa korostui vertaistuki, konkreettinen apu ja kannustava ilmapiiri. Osa nuorista koki lähiverkostojen asenteet ja tuen painostaviksi tai työnhakuun liittyvät asiat niin henkilökohtaisiksi, ettei niihin voi pyytää apua lähiverkostolta.

Ammattilaisilta saadussa tuessa korostui yksityiskohtaisen tilanteen selvittelyn ja käytännöllisen avun ja neuvon tarve. Ylimalkaiset tarkistukset siitä, onko nuori hakenut koulutus- tai työpaikkaa eivät auta, jos nuori ei tiedä miten toimia. Osa nuorista koki, ettei riittävää tukea ole tarjolla koulutus- ja työelämäsiirtymissä eikä mielenterveyden haasteisiin, vaikka apua etsii ja pyytää. Osa taas koki saaneensa eri palveluissa paljonkin tukea mutta ei kokenut tilanteensa helpottavan. Silloin voi katse kääntyä omiin epäonnistumisiin rakenteellisten epäkohtien sijaan. Nuori voi olla melko tyytyväinen palveluun, mutta tyytymätön itseensä ja omaan etenemättömyyteensä.

Yhteenvetona Nuorisobarometri- ja seurantahaastatteluaineistojen analyysista voi todeta, että nuoret kokevat usein epävarmuutta ja vastoinkäymisiä poluillaan kohti työmarkkinoita. Nuoret tarvitsevat resilienssiä, joka omien voimavarojen lisäksi vaatii nuoren lähiyhteisön sekä yhteiskunnallisen palveluverkoston aktivoimista käytännönläheiseen tukeen.

POHDINTAA: ELÄMÄÄ KOULUTUS- JA TYÖMARKKINASIIRTYMIEN EPÄVARMUUKSIEN JA VALINTOJEN KESKELLÄ

Nuorilla aikuisilla on erilaisia lähtökohtia etsiä paikkaansa koulutuksessa ja työelämässä. Vanhemmilta ja kavereilta saatu tuki vaihtelee, samoin oppilaitoksista ja palveluista saatu tuki, sen osuvuus ja oikea-aikaisuus sekä asuinalueen mahdollisuudet. Ne Nuorisobarometriin vastanneet sekä seurantahaastatteluihin osallistuneet nuoret aikuiset, jotka kokivat eniten vastoinkäymisiä

koulutus- ja työelämäsiirtymissään sekä palvelujen kyvyttömyyttä auttaa, tarvitsevat erityistä panostusta yhteiskunnassa. On syytä kysyä, millaiset yhteiskunnallisen osallisuuden kentät ovat heille mahdollisia. Onko tarjolla vain toistuvaa palvelukarusellia, yrittämistä ja epäonnistumisia sekä epävarmuutta tulevaisuudesta?

Tarkastelimme resilienssiä prosessina, jossa epäkohdan havaitseminen perustuu vertaissuhteisiin ja on siten kollektiivista ja yhteiskunnallista. Havaittuun epäkohtaan tai epävarmuuteen vastaaminen omin, lähiverkoston ja ammattilaisten voimavaroin edellyttää tätä havaitsemista (Schafer ym. 2009). Valotamme seurantahaastatteluaineistolla, miten nuoret pyrkivät vastaamaan kohtaamiinsa haasteisiin. Jo ylitettyjen vaikeuksien kertaaminen sekä selviytymistä tukeneiden ratkaisujen pohtiminen vahvistivat tunnetta omasta resilienssistä.

Samalla tavalla kuin elämän ja työmarkkinoiden epävarmuus on rakenteellista ja vaikuttaa yksilöön tai tietyt yhteiskunnalliset epäkohdat koskettavat laajaa nuorten joukkoa, resilienssikin on nähtävä sidottuna sosiaaliseen ympäristöön. Koulutukseen ja työelämään liittyvissä epävarmuuksissa luovimisessa ja vastoinkäymisiin vastaamisessa ei ole kyse vain yksilön ominaisuuksista ja ratkaisuista, vaan laajemmasta yhteisön ja yhteiskunnan toimivuudesta.

VIITTEET

1 ”Elämässä voi tulla vastaan erilaisia vaikeuksia. Onko jotain seuraavista tapahtunut sinulle? Olen… ollut kiusattu koulussa, kokenut kiusaamista muualla, menettänyt tärkeän läheisen, hakenut hoitoa mielenterveysongelmiin tai päihdeongelmiin, ollut tekemisissä lastensuojelun sosiaalityön kanssa minun asioissani, ollut vankilassa, saanut maksuhäiriömerkintöjä, saanut toimeentulotukea.”

LÄHTEET

Alatalo, Johanna & Mähönen, Erno & Räisänen, Heikki (2017) *Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus*. TEM-analyyseja 76/2017.

Arendt, Hannah (2017 [1958]) *Vita activa – Ihmisenä olemisen ehdot.* Tampere: Vastapaino.

Beck, Ulrich (1992) *Risk Society – Towards a New Modernity.* London: Sage.

Berlant, Lauren (2011) *Cruel Optimism.* Durham: Duke University Press.

Cahill, Helen & Leccardi, Carmen (2020) Reframing Resilience. Teoksessa Johanna Wyn & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (toim.) *Youth and the New Adulthood. Generations of Change.* Singapore: Springer. 67–81.

Eskelinen, Juha & Valtakari, Mikko (2020) Menetelmällisistä haasteista työllisyysvaikutusten arvioinnissa – kokemuksia viimeaikaisista arvioinneista. *Työpoliittinen aikakauskirja* 3/2020, 19–27.

Haikkola, Lotta & Määttä, Mirja & Toiviainen, Sanna & Uusikangas, Silja (2021) Työllistymistä edistävien palvelujen yhdenvertaisuus nuorten näkökulmasta. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020.* Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 111–132.

Haila, Yrjö (2014) Epävarmuus politiikassa, politiikan epävarmuus. Teoksessa Liisa Häikiö & Helena Leino (toim.) *Tulkinnan mahti. Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin.* Tampere: Tampere University Press, 147–175.

Heinz, Walter (2003) From work trajectories to negotiated careers. The contingent work life course. Teoksessa Jeylan Mortimer & Michael Shanahan (toim.) *Handbook of the life course.* New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers & Springer, 185–204.

Heinz, Walter (2009) Structure and agency in transition research. *Journal of Education and*

Work 22 (5), 391–404.

Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli (2021) *Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot.* Helsinki: Kelan tutkimus.

Kauppinen, Timo M. & Saikku, Peppi & Kokko, Riitta-Liisa (2010) Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi.* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 234–250.

Leccardi, Carmen (2014) Young people and the new semantics of the future. *SocietàMutamentoPolitica* 5 (10), 41–54.

Leccardi, Carmen (2008) New biographies in the 'risk society'? About future and planning. *Twenty-First Century Society* 3 (2), 119–129.

Luthar, Suniya S. & Cicchetti, Dante (2000) The construct of resilience: implications for interventions and social policies. *Dev Psychopathol* 12 (4), 857–85.

Mills, Melinda & Blossfeld, Hans-Peter (2005) Globalization, uncertainty and early life course. A theoretical framework. Teoksessa Hans-Peter Blossfeld & Erik Klijzing & Melinda Mills & Karin Kurz (toim.) *Globalization, Uncertainty and Youth in Society.* London: Routledge, 1–23.

Mortimer, Jeylan & Moen, Phyllis (2015) The Changing Social Construction of Age and the Life Course: Precarious Identity and Enactment of "Early" and "Encore" Stages of Adulthood. Teoksessa Jeylan T. Mortimer & Michael Shanahan (toim.) *Handbook of the life course.* Volume II. Springer International Publishing, 111–129.

Myrskylä, Pekka (2017) *Katoavat työpaikat – Työllisten määrän ja rakenteen kehitys Suomessa 1987–2015*. Helsinki: SAK.

Määttä, Mirja & Asikainen, Elina & Saastamoinen, Mikko (2016) Tukeminen ja pakot nuorten vaikeutuneissa koulutussiirtymissä. *Nuorisotutkimus* 34 (1), 18–34.

Määttä, Mirja & Westerback, Frida (2022) Nuoret aikuiset työmarkkinoilla ja niiden kynnyksellä – Elämänkulun näkökulma. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 22–38.

Oinonen, Eriikka (2003) Extended present, faltering future: Family formation in the process of attaining adult status in Finland and Spain. *Young* 11 (2), 121–140.

Ojala, Satu & Nätti, Jouko & Lipiäinen, Liudmila (2018) Types of temporary employment: an 8-year follow-up of labour market attachment. *Social Indicators Research* 138 (1), 141–163.

Saloniemi, Antti & Virtanen, Pekka (2008) Joustavan huomisen varjossa? Työn epävarmuuden ulottuvuudet ja tulevaisuusodotukset. Teoksessa Tuula Heiskanen & Minna Leinonen & Anu Järvensivu & Simo Aho (toim.) *Kohti uutta työelämää? Tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen.* Tampere: Tampere University Press, 78–109.

Schafer, Markus & Shippee, Tetyana & Ferraro, Kenneth (2009) When Does Disadvantage Not Accumulate? Toward a Sociological Conceptualization of Resilience. *Schweiz Z Soziol* 35 (2), 231–251.

Tolonen, Tarja & Aapola-Kari, Sinikka (2021) Nuorten toisen asteen koulutusvalinnat: pääomat, strategiat ja koulutuksellisen arvon muotoutuminen. *Sosiologia* 58 (2), 117–133.

Åkerblad, Leena (2014) *Epävarmuuden tuolla puolen – Muuttuvat työmarkkinat ja prekaari toimijuus.* Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

LIITE 1.

TAULUKKO 1. 20–29-VUOTIAIDEN PÄÄASIALLINEN TOIMINTA ÄIDINKIELEN MUKAAN.

	Opiskelija	Työssä / Yrittäjänä	Työtön / Muu	Yhteensä, n
suomi & ruotsi	39 %	54 %	7 %	100 %, 1121
muu kieli	44 %	43 %	13 %	100 %, 126
n	495	653	99	100 %, 1247

Khiin neliö -testi: <0,05

TAULUKKO 2. 20–29-VUOTIAIDEN TYÖSSÄ OLEVIEN SEKÄ TYÖTTÖMÄNÄ TAI MUUSSA TOIMINNASSA OLEVIEN NUORTEN AIKUISTEN KOULUTUSTAUSTAT.

	Työssä tai yrittäjä	Työtön / Muu	Yhteensä
ei opiskele eikä tutkintoa	1,7 %	12,2 %	3,1 %
lukiossa tai ylioppilas	9,6 %	22,4 %	11,3 %
ammatilliset opinnot tai tutkinto	42,4 %	37,8 %	41,8 %
yhdistelmäopiskelija tai yhdistelmätutkinto	4,4 %	7,1 %	4,8 %
ammattikorkeakouluopiskelija tai -tutkinto	21,6 %	12,2 %	20,4 %
yliopisto-opiskelija tai -tutkinto	20,2 %	8,2 %	18,6 %
Yhteensä, n	100 %, 653	100 %, 98	100 %, 751

Khiin neliö -testi: <0,001

TAULUKKO 3. 20–29-VUOTIAIDEN OPISKELIJOIDEN, TYÖSSÄ KÄYVIEN SEKÄ TYÖTTÖMÄNÄ TAI MUUSSA TOIMINNASSA OLEVIEN VÄHEMMISTÖKOKEMUKSET.

	Opiskelija	Työssä/Yrittäjänä	Työtön/Muu	Yhteensä
Ei vähemmistökokemusta	53,3 %	64,5 %	47,5 %	58,7 %
Vähintään yksi vähemmistökokemus	46,7 %	35,5 %	52,5 %	41,3 %
Yhteensä, n	100 %, 495	100 %, 653	100 %, 99	100 %, 1247

Khiin neliö -testi: <0,001

LIITE 2. NUORTEN AIKUISTEN MAININNAT KOULUTUKSEEN JA TYÖHÖN LIITTYVISTÄ EPÄVARMUUKSISTA JA VASTOINKÄYMISISTÄ HAASTATTELUVUOSITTAIN.

AINEISTON KOULUTUKSEEN JA TYÖHÖN LIITTYVÄT EPÄVARMUUSOTTEET HAASTATTELUVUOSITTAIN (KPL)

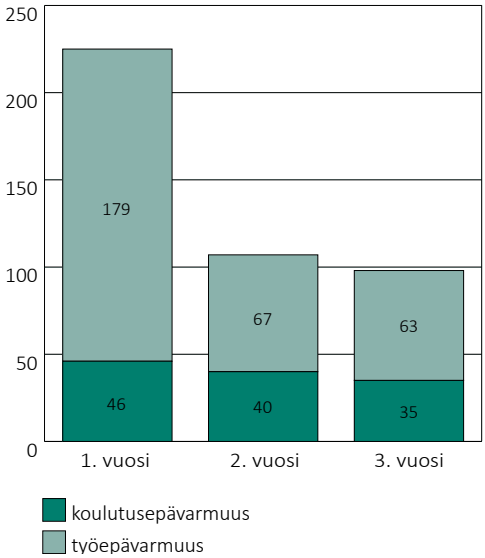

LIITE 3. NUORTEN AIKUISTEN ERI TAHOILTA HAKEMA TUKI (MAININTOJEN MÄÄRÄ).

EPÄVARMUUKSIIN HAETTUJEN RATKAISUJEN MÄÄRÄ TAHOITTAIN

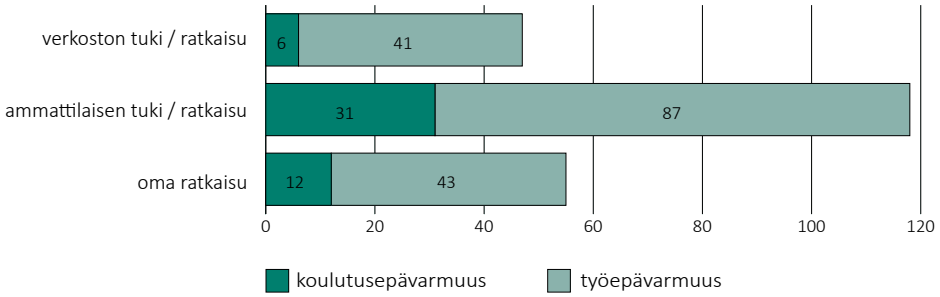

NÄKÖKULMAT

KUNNALLISEN NUORISOTYÖN MAHDOLLISUUDET NUORTEN LÄHIYHTEISÖJEN TUKEMISESSA

PAULIINA LAHTINEN

Nuorisobarometrin tulosten valossa on syytä korostaa kunnallisen nuorisotyön osaamista ja asiantuntemusta nuorten sosiaalisten suhteiden vahvistamisessa. Nuorisotyön keskiössä on nuorisolähtöinen sekä ryhmä- ja yhteisölähtöinen työote, jonka avulla voidaan tukea nuorten hyvinvointia ja resilienssiä sekä nuorten lähisuhteiden rakentumista. Nuorten hyvinvoinnin edistämiseen sisältyvät osallisuus, yhdenvertaisuus ja yhteisöllisyys sekä suurempana tavoitteena nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen (Nuorisolaki 2016; Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus 2020).

Kunnallisen nuorisotyön toimintaympäristöt ovat monipuolistuneet ja laajentuneet erityisesti ehkäisevän työn näkökulmasta. Nuorisotilojen lisäksi nuoria kohdataan muun muassa kouluissa ja oppilaitoksissa, kaduilla, kauppakeskuksissa, verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Nuorisotyöllä on entistä enemmän potentiaalia ja edellytyksiä suunnata toimintaa nuorten arkiympäristöihin sekä lähiyhteisöihin. Tuorein Nuorisobarometri tarjoaa jälleen hyödyllistä tietoa nuorista ja useasta kunnallista nuorisotyötä koskettavasta teemasta. Yhteen nivoutuvat erityisesti kaveri- ja lähisuhteet sekä yksinäisyyden, kiusaamisen ja erilaiset ryhmiin kuulumisen kokemukset. Tekstissäni keskityn näihin teemoihin, joihin nuorisotyön osaamista ja asiantuntijuutta tarvittaisiin ja voitaisiin enemmän hyödyntää. Pohdin lisäksi, miten nuorisotyöllä voitaisiin entistä paremmin tukea nuorten resilienssiä ja hyvinvointia.

Tärkeänä teemana Nuorisobarometrissä nousee esille myös kiusaaminen, jonka ennaltaehkäisy sekä laajemmin yhteisöllisyyden edistäminen esimerkiksi ryhmädynamiikan tukemisen menetelmin ovat nuorisotyön keskeistä osaamista. Nuorisotyön toiminnalla voidaan tukea nuoria tulemaan yhteisöjen jäseniksi; edistää ryhmäytymistä, kaveritaitoja ja lähisuhteita sekä tarjota ja mahdollistaa erilaista vapaa-ajan toimintaa. Kaikille avointa nuorisotyötä tehdään esimerkiksi nuorisotiloilla, kouluissa, harrastusryhmissä sekä verkossa. Nuoren lähisuhteita voitaisiin tukea entistä tiiviimmällä yhteistyöllä myös vanhempien kanssa sekä toimimalla monipuolisesti nuorten eri arki- ja oppimisympäristöissä. (Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus 2020; Hoikkala & Kuivakangas 2017; Kiilakoski & Kinnunen 2017, 112–113.)

KENELLE NUORISOTYÖTÄ TEHDÄÄN? – NUORISOTYÖN PALVELUIDEN SAATAVUUDESTA

Nuorisobarometrin haastatteluissa nuoret nostivat esiin läheisen menetyksen, perheen ongelmat, parisuhteet sekä oman mielenterveyden haasteet omaan elämäänsä liittyvinä keskeisimpinä vaikeuksina. Vaikeuksista selviytymiseen puolestaan vaikuttivat kaveri- ja lähisuhteet. Yleisesti ottaen on kiinnostavaa, että keskeisessä asemassa vaikeuksista selviytymisessä olivat omat läheiset ja lähisuhteet. Tämä ei ehkä ole yllättävä tieto, mutta se on merkittävä nuorisotyön tekemisen, kehittämisen ja suuntaamisen kannalta, mikäli halutaan pitkäjänteisesti edistää nuorten hyvinvointia. Nuorisobarometrin mukaan nuoret löysivät tukea myös muista yhteisöistä, kuten sukulaisista, harrastusryhmistä sekä parisuhteista. Huolestuttavimpia nostoja Nuorisobarometrin aineistossa olivat niiden nuorten tilanteet, joilla oli taustallaan useampi vähemmistökokemus. Yleisesti vähemmistötausta ja naissukupuoli vaikuttivat resilienssin kokemiseen heikentävästi. Myös Kouluterveyskyselyn mukaan yläkouluikäisten tyttöjen ja toisella asteella opiskelevien nuorten naisten ahdistuneisuus on lisääntynyt

kymmenen prosenttiyksikköä vuodesta 2019 vuoteen 2021 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022).

Ryhmään kuuluminen ja mielekäs vapaa-aika lisäävät hyvinvointia. Lisäksi kiinnittyminen erilaisiin harrastuksiin ja vapaa-ajan ryhmiin voivat edistää kuulumisen, mukana olemisen ja osallisuuden kokemuksia. Nämä ovat myös keskeistä nuorisotyön osaamista, mutta onko nuorisotyön toimintaa tarjolla kaikille? Nuorisobarometrin mukaan tyytyväisyydessä vapaa-aikaan on tapahtunut pientä laskua vuosien 2018 ja 2022 välillä. Tulosten mukaan myös ryhmätoimintoihin osallistuminen vähenee 20-vuotiailla. Mistä nämä asiat johtuvat ja millainen on tarjonta kyseiselle kohderyhmälle? Useammassa kunnassa nuorisotyön varsinainen kohderyhmä avoimessa vapaa-ajan toiminnassa rajoittuu alle 18-vuotiaisiin. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021 -aineiston mukaan noin puolessa kunnista työskenneltiin ainoastaan alle 18-vuotiaiden kanssa ja kolmannes kunnista rajasi nuorisotyön palvelut kokonaan alaikäisille. Viidennes ilmoitti nuorisotyön kohderyhmäksi myös 29-vuotiaat. Pääsääntöisesti nuorisotoimet tavoittivat toiminnallaan 13–17-vuotiaita nuoria. (Kivijärvi ym. 2022, 22–24.)

Peruspalveluiden arvioinnin (Aluehallintovirasto 2021, 12) mukaan nuorisotilojen määrä on laskenut viime vuosina koko maassa. Joissain pienemmissä kunnissa nuorisotyön palveluja toteutetaan alle yhden henkilötyövuoden työntekijäresurssilla. Myös valtakunnallisesti nuorisotyön palveluiden saatavuudessa ja resursoinnissa on parannettavaa. (Aluehallintovirasto 2021.) Nuorten aikuisten tavoittaminen avoimen nuorisotyön keinoin on suurelta osalta resurssikysymys. Vuoden 2020 Nuorisobarometrin haastatteluun vastanneet 15–29-vuotiaat kokivat erityisesti nuorten aikuisten (18–28-vuotiaiden) palvelut melko riittämättöminä nuorisopalveluiden osalta (Tormulainen 2020, 135; Berg & Myllyniemi 2021, 31). On melko todennäköistä, että nuorten aikuisten kohderyhmiä tavoittavat kunnallisen nuorisotyön palvelut ovat kohdennettuja palveluita (kuten etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta). Etsivän nuorisotyön tarjoama ryhmätoiminta keskittynee pääsääntöisesti heidän omiin "asiakkaisiinsa" eli heihin, joilla on jokin tuen tarve. Lisäksi kohdennettuun nuorisotyöhön osallistuminen on poissuljettua päiväsaikaan työssä tai opinnoissa oleville. Maksutonta ja ilta-aikaan tapahtuvaa avointa harrastus- tai ryhmätoimintaa yli 18-vuotiaille vaikuttaisi olevan haasteellista löytää. Tällainen käsitys on itselleni muodostunut työskennellessäni nuorisotyön aluekoordinaattorina Keski-Suomessa. Korona-aikaan toteutetussa nuorille suunnatussa tutkimuksessa havaittiin, että 18–21-vuotiaiden vastanneiden joukosta löytyi noin 6 prosenttia sellaisia nuoria, joilla ei ollut kontaktia nuorisotyöhön mutta joita olisi kiinnostanut osallistua toimintaan (Kiilakoski ym. 2022). Vaikuttaisi siltä, että joitain nuoria aikuisia saattaisivat nuorisotyön palvelut kiinnostaa, mutta kyseiselle ikäryhmälle ei ole sopivaa toimintaa tarjolla.

LÄHISUHTEIDEN TUKEMISTA NUORISOTYÖN KEINOIN JA MENETELMIN

Nuorisobarometrin aineistossa muita enemmän yksinäisyyttä kokivat naiset, työttömät sekä vähemmistökokemuksia omaavat nuoret. Kokemus kuulumisesta useampaan vähemmistöön voi haastaa nuorta entisestään, erityisesti jos ei tunne yhteenkuuluvuutta mihinkään porukkaan. Korona-aika on lisännyt yksinäisyyden kokemuksia myös Kouluterveyskyselyn perusteella kaikilla vastaajaryhmillä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Nuorisobarometrin mukaan erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten kiinnittyminen kaveripiireihin on haasteellista. Tämä olisi kuitenkin merkityksellistä kotoutumisen ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmista. Miten nuorisotyö voisi tukea yhteisöllisyyttä ja kaverisuhteiden rakentamista tai esimerkiksi maahanmuuttajanuorten pääsemistä mukaan toimintoihin? Nuorisotyön oletettu matala kynnys riippunee myös siitä, millä kielellä palveluja tuotetaan ja miten saadaan uusia nuoria toimintoihin mukaan (tai kehittämään niitä itse).

Jotta nuorten hyvinvointia pystyttäisiin tukemaan laajasti lähiyhteisöissä tehtävällä työllä, tulisi avoimeen nuorisotyöhön lisätä selkeästi enemmän resursseja. Samalla tulisi kehittää kuntarajat ylittävää yhteistyötä, jotta nuorisotyön palveluita olisi yhdenvertaisesti saatavilla myös pienimmissä kunnissa laajemmille kohderyhmille. Myös eri toimijoiden (kunnat, sote-toimijat sekä järjestöt) välisellä koordinoidummalla yhteistyöllä voitaisiin saada järjestymään monipuolisempia palveluita kohderyhmien tarpeet huomioiden. Nuorten yhteisöllisyyttä sekä lähi- ja kaverisuhteita edistävä toiminta voisi osaltaan tuoda helpotusta niille nuorille (ja nuorille aikuisille), joiden verkostot ovat vähäiset. Tällaisia syitä voivat olla esimerkiksi muuttaminen pois kotipaikkakunnalta tai se, että omalta paikkakunnalta ei löydy sopivaa toimintaa tai vertaisryhmiä.

Sukupuolittuneen yksinäisyyden ehkäisemistä (ja osin korjaamista) voitaisiin toteuttaa esimerkiksi sukupuolisensitiivisellä nuorisotyöllä. Aiheesta on hyviä kokemuksia ja esimerkkejä eri toimijoilla (muun muassa erilaiset kohdennetut ryhmät tytöille tai tytöiksi itsensä kokeville sekä tyttöjen ja poikien talot). Lisäksi kohdennettua työtä tehdään eri vähemmistöihin kuuluvien nuorten parissa. Sukupuolisensitiivinen ja sateenkaareva työ sekä maahanmuuttajanuorten kanssa tehtävä työ on ainakin Anttosen (2017) selvityksen perusteella suurimmaksi osaksi järjestölähtöistä toimintaa. Työtä tehdään myös kuntien ja järjestöjen yhteistyönä. Usein palvelut tuntuvat kuitenkin keskittyvän suurimpiin kaupunkeihin. (Anttonen 2017, 13–19.)

Nuorilla tulisi lisäksi olla riittävästi tietoa nuorisotyön palveluista sekä siitä, miten he voivat vaikuttaa palvelun sisältöön ja kehittämiseen. Jään pohtimaan, mistä löytyvät pienempien kuntien nuorten nuorisotyölliset erityispalvelut ja olisiko kunta- ja toimijarajat ylittävällä yhteistyöllä tai digitaalisuudella tähän annettavaa. Nuorisotyöllä on ”tuhannen taalan paikka” vaikuttaa nuorten lähiyhteisöihin, ryhmädynamiikkaan, yhteisöllisyyden edistämiseen ja siihen, että kukaan ei jäisi ulkopuolelle. Toimiminen ja näkyminen monipuolisesti nuorten eri arkiympäristöissä on tässä keskeistä. Nuorisotyössä on lisäksi kehitetty ehkäisevään työhön suunnattua menetelmäosaamista (esimerkiksi Mieli ry:n tuottamat mielenterveys-teemaiset koulutukset sekä eri toimijoiden tarjoamat menetelmäkoulutukset ryhmäytykseen). Nämä nuorten sosiaalisia suhteita ja taitoja tukevat menetelmät tulisi saada entistä paremmin käyttöön esimerkiksi kouluissa ja oppilaitoksissa, joissa nuorisotyötä tehdään jo melko kattavasti ympäri Suomen.

”NE PIIRTÄÄ KELLÄ ON LIITUA” – MIHIN NUORISOTYÖN PALVELUT KOHDENTUVAT JATKOSSA?

Vaikeuksien kasaantuminen ja ongelmien polarisoituminen tulevat Nuorisobarometrin aineistosta esiin. Vaikeuksien kasaantuminen on kytköksissä yhteiskunnallisiin asemiin. Perheen taloudellinen tilanne, työttömyys sekä koulutustausta ja ylisukupolvinen syrjäytyminen näkyvät nuorten arjessa erilaisina haasteina ja nuorten mahdollisuuksia rajoittavina tekijöinä. Aiemmassa työpaikassani Laukaan Perhekeskuksella nuorten käytössä olevaan tilaan tehtyyn liitutauluseinään eräs nuori oli kirjoittanut ”*Ne piirtää kellä on liitua*”. Nuorisobarometrin tulokset ovat nostaneet tuon lauseen mieleen monelta kantilta. Kaikilla ei yksinkertaisesti ole samat edellytykset toimia ja osallistua. Joillain paikkakunnilla on lähtökohtaisesti monipuolisemmat palvelut ja mahdollisuudet kuin toisilla, ja joillain nuorilla on resilienssiä vahvistavia tekijöitä elämässään enemmän. Nuorisobarometrin mukaan ”liitua” on erityisesti niillä, joilla on lähisuhteet kunnossa. Mitä nuorisotyössä voitaisiin tehdä, jotta mahdollisuuksia pystyttäisiin tarjoamaan paremmin oikeille kohderyhmille?

Jatkossa hyvinvoinnin edistäminen on kuntiin jäävien palveluiden ydintehtävää. Toivottavasti myös nuorisotyö on tässä yhtälössä keskeinen ja tasavertainen toimija, jonka asiantuntemusta nuorten elämään liittyvistä asioista ja ilmiöistä hyödynnettäisiin ja arvostettaisiin enemmän. Toivottavasti tämä arvostus näkyisi myös työn resursoinnissa. Suurimpia kaupunkeja lukuun

ottamatta kuntien pienet resurssit sekä vähenevä nuorten määrä haastavat tekemään yhteistyötä (ja kuntaliitoksia) sekä pohtimaan erilaisia ja uudenlaisia toimintaympäristöjä ja toimintatapoja nuorisotyöhön (Keski-Petäjä & Pietiläinen 2020; Kakko & Vironen 2021).

Digitalisaation ja liikkumisen myötä nuoret eivät ole ”vain yhden kunnan nuoria”, eikä nuoren elämä ja vapaa-aika ole välttämättä sidottu kunta- tai maakuntarajoihin. Yhdenvertaisen palvelun mahdollistaminen edellyttäisi keskustelua tämänkaltaisten aineistojen ja tilastojen teemoista erilaisissa kuntien hyvinvointityöryhmissä sekä monialaisissa palvelu- ja ohjausverkostoissa. Hyvinvointisuunnitelmia ja -kertomuksia tehdään hallintorajat ylittäen, mutta tulevatko nuorten tarpeet monipuolisesti huomioiduiksi ja pystytäänkö palveluita kohdentamaan tarpeen mukaan? Nuorisotyön tulisi olla saatavilla ja saavutettavissa kaikille asuinpaikasta tai elämäntilanteesta riippumatta.

Osallisuuden kokemukset sekä ryhmiin ja yhteisöihin kuuluminen ovat keskeisiä lähtökohtia nuorisotyössä ja sen tavoitteissa, ja nämä ovat myös vertaissuhteiden tukemisen osalta nuorten resilienssiä tukevia tekijöitä. Kuka muu toimija tekee näin monipuolista ja laajamittaista ehkäisevää työtä, jolla on mahdollisuus vaikuttaa nuorten lähi- ja kaverisuhteiden tukemiseen? On kuitenkin pohdittava, onko avoimen nuorisotyön palvelua riittävästi ja kohtaavatko palvelu ja sen tarvitsijat. Keskiöön nostaisin tämän Nuorisobarometrin perusteella seuraavat teemat:

- Vähemmistöihin kuuluvien nuorten huomioiminen ja yhdenvertaisuuden toteutumisen seuranta ja arviointi (yhdenvertaisuussuunnitelmat)
- Nuorisotyön palvelujen saatavuus ja saavutettavuus eri kohderyhmät huomioiden
- Nuorisotyön tavoittavuus; miten ja millaisille ryhmille nuorisotyötä kohdennetaan jatkossa?

Tällä hetkellä palveluiden osalta nuoret eivät ole yhdenvertaisessa asemassa. Eri ikäryhmille suunnattu avoin toiminta, ryhmätoiminta tai ”erityisemmät” työmuodot eivät ole itsestäänselvyys. Hyvinvoinnin edistämiseen, monialaiseen yhteistyöhön ja järjestöyhteistyöhön tulisi jatkossa panostaa entistä enemmän, jotta nuoret saisivat tarvitsemansa nuorisotyön palvelut.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto (2021) *Peruspalvelujen arviointi 2021. Kunnallisen nuorisotyön saatavuus*. 144/2022 Aluehallintovirastojen julkaisuja. https://avi.fi/documents/25266232/109992716/Julkaisu-144+Kunnallisen+nuorisoty%C3%B6n+saatavuus.pdf/65dc2e8f-716a-9ca7-906f-fde9e6649244/Julkaisu-144+Kunnallisen+nuorisoty%C3%B6n+saatavuus.pdf/Julkaisu-144+Kunnallisen+nuorisoty%C3%B6n+saatavuus.pdf?t=1661949572658 (Viitattu 12.11.2022.)

Anttonen, Erja (2017) *Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa*. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja, 38. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/05/sukupuolisensitiivinen-nuoriso-ja-aikustyo-suomessa-erja-anttonen-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf (Viitattu 14.11.2022.)

Berg, Päivi & Myllyniemi, Sami (2021) (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/03/nuorisobarometri-2020-web-1.pdf. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö. (Viitattu 13.11.2022.)

Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (toim. 2017) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42 & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura.

Kakko, Teemu & Vironen, Petri (2021) Lasten ja nuorten määrä laskee jopa ennakoitua rajummin – ”Tulossa on väestötsunami, joka

läpäisee kaikki koulutusasteet", sanoo kokenut aluetutkija. YLE 2022 https://yle.fi/uutiset/3-12160879. (Viitattu 11.11.2022.)

Keski-Petäjä, Miina & Pietiläinen, Marjut (2020) *Miltä lasten Suomi näyttää tilastoissa? – Lasten määrä ja osuus väestössä historiallisen pieni*. Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/milta-lasten-suomi-nayttaa-tilastoissa-lasten-maara-ja-osuus-vaestossa-historiallisen-pieni/. (Viitattu 11.11.2022.)

Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami (2017) Talolta kaduille – yhteisöllinen nuorisotyö työmuotona. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura, 103–125.

Kiilakoski, Tomi & Lahtinen, Jenni & Kauppinen, Eila (2022) Nuorisotyötä koronan aikaan II. Vuosi 2021. Näkökulma 85. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma85 (Viitattu 1.12.2022.)

Kivijärvi, Antti & Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Leskinen, Juha (2022) *Hidasta kasvua ja lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 238. Helsinki: Kanuuna & Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/materiaalipankki/2022-06/Hidasta%20kasvua%2C%20lis%C3%A4%C3%A4ntyvi%C3%A4%20vastuita%20-%20Kunnallinen%20nuorisoty%C3%B6%20Suomessa%202021.pdf (Viitattu 1.11.2022.)

Nuorisolaki 1285/2016. https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285. (Viitattu 11.11.2022.)

Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus 2020. https://www.nuoli.info/application/files/7015/7866/7683/nuoli_eettisetOhjeet_A3_191219_n.pdf (Viitattu 9.11.2022.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022) Kouluterveyskysely 2021. Tilasto- ja indikaattoripankki. https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index (Viitattu 12.11.2022.)

Tormulainen, Aino (2020) Kunnissa nuorten palvelujen tila osin huolettaa. Huomioita Nuorisobarometrin ja kuntien peruspalvelujen arvioinnin vertailusta. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/03/nuorisobarometri-2020-web-1.pdf (Viitattu 13.11.2022.)

KRIISIT OSOITTIVAT NUORTEN PAIKAN YHTEISKUNNASSA – EIKÄ SE OLE YTIMESSÄ

ANNA MUNSTERHJELM

"Nyt naamiot on riisuttu, vain sodan kylmät kasvot näkyvät", sanoi tasavallan presidentti Sauli Niinistö Putinin hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Samaa kielikuvaa kauniiden puheiden osoittautumisesta katteettomiksi voisi vähemmän dramaattisessa merkityksessä mutta samanlaisessa yhteydessä käyttää nuorten roolista ja merkityksestä yhteiskunnassa. Kun ajat olivat rauhalliset, useimmilla päättäjillä riitti hyvää tahtoa ja aikaa ottaa nuoret mukaan – joskus maskotiksi, joskus laajojenkin uudistusten valmisteluun. Kun taas kriisi iski ensin pandemian ja sitten Euroopassa käytävän sodan muodossa, viskattiin nuoret saman tien etäälle vallan ytimestä.

Hyvinä aikoina luodaan se, mikä kantaa – tai jättää kantamatta – vaikeissa tilanteissa. Poikkeusaika on tehnyt näkyväksi sen, ettei Suomen päätöksenteossa ole kestävää rakennetta eikä vakiintunutta toimintakulttuuria nuorten osallistamiseksi, ei edes nuorten näkökulman systemaattiseksi huomioimiseksi. Siitä sietää jokaisen demokratian ja Suomen tulevaisuudesta kiinnostuneen olla vakavasti huolissaan.

KRIISIEN RUUHKASSA NUORTEN TILANNE ON HELPPO OHITTAA

2020-luvun kriiseissä nuoret on jätetty ulkopuolelle sekä päätöksenteon kohteina että päätöksentekijöinä. Vaikka pandemiarajoitukset osuivat rajuimmin ja pitkäkestoisimmin juuri nuoriin, heitä ei osallistettu niitä koskevaan päätöksentekoon millään tavalla tai tasolla, ei edes kuulemisen muodossa. Kun koronakorvauksia jaettiin, poliitikot, media ja virkakunta nostivat näkyvästi esiin vain erilaisten elinkeinojen hädän. Rahalla olisi voitu parantaa myös nuorten tilannetta – esimerkiksi palauttaa heidät etäopetuksesta takaisin kouluun opetustilojen väljyyttä lisäämällä. Nuorten fyysinen kohtaaminen vapaa-ajalla olisi voitu mahdollistaa tarjoamalla sopivia tiloja ja tekemistä, tai lisätä nuoria sulkutilankin aikana kohdanneiden nuorisotyöntekijöiden määrää. Sellaisia vaihtoehtoja ei kuitenkaan esittänyt yksikään ministeri tai kansanedustaja.

Nuorethan olivat hiljaa kotona omissa huoneissaan. Sinne heidät oli ollut helppo määrätä, ja sinne heidät oli helppo unohtaa.

Yhtä sujuvasti sivuutettiin se, että Suomi on useammilla kansainvälisillä sopimuksilla sitoutunut nuorten huomioimiseen. Esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen periaatteina on lapsen syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen. Sopimus velvoittaa valtiot rakentamaan yhteiskuntaa, jossa lapset voivat elää mahdollisimman hyvää ja turvallista elämää. Suomi on sitoutunut ja ensimmäisenä valtiona maailmassa laatinut toimintaohjelman myös YK:n turvallisuusneuvoston Nuoret, rauha ja turvallisuus -päätöslauselmalle, joka tunnustaa nuorten roolin kriisien ennaltaehkäisyssä ja ratkomisessa sekä velvoittaa ottamaan nuoret aktiivisesti mukaan turvallisen yhteiskunnan rakentamiseen.

On hieman ristiriitaista ja hämmästyttävää, että yhteiskunnan ytimestä niin räikeästi syrjäytetyt nuoret luottavat edelleen poikkeuksellisen lujasti valtiojohtoon ja muihin instituutioihin. Samaa narratiivia vahvistaa se, että nuorten kiinnostus vaikuttamiseen on ennätyksellisen korkealla, mutta samalla äänestysaktiivisuus ja puoluetoimintaan kanavoituva toiminta ovat vain vähäisiä.

Onko nuorten sukupolvi jo liian tottunut tyytymään? Ehkä valtaosa heistä ottaa jo annettuna esimerkiksi vanhempiaan ohuemman vaurauden ja alemman koulutustason, heikommat palvelut,

pienemmät ja kauempana häämöttävät eläkkeet – ylipäätään kaikille elämänaloille ulottuvan epävarmuuden ja paineen.

Tai ehkä heillä on aivan riittävästi tekemistä ihan vain nykyhetkessä pärjäämisessä.

PANDEMIA VEI NUORILTA ARVOKKAIMMAN

Yksilöllisyyden trendiä on eletty jo kauan, mutta senkin aikana nuorten välinen kanssakäyminen ja yhdessä tekeminen ovat liimanneet ihmiset sosiaalisesti yhteen, tehneet saarista saariston. Koulut, harrastukset ja verkkoyhteisöt ovat tarjonneet useimmille helpon tavan löytää ympärilleen turvallinen ryhmä, jossa olla oma itsensä.

Mitä käy, jos yhdessä tekeminen ja yhdessä oleminen jää pois? Onko yksilöllisyyden kausi liukumassa nuorilla yksinäisyyden kaudeksi?

Nuorilla pandemian vähentämät kohtaamiset eivät ole korvautuneet digitaalisella yhteydenpidolla. He itse kokevat itsensä aiempaa yksinäisemmiksi, läheisiä ystäviä puuttuu yhä useammilta. Ei ole ihme, jos kuukausia jatkunut eristys ja etänä eletyt nuoruuden taitekohdat ovat heikentäneet kykyä muodostaa sosiaalisia suhteita.

Se on kylmäävä ajatus siksikin, että nuoria vastoinkäymisistä selviämisessä auttaneiden tekijöiden listalla yksi on kirkkaasti kärjessä: ystävät.

Poikkeuksellisen epävakaa aika tuskin päättyy tähän talveen tai tähän sotaan. Vaikka nykyiset nuoret jätettäisiin syrjään myös seuraavien kriisien kohdalla, tulee joskus väistämättä hetki, kun heidän on kannettava päävastuu yhteiskunnan kannattelemisesta. Vähintään sen takia olisi fiksua kääntää yhteiskunta kannattelemaan nuoria nyt. Resilienssiä on myöhäistä luoda silloin, kun tilanne on jo päällä.

Talvisodan henkeä on moni päättäjäkin perännyt niin pandemiassa kuin energiakriisissä. Useimmilta tuntuu kuitenkin unohtuneen, mikä teki Suomesta kansakuntana niin vahvan kahdeksankymmentä vuotta sitten. Avain kestämiseen oli osallisuus – sana, jota silloin tuskin edes tunnettiin nykyisessä merkityksessään. Talvisodassa aivan jokaisella lapsesta vanhukseen ja ammattilaisesta amatööriin oli oma roolinsa suuressa yhteisessä ponnistuksessa. Yksi soti rintamalla, toinen pyöritti tehdasta, kolmas sammutti pommitusten jälkiä, neljäs piti maatilaa, viides neuloi sukkia tuntemattomille sotilaille ja kuudes keräsi puolukoita koulun ruokalaan. Kaikkia tarvittiin. Ketään ei passitettu huoneeseensa vuosiksi kuuntelemaan etäluentoja tai *doomscrollaamaan* yöt läpeensä sotauutisia.

Ihmiset haluavat olla mukana ja merkityksellisiä, myös nuoret. Eristämällä nuoret yhteiskunnasta ja toisistaan päättäjät saattoivat ajatella suojelevansa heitä, mutta ainakin lyhyellä aikavälillä lopputulos oli päinvastainen. Pidemmän aikavälin vaikutuksia ei tiedä vielä kukaan, mutta uskallan arvata, että ilman merkittäviä korjaavia toimenpiteitä ne lienevät kaikkea muuta kuin myönteisiä.

LIIAN VAIKEA ONGELMA, LIIAN TYLSÄ RATKAISU?

”Kerro nyt mulle, mikä yksittäinen toimenpide paikkaisi nuorten hyvinvointivajeen? Vain yksi!”

Ei ole yksi eikä kaksi kansanedustajaa tai puoluetta, joka on tivannut meiltä nuorten etua ajavilta simppeliä vastausta eteenpäin vietäväksi.

Siihen pyyntöön ei vain ole olemassa vastausta. Nuorten hyvinvoinnin tekijät ovat yksinkertaisia, mutta niiden takaaminen kaikille nuorille vaikeaa ja hidasta. Ei ole olemassa palvelua tai budjettimomenttia, josta toimittaa jokaiselle nuorelle kavereita, mielekästä tekemistä, turvallisia aikuisia, terveyttä ja riittävää toimeentuloa. Ei ole olemassa yhtä toimenpidettä, jolla kurottaisiin umpeen edes pandemian nuorille aiheuttamat oppimis-, yhteisöllisyys- ja mielenterveysvajeet, laajemmasta kokonaisuudesta puhumattakaan.

Ovatko nuorten ongelmat liian monimutkaisia päättäjien ratkottavaksi maailmassa, jossa politiikka on pääosin reaktiivista ja tuloksia arvioidaan enemmän nopeudessa kuin vaikuttavuudessa?

Kriisivuosina Suomessa on tehty politiikkaa, joka on ollut linjaavuudessaan vahvempaa kuin pitkään aikaan. Samalla se on ollut lyhytjänteisempää

kuin pitkään aikaan. Hallitus ja eduskunta ovat sulkeneet ripeästi kouluja ja rajoja, käynnistäneet liittymisprosessin Natoon pikakelauksella ja kehittäneet lennossa tukia nousevien hintojen takia ahdinkoon joutuneille. Jokainen päätös on ollut kuitenkin vain reagoimista toisten toimiin, ja aiemmat kunnianhimoiset lupaukset vaikutusarvioinnista ovat jääneet kiireen jalkoihin.

Samaan aikaan hallitusohjelman kunnianhimoisimmat toimet nuorten hyvinvoinnin kohentamiseksi – esimerkiksi nuorisotakuu, terapiatakuu, osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen vähentäminen – ovat ensin väljähtäneet ja sitten jääneet kokonaan tekemättä. Oppositiokaan ei ole muistanut tai malttanut niitä perätä, kun äänekkäämmissä kriiseissä on riittänyt väännettävää.

Reaktiivisuus kuuluu politiikkaan, mutta sitäkin enemmän siinä pitäisi olla proaktiivisuutta: arvoihin ja tietoon perustuvaa uuden luomista ja vanhasta luopumista. Onko päättäjillä aikaa, tilaa ja halua ratkoa hiljaisia, hitaita kriisejä? Kuka ehtii miettiä nuorissa tikittävän mielenterveyspommin purkamista, kun konkreettiset pommit räjähtelevät Ukrainassa? Kuka pystyy pohtimaan vuoden 2050 työvoiman määrää, kun sairaaloissa ja päiväkodeissa on hoivaajista huutava pula nyt?

Nopeudesta ja nokkeluudesta palkitsevassa maailmassa tehokkain ratkaisu nuorten ongelmiin on tylsä ja epäkiinnostava. Ennaltaehkäisevät, koko ikäluokan läpileikkaavat toimenpiteet perheiden tukemisen, varhaiskasvatuksen, koulutuksen, harrastusten ja terveydenhuollon muodossa ovat ainoita, joilla kytevät ongelmat voidaan tukahduttaa ajoissa ja kohtuullisen edullisesti. Ne ovat myös toimintoja, jotka pohjautuvat vakauteen, pitkäjänteisyyteen ja toistoon – eivätkä elä korkeintaan hallituskauden mittaisista kärkihankkeista, yksittäisistä kansalaisaloitteista tai silppuisesta projektirahoituksesta.

On vaikea löytää poliitikkoa tai puoluetta, joka ottaisi kärkiteemakseen jotain niin väritöntä ja tunteita herättämätöntä. Ennaltaehkäisy on yhtä mielenkiinnoton kuin tavallinen bussi Teslan tai tunnin junan rinnalla.

Nuorten hyvinvoinnin ja yhteiskunnan tulevaisuuden välinen yhtälö on kuitenkin selkeä ja tosi. Tulevaisuuden vastuunkantajien ikäluokat heikkenevät jatkuvasti sekä määrässä että jaksamisessa mitattuna, mikä uhkaa koko Suomen pärjäämistä, kasvua ja kehittymistä. Tarkastelipa yhteiskunnan tulevaisuutta mistä näkökulmasta tahansa, yksi on varmaa: ilman nuoria meillä ei ole mitään. Nyt nuoruuttaan elävien sukupolvien hyvinvointikriisi on sotaa tai energian hinnannousua hiljaisempi, mutta se ei vähennä päättäjien vastuuta toimia.

LIITTEET

LIITE 1. HAASTATTELULOMAKE

Hei, olen *01 tutkimustoimisto IROResearch Oy:stä. Teemme valtion nuorisoneuvoston toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee nuorten näkemyksiä sopeutumisesta epävarmuuden aikaan. Tutkimukseen vastanneiden kesken arvotaan kolme 300 euron lahjakorttia verkkokauppa.com:iin. Kysymysten läpikäynti vie noin 20 minuuttia. Olisiko sinulla nyt aikaa osallistua tutkimukseen?

Vastaaminen on vapaaehtoista ja yksittäisiinkin kysymyksiin voi halutessaan jättää vastaamatta. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan nimettöminä. Nuorisobarometrin tulokset julkaistaan tavalla, josta yksittäisiä vastaajia ei voi tunnistaa.

Tietosuojaseloste löytyy osoitteesta tietoanuorista.fi/tietosuoja.

31) Aivan aluksi muutama taustakysymys, ensinnäkin...
Minkä ikäinen olet? ____ VUOTTA

32) Ja sukupuolesi on...
1) Nainen
2) Mies
3) Muu
4) En osaa tai halua sanoa

50) Sitten kysyn tyytyväisyydestäsi omaan elämääsi tällä hetkellä.
Näissä kysymyksissä käytetään kouluarvosana-asteikkoa 4–10.

51) Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä omaan…?
(minkä numeron annat kouluarvosana-asteikolla 4–10)
a) Taloudelliseen tilanteeseesi
b) Vapaa-aikaasi?
c) Ihmissuhteisiisi?
d) Terveydentilaasi?
e) Elämääsi kaiken kaikkiaan?

90) Kuinka hyvin seuraavat väitteet kuvaavat tuntemuksiasi tällä hetkellä?
Tässä vaihtoehdot ovat: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä sekä en osaa sanoa.
a) Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä
b) Koen elämäni olevan hyvin hallinnassani
c) Tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa

110) Ajattele elämääsi viimeisen vuoden ajalta.
Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta eri asioiden takia?
Vaihtoehdot ovat: erittäin paljon, melko paljon, en paljon enkä vähän, melko vähän, erittäin vähän tai en ollenkaan sekä en osaa sanoa.

a) Asuinympäristön turvattomuus
b) Oma syrjäytyminen
c) Oma terveys
d) Oma toimeentulo
e) Opiskelu
f) Työn saaminen
g) Parisuhde
h) Ystävyyssuhteet
i) Lapsuuskodin ihmissuhteet
j) Oma tulevaisuus

160) CD-RISC 10: KYSYMYKSET OVAT TEKIJÄNOIKEUSSUOJATTUJA, EIKÄ NIITÄ VOI JULKAISTA.

180) Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyisin tällaista stressiä? Vastausvaihtoehdot ovat: en lainkaan, vain vähän, jonkin verran, melko paljon, erittäin paljon, en osaa sanoa.

200) Sitten pyydän sinua arvioimaan, kuinka hyvin seuraavaksi lukemani kuvaukset sopivat sinuun. Vaihtoehdot ovat: ei sovi ollenkaan, sopii joskus, sopii aika hyvin ja sopii erittäin hyvin.

a) Olen levoton enkä jaksa istua kauan paikallani
b) Ratkaisen hankalat tilanteet järkevästi ja otan toiminnassani myös muut huomioon
c) Mielialani vaihtelevat ja hermostun helposti
d) Olen luonteeltani tasapainoinen ja säilytän malttini hankalissakin tilanteissa
e) Ikävistä kokemuksista selviytyminen vaatii minulta erityisen paljon aikaa
f) Koen itseni usein ahdistuneeksi
g) Koen itseni usein alakuloiseksi, masentuneeksi tai toivottomaksi
h) Koen itseni usein yksinäiseksi

220) Elämässä voi tulla vastaan erilaisia vaikeuksia. Onko jotain seuraavista tapahtunut sinulle? Vastausvaihtoehdot ovat: kyllä ja ei

a) Minua on kiusattu koulussa
b) Olen kokenut kiusaamista muualla
c) Olen menettänyt tärkeän läheisen
d) Olen hakenut hoitoa mielenterveysongelmiin tai päihdeongelmiin
e) Minä tai perheeni on ollut tekemisissä lastensuojelun sosiaalityön kanssa minun asioissani
   JOS e = kyllä
   1) Olen ollut sijoitettuna tai huostaan otettuna
   2) Olen ollut koulukodissa
f) Olen ollut vankilassa

g) Minulla on maksuhäiriömerkintöjä
h) Olen saanut toimeentulotukea

250) Kaikki kohtaavat elämässään joskus vaikeita tilanteita. Millaisia vaikeita tilanteita sinulla on ollut, ja mitkä asiat ovat auttaneet sinua selviytymään niistä?

Seuraavat kysymykset koskevat ihmissuhteitasi ja kuulumista erilaisiin yhteisöihin.

261) Kuinka usein tapaat kavereitasi?
1) Lähes päivittäin
2) Suunnilleen joka viikko
3) Suunnilleen joka kuukausi
4) Muutaman kerran vuodessa
5) Harvemmin kuin kerran vuodessa
6) En koskaan

262) Kuinka usein puhut puhelimessa kavereidesi kanssa?
1) Lähes päivittäin
2) Suunnilleen joka viikko
3) Suunnilleen joka kuukausi
4) Muutaman kerran vuodessa
5) Harvemmin kuin kerran vuodessa
6) En koskaan

263) Kuinka usein olet nettiyhteydessä kavereidesi kanssa?
1) Lähes päivittäin
2) Suunnilleen joka viikko
3) Suunnilleen joka kuukausi
4) Muutaman kerran vuodessa
5) Harvemmin kuin kerran vuodessa
6) En koskaan

270) Kuinka monta läheistä ystävää sinulla on?

280) Ajattele sitten, kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi eri yhteisöihin. Vaihtoehdot ovat: erittäin kiinteästi, melko kiinteästi, en kiinteästi enkä löyhästi, melko löyhästi, erittäin löyhästi, en ollenkaan, ja en osaa sanoa.
a) Perhe
b) Suku
c) Ystäväpiiri
d) Harrastuspiiri
e) Koulu- tai työyhteisö
f) Eniten käyttämäsi nettiyhteisö
g) Jokin yhdistys, seura tai kansalaisjärjestö
h) Seurakunta tai uskonnollinen yhteisö
i) Suomalainen yhteiskunta

300) Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?
Näissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat lyhyesti: kyllä tai en.

a) Etninen tausta
b) Aatteellinen vakaumus tai mielipide
c) Uskonnollinen vakaumus
d) Seksuaalinen suuntautuminen, kuten esimerkiksi homo, bi, lesbo
e) Sukupuoli-identiteetti, kuten esimerkiksi transihminen
f) Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
g) Koetko kuuluvasi johonkin muuhun vähemmistöön?
   JOS g = 1
   Mihin muuhun vähemmistöön koet kuuluvasi?

330) Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?
Vaihtoehdot ovat: luotan paljon, jonkin verran, vähän, en lainkaan.

a) Oikeuslaitos
b) Yritykset
c) Pankit
d) Tasavallan presidentti
e) Euroopan unioni
f) Kunnanvaltuusto
g) Eduskunta
h) Poliisi
i) Puolustusvoimat
j) Poliittiset puolueet
k) Maan hallitus

360) Sitten tässä kysytään mielipiteitäsi päihteistä.
Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa? Vaihtoehdot ovat: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä...

a) Nuorten vapaa-aikaan kuuluu humalahakuinen alkoholin käyttö
b) Lapsuudenkodissani käytettiin alkoholia liikaa
c) Huumeet kuuluvat nuorten vapaa-ajan viettoon
d) On hyväksyttävää käyttää huumeita
e) Huumeiden käytöstä annettavia rangaistuksia tulisi lieventää
f) En halua käyttää mitään päihteitä

400) Lopuksi kysyn vielä muutaman kysymyksen elämäntilanteestasi ja asumisestasi.
Mitä seuraavista asioista olet kokenut ja missä iässä ensimmäisen kerran. Vastausvaihtoehdot ovat kyllä tai en.

a) Olen muuttanut pois vanhempien luota tai lapsuudenkodistani.
   JOS a = kyllä
   Missä iässä ensimmäisen kerran?
b) Vakituinen avio- tai avopuoliso.
   JOS b = kyllä
   Missä iässä ensimmäisen kerran?
c) Olen siirtynyt työelämään.

JOS c = kyllä
Missä iässä ensimmäisen kerran?
d) Minulla on oma lapsi.
JOS d = kyllä
Missä iässä ensimmäisen kerran?
(sinusta tuli lapsen vanhempi)
MERKITSE IKÄ: _____ VUOTTA.
EN HALUA KERTOA=97
EN OSAA SANOA=99

500) Opiskeletko parhaillaan?
1) Kyllä
2) En
JOS 500 = kyllä
Opiskeletko parhaillaan...
a) Peruskoulussa
b) Lukiossa
c) Ammatillisessa oppilaitoksessa
d) Ammattikorkeakoulussa
e) Yliopistossa
f) Jossain muualla

510) Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko...
1) Koululainen tai opiskelija
2) Palkkatyössä
3) Yrittäjä
4) Työtön
5) Vanhempainvapaalla
6) Ase- tai siviilipalveluksessa
7) Jotain muuta
JOS 510 = 7
Mitä muuta?

520) Mitkä seuraavista olet suorittanut?
1) Peruskoulu
2) Ylioppilastutkinto
3) Ammatillinen tutkinto
4) Ammattikorkeakoulututkinto
5) Yliopistotutkinto
6) Ei mitään näistä
JOS 520 = 4
Oletko suorittanut alemman vai ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon?
1) Alempi ammattikorkeakoulututkinto
2) Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
JOS 520 = 5
Onko yliopistotutkintosi alempi, ylempi vai jatkokoulutus?

1) Alempi yliopistotutkinto
2) Ylempi yliopistotutkinto
3) Jatkokoulutus
JOS 520 = 3, 4 TAI 5
2600) Minkä ikäisenä olet suorittanut ensimmäisen ammatillisen tutkinnon tai korkeakoulututkinnon?
MERKITSE IKÄ: _____ VUOTTA.
EN HALUA KERTOA=97
EN OSAA SANOA=99

Sitten kysyn asumisestasi.

541) Asutko yksin?
1) Kyllä → SIIRRY Q571
2) En

JOS 541 EN
542) Asutko soluasunnossa tai kämppiksen kanssa?
1) Kyllä → SIIRRY Q571
2) En

JOS 542 EN
531) Asutko laitoksessa?
(TARVITTAESSA SELITÄ: esimerkiksi vammaisten laitoshoidossa, päihdehuolto- tai lastensuojelulaitoksessa)
1) Kyllä → SIIRRY Q571
2) En

JOS 531 EN
532) Oletko vailla vakinaista asuntoa?
1) Kyllä → SIIRRY Q571
2) En

JOS 532 EN
543) Asutko vuorotellen molempien vanhempien luona?
1) Kyllä → SIIRRY Q571
2) En
JOS 543 EN
544) Asutko muuten useammassa kuin yhdessä paikassa?
1) Kyllä
2) En

JOS (531 EI 1) JA (532 EI 1) JA (541 EI 1) JA (542 EI 1) JA (543 EI 1) JA (544 EI 1)
550) Keitä kuuluu kotitalouteen, jossa asut?
1) Oma äiti
2) Muu naispuolinen huoltaja

3) Oma isä
4) Muu miespuolinen huoltaja
5) Sisaruksia tai sisko- tai velipuolia
6) Aviopuoliso tai avopuoliso tai -puolisoita
7) Isovanhempia
8) Omia tai puolison lapsia
9) Joku muu

JOS 550=8
2552) Kuinka paljon lapsesi tai puolisosi lapset asuvat kanssasi?
1) Kokoaikaisesti (ainakin joku lapsista)
2) Vuoroviikoin (ainakin joku lapsista)
3) Viikonloppuisin tai muina sovittuina aikoina (ainakin joku heistä)

KAIKKI
571) Mikä on äitisi koulutustaso?
a) Ammatillinen perustutkinto
b) Ylioppilastutkinto
c) Opistoasteen tutkinto
d) Ammattikorkeakoulututkinto
e) Yliopistotutkinto
f) Ei tutkintoa
g) En osaa sanoa / ei ole kyseistä vanhempaa

599) Tutkimusaineistoa, jossa ei ole henkilötietoja, säilytetään Nuorisotutkimusseurassa. Lisäksi aineisto tarjotaan arkistoitavaksi pysyvästi Tietoarkistoon. Tietoarkisto voi luovuttaa aineiston tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön.
Saako vastauksesi arkistoida Tietoarkistoon?
1) Kyllä
2) Ei

998) Haastattelu on nyt valmis. Lahjakorttien arvonta suoritetaan 12.4. ja voittajille ilmoitetaan henkilökohtaisesti. Minä olen *01 ja soitan tutkimustoimisto IROResearch Oy:stä. Lisätietoja IRO:sta löytyy internetistä osoitteesta www.iro.fi.

Aiemmat Nuorisobarometrit löytyvät tietoanuorista.fi-sivustolta.

Kiitän sinua arvokkaasta tutkimusavusta myös valtion nuorisoneuvoston ja Nuorisotutkimusseuran puolesta. Oikein hyvää talven jatkoa ja kuulemiin!

KIRJOITTAJAT

HELENA HUHTA, VTT, toimii tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hän on tutkinut sekä menestyneitä että yhteiskunnan marginaaleihin joutuneita nuoria. Tutkimusteemoihin kuuluvat erityisesti etnisyys, sukupuoli, vankila-arki ja nuorten palvelut.

ANTTI KIVIJÄRVI, YTT, toimii erikoistutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hän on tutkinut nuorten vapaa-aikaa, palveluja, muuttoliikkeitä ja marginalisaatiota. Lisäksi Kivijärvi on tarkastellut etnisyyteen ja sukupuoleen liittyviä kysymyksiä nuorten arjessa.

RIIKKA KORKIAMÄKI, YTT, toimii sosiaalityön professorina Tampereen yliopiston Porin yksikössä. Hän on tutkinut nuorten ikätoverisuhteita, ystävyyttä, yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia tukiverkostoja. Lisäksi Korkiamäkeä kiinnostavat nuorten maahanmuuttoon sekä aikuistuvien nuorten jälkihuoltoon liittyvät kysymykset.

MILLA KUISMA, YTM, on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan nuorten epävarmuuskokemuksia koulutus- ja työmarkkinasiirtymissä.

RIKU LAINE, VTM, toimii väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistolla Suomen Akatemian rahoittamassa CRIMCAR-hankkeessa. Laine tutkii vankien elämää vankilan jälkeen suomalaisilla rekisteriaineistoilla. Aikaisemmin hän on tutkinut nuorten näkemyksiä työelämästä ja ilmastonmuutoksesta sekä päihdehoidon asiakkaita.

PAULIINA LAHTINEN, yhteisöpedagogi (AMK), YTM, työskentelee Kuntaliitossa kunnallisen nuorisotyön dokumentointihankkeen parissa. Hän on toiminut kunnallisen nuorisotyön kentällä eri kehittämishankkeissa muun muassa koulu- ja perhekeskusympäristöissä, erityisnuorisotyössä sekä aluekoordinaattorina. Kiinnostuksen kohteina ovat myös nuorisotyöhön sekä nuoriin liittyvä tutkimus- ja tilastotieto sekä tiedolla kehittäminen.

MARKO MANNINEN, PsT, kliinisen psykologian dosentti, psykoterapeutti, työskentelee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa (THL) tutkimuspäällikkönä. Hän toimii Koulukodin jälkeen -hankkeen päätutkijana sekä luennoi ja kouluttaa säännöllisesti käytöshäiriön etiologiaan, ennusteeseen ja interventioihin liittyen. Lisäksi Mannisen kiinnostuksen kohteita ovat taiteen hyvinvointivaikutukset ja uuden teknologian mahdollisuudet hoidon kehittämisessä.

SAMI MYLLYNIEMI, VTM, toimi vuodesta 2004 vuoteen 2022 Nuorisotutkimusverkoston tutkijana. Hän oli mukana Nuorisobarometrien, Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusten ja muiden Nuorisotutkimusverkoston tutkimusten tekemisessä ja muiden hankkeiden käytännön toteutuksessa.

MIRJA MÄÄTTÄ, VTT, toimii projektitutkijana Juveniassa, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Hän on tutkinut nuorten opiskelu- ja työelämäsiirtymiä ja niitä tukevia palveluja, kuten nuorten työpajatoimintaa ja Ohjaamoja. Lisäksi hän on tarkastellut monialaisen lapsi- ja nuorisopolitiikan muotoutumista ja käytäntöjä.

ANNA MUNSTERHJELM toimii Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssin toiminnanjohtajana.

TUULI PITKÄNEN, FT, VTL, dosentti, toimii Nuorisotutkimusverkostossa tutkimuspäällikkö-

nä. Hänellä on pitkäaikaista kokemusta hyvinvoinnin, päihde- ja mielenterveysasioiden sekä psykososiaalisen toimintakyvyn tutkimisesta ja muutosten arvioimisesta.

LEA PULKKINEN, psykologian professori emerita, Jyväskylän yliopisto. Hänen päätutkimuksensa on koskenut ihmisen kehitystä kouluiän alusta keski-ikään persoonallisuuden, urakehityksen, sosiaalisen ja terveyskäyttäytymisen sekä hyvinvoinnin kannalta.

KITTA RIPATTI, PsM, väitöskirjatutkija, psykoterapeutti ja työnohjaaja. Hänellä on pitkä kliininen työkokemus vakavasti käytösoireilevien nuorten kanssa työskentelystä. Ripatti on kiinnostunut resilienssistä psykologian näkökulmasta: sekä resilienssistä ilmiönä että erityisesti sen merkityksestä nuoren elämänkululle.

LEENA SUURPÄÄ toimii Punaisen Ristin Nuorten turvatalotoiminnan johtajana. Hän on nuorisotutkimuksen dosentti, jolla on pitkä kokemus monitieteisen nuorisotutkimuksen tekemisestä ja johtamisesta.

TIIVISTELMÄ

ANTTI KIVIJÄRVI (TOIM.)
LÄPI KRIISIEN. NUORISOBAROMETRI 2022

Vuoden 2022 Nuorisobarometrin teema on resilienssi epävarmuuden ajassa. Barometrin puhelinhaastatteluun vastanneilta 15–29-vuotiailta nuorilta (n=1864) kysyttiin kohdatuista vastoinkäymisistä sekä kyvystä kohdata vaikeuksia ja palautua niistä. Puhelinhaastattelut toteutettiin 19.1.–27.2.2022. Resilienssi-teeman lisäksi nuorilta kysyttiin epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksista, stressistä, arjen merkityksellisyydestä, elämään tyytyväisyydestä, sosiaalisesta kiinnittyneisyydestä, institutionaalisesta luottamuksesta ja päihdeasenteista. Edellä mainittuja teemoja tarkastellaan barometrissa sekä kyselyhetken että mahdollisuuksien mukaan pidempien muutostrendien näkökulmista.

Kyselyvastaajien resilienssiä arvioitiin kansainvälisesti käytetyn CD-RISC 10 -kysymyssarjan avulla. Yhtäältä suomalaisnuorten itse arvioima resilienssi oli keskimäärin verrattain korkealla tasolla, mutta toisaalta arviot vaihtelivat ryhmäkohtaisesti. Erityisesti vähemmistöihin identifioituvat, työmarkkinoiden reunamille jääneet, muunkieliset ja naiset arvioivat resilienssinsä verrokkiryhmiään heikommaksi. Tyypillisimmiksi vaikeuksiksi nuoret nimesivät läheisiin liittyvät huolet ja menetykset, opiskeluun kytkeytyvät epävarmuudet ja mielenterveysongelmat. Näiden lisäksi lähes puolet vastaajista oli kokenut koulukiusaamista elämänsä aikana ja neljännes oli joutunut turvautumaan toimeentulotukeen. Eniten erilaisia vaikeuksia olivat kokeneet työmarkkinoiden ja koulutusjärjestelmän ulkopuolelle jääneet sekä vähemmistöihin identifioituvat. Vaikeuksissa auttaviksi asioiksi nuoret nimesivät tyypillisimmin ystävät ja perheenjäsenet. Läheisiltä tukea saaneet arvioivat resilienssinsä muita vahvemmaksi.

Nuorten epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksista kysyttiin henkilökohtaisen elämän näkökulmasta. Eniten epävarmuutta ja turvattomuutta nuoret kokivat oman tulevaisuuden, toimeentulon ja työn saamisen takia. Selvästi vähemmän epävarmuutta ja turvattomuutta aiheuttivat sosiaalisiin suhteisiin liittyvät asiat. Kaiken kaikkiaan epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset henkilökohtaisessa elämässä olivat melko harvinaisia. Paljon tai melko paljon epävarmuutta tai turvattomuutta kokevia oli kaikkien annettujen vastausvaihtoehtojen kohdalla alle viidennes vastaajista. Myönteisenä havaintona voi pitää myös sitä, että henkilökohtaista elämää koskevat epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset olivat vähentyneet lähes kaikkien kysyttyjen asioiden osalta verrattuna edellisiin mittauksiin.

Valtaosa nuorista, yli neljä viidestä, koki päivittäisen arjen olevan merkityksellistä ja elämän olevan hyvin hallinnassa. Tätäkin suurempi joukko vastaajista kertoi tietävänsä jonkun, jonka puoleen kääntyä vaikeuksia kohdattaessa. Tulokset olivat pääpiirteittäin samoja kuin aiempien vuosien mittauksissa. Arkeen liittyvistä myönteisistä tuloksista huolimatta yli neljännes nuorista kertoi kokevansa stressiä vähintään melko paljon. Stressiä kokivat erityisesti naiset, 20–24-vuotiaat ja ne, jotka eivät olleet vakiinnuttaneet paikkaansa koulutusjärjestelmässä ja työmarkkinoilla. Stressi ja arki kuormittivat todennäköisesti eniten niitä nuoria, jotka olivat itsenäistymässä lapsuudenperheistä ja tekemässä siirtymiä kohti aikuisuuden statusta.

Nuorten koettua hyvinvointia, käytännössä elämään tyytyväisyyttä, on seurattu Nuorisobarometreissa pitkään, ja 2020-luvun alun koronarajoitusten aikana seurantaa tehtiin erityisen tarkasti. Vuoden 2022 barometri tarjoaa aiheesta yhden mittauspisteen. Tulosten mukaan nuorten

elämään tyytyväisyys oli palautunut korona-ajan alun pudotuksen jälkeen lähes korona-aikaa edeltäneelle tasolle. Eri elämän osa-alueiden osalta nuorten tyytyväisyys vapaa-aikaan oli heikentynyt mutta tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen parantunut.

Sosiaaliset suhteet, erityisesti ikätoverisuhteet, ovat olleet barometriaineistoissa vahvasti yhteydessä koettuun hyvinvointiin. Siksi on merkittävää, että kavereiden tapaamiset olivat vähentyneet huomattavasti, eivätkä verkko- tai puhelinyhteydet olleet korvanneet kasvokkaisten tapaamisten vähenemistä. Mitä vanhemmista nuorista oli kyse, sitä harvemmin he olivat yhteydessä kavereihinsa. Tämän lisäksi erityisesti työttömien nuorten yhteydenpito kavereiden kanssa oli muita niukempaa. Siitä huolimatta, että yhteydenpito kavereihin oli vähentynyt, ei nuorten yhteenkuuluvuuden kokemuksissa ole tapahtunut suuria muutoksia. Valtaosa nuorista koki edelleen vahvaa yhteenkuuluvuutta keskeisimpiin yhteisöihin, kuten perheeseen ja ystäväpiireihin. Yhteenkuuluvuuden tuntemukset kolmannen sektorin toimijoita kohtaan olivat heikentyneet jonkin verran, kun taas verkkoyhteisöjä kohtaan tunnettu yhteenkuuluvuus oli vahvistunut. Kavereiden kanssa pidettyjen yhteyksien tapaan yhteenkuuluvuuden tunteet eri yhteisöjä kohtaan olivat keskimäärin sitä heikompia, mitä vanhemmista nuorista oli kyse.

Nuorten institutionaalinen luottamus oli kauttaaltaan varsin vahvaa. Valtaosa nuorista luotti erityisesti viranomaisiin mutta myös poliittisiin toimijoihin. Kouluttamattomuus, työttömyys ja vähemmistöihin identifioituminen olivat yhteydessä matalaan institutionaaliseen luottamukseen. Institutionaalinen luottamus oli pysynyt pääpiirteittäin samalla tasolla edelliseen, vuoden 2018 mittaukseen verrattuna. Pidemmällä aikajänteellä nuorten luottamus monia poliittisia toimijoita kohtaan on lisääntynyt.

Enemmistö nuorista suhtautui päihteisiin ja niiden käyttöön kriittisesti. Yli puolet vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”en halua käyttää mitään päihteitä” kanssa. Kaikkein nuorimpien vastaajien päihdeasenteet olivat kielteisimmät. Nuorten alkoholia koskevat näkemykset ovat muuttuneet tiukemmiksi 20 vuoden ajan. Samaan aikaan nuorten suhtautuminen huumeisiin on muuttunut hyväksyvämmäksi ja huumepoliittiset näkemykset vapaamielisemmiksi.

SAMMANFATTNING

ANTTI KIVIJÄRVI (RED.)
GENOM KRISER. UNGDOMSBAROMETERN 2022

Temat för Ungdomsbarometern 2022 är resiliens i en osäker tid. Till de 15–29 år gamla unga personer som svarade på telefonenkäten (n = 1864) ställdes frågor om motgångar och förmåga att bemöta dem och återhämta sig från dem. Telefonintervjuerna gjordes 19.1–27.2.2022. Utöver temat resiliens ställdes frågor om erfarenheter av osäkerhet och otrygghet, stress, vardagens betydelse, nöjdhet med livet, sociala band, förtroende för institutioner och inställning till rusmedel. I barometern granskas dessa teman med tanke på både tidpunkten för enkäten och mer långsiktiga trender.

De intervjuades resiliens bedömdes med hjälp av den internationella frågeuppsättningen CD-RISC 10. Å ena sidan ansåg finländska unga att de hade en relativt bra resiliens, men å andra sidan varierade uppfattningen mellan olika grupper. I synnerhet de som identifierade sig höra till minoriteter, befann sig i periferin på arbetsmarknaden, hade ett annat modersmål och kvinnor ansåg att deras resiliens var sämre än jämförelsegruppernas. Typiska svårigheter var oro för och förlust av närstående, osäkerhet relaterad till studier och psykiska problem. Dessutom hade närmare hälften upplevt mobbning i skolan och en fjärdedel hade varit tvungen att söka utkomststöd. De som hamnat utanför arbetsmarknaden och utbildningssystemet samt de som identifierade sig med minoriteter hade upplevt mest olika slags svårigheter. De unga ansåg sig i allmänhet ha fått mest hjälp av vänner och familjemedlemmar. De som fått stöd av närstående ansåg att deras resiliens var starkare än andras.

Frågor om erfarenheter av osäkerhet och otrygghet ställdes utifrån de ungas vardag. De unga upplevde mest osäkerhet och otrygghet i frågor som gällde den personliga framtiden, utkomsten och karriären. Betydligt mindre osäkerhet och otrygghet orsakades av frågor relaterade till sociala relationer. På det stora hela var erfarenheterna av osäkerhet och otrygghet i vardagen relativt sällsynta. Under en femtedel av alla givna svarsalternativ hade upplevt stor eller relativt stor osäkerhet eller otrygghet. En positiv observation är också att upplevelserna av osäkerhet och otrygghet i vardagen har minskat på så gott som alla områden som frågorna tog upp jämfört med tidigare barometrar.

Över fyra femtedelar av de unga ansåg att vardagen var meningsfull och att de hade livet under kontroll. Ännu fler berättade att de kände någon som de skulle kunna vända sig till i svåra situationer. På det stora hela var resultaten i linje med tidigare barometrar. Trots de positiva resultaten i fråga om vardagen kände sig över en fjärdedel åtminstone relativt stressade. I synnerhet kvinnor, 20–24-åringar och de som inte etablerat sig i utbildningssystemet eller på arbetsmarknaden kände sig stressade. Stressen och vardagen belastar sannolikt mest de unga som håller på att lämna barndomshemmet och övergå till vuxenlivet.

Ungdomsbarometern har följt upp ungas nöjdhet med vardagen sedan länge, och efter att coronarestriktionerna infördes i början 2020 var uppföljningen särskilt omsorgsfull. Barometern 2022 är en riktpunkt. Enligt resultaten har ungas nöjdhet med livet efter nedgången under början av coronaviruspandemin återhämtat sig till nästan samma nivå som före pandemin. När det gäller olika områden i livet har ungas nöjdhet med fritiden minskat medan nöjdheten med det ekonomiska läget har förbättrats.

Enligt barometern har sociala relationer i synnerhet med jämnåriga en stark korrelation med det upplevda välbefinnandet. Därför är det viktigt

att notera att unga träffar kompisar betydligt mindre och att online- eller telefonkontakter inte har kompenserat för detta. Ju äldre de unga är desto mindre har de kontakt med kompisar. Dessutom träffade i synnerhet arbetslösa sina kompisar mer sällan. Trots att kontakterna med kompisar har minskat har inga större förändringar inträffat i de ungas upplevelse av samhörighet. Största delen av de unga upplevde fortfarande stark samhörighet med de närmaste sociala gemenskaperna, såsom familjen och vänkretsen. Upplevelsen av samhörighet med aktörer inom den tredje sektorn minskade något, medan samhörigheten med digitala nätverk ökade. På motsvarande sätt som med kontakter med kompisar avtog känslan av samhörighet med olika grupper med åldern.

De ungas förtroende för institutioner var relativt stark i största allmänhet. Största delen av de unga litade i synnerhet på myndigheter men även på politiska aktörer. Låg utbildning, arbetslöshet och upplevd minoritetstillhörighet korrelerade med lågt förtroende för institutioner. På det stora hela låg förtroendet för institutioner på samma nivå som i barometern från 2018. På längre sikt har ungas förtroende för många politiska aktörer ökat.

Majoriteten av de unga förhöll sig kritiskt till rusmedel. Över hälften var helt eller delvis av samma åsikt med påståendet ”jag vill inte använda några som helst rusmedel”. Den negativa inställningen till rusmedel ökade med avtagande ålder. Ungas inställning till alkohol har blivit strängare under de senaste 20 åren. Samtidigt har de ungas inställning till droger blivit mer tolerant och de drogpolitiska åsikterna mer liberala.

ABSTRACT

ANTTI KIVIJÄRVI (ED.)

THROUGH THE CRISES. THE 2022 YOUTH BAROMETER

The theme of the Youth Barometer 2022 is resilience in a time of uncertainty. Young people aged 15–29 who responded to the Youth Barometer telephone interview were asked about the adversity they had faced and their ability to cope with difficulties and recover from them. A total of 1,864 young people were interviewed by telephone between 19 January and 27 February in 2022. In addition to resilience, the young people were asked about their experiences of uncertainty and insecurity, stress, the meaningfulness of everyday life, their satisfaction with life, attachments to communities, trust in institutions and attitudes towards drugs and alcohol. The above-mentioned themes are examined in the Youth Barometer from the perspectives of both the time of the interview and, where possible, of longer-term trends.

The resilience of respondents was assessed with an internationally used, ten-item CD-RISC 10 scale. On the one hand, the self-assessed resilience of young people in Finland was relatively high comparatively, but on the other, the assessments varied by group. In particular, those who identify as belonging to a minority group, those on the margins of the labour market, foreign-language speakers and women rated their resilience as lower than that of their peers. The most typical difficulties cited by young people were concern about and loss of loved ones, uncertainties related to studies and mental health problems. In addition, almost half of the respondents had experienced bullying at school during their lives and a quarter had been required to rely on income support. Those who had experienced the most difficulties were those not in education or employment and those who identify as belonging to a minority group. The young people most frequently mentioned friends and family members as sources of help when facing difficulties. Those who received support from close relatives rated their resilience as higher than others.

The young people were asked to describe their experiences of uncertainty and insecurity from a personal perspective. The young people experienced most uncertainty and insecurity about their future, their income and their ability to get a job. Issues related to social relationships caused far less uncertainty and insecurity. Overall, experiences of uncertainty and insecurity in personal life were relatively rare. Less than a fifth of respondents experienced a lot or quite a lot of uncertainty or insecurity regarding all the aspects asked about. On a positive note, experiences of uncertainty and insecurity regarding personal life had decreased for almost all of the aspects asked about compared to previous surveys.

The vast majority of young people, more than four out of five, felt that their daily life was meaningful and in good order. An even larger number of respondents said they had someone to turn to when facing difficulties. The results were broadly the same as those in previous years. Despite the positive results related to everyday life, more than a quarter of young people said they experienced stress at least quite a lot. In particular women aged 20–24 and those who did not have an established position in the education system and labour market experienced stress. Stress and everyday life most likely placed the most strain on young people who were becoming more independent from their childhood families and making the transition to adulthood.

The Youth Barometer has been monitoring young people's perceived wellbeing, in practice satisfaction with life, for a long time, and this was

monitored especially closely during the coronavirus restrictions of the early 2020s. The Youth Barometer 2022 provides one benchmark for this subject. The results show that young people's satisfaction with life had recovered from the drop at the beginning of the coronavirus pandemic to nearly the same level as before the pandemic. Regarding the various aspects of life, young people's satisfaction with their leisure time had weakened but their satisfaction with their financial situation had improved.

In the Youth Barometer data, social relationships, especially relationships with peers, have had a strong link with perceived wellbeing. It is therefore significant that the number of meetings with friends had decreased significantly and these face-to-face meetings had not been replaced with contacts online or over the telephone. The older the young people, the less frequently they were in contact with their friends. In addition, compared with other young people, young unemployed people in particular had less contact with their friends. Even though the amount of contact with friends had decreased, there was no major change in the young people's sense of belonging. The majority of young people still experienced a strong sense of belonging to key communities, such as family and circles of friends. The sense of belonging to third sector organisations had decreased somewhat, while the sense of belonging to online communities had increased. As with contacts with friends, the sense of belonging to different communities was on average weaker the older the young person was.

The young people's trust in institutions was quite strong across the board. The vast majority of young people had trust in the authorities in particular, but also in political actors. Lack of education, unemployment and identifying as belonging to a minority group were associated with low trust in institutions. Trust in institutions was broadly at the same level as it was in 2018 when it was previously measured. When viewed over a longer term, young people's trust in many political actors has increased.

The majority of young people were critical of alcohol and drugs and their use. More than half of the respondents strongly or somewhat agreed with the statement "I do not want to use alcohol or drugs". The youngest respondents had the most negative attitudes towards alcohol and drugs. Young people's attitudes towards alcohol have become stricter over the past 20 years. At the same time, young people's attitudes towards drugs have become more accepting and their views on drug policy more liberal.

LÄPI KRIISIEN

Monet yhteiskunnalliset kriisit, elämänkulkuihin liittyvät epävarmuudet ja tulevaisuuden ennakoimattomuus ovat kuormittaneet erityisesti nuorten arkea. Ankarimmat korona-ajan rajoitukset kohdentuivat nuorten opiskeluun ja vapaa-ajan ryhmätoimintaan. Työmarkkinoiden yhä nopeammat muutokset tekevät elämänkuluista vaikeammin ennakoitavia. Ekokriisi ja nykyisten elämäntapojen kyseenalaistuminen koskettavat ennen kaikkea tämän päivän nuorten ikäluokkien tulevaisuutta.

Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa tarkastellaan nuorten resilienssiä epävarmuuksien ajassa – kykyä kestää vastoinkäymisiä ja palautua niistä. Barometrissa etsitään vastauksia muiden muassa seuraaviin kysymyksiin: Miten nuoret arvioivat resilienssiään? Minkälaisia vastoinkäymisiä nuoret ovat kohdanneet ja minkälaiset asiat ovat auttaneet ylittämään ne? Miten koronavuosien rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet nuorten arkeen, hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin tai institutionaaliseen luottamukseen?

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien toteutettu 15–29-vuotiaiden, Suomessa asuvien nuorten arvoja, asenteita ja näkemyksiä luotaava tutkimussarja. Vuoden 2022 barometri perustuu 1864 nuoren puhelinhaastatteluun.

VALTION NUORISONEUVOSTO
NUORISOTUTKIMUSSEURA
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ